

પુસ્તક (સુ.)

અંક ૪ થો.

સત્સંગ.

કાર્તિક

સં. ૧૯૭૩

કાવ્યગાલ્પિનોદ્દેન કાલો ગચ્છતિ ધીમતામ્ ।
વ્યસનેન તુ મુર્ખાણામ્ નિદ્રયા કલહેન વા ॥

માસિક

યથાશક્તિ દાન દેવાનો.

રિવાજ.

બધા કુટુંબમાં રાખવાની જરૂર છે.

માણસનાં હૃદયમાં કાંતો દેવી અને કાંતો આસુરી પ્રકૃતિ રાખ્ય કરતી હોય છે. કમળા આપણે દેવી પ્રકૃતિને લીધેનાં આપણાં પંડુ-યજ્ઞ હૃદયવા એકા બન્યા છીએ. આટલે દેવી પ્રકૃતિવાળા આપણે દેવોજી છીએ. વળી આપણે ક્ષત્રીય નરેશના પુત્રા છીએ, નહીં કે પોતી-યાદાસં વાણીયા. આપણે વિશ્વપતિ મહાવીરના વાઇસરોય છીએ એમ સમજી આપણું સ્વમાન ખીલવવું જોઈએ અને વિશ્વપતિની આજ્ઞાનો બરાબર અંમલ કરવો જોઈએ. આપણા તીર્થ-કરો ક્ષત્રીય હોઈ પ્રથમ રાજ્ય મેળવવામાં પ્રથુતા સમજતા. પછી જોમજોમ એમની દૃષ્ટિ વિકાસ પામતી ગઈ, તેમતેમ “રમણ રાજ્ય લક્ષ્મી ખીલજોને અપેક્ષ કરી” તથા હોહનું સામ્રાજ્ય મેળવવા પાછળ લાગ્યા હતા. દુનિયામાં મનુષ્ય જાનવું બહુ કરવાની ઇચ્છાવાળા ને પુરૂષો. થયા છે તેઓને “મહાત્મા” કહેવાય છે પણ મહાવીર તો મનુષ્ય ઉપરાંત ન્હાનામાં ન્હાના જીવોનું-વાણી વનસ્પતિને દવાનાં પણ જીવોનું બહુ ઇચ્છનારા હોઈ

તેઓ “પરમાત્મા” કહેવાય છે. એમને કુખ આપનાર સર્પ તથા ગાસાળાનું “પણ” એમણે બહુ ઇચ્છ્યું હતું. એથી ઉદાર બુદ્ધિ આપણે શીખવી જોઈએ છીએ. “ને માણસ દસ હજાર યોધાઓ ઉપર ‘જય’ મેળવે છે તેનાં કરતાં પોતાની દુષ્ટ પ્રકૃતિ ઉપર વિજય મેળવનાર માણસ વધારે મહાન ગણાય છે” તે કાંઈ જોડું નથી. ધર્મ કાંઈ ભતિ કે કુળમાં નથી પણ આત્મામાં છે અને તિથિકરનો તથા તિથિકરનો આત્મા એકસરખો માની આપણે તિથિકરની માફક આત્મ સંયમ કરી આત્માને કાંઈનાર પડાઇ દૂર કરવા જોઈએ છીએ. ખીલ પાંચે એમ માને છે કે પરમાત્મા દુનિયાના તારણ માટે મનુષ્ય રહે અવતરે છે. જ્યારે મહાવીરે એમ શીખવ્યું છે કે માણસ પોતાના સ્વજનગી બિહાંત થતો થતો પરમેશ્વર બને છે. “માણસ એ અદૃશ્ય ઇશ્વરનું દૃશ્ય રૂપ છે.” એમ એક અમેરીકન વિદ્વાન એમણે કહે છે. આને એતાર્કિક, સ્થાનકરામી ને દિગંજર ત્રણે વર્ગો જુદા મનાય છે. પણ એ જુદામ ક્યાં છે? મહાવીરના વાવટા તમે સૌ એકજ છે અને અર્ધિ આપણે તેઓ મર્વને સામાન્ય પિતાની ભક્તિ કરવા આવેલા જોઈએ છીએ. થો વીરે દુનિયાના કદ્યાણુ માટે આત્મગોમ ધણી રીતે અને ધણી વખતે આપેલા છે.

મુક્તિની તીવ્ર ઉત્કંઠા છતાં માતાપિતા અને બન્ધુની લાગણી દુઃખાપ્ત તેઓ દીક્ષાગીરી અથવા અંતર ધ્યાન ધરી કુગતિ પામે નહીં, એટલા ખાતર મુક્તિલાભ દિક્ષા પશુ તેમણે વરેા સુધી મુલતતરી રાખી હતી. મહાવીરના ગુણો શુ' યોગ કલાક કે યોગ દિવસમાં પુરેપુરા કહી શકાય તેમ છે. નહીં, જ્યાં સુધી તે દેવાધિદેવનું શાસન કાયમ રહે અને આપણું શરીર હયાત રહે ત્યાં સુધી હતો એમતા ગુણમાનનું ભાવણ સમાપ્ત નહીંજ કરવાનો. પશુ તે “ભાવથી” “દ્રવ્યથી” માન આપી મ્હારે કહેવું જોઈએ કે લખ જેવા મૌલિક પ્રસંગે હજારો રૂપિયાનું બહીષ્ણન ચાલ્યા આવતા રીવાજ મુગ્ધ થાય છે. તેવા પ્રસંગે સ્વધર્મનો ઉદય થવા તરફ પ્રેમ દષ્ટિ કરી યથાસક્તિ ધન દેવાનો રીવાજ બધા કુટુંબોમાં દાખલ થવાની જરૂર છે.

ઝોધવજી રામજી સરવૈયા

૧ દેવાસ (માળવા) ખાતે ત્યાંના દરબારવાર સરકારે સત્તાવાર જાહેર કર્યું છે કે મોર પક્ષીના કોષાએ પશુ શીકાર કરવો નહિ. જે કોષ કરશે તે સખત સજાને પાત્ર થશે.

૨ જીવદામા જાણીતા હીમાયતી રથા. મુની શ્રી 'ચંપાલાલજીના સદ્ઉપદેશથી સાગર, સાળપુર, સુજલપુર (માળવા) ખાતે સેકંડો મુસલમાન તથા ધણી સરકારી અમલદારોએ જીવદિંસા તથા માંસાહારનો ત્યાગ કર્યો છે.

૩ રાસમી (મારવાડ) ખાતે દર વરસે દેવીના મંદીરમાં પાડાનું બહીષ્ણન આપવામાં આવતું હતું તે રથા. મુનીશ્રી છીતરમજીનાં સદ્ઉપદેશથી બહીષ્ણન બંધ કરવામાં આવ્યું છે.

૪ તે શિવાય ઉપરોક્ત મુનીશ્રીના સદ્ ઉપદેશથી પાડુના (મારવાડ) ખાતે ત્યાંના ખાટ-દી કસાકસોએ જીંદગી સુધી જીવદિંસા કરવાનો ત્યાગ કર્યો છે.

નવા વર્ષનાં પત્રો.

નવન વર્ષના અભિનંદનમાં અમને મળેલાં જગમગ ૧૦૦ ઉપર પત્રોમાંના કેટલાક પત્રોનાં લખાણ અમને ધણી આકર્ષક લાગવાથી જાહેરની જાણ માટે પ્રકટ કરવામાં આવે છે જે જોઈ પ્રજાની વધતી જતી ભાવના સંબંધી કંઈક ઝાંખી થશે.

(૧)

(વસંત તિલકા.)

વિશ્વ વિશાસ કરતી વિદ્યા વિચારે,
લક્ષ્મી વિનોદ ધરતી કંઈ યુક્ત ધારે;
આ વર્ષે દરેક વિમલ આનંદકારી,
ધર્મોર્થ કામ ફળશે મહી મોક્ષ-પારી.

વાદ વિવાદ છે કે લક્ષ્મી અને સરસ્વતી સાથે સ્થાન ભેતી નથી, પરંતુ સત્ય એ છે કે સંવતના સ્થાપન કરનાર વીર વિક્રમના મહેલે શ્રી લક્ષ્મીને આરંધ બાંધે જોડે રહી સાથીઆ પુરતી. તેજ વિક્રમ સંવતના નવીન વર્ષે પ્રથમ દિવસે શ્રી અને ધોની-પૂર્ણ કૃપા આપ પર હો.

(શ્રીઆવાડી) નારણજી આપુનાઇ દેશાઇ.

(૨)

(મન્દા કાન્તા)

શ્રી, ધી યાન્તિ, સતન સુખમાં, સત્ય પંથે પગીને,
પામોઃ જુઓ સકળ જગમાં નામ કીર્તિ રળીને;
હેડે ધારી મમેત, જનની જન્મજ્યોતિ તણુંને,
જહાં સર્ગે નવૌન વરસે દૈવે મોદિ રહેજે.

મુખાઈ

સીતારામ જે. શર્મા.

(૩)

(સિંધુદેવ)

પોતાના વિક્રમોથી અમર યજ્ઞગયા વિશ્વમાં પૂર્વકાળે,
એવા દેવીજીવોના સમરણ વચનરૂપે સંવતો આજ ચાલે.
સોનેરી વર્ષ વાગા કર દિનકરના બોમમાં જોડ વ્યાપે,
આત્માનંદ રહેલાં અનુપમ સુખને યાંતિ સમૃદ્ધિ આપે.

નદીઆઈ

ફેલચંદ જીવેરદાસ શાહ.

(૪)

(હરિગીત)

હોગી નૂતન કથા અને પ્રગટ્યા કિરણ નમનંજી,
તે જ્યોત અર્પે જીવન કંઠ ચોતન અચેતન સર્વને,
આવે સમીર શીતળ અને પુષ્પોની પરિમળ આવતી
આ સદિને કુદરત કંઠ વિધવિધ રીતે ચણુગારતી.
જળને તમારી આશ સુખ ઐશ્વર્યના ભોક્તા થએ
ને જીવન ફૂળે યશસ્વળતા ધવલમંગળ ચિર્ષ હો!
સિદ્ધિ થએ તમ કાર્યની પૂજા પુરણ પ્રભુજી કરે
આ નૂતન વર્ષે નવલ જો અન્યથાના પ્રભુની કરે.
નવસારી) ઉમયાશંકર જયશંકર મહેતા

(૫)

(હરિગીત)

વીર વિક્રમનું નૂતન આ વર્ષે અતિ સુખમય થએ!
પરિવાર સર્વે સાથેને કથાણુ કારી નીવડને!
સૌ બાલ ભારતમાતના આનંદમાં નિરાદિન રહો
ખની ધીરવીર વિક્રમ સમા કારીગરીમાં તો વહો!
હૃદયે ધરીને રૂપ રડું, રસિક જગના તાલનું?
હિતકારી થઈ વીરા દીપાવો નામ ભારતમાતનું
વડોદરા) ચંદુલાલ હરગોવિંદ સાહ.

(૬)

આવો આવો આજે નવીન વર્ષે દેવતા
મળીએ, આપણા ભાગ્યનો વિચાર એકલા મળી
કરીએ ને શુભ વર્ષે કલતિ કરીએ આરંભ
કરીએ.

અમદાવાદ) પ્રજાસાલ જલદજી હંકર.

(૭)

(તોટક.)

જૂમિ ભારવના નર રત્ન અઢો.
શુભદિન નવીન મુખારક હો,
સુખ સંપતિ સંતતિ લાભ મળો,
અવનીપર, નામ મુખારક હો.
અમદાવાદ) લીનકરશય અચરાપાલ સૈયદ.

(૮)

(હરિગીત)

નૂતન થયું જીવન ગયું, જીવન નહિ સંભારેશો,
કુટુંબમાં આનંદસદ આ વર્ષે આપું ગાળને,

હજર અને ઉદોગની નવી શોધ ખુશ કરાવને,
શુભ કાર્યમાં આગળ વધી કીર્તિ વધે પ્રસરાવને,
સૌ જાત છે અર્ધાંગ એ ઉદારવાને સંચરો,
અહીંનું સદુ અહીંઆ ગણી પરદાખને વળી પરદરો
સાહિત્યના ઉદાર માટે ભેગ નિરાદિન આપને,
પરકિતમાં તમહિત સમજી વર્ષે હોય ગાળને.
પુના) ચંદુભાઈ કમનજી ભટ્ટારકર.

(૯)

(વસંતતિલકા.)

લક્ષ્મી તણા અમર પદની આસપાસ,
ફૂટી ખીલી ખરી જતી કંઈ ખાંખડીઓ;
વર્ષો તણાં શતક તેમ અનન્તવામાં,
ફૂટી ખીલી ખરી જવા વહતાં હજારો;
જ્ઞાણસંખ્યા, સખિ, સહોદર, ભાજભોજાં,
લક્ષ્મી તણા કુસુમના મધુનાં વિકારી!

* * *

સેવા ધૈ નવિન શી ચરણારવિન્દે?
ગુપ્તી કયાં કુસુમનો લલ હાર આપું?
હારી ધરૂં હૃદય તો પથ આ તમેને,
લાવી ધરૂં હૃદય તે નિજ સાથ ભેજે;
પાને પિત્તાઈ મધુ અમૃત પ્રાપ્તનું સૌ,
ખીનું ધરે પ્રભુજી તે લલ મમ રૂઢેજો!
કલાપી.

નવસારી) ભગવતરાય છત્રજીરાવ સાહુકે.

(૧૦)

જીવણા છંદ.

નૂતન આ વર્ષમાં હર્ષથી આપને,
શુભ આશિષનો પત્ર આપું,
દીર્ઘ આયુ હજો લાભ લાખો થએ
પ્રેમીના પ્રેમને ઉર રથાપું;
દિન પરે દિનપણી વેલ વિદ્યા તણી
પુત્ર પરિવારને ઉર વાધો,
રેણું દિત ને પ્રીત આર્યો પરે
રાખતાં શીખીને ધર્મે સાધો
રૂકે પર રાખને પ્રેમ દષ્ટિ અને
હાય લંબાવને દાન માટે,

પુણ્ય બાધુ તમે બાંધજો આ બધે
ધર્મે ના બૂઝશે શિર સાટે;
સદ્ગુણ ધર્યા કરો કરા સહુ આપની.

જગતના જનતરો પ્રેમ જનમો,
સદ્ગુણ સાંતિ હજો દુઃખ દૂરે જાજો

રિદ્ધી મિદ્ધી અને સુખ પામે.
અમલવાદ) વામનરાવ ચીમનલાલ.

(૧૧)

(દાહર)

ગયુ વર્ષ સુખ દેરીનું નૂતન બેસતું આજ,
મંગલકારી નીવડજો વિધવિધ વૃદ્ધિ કાજ.
સુખમત્ત પરમાર્થમાં સરસ સાંતિ સુખદાજ,
આનંદ મંગલ વર્ષ આ વિધવિધ વૃદ્ધિ કાજ.
બોરસદ) રતનલાલ નાગરદાસ વક્તા.

(૧૨)

આપનું વહન, કમળના પુષ્પની જેમ પ્રદુષિત રહો.
(વસંત તિલાક)

આ નવ્ય વર્ષ સુખરૂપ હજો તમેને!
ને સાંતિમાં વિલસજો ચિરકાલ મિત્રો!
આનંદ વૃદ્ધિ વરસો વસતાં તમે બધાં.
ને દિવ્ય તેજ બનજો તમ માર્ગ દર્શી
આવાં અનેક વિતજો વરસો તમારાં.
આનંદ યશ ઉન્નતિ આશ પૂર્ણ.
દરીઆ) ગોપાળજી

(૧૩)

૩૦૯, શરદ જનર, સુબર્ધ ન. ૨.

વિક્રમ નૂતન વર્ષારંભ.

અહિરખાન સાહેબ,

આપને, આપના કુટુંબને, આપના મિત્ર-
મંડળને તેમજ જગતનાં પ્રાણી માત્રને આજે
સર થનું નૂતન વર્ષ દરેક પ્રકારે આનંદકારી
નીવડે અને પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાદષ્ટિને
પાત્ર થવાને દરેક બાંધિન શક્તિવાન થાય એવી
તે મહાન પિતાના પવિત્ર ચરણમુખમાં પ્રાર્થના
કરતાં હું આપને તે માંગતિક દિવસે અભિ-
નંદન આપું છું તે રિતકારણ.

લક્ષ્મણાઈ ગુલાબચંદ અવેરી

ના મથાવોગ્ય.

(૧૪)

આર્થ જનસમૂહનું નવું વર્ષ સદાના નિષ-
માનુસાર બેસી ચૂક્યું છે. તે આપને, આપના
કુટુંબ વર્ગને આનંદિત થાઓ. આપના ધર્મ
ધર્મોની, જનનિ, કુટુંબની, જોડે દીલી, અને
આપ્ત વર્ગ પ્રત્યેના શુદ્ધ રોઢમાં વૃદ્ધિ થાઓ
એવી તે મહાન કૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે મારી
પ્રાર્થના છે. અસ્તુ!

લીમલાઈ કલ્યાણજી નામક

(૧૫)

—કવાલી—

ઉલટથી આજ આનંદ,
નનીન વર્ષે સુખી થઈએ,
સુસમે પ્રેમથી સંગે,
રહીને કાર્ય સો કરીએ,
મહા આનંદથી ગાળો,
કરી કલ્સાલ ને ખેસે,
રસીક રંગી રૂડી બામા,
રહવારે હજોને રસે,
વજુજ વેપારમાં મધીને,
બસા શ્રીમંત નર હોજો.

બની મથવાન ને ધીરા,
દુઃખીના દિલને જોજો
સુકનના દિનમાં શ્રીકાર,
કામોમાં સદા વધજો,
કનક સમ દિપતી બારી,
સુખારક સાલ આ ફળજો.
આજુંદ મોહનલાલ કાશીદાસ શા

(૧૬)

(માસિની)

મધુર કુસુમ ખીલ્યો, રમ્ય આનંદ કરો,
નૂતન વરસ ખીલો વંશ વાહી તમારી,
પ્રતિદિન જયમ વાધે આ મધુરી લતાઓ,
સુખ રૂપ દીર્ઘાયુ સાન્નિધી વૃદ્ધિ થાઓ,
ધર્મકાંક્ષા સામલદાસ નાનુભાઈ પારિ

17

Many happy years be Yours
Filled with gladness that
endures,
Lit with Sunshine from above
Blest with
Fortune, cheered by love.
❀ ❀ ❀ ❀
The best that time has in
his store,

Be Yours to-day and evermore.
(Bombay) . Manilal K. Desai.

(૧૮)

પુણ્યશ્લોકી પિતાઓ ! મહાસાધી માતાઓ !
ભીડમંજન માતાઓ ! દેવાંસી દાતાઓ !
આપના જીવનની પ્રત્યેક પળ સુખ
શાન્તિમાં વહે. ધનધાન્ય સંપત્તિ-સતતિના
પ્રચિત્ત. પદાર્થો આપના જીવન કર્તવ્યને
દેલીપમાન કરો. વૈરભાવનાઓની વિષમય
વૃત્તિઓ વિરમૃતિઓના વારિધિમાં કુળી જાઓ
અનાથ રંકજનોનાં રૂદન અશ્રુ આપના ઉદાર
હૃદયમાંથી છુટાઈ જાય ! નીતિમય વિનોદ
આપના જીવનનું સ્વર્ગ દાર બનો. વિદ્યા-કળા
બંને વિજ્ઞાનનાં વાજત્રો આપની શ્રવણેન્દ્રિયને
સળગા કરો. અતિથી-અભ્યાગતોલું સ્વાગત
કરવાને આપ દરેક રીતે શક્તિવાન બનો. પુરુષો
પ્રેમના પરિક્ષક પત્નિઓના પરમેશ અને
સંતાનોના શુભેચ્છક બનો સ્ત્રીઓ પ્રજાપતી
સહચારિકાઓ. તથા સંસારની માર્ગદર્શક
માતાઓ બનો. સંતાનો ગુણી નીવડો. આર્થો
આર્થજન રહો. અનાર્થો આર્થ બનો. પ્રાણીમાત્ર
પ્રજાનાં બાળકો છે એ ભાવનાઓ. લક્ષમાં
રાખી, દયા, દાન અને દીનતાના ઉત્તમ શુભો
આચારમાં મુકો. પાત્રને દાન આપવાનું અને
હરેક પ્રસંગે તેમનાં તરફ સહાનુભૂતિ રાખવાનું
કર્તવ્ય જાગૃત રહો. કુલ નહીં તો કુલની પાંખડી
રૂપે છેવટે એકાદ એ રૂપીઆનું દાન અનાથોને
આપવામાં હિસાહી બનો.

નડીઆદ હિંદુ અનાથાશ્રમ.

(૧૯)

આકાશોદયિમાં ઝળે દિનમુખિ,
તિમિર સૌ ભેદીને !
સિંચો પ્રેમ-સુધા રંગેરંગ મહી,
ઉદ્વેગ સૌ છેદીને !
વાધો શુદ્ધિ, વધુ વધુતમ તણી,
ને શત્રુ સૌ મિત્ર હો !
નીતિ, રીતિ સંજ સદા સરવેરે,
અનુલ્લ ભોવે રહો ! ૧
લાંછુ આપુષ ભોગર્ચી વિચરજો !
ને કુખ કે ના નડો !

બાવે બાવ ધરી ધરાધિપતિને,
હે ! સંતે પથે પડો !
કાસારો મહી પદમ જૂથ ખીલોને,
આનંદ આપે અતિ !
ચાહું બધા દિને દિને 'દિનપતિ !
શાન્તિ અને સન્મતિ ! ૨
કનસાદ) ખુશાદમાધ સવરામમાધ દેસાહ.
(૨૦)

ઉદય પામતા નવા વર્ષના મંગળ પ્રભાતે
આપને કે' કે' નવલ સુખારંક પત્રિકાઓ મળી
હરો. આ એક-સુદ પત્રિકા તેમાં વધારો કરે
છે. પણ તે એક આપત લક્ષ્યના, ઉમળકાનું
પ્રજ્વલ સિંહર હોવાથી આપના આવકારને પાત્ર
યરો એમ અભિલાષ છે. રિવાજને અનુસરતા
હું શું સુખારંકારી આપું? કયા સપ્તેશ્વરી આપું
આપના સાહિત્યપુરાણી જીવનમાં વિશેષ પ્રગતિ
થાય અને સર્વ રીતે સુખપ્રાપ્તિ થાય એજ
મહારો આશિર્વાદ કહો કે નવલ વર્ષની સુખારંકી
કહો—

બરવાળા) ધીરજી.

(૨૧)

શુભ મંગળ આજ ઉપાં પ્રગટે;
'નતુ' વર્ષ 'થયુ' જનન એમ રટે.
સવિતા, પશુ પુણ્યપ્રેમા ભરતો,
મન 'મોદ ધરી' નભમાં ઉમતો.

નવ વર્ષ તથું સુપ્રભાત હસે,
શુચિતા સધળે મધુરી વિહસે.
ગયું વર્ષ જીતું ! ખસ આયુ ધર્યું !
નવ વર્ષ થયું ! પણ એ ન વધ્યું !

પ્રભુ ! શું નવું કાળપ્રવાહ વિષે ?
નવું-જીતું બધો જામ છેક દોસે !
જીતું વર્ષ વીત્યું ત્યમ આ વીતશે !
ખસ કાળ સદૈવ છૂપો હસશે !

ગતિ કાળની નાથ ! અનંત દોસે !
કંઈ વર્ષ ગયાં કંઈ વર્ષ જશે !
રસચેતન તું અહિં મૂક્ય પ્રભો !
અમ અંતર બબ્બ ખનાવ વિભો !

પ્રસરાવ પ્રભો ! અમિતું જરણું.
વિકસાવ મનોબળ શોકતણું.
ધર ! રાખ મુખારક રોજ સહુ ;
અવિદિત નથી ! વધું શું વધું ?

જગતો તું નિયામક નાથ ! સહ,
જન પામર શું સમજે પ્રભુતા ?
કરૂણા કરી ધર ! નવું બળ દે.
નવ વર્ષ ત્રણે વિનિતિ ખસ એ !

બરવાળા (ધંધુકા)

ધીરજ.

દયાધર્મિયોકા દયા ધર્મસે મેમ ?

સાદરી (મારવાડ) અહીંપંડિત સુનીત્રી
પુત્રચંદ્રજના સહઉપદેશથી ૭૫ ધરવાલા મેગ-
વાલ (૬૬) શોકોને પઠેલુના (૯) દીવરા તથા
અન્નવાલી ૮-૧૪ના દીવરી કોઈ પણ જાતની
છવહીસા કરવી નહી એવો ફરાવ કરી રથા.
જોનો ને લખી આપ્યો છે કે આ ફરાવ દમારી
આલ આલાદ રહેશે ત્યાંસુધી પાસીયું અને આ
ફરાવ નહી પાસીએ તો તમારા કસુરવાન છીએ.

એજરીતે સાદરીથી ૯ માઇલ પર માદા કરી
ને ગામછે ત્યાંના મેગવાલ (૬૬) શોકોએ ધર
૬૦ વાલાએ પણ ઉપર મુગંગ ફરાવ લખી આપ્યો
છે સુનીત્રી પુત્રચંદ્રજના ખીરાજવાથી છવહ-
યાનો પ્રબંધ સારો થયો છે.

સાદરી
(મારવાડ)

હજારીમલ તેલીરાડ

સ્વર્ગની ટીકીટ અપાવવી જાટલે શું ?

અમાનીતે માન આપવું અથવા અપાવવું
એ તેજોને સ્વર્ગની ટીકીટ અપાવવા જેવું છે.
નાસ્તિકોને સસ ધર્મમાં લાવવા એ તેજોને
સ્વર્ગની ટીકીટ અપાવવા જેવું છે પોલમ
પોલમમાં પડ્યા રહેતા શોકોને તેજોની દરજ
સમજાવી કર્તવ્ય કર્મમાં વડગાડવા એ તેજોને
સ્વર્ગની ટીકીટ અપાવવા જેવું છે- શુભામગીરી
જેવા બધોનોમાં પડ્યા રહેતા શોકોને સ્વતંત્રતા
અપાવવી એ તેજોને સ્વર્ગની ટીકીટ અપાવવા
જેવું છે. જડ સુદિવાળા થઇ ગયેલાં માણસોને
તીન સુદિવાળાં બનાવવાં, તથા સુદિ સાગણીવાળાં
થઇ ગયેલાં માણસોને નાચુક સાગણીવાળાં બ-
નાવવા એ તેજોને સ્વર્ગની ટીકીટ અપાવવા
જેવું છે. મૃત્યુ પછી જે ચીજો પોતાને કંઈ પણ
કામ આવે તેવી નથી પણ ઉલટી બંધન કર્તા
થઇ પડે એવી છે, તેવી ચીજોના મોહમાં જા-
દગી ખોઇ નાખનારા માણસોને એ મોહ મટાડ
વો એ તેજોને સ્વર્ગની ટીકીટ અપાવવા જેવું
છે. કાંઈ પણ ઉચ્ચ હેતુ ધ્યાનમાં રાખ્યા વિના
ખમે તેમ રખડનારા, ગમે તેમ બાનનારા, ગમે
તેમ ખાનારા અને કાંઈ પણ નિયમ વિના અલે
લટપુપણમાંજ જાંદગી ખોઇ નાખનારાં માણ-
સોને પ્રમુ ખીલચંદુષોતાના બાઈબિધાની સેવા-
માં લગાડવાં એ તેજોને સ્વર્ગની ટીકીટ અપા-
વવા જેવું છે. આજસ માણસોને ઉદોગી બના-
વવા, ધંધા રોજગાર વિના રખડતાં માણસોને
ધંધા રોજગારમાં લગાડવાં, કુદરતની ખુશીઓ
નહીં સમજનાર માણસોને કુદરતની ખુશીઓ
સમજાવવી તથા એ બધાં માણસોને
એ જાંદગી બાંધતોમાં કાઇક ઉચ્ચ હેતુ લક્ષમાં
રાખીને કામ ભેતાં રીખવવું એ તેજોને સ્વર્ગ-
ની ટીકીટ અપાવવા જેવું છે. વંશ પરંપરાથી

એણા હાથાળા તથા નીચ 'ગણુતા માણસોને જમાનાને અનુસરતા વધારે વધારે હકો આપવા તથા ઉંચે વહાવવા એ તેઓને સ્વર્ગની દીકરી આપવા જેવું છે, અને હુકામાં એજ કે, મનુષ્યમાં જે પશુ વૃત્તિઓ રહેલી છે તે પશુ વૃત્તિઓનું જોર ઓછું થાય એમ કરવું. અને તેને બંદલે મનુષ્યમાં રહેલું મનુષ્યપણું એટલે કે આત્માનું બધું ખીલવવું એ સ્વર્ગની દીકરી અપાવવા જેવું છે. બધકે એ કરતાં પણ થંભુજ વધારે એટલે કે ખુદ સ્વર્ગને બનાવવા જેવું છે, અને એ બધું ધનવાનોના ધનમાંથી થઇ શકે તેમ છે, વિદ્વાનોની વિદ્યામાંથી થઇ શકે તેમ છે, ગુણીઓના ગુણમાંથી થઇ શકે તેમ છે, બધાઓની બધાઇમાંથી થઇ શકે તેમ છે. વગ વસીલાવાળાઓના વગ વસીલામાંથી થઇ શકે તેમ છે, સત્તાવાળાઓની સત્તામાંથી થઇ શકે તેમ છે, સાધુઓનાં સાધુ પણામાંથી થઇ શકે તેમ છે, જોરાવરોના જોરમાંથી થઇ શકે તેમ છે, હરિજનોના ધર્મના બળથી થઇ શકે તેમ છે, નાનુકે લાગણીવાળી, અદ્ભૂત સેના દર્મવાળી અને પુરોને પોતાની હયેળીમાં નચાવનારી પ્રેમભેલુડી સુંદરીઓની મદદથી થઇ શકે તેમ છે, અને ગરીબો સાચા રિહે કામ કરે તેમાંથી થવાનું છે. માટે આપણા દેસાને આગાદ કરવા સાર આપણા બધુઓને સુખી કરવા સાર અને આપણા આત્માના કલ્યાણ સાર સૌ બાધ બેનોએ પોતપોતાની શક્તિના પ્રમાણમાં પોત પોતાની લાઇનમાં બહુજ ઉદારતાથી વર્તવું જોઇએ. અને પોતાના ગળ પ્રમાણે કાંઇક પણ રહું કામ કરીને પોતાના બધુઓમાં અસર કરક દાખરો બેસાડવો જોઇએ. તોજ દેશ આગાદ થઇ શકશે, અને અને તોજ છંદગી સફળ થઇ શકશે. બાકી એ વિના ખાઇ પીને જડા પાકા થવું, હકિયોના શુભાગ થવું, ગમે તે, પહેરવું ઓઢવું અને ગમે તે બકતે બકતે ગરી જવું એમાં કાંઇ

ગોટી વાત નથી, એમ તો પશુઓ પણ કરે છે, પણ ઉંચ હેતુઓ રાખીને સૌની સાથે ઉદારતાથી વરતવું ને આ છંદગીમાં કાંઇક પણ બલાઇ કરી લેવી એજ ગોટી વાત છે, અને એ બધું આપણે સૌ આપણી પોતપોતાની રિયતિના પ્રમાણમાં પરમાર્થ કરીએ તેમાંથીજ થઇ શકે છે. માટે પરમાર્થ કરવાની ને સ્વર્ગ મેળવવાની જોને ખાસ ઇચ્છા હોય તેને વિનિતિ કરું છું કે, બાધઓ ને બંદેનો ! એ સોનેરી તક જવા દેશોમા પણ એ મહાન લ્હાવા તો ખૂબ લેવાય તેમ કરશો. એ અઘૈરિક લ્હાવા તો જેમ ખૂબ લેવાય તેમ કરજો.

(સરવાડ.) વૈધ અમૃતલાલ મુંદરજી પઢીયાર.

(૯૩) જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્યના નામદાર મહારાજ સાહેબના સ્વદેસ ખાતાના પ્રધાન મેજર જેનરલ રાયપ્રકાશુર ખીરાંનદાસ સી. આઇ. ઈ. પોતાના તા. ૧૩ મી એપ્રિલ ૧૯૧૫ના જમ્મુથી લખેલાં નં ૧૮૭૬ના કૃપાપત્રમાં લખી જણાવે છે કે— એજ ઓ.

“નામદાર મહારાજ સાહેબ બહાદુર તર મોકલવામાં આવેલી આપત્તી અરજીની નકા મારી એપ્રિલમાં આવી છે. હું આ સાં આ રાજ્યની અંદર જનવરો ઉપ ગુજારવામાં આવતું ધાતકીપણું અટકાવવા માટે જે જે કાયદાઓ અમલમાં મુકવામાં આવ્યા છે તેની એક નકલ મોકલું છું તે ઉપરાંત ગાં તથા ગળદો માટે ખાસ કાયદો બડવામાં આવેલો છે અને ગાયનો વધ આ રાજ્યના ફોજદાર કાયદા મુજબ એક મહોટામાં મહોટો. ગુલે ગણુવામાં આવે છે. આ રાજ્યન કોઈ પણ ભાગની અંદર ગાયતું માંસ અત્રેના જડાતન કાયદા મુજબ લાવવા દેવામાં આવતું નથી. આ કાયદાઓ જે ધારણીમાં બડવામાં આવ્યા છે તે આપે માગેથી હકીકત પુરી પાડવા માટે હાલ સંપૂર્ણ છે.

કર્તવ્યમાં મુકવા લાયક

શિક્ષા વચનો.

૧ જીવનની એક ક્ષણ કરોડો સોના મહોર થી પણ ખરીદી શકાતી નથી, તેને વ્યર્થ ગું- માવવા જેવી બીજી કશી મુશ્કેલી છે ?

૨ સદ્વિચાર સદ્ભાવનો સહોદર છે, આજની કિંમત આવતી કાલથી બમણી છે. આજે બને તે કાલ ઉપર રાખે નહીં.

૩ વંચત કુદરતનો ખાળો છે, ધડી અને કલાકો તેની તીજેડીઓ છે, પણ કે ક્ષણે તેના કિંમતી દીરા છે.

૪ જ્ઞાન અને વિવેક ખરી આપો છે, એના વિના માણસ છતી આંખે આંધળો છે, તે ખાડામાં પડે તેમાં નવાઇ શું ?

૫ ડોક્ટર બેરિસ્ટર કે પ્રેસિડન્ટી કોર્ટી મેળવવામાંજ કેળવણીનો હેતુ પુરો થતો તથા. પણ જાહેર સેવા બજાવવામાં અને આત્મ શ્રેય સાધવામાં ખરા હેતુ પાર પડે છે, ખરી રીતે જેનાથી મન મારતા શિખાય તેજ ખરી કેળવણી.

૬ જે માણસ પોતાની ઈચ્છાને માણુમાં પ્રાપ્તી શકે નહિ. તે જીવનની મુશ્કેલીઓ દૂર કરી વિનય મેળવી શકે નહીં.

૭ સમાજ સેવા અને દેશ સેવા એ ઉત્તમ છે પણ આત્મ સેવા એ સર્વથી ઉર્તમ છે કેમકે જગતના સર્વ પ્રાણીઓને આત્મવર્તુ ગણે, પરંપુ પૃથ્વી સમ ગણે, અને પરત્વી માતા પુરુષ માને તેનાથીજ આત્મસેવા થઈ શકે છે.

૮ પ્રયત્નસાની ઈચ્છા રાખે નહીં પણ પ્રયત્ન થાય તેવા કાર્યો કરે, કીર્તિ સત્કારની સાથે જ રહે છે.

૯ જે તમારે મોટા થવું હોય તો પ્રથમ ન્હાના બનો; ઉડો પાપો નાખ્યા વિના મોટું, મકાન ચણી શકાતું નથી.

૧૦ મોટાઈનું માપ ઉમ્મરથી કે શ્રીમ- તાઈથી નહીં પણ અક્ષયથી કે ઉદારતાથી માપ છે, મોટે કાણા અને ઉદાર બનો.

૧૧ તલવારની કિંમત મ્યાનથી નહીં પણ ધારથી માપ છે, તેમ માણસની કિંમત ધનથી નહીં પણ સદાચારથી માપ છે.

૧૨ વૈર લેવું એ હલકાઈનું કામ છે; ત્યારે ક્ષમા કરવી મોટાઈનું કામ છે; રૂઢો પૃથ્વી મારનારને પણ ક્ષમા આપે છે.

૧૩ વાદળાઓ વરસે અને જહોં ફળે ત્યારે નીચે નમે છે, તેમ સમૃદ્ધિ પામ્યાં પછી વધારે નમ્ર બને તેજ સમજાવ ગણાય.

૧૪ વરસાદ માંઝા વગર વરસે છે તેમ સમૃદ્ધિ પરાપકારના કામોમાં ખરચે છે.

૧૫ મોટી પડવીએ અઘ્યા પછી મરીબોના ઉપર દયા ન રાખે તેજ ચીતાન, ચીતાનના ઉપર કાંઈ શીંગડા બેગતા નથી.

૧૬ સખાવત સ્વર્ગની કુચી છે અને દયા ખાનદાનીનો ખાળો છે; પૃથ્વી જેવા હૃદયની સાથે ખાનદાની રહેતી નથી.

૧૭ નદીનું પાણી અસલ સમુદ્રમાં ભળે છે, તેમ જાન આપનારની દોહત પાછી વ્યાજ સાથે દાતારનેજ ભળે છે.

૧૮ જુઠાઈને ખરલે પણ બલાઈ કરે અને અપહારીનો પણ ઉપકાર કરે તે ખરા સત્પુરુષ સમજાવે.

૧૯ અકાતીમાં ગરૂ ન કરે, પડતીમાં ખેદ ન કરે અને ચરણાગતનો કદી પણ ત્યાગ ન કરે, તેજ મોટો માણસ.

૨૦ સાંભળે કે અલ્પ કરે તેનેજ શિખા- મણુ આપવી સારી; અર્પને શિખામણુ દેવી તે સર્પને દુધ પાવા બરાબર છે.

૨૧ બીજાને કપડો આપો તેજ અવગુણ પોતામાં હોય તો પ્રથમ પોતાનો અવગુણ દૂર કરવો પછી બીજાને કહેવું.

૨૨ ચોર, વ્યભિચારી, ધર્મદ્રોહી માણસથી હમેશ દૂર રહેવું, તેમની સોગત પાપમાલીમાં ઉતારનારી છે.

૨૩ અનેક પુદ્ગોમાં જીવ મેળવનાર થોડા કરતાં મનોરાજ્ય ઉપર જીવ મેળવનાર ઘણા થોડો ગણાય.

૨૪ શ્રીમતો અને ત્યાગીઓને સતોષમાં જે મુખ તે બીજી કોઇપણ સ્થિતિમાં મળતું નથી.

૨૫ ધનમાં, મેળસોખમાં અને ખાવાપીવામાં સતોષ રાખવો પણ જ્ઞાનમાં, જ્ઞાનમાં અને ધર્મમાં સતોષ ન રાખવો.

૨૬ જ્ઞાતી દુઃખ બેઠે તેની જ પાસે હૃદય યોગ્ય; જ્ઞાતી તેની પાસે હૃદય યોગ્યથી માણસની હલકાઈ થાય છે.

૨૭ અશીલ કરતાં કરજ વધારે ઝેરી છે અશીલ ખાનારને જ મારે છે, સારે કરજ દીકરાના દીકરાને પણ મારે છે.

૨૮ ઉત્તમ પુરુષકો સત્સંગ જેટલું ઠામ કરે છે, સારે ખરાબ પુરુષકો સત્સંગની સારી અસરને જુસ્મી નાંખે છે.

૨૯ ધર્મનું મૂળ વિનય છે; કપટથી નંદી પણ ખરાં દિવથી વડીલો, સજ્જનો અને ગુરુઓનો વિનય સાચવવો.

૩૦ ઉપદારીનો ઉપકાર બૂઝી જનારમાં માન્યતાઓનો મુલ્ય રહી શકતો નથી; પશુઓ પણ ઉપદારીનો બદલો વાળે છે.

૩૧ જે તમારે પવિત્ર જીવન ગુનરત્ન હોય તો અંતઃકરણ પવિત્ર કરવા પુરોના પ્રવલ્ન કરો બદારના સાધનો નકામા છે.

૩૨ પરમાત્મા પવિત્ર છે, તે પવિત્ર પ્રજાને મેળવવા તમારે પણ ખુશ્કાં હૃદયથી, નિષ્કપટી અને પવિત્ર થવું જોઈએ.

૩૩ સત્સંગ સર્વથા ઉત્તમ મત છે એક વખત પણ શુદ્ધ યોગ્યથી પ્રમાણિકપણામાં ખામી આવે છે.

૩૪ મનુષ્યો તમારા વિચારના નદી થાય પરંતુ તમે વિદ્યાજ વિચારવામાં ઘણ દરેક મનુષ્ય સાથે પ્રેમથી નિભાવી દો.

સાતમી મધનિષેધક પરિપદ.

સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ ઓન.
રમણભાઈ મહીપતરામ નીલ-
કંઠનું ભાષણ.

પ્રતિનિધિ બન્ધુઓ, શુદ્ધસ્થા અને બાલુઓ,

સાતમી મધનિષેધક કમિટીના સ્વાગત મંગળની વતી ગુનરાતની રાજ્યાની અમદાવાદમાં આપ સર્વનું દુ સ્વાગત કરું. આ પુરાણ શહેરમાં મધનિષેધક મિતાદારના દિમાપતીઓ પહેલી વખતે મળે છે અને મુંબઈ તેમજ પ્રાંતના અન્ય વિભાગોમાંથી જેઓ અત્રે પધારી છે તેમના આગમનથી આપણને આજે અનંદ આનંદ થાય છે. આજની પરિપદ ભરવાનું માન મુંબઈ ટેમ્પરન્સ કાઉન્સિલના સેક્રેટરી મિ. ડી. ડી. ગીટરને પરે છે. કારણ કે આ પરિપદ અહિં ભરવાની સૂચના આપણા ઓન. સેક્રેટરીને તેમજે જ કરી હતી. ખૂં કહીએ તો તેમની એ અમૂલ્ય સૂચનાના પરિણામેજ આપણે અત્રે ભેગા ઘણકાં છીએ અને જે વિષય ઉપર આપણે ચર્ચા ચલાવવાના છીએ તે આ પ્રાંત તેમજ આખા સામાજ્યના અન્ય વિભાગોને માટે પણ સરખેજ ઉપયોગી છે. આ કોન્ફરન્સ અગાઉ મુંબઈમાં જન્મ વખત એ વખત સેનાવકામાં અને એક વખત સુરતમાં ભરાઈ હતી. આમાની ત્રણ પરિપદોનું પ્રમુખપદ મિતાદારના સુરત દિમાપતી સર ભાવચન્દ્ર કૃષ્ણાએ સ્વીકાર્યું હતું. આજની પરિપદનું પ્રમુખપદ સ્વીકારવાની ઓ. ગોકળદાસ કુદાનદાસ ખરેખે કૃપા કરી છે અને તેઓ સામાજિક દ્વિતિ મારે સતત પ્રવલ્ન કરનારા ભારતમાતાના પુત્રોમાના એક છે એ આપણે સર્વે સારી રીતે જાણીએ છીએ. મહારી ખાત્રી છે કે અગતી પરિપદોએ તેના વિદ્વાન પ્રમુખો ડી. આ. ગેવાની દેહજ જે જે કાંઈ કર્યા છે તેના કરતા

આજની પરિપક્વ વધારે ફતેહમંદ કાર્યો બનવા બાબતમાં નિવડશે. આપણી આજની પરિપક્વતા વિષય સાર્વજનિક હોઇ હિન્દુ મુસલમાન, ખ્રીસ્તી પારસી અને માલુદી વગેરે સર્વ કોઇને સરખી રીતે સર્વ એકત્ર મળીને તે વિષે સાચે ચર્ચા ચલાવી શકીએ તેમ જીએ.

કોન્ફરન્સની જરૂર.

આપણામાંના કેટલાકે આવી કોન્ફરન્સની આવશ્યકતા છે એમ માને છે. જ્યારે કેટલાક પુરોષ આદિ દેશોમાં મળતો સડો જેટલો સામાન્ય થઇ પડ્યો છે તેટલો તે હિન્દમાં નથી થઇ પડ્યો એમ ધારીને આવી કોન્ફરન્સની જરૂર જોતાં નથી. આજી બમ્બર વિમલને લીધે મધ નિશકુલ નહિ વાપરવાનો જે પ્રતિજ્ઞ કરવામાં આવ્યો છે તે ઉપરથી આપણે જોઇ શકીએ છીએ કે એ દુર્બલનના ક્રાંતિ, ઇંગ્લેન્ડ, રશિયા, આદિ દેશોના યોદ્ધાઓ ધનુષ્યોને હંફાવવામાં ફતેહમંદ નિવડ્યા છે. ખુદ સરકાર પંચમ જ્યોત્ષે પછી યુદ્ધ આલતાં મુખી રાજ્યકુટુંબમાં દારૂ નહિ વાપરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે. આવાં સજળ કારણોથી આપણા આજના વિષયને પ્રુષ્ટ મળે છે.

આપણા ગવર્નર લોર્ડ વિલિંગ્ટનને પણ ગવર્નમેન્ટ હાઉસમાં દારૂ નહિ વાપરતાં તે જદલ બચતાં નાણાં વેર રીલીફ ફન્ડમાં મોકલી આપવાલાની જાહેરાત કરી છે. હવે જે રીઝાઝરો આવી કોન્ફરન્સ વિરુદ્ધ હોય તેઓનું ધ્યાન નીચેના આજકારી ખાતાના વસુલાતી ઓફિસ તરફ દોરવાનું મને યોગ્ય લાગે છે.

આજકારી વસુલાત.

દરેક પાંચ વર્ષની સરાસરી

વર્ષ પ્રમાણે—

રકમ.

સને ૧૮૮૧-૮૨

રૂ. ૪૦,૨૫,૮૬૦

„ ૧૮૮૭-૮૮

„ ૭૬,૩૫,૦૪૮

„ ૧૮૮૭-૮૮

„ ૫૦,૪૮,૨૫૦

„ ૧૮૯૦-૯૧

„ ૧,૬૬,૧૧,૩૩૮

„ ૧૮૯૪-૯૫

„ ૧,૪૮,૧૮,૮૭૦

આપણે જોઇ શકીએ છીએ કે હેલાં પાંચ વર્ષોમાં આજકારી વસુલાતમાં ૫૦૦.૮૬૦ જેવો અપકર વધારો થવા પામ્યો છે.

(અને રાજ્યભાષણે આ પ્રાન્તના અમુક અમુક ગામના દારૂનો કેટલા ટકા પ્રમાણે વપરાય છે તે સંબંધી કેટલાકે આકાશમાં ૨૦૫ કર્ખાં હતા.)

જો આ રમણભાષણે આગળ જણાવ્યું હતું કે આ આંદાજ જોઇને આ પ્રાન્તના જુદા જુદા વિભાગના આગેવાનોને દારૂનું દુષ્ટ વ્યસન લોકોમાંથી નિર્મૂળ કરવા માટે આવી પરિપક્વ ભરવાની જરૂર નથી જણાતી? યાજ્ઞા. વસંત. અભિયાન અને પનવેસ વગેરે જીલ્લાઓમાં દારૂનો પ્રચાર વિરોધ જોવામાં આવે છે અને તેથી તે જીલ્લાઓના પ્રતિષ્ઠિત આગેવાનોને આ અપકર દુર્બલનનો અટકાવ કરવા માટે આંખતા હિસાબે લેવાની હું વિનંતી કરું છું.

આ પ્રાન્તમાં સુરત જીલ્લામાં પણ દારૂનું વ્યસન વધુ પ્રમાણમાં ફેલાયલું છે. બરુચ, પંચમહાલ, અમદાવાદ ખેડાં વગેરે જીલ્લાઓમાં આ દુષ્ટ વ્યસનનું પ્રમાણ કાંઈક ઓછું છે પરંતુ કમનસીબે ગયાં બે વર્ષ થયાં ખેડાં જીલ્લામાં દારૂની ખીજ પચીસ ફોતો ખુલવામાં આવી છે. આ જીલ્લામાં જે મધનિષેધક સોસાયટી હોત તો તેણે કાંઈપણ દિલચાસ કરી હોત હું ધારું છું કે નડિયાદના સુદ્ધિમાન આગેવાનો હજી પણ ટેમ્પરન્સ સોસાયટી સ્થાપે તો આ જીલ્લાની પ્રજાને દારૂ વ્યસનનું ૪-૪ ટકા જેટલું પ્રમાણ છે. મલ્ટુ કરીને આ વ્યસન મીસના કામ કરનારા હિન્દુ અને મુસલમાન દારૂગર ખનુઓમાં વધારે જોવામાં આવે છે. જો કે હિન્દુ તેમજ મુસલમાન શાસ્ત્રોમાં દારૂ પીવાની સારૂ મનાઇ છે, છતાં પણ દિનપ્રતિદિન આ કાત મટવાને બદલે જલિગત થતી જાય છે એ પરેખર શાયનીય છે. આ મોકોના મગજમાં એક એવી ખોટી માન્યતા કસી ગઇ છે કે દારૂ પીવાથી તેઓનો આખો દિવસનો અમ કંઈક જાય છે પણ આ માન્યતા તદ્દન

બૂલ ભરેલી છે. કારણકે દારૂએ ઉત્તેજક વસ્તુ હોય શકે અને મનુષ્યને ક્ષણિક આનંદમાં લદ્ડા બનાવી શકે. પરંતુ બધાવા વગર રહેતી નથી. દારૂડીઆ પ્રથમ તો પોતાના ખર્ચે પોતાના બાહ્યબંધને યોગ્ય દિવસ પોતાની ગાંઠના પૈસા ખર્ચીને પોતાના નેત્રા વ્યસની બનાવે છે. પરંતુ પાછળથી તેઓ ખસી જાય છે. એક વખત દારૂના વ્યસનની ટેવ પડી એટલે તેમાંથી છુટી શકાતું નથી. આ દુષ્ટ વ્યસનની ટેવ પડનાથી આપણે કેટલા સારા સારા કુટુંબોને પાપમાલ થતાં જોયાં છે ? ગોલાઓ, તેમજ મરાઠાઓને પોતાના ઘર વગેરે વેચીને પણ દારૂ પીવા માટે જેવું વગેરે કરતાં આપણે જોયા છે. આવા વ્યસની માણસોને કાંઈ પૈસા ધીરતું નથી. તેમની શાખ ક્રેષ્ટ પણ જગ્યાએ હોતી નથી; તેમની સ્ત્રીઓ કે જોડા આ દુષ્ટ વ્યસનને ભોગ યજ્ઞ પડેલી હોતી નથી, તેઓ સ્વપ્રતિષ્ઠાને લીધેજ નાણાં મેળવી શકે પણ તેમના પતિને કાંઈ ધીરતું નથી, દારૂનો પ્રચાર આ પ્રમાણે વધી પડ્યો છે એટલુંજ નહિ પણ સરકાર તરફથી ચોક્કસાઈ ધ્યાનમાં આવતી હોવા છતાં આજકાલ કેટલાક સોકોને કોકેઈન ખાવાની ટેવ પડી ગઇ છે. વધુ દિલ્લગીરી થતાં જેવું તો એ છે કે કેટલીક ગામડાની અગાળ સ્ત્રીઓ પોતાના હાથેના કામકાજ નિમિત્તપણે કરી શક્યા એટલા સાર પોતાના બાળકોને સવાડી રાંધવા સાર અશીલુની બનાવેલી બાળ-ગોળાઓ ખવરાવે છે. અશીલુને લીધે બાળકની હોજરી ખમડે છે. તેમને પાવણ બરાબર થયતું નથી અને પરિણામે બાળક રોગી યાય છે. જો કે ગાંઠને પ્રચાર અર્થિયાં એટલે બધો જાણતો નથી તેપણ કેટલાક હિન્દુ તેમજ મુસલમાન બીખારીઓમાં એ ટેવ વધારે જોવામાં આવે છે. સુરતમાં સોકોમાં ઉત્કાળામાં ઠંડક તરીકે બાંગ પીવાનો ચાલ છે. આ શહેરમાં તેમજ બીજાં સર્વ ઠંકાણે બીડી પીવાનો જે ચાલ હાલ ધણીજ વધી પડ્યો છે તે તરફ આપણે હવે

વળીશું તો બધારો કે આજથી પુખ્તીસ વર્ષ પહેલાં આ શહેરમાં બીડી વેચનારાઓની દુકાનો બહુજ થોડી હતી. પણ હાલ તો એક નહાની ગલીમાં પણ બે ત્રણ કે તેથી પણ વધારે બીડી-વાળાઓની દુકાનો જોવામાં આવે છે. જદ્દ કરતાં સુવાન પુરપોને બીડી પીવી એ ધણુંજ તુકશાનકારક છે. યુનાઇટેડ સ્ટેટસ તેમજ ફ્રાન્સમાં અકાર વર્ષની વય કરતાં નહાની ઉમરના છોકરા તેમજ છોકરીઓને તમાકુ કે બીડી વગેરે બત્તરમાંથી વેચાતાં મળી શકતાંજ નથી વડોદરાના સુવિખ્યાત નરેશ સયાજીરાવે પણ પોતાના સ્ટેટની અંદર ફ્રાન્સ અને યુનાઇટેડ સ્ટેટના જેવોજ કાયદો પસાર કર્યો છે આપણા પ્રાન્તમાં પણ એવો કાયદો પસાર થવાની જરૂર છે.

કોન્ફરન્સના વિષય.

કોન્ફરન્સના પ્રાધાનમાં શ્રી કમળાને પહેલું સ્થાન મળતું જોઈએ: ૧૮૯૮માં સ્થાપ-વેલી મધનિષેધક એસોસીએશનના પહેલા પ્રમુખ ઓ. સ. બ. રણછોડલાલ ઊડાલાલ સી. આઈ. ઈ. હતા. ભારતવર્ષના તે સાચા મિત્રના મૃત્યુનાં ઓ. મિ. ડમરુ. એચ. કેપન. એન. પી. જે આ વિષયમાં જોખેની લેટરસ્ટેટીવ કાઉન્સીલમાં ચર્ચા ઉપરિચિત કરી હતી. અને હજુ પણ તે જમનો તેમજ લટકી રહેા છે. દારૂના વ્યસનનો પ્રચાર અટકાવવા માટે નીચેના ઉપાયો મેવામાં આવે તો ધણુંજ મદદરૂપ થઈ પડવા સંભવ છે. (૧) સોકોના મોટા ભાગને કમળા દેરાની દારૂની દુકાનો સંકે-રના મધ્યભાગમાં નજ રહેવા દેવાની હોય તો એવી દુકાનો લાં રહેવા દેવી જોઈએ નહિ. (૨) કલકત્તામાં જેમ એવી દુકાનો માટે લાઈ-સન્સ આપવાની સત્તા એક્સાઇઝ એકવાઇઝરી કમિટીઓના હાથમાં છે તેમ દરેક મોટા થહે-રામાં પણ ચતુ' જોઈએ (૩) જેમ કં'વા નોન એક્સિસલ મેમ્બરોએ મત કરવો જોઈએ. એવી કમિટીઓ હાલ અંતે નથી (૪) મોટા

શકેશમાં ટેમ્પરન્સ એઓસીએશનને આવી કમિટિઓમાં પ્રતિનિધિઓ મોકલવાનો હક્ક મળેલો જોઈએ (ખ) દરેક ડિ-ફુ તેમજ બુક્સ માન તહેવારને દિવસે દાંડની દુકાનો બંધ રાખવાની સલાહ ના. સરકારે પોતાના હાથમાં રાખવી જોઈએ. તેમજ હમેશાં તે વહેલી બંધ કરવા માટે અમુક ટાઇમ રખાવેલો જોઈએ. (ગ) આવી દુકાનો મીઠા અગર માફ્ટ પાસે જ હોવી જોઈએ નહિ. અમૃતસરના નામદાર ડેપુટી કમિશનર સાહેબે દાંડની તમામ દુકાનો ચંદેર ખડાર રખાવી છે. આ પ્રાન્તના સત્તાવાળાઓએ પણ તે ઉપદેશોનું ચક્રવર્તી કરવું જોઈએ (દ) મિનાદાર માટે નિયમોમાં હાલ જે સિસ્ટમ અમલ છે તેમાં સુધારો કરી તેને ઉચ્ચ પ્રતિનું બનાવવું જોઈએ.

ઉપરના વિષયમાં આપણે ના. સરકારની મદદ મેળવી તેથીજ આગળ વધવાનું છે. વધારે ટેમ્પરન્સ સોસાયટીઓની જરૂર.

આજકાલી આગમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી ટેમ્પરન્સ સોસાયટીઓનું હીસ્ટ્રી જેમાં કેટલાંક કેસો તો એવી સોસાયટીઓ મિલકુય નથી. અતે તેથી તેવી સોસાયટીઓના વધારાની જરૂર છે. વળી આ પ્રાન્તમાં ટેમ્પરન્સ સંબંધી એકાદ-વર્ગમાનવની પણ જરૂર છે તેમજ મિનાદાર સંબંધીનું જાન આપવા માટે લેવાનું આપણે અગત્ય હોય તેનું રહેલું અમલને એવા વાતાવરણની પણ જરૂર છે.

આપણો ઉદ્દેશ ધર પાડવા માટે દરેક દાનિય આગેવાનો તેમજ ધર્મ ગુરુઓની સહાયની પણ આપણને જરૂર છે. અહીં આગેવાનોના ધર્મગુરુઓના ભોધને અનુસરી લગભગ પાંચસો કે છોડે જે મિનાદારી રીતનું વચન આપ્યું હતું એ લખેલો હતો તાજે છે. આ વિષયમાં એઓની મદદની પણ આપણને એકાદી જરૂર નથી. કારણ કે તેમને ઉચ્ચ ન્યાય આગેવાનો તેમજ પુરુષ એકાદીને સુધારવા પડેલો ઉલ્લેખી છે. વળી આ કાર્યમાં યુગ્મ પુરુષ પણ

સારી મદદ કરી ચક્ર છે હું ધારું છું કે ઉપરની સચવાઓનો સ્વીકાર થાય અને તદ્દયે સત્તર પચાસ ચાલુ રાખવામાં આવે તો ટેમ્પરન્સ કોન્ટ્રોલના ઉદ્દેશો ફોલોઅર્સ રીતે પાર પડવા જમર રહેશે નહિ.

અતે હવે ખાતુઓ, અને ગ્રંથચોરો હું મારી જગ્યા લઈ તે પહેલાં રીનસર આપણા પ્રમુખને ચૂંટી દાડવાની છું, તેમજ સર્વને, વિનિતિ કરું.

રા. જ. રમણભાઈએ પોતાનું બાપણ પૂર્વે વાંચી રહ્યા પછી પ્રમુખ તરીકે. જોન. મી. પારેખને ચૂંટી દાડવાની દરખાસ્ત મૂકી હતી, તે દરખાસ્તને મી. લાવાટે તથા મી. જોશીભાઈ મન્નભાઈએ ટેકા આપ્યો હતો, અને દરખાસ્ત પસાર થઈ હતી.

ત્યાર પછી જોન. મી. પારેખે અમુખની ભેટ લોધી હતી અને પોતાનું બાપણ વાંચ્યું હતું તેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે.

એ. મી. જોશીભાઈ પારેખનું ભાષણ.

આ દલાલની પ્રાંતિક મિનાદારી કોન્ટ્રોલના પ્રમુખ તરીકે તમે અને પસંદ કરવા માટે હું તમારો આભાર માનું છું. દેશને જુદા જુદા પ્રકારનાં રીસ પોલોથી એટલું મંબીર તુચ્છાન પહેંચું છે કે જેઓ કેળવણી છે તેમની એ દેશમંડળીની ખાતર ફરત છે કે ને બહારે ઘમી દેવાની દીલવાલમાં તેમજે ભાગ લેવો જોઈએ. ધાર્મિક ગ્રંથોએ વગેરે ગોળને પડેલો ઉપયોગ કરે છે અને તેમની સાથે તેમના અનુયાયીઓ પણ તેને ઉપયોગ કરવા નેચમાં આવે છે. એક વેળા ભગિ કેટલીક મનોમાં અને નોકર અવસાવીઓમાં પડી વચગતી હતી પણ તે હવે ધરી મળું છે.

દેશમાં દેશના માટેલી બીજી બધી કોન્ટ્રોલની છે તેવી અમાર પડી માડી નીચે છે અને વળી એકાદની અદલ પડવા જાદ તેને ફર કરવી પણ અમદેશ થઈ પડે છે.

હીંમાં મુખ્યત્વે હોંડ અને કસામી એ બે જ કુળો છે અને દેશમાંના મોટા અગાન વર્ગ તેમાં છે આવાં પીણાં માટે પ્રાચીન સમયમાં ગમે તે વિવેચન કર્યું હોય પણ આધુનીક ધાર્મિક સત્તાધીશોએ આ બંધીઓને સખત રીતે વખોડી કઢાડી છે. આ સંબંધમાં ગુજરાત અને કાઠિયાવાડે શ્રીમદ્ સદગ્રન્થ દેવામાં જેઓ દેવામીનારાયણ પંથના મુખ આચાર્ય હતા તેમને ધણે આભાર માનવો જોઈએ. જેઓ એ પંથના અનુયાયી ચતા ગયા-ધાય છે તેઓ આ પીણાંઓની બંધીથી મુક્ત થાય છે.

ગુજરાતમાં યાત્રિપ્રાણસ્થ ધણું છે અને તેના હારદથી પણ આ બંધીને અટકાવવાનો રોક મળે છે. જ્યાંમુધી પશ્ચીમનાં વાતાવરણની અમર થઈ ત્યાંમુધી આ બંધી અડી મોટા પ્રમાણમાં જોવામાં આવતી હતી. હુજરી અને કામદાર પ્રજામાં ગરીબાધથી આ પીણાંની બદી ધણા સાંકડા પ્રમાણમાં જથ્થા છે. આવાં પીણાં તંદુરસ્તીને તુકશાન કરે છે જંગીને હુંકી કરે છે, બુદ્ધિને મંદ કરે છે. લોકોને અનાચાર અને અનીતિ તરફ દોરે છે અને પરિશુભે લોકો ગુન્હા કરે છે. ધણા લોકોને દુઃખી બનાવે છે અને પ્રજાને દુઃખરૂપ તેવા લોકો થઈ પડે છે. હાલ આ દેશમાં ધર્મના વિચારોમાં છુટકાણું અને યાત્રિજનધારણને નરમ બનાવવાનો ઉપાય લેવાય છે. જ્યાં પીણું સામાન્ય છે તેવા દેશોમાં પ્રવેશ કરવાનો અને ત્યાં લાંબો કાળ રહેવાનો અને ખાનપાનમાં એકમ પ્રસારવાનો વગેરે વિચાર જોવામાં આવે છે. વળી તૈમીખી ધંધાદારીઓ પણ આવાં પીણાં પાચનશક્તિને મદદગાર થતાં, ચેતનતા રાખનાર વગેરે હોવાનું જણાવે છે.

મિ. પારેખે આગળ જણાવ્યું હતું કે આલકોહોલનો ઉપયોગ જેમ જંગીને હુંકી કરી નાંખે છે તેમ કવચને બુઝાવે લાવે છે. માનસિક શક્તિ ઉપર પણ અસર કરે છે. ધણુક બનાવમાં આલકોહોલનો ઉપયોગ આપધાતું

પરિણામ લાવે છે તેનાથી તાંકાળાંક જુસ્સો આવે છે પણ તેનાં પરિણામમાં હલ ઝાળંગી જતાં. તેના તે જુસ્સો પીનારને પોતાને માટે અસલ થઈ પડે છે. આ અને ચાલુ શારીરિક નિર્બળતા ધણી વેળા આપધાત કરવા તરફ દોરી ગયા છે. વળી દારૂ-પીનારાઓ પોતાની વૃત્તિઓની પ્રવૃત્તિઓમાં સાધન-મેળવવાને ગુન્હાઓ કરે છે. પીધેલો મનુષ્ય મગજ ઉપરનો કાચુ યોધ દે છે અને તેની વૃત્તિઓ બીજી બાજુથી ચંચળ બને છે તેથી તેનાં કારણે તે ધણુક ગુન્હાઓ કરે છે. ઈંગ્લેન્ડમાં ડોક્ટર શક્તિવાન નામના રાખસે બસે પુરૂષ ખુની ગુન્હાગરોની તપાસ કરતાં તેમાં ૧૫૮ આ આલકોહોલની અસરનીયે ગુન્હા કરવામાં આગળ નાં માત્રમ પડ્યા હતા.

ધણુકો માને છે કે મધ્યમસર રીતે આલકોહોલનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તેથી કાંઈ એટલી બધી લાગણી ઉશ્કેરતી નથી પણ એ વાત તો ચોક્કસ છે કે તેથી તંદુરસ્તી ઉપર અસર કરે છે કેમકે એ વાત માદ રાખવી જોઈએ, કે તે એકાગ્ર છે, અને તેથી દુરજ રહેવું જોઈએ. પ્રજામાં ચિંતાનો અભ્યાસ આગળ વધવા સાથે આ માગણી નરમ થયેલી જોવામાં આવે છે.

આ સલાહ સાથે આર્થિક બાબતોનો સંબંધ છે અને તે સલાહ તપાસતાં હું તમારું ધ્યાન ખેંચીશ કે ચાલુ વરસનાં બજેટમાં તેની મહેસુલતા આંકડો ૨, ૨૦,૦૦,૦૦૦ રૂપીઆનો દસ વરસ પહેલાં તે આંકડો ૩, ૧,૪૪,૦૦,૦૦૦ જેટલો હતો. આ રીતે દસ વરસમાં તેથી મહેસુલ રૂપીઆ છોતર લાખ જેટલી વધુ ઉપજતી થઈ છે આ ઉપરથી આ પીણાંની આદત કેટલી ઝડપે પ્રસારે છે તે જોઈ શકશે. વળી ઉપલા વધારામાં પરદેશી દારૂ ઉપરની જાકાતથી ઉપજતી રૂપીઆ પંચીસ લાખની રકમ ઉમેરવી જોઈએ આ ઉપરાંત બીજા પીણાંની આગત પણ ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. હાલ દેશમાં નાંખેલો પૈસો જેમ

હરી ઉપયોગમાં આવતો નથી, તેમ આ રીતે પ્રભુ ને પૈસો ખર્ચ છે તેના બદલામાં માથુ, સો ગુન્હાઓ, બીમારીઓ, દરીદ્રતા અને દુઃખજ મેળવે છે અને તે માટે દીવાનીશાળા અને જીન્ન ખાતાંમાં ને અલાવવામાં આવે છે તે માટે પ્રભુનાં ફૂડો ધર્માદ સંપાવતો અને ખાનગી મદદોનોજ ઉદ્યોગીક અને શહેરી છંદગી તરીકે ઉપયોગી થાય તેવી છંદગીની યરગાદી થાય છે. દરીયા અને જમીન ઉપર અકસ્માતથી થાપણુ-દારો, કામદારો અને મજૂરોને ને નુકસાની થાય છે તે પશુ કંટાળીક વાર પીણીની આદતનું પરિણામ જણાય છે અને કમાઈ કરવાની શક્તી ટુંકી થઈ જવાથી આર્થિક મરીમાઈ પશુ આવે છે.

આ બધી ઉપર દાખ મૂકવાને આ છલાકામાં કંટાળીક મંડળોએ છે અને સુમારક સંખ્યાની પશુ તે કામ જાળવવાની કરજ છે. સંખ્યાએ આ જાળવના ઉપદેશી ખતનું જોઇએ, વળી તે માટે વોલંટીયરો ઉભા કરી તેમની સદામ પશુ મેળવવી જોઇએ, આ માટે વારંવાર સભાઓ ભરી જોઇએ, નફુદ ફાનસની તકતીએ ખતાવીને સંમત આપવાનું કામ પશુ લાભકારક ન થશે. જ્યાં સુધી આ બધી સદંતર અદક્ષ ન થાય ત્યાં સુધી તે માટે બીજાકુલજ નિરામ લેવો નહીં જોઇએ. ને આ રીતે કામ શરૂ કરવામાં આવશે તો પછી તે હીલચાલમાં સામજીક ધરાવનારો સ્વતંત્ર તેમા સામેલ થશે. હું એમ પશુ માનું છું કે ચાલિમંડળો પશુ આપણા મદદગાર બનશે.

ખાસ કરીને અમદાવાદમા આરો દીવચાવ ઉપાડી લેવાયલી જેવાને હું ધણો ખુશી યદય અડીઆ કામદારો તરીકે ને ગામડીઆ લોકો આવે છે તે સુરત કે ભરૂચની ગાદક પીણીની આદતનો વારસો પામેલી જાતો માંહેલા ડોળા નથી અને તેથી તેમને આ બધામાં ફસાના ખસાવવાને આવી હીલચાલ અડા થવાની ધણી જરૂર દીને છે.

આ માટે સરકાર પશુ મથે છે અને આપણા કથન ઉપર અમત કરવામાં આવે

એટલુંજ નહીં પશુ આપણો સ્વતંત્ર મત સર-કારને આપણે હંમેશાં જણાવતા રહેવું જોઇએ. આ માટે નિમવામાં આવતી આખકારી કમીટીમાં સરકારી અગલદારોનું મોટું પ્રમાણ હોય છે અને તેથી તે ને રીતે કામ કરે છે તે કાંઈ ઉપયોગી થવું હોય એમ પ્રભુ માનતી નથી. તાડીના વેપાર બાજે સરકારની રાજનીતિ પશુ પ્રબલત વિશ્લ છે, તે પીણું આલકોહોલ પીણું નેટલુ નુકસાનકારક નથી. જો તાજ તાડી મળી શકે તો બીજાં પીણાં તરફ ધણા લોકો ન વળે પશુ તેનાં ઝાડો ઉપરનો સરકારી કર એવો બારી છે કે તે વેચનારાઓ તાજ અને ચોખ્ખી તાડી સાધારણ બાવે આપી શકે નહીં અને તેમ કરવામાં આવે તો તેમને બારે નુકસાન ખમવું પડે. આ કર ધટાડવાને ચર્ચા ચાલુ રાખવી જોઇએ સરકાર જેમ આ રીતે આ કામમાં મદદ કરે છે. તેમ સાળાઓની ચોપડીઓમાં આ જાળવના પાડો દાખલ કરાવીને પશુ મદદ કરી શકે અને નરી આદતિ વેળા તેમ કરવાને તે નામદાર વચન પશુ આપ્યું છે.

આ પ્રમાણે પ્રમુખનું બાપણ પૂરું થયા પછી મદાત્મા માંધીજીએ અહેવાલને અંતે જણાવેલા કરાવે પસાર કરવાની દરખાસ્ત મંજૂ હતી. દરખાસ્ત મૂકતાં માંધીજીએ જણાવ્યું હતું કે, બાધથી જેન્નબીનને હું ધણા વખત યમાં એજાપ્તું છું ને મને તેમના માટે માન છે. તેઓ જે ધર્મના છે કે જે ક્રિશ્ચિય ધર્મના અન્ય યાનુદિ જન્મુઓએ મને આક્રિષ્ઠમાં મારા કિન્દી બાધઓ કરતાં પશુ વધારે ગદ્દ આપી છે તેમની કિલચાલો પસંદ કરવા યોગ્ય અને પ્રશંસાપાત્ર છે. મરખાનનિયેમ માટે મારા વિચારો એટલા બધા મુમદમાં છે કે જેનું સંપૂર્ણ ખ્યાન હું અલ્લાહે આપી શકું એમ નથી. સમુદયા સામેરી આમ જેરી આપણા રેગમાં દારની વધતી જતી બીદને લીધે રિથતિ થઈ છે. કિન્દુ જેમ વધારે વધારારી કિટિસ

પ્રત્યે બતાવે છે તેમ, મને લાગે છે કે હવે તેથી વફાદારી વધારે વાર તે ટકાવી રાખશે નહિ. યુરોપમાં મઘપાનની બહી એટલી બધી વધી ગઈ છે કે જેની અસર આપણા દેશને પણ થઈ છે. એ તિરસ્કારણીય બંદીમાં એકવાર પડ્યા પછી એકદમ છુટવું એ વાત મહા મુશ્કેલ છે. તે બંદી નષ્ટ કરવા માટે આપાં મંડળો કેટલાં ઉપયોગી થઈ શકે એ પ્રશ્ન જુદો છે. આ વિષયનો મારાથી અભ્યાસ હજી થયો નથી, મેં તેને માટે કંઈ પગલાં લીધાં નથી, એટલે વિશેષ તો હું કહી શકું એમ નથી, પરંતુ પ્રસંગવશાત્ જે કંઈ થઈ શકે એટલા માટે મંડળો ઉપયોગી છે જ્યાં મુખી રામદર્શી હોય આ બંદીનો સામ કરવાના પ્રયત્નો ન કરે ત્યાં મુખી આપણા પ્રયત્નો પૂરતા પ્રમાણમાં ફતેહમંદ હતરી શકે નહિ. જે કે રા. બ. રમણભાઈને કદાચ અનુભવ નહિ હોય પરંતુ તે બંદીમાંથી એકદમ છૂટી શકતું જ નથી. કેમકે કેટલાક મજુરીઆ કારિગરોને ખાસ આવશ્યકતાને વખતે દારૂન મળે તો તે સતોપકારક કાર્ય બજાવી શકે નહિ એવા દાખલા પણ મળ્યા છે. મારા મિત્ર મી. હોડનને અને મારે પણ આ બાબત ઉપર ચર્ચા ચાલી હતી ને મારે પોતાનો પણ અનુભવ છે કે જ્યારે જોર લાગ્યો થઈ હતી તે વખતે મારી કને મુમારે હળવ સેનીક હતા ને તેમને હું મારા પોતાના હાથથી દારૂ આપતો હતો. આ બધું પુરાણ લાંબુ છે તેવું વર્ણન કરવાની આ તક નથી, તથાપિ હુંકામાં વિશેષ નહિ તો આપણે એટલું તો કહી શકીએ કે જમ બને તેમ તે લતમાં નેવા-પડતા માણસોને આપણે બચાવી શકીએ. આપણે કેટલીકવાર તો મોટા મોટા ગણ્યાતા મુદરથોને પણ આ બાબતમાં દારૂની બંદીને ઉત્તેજન આપતા હોઈએ તેમ કરીએ છીએ પ્રસંગ પડતાં યુરોપિયન મહેમાનની મુલાકાત થતાં આપણે શા માટે એમના મહેાં આમળ દારૂનો આસ બરીને મુકવો જોઈએ? શું આપણે

સંયમ હોય તો મુલાકાતે આવનાર તે માણસ પશુ એટલો સંયમ રાખી શકે નહિ? બાઈ નવાજ કે જેને પૂર્ણમાં શા આજણે છે તે જે આ વિષય ઉપર તમને વિવેચન કહી સંભળાવે તો સાની આંખમાંથી આંસુ નીકળી પડે એવી દારૂપીનારની સ્થિતિ થયેલી હોય છે. કેટલીક દક્ષિણી બાળાઓને રસ્તા વચ્ચે એમાન અવસ્થામાં હું જ્યારે પડેલી જોતો ત્યારે મને ધીલું સોચવું પડતું. આ બધા ઉપરથી એમ ચોક્કસ લાગે છે કે દારૂની બંદી અટકાવવા આપણે સારી પેઠે પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

આપણું અને વિવેચનની અંતે જળ્યાલેશા હરાવ ઉપર ગાંધીજી પછી જૂદા જૂદા મુદરથોએ સામાન્ય વિવેચન કર્યો હતો તે નીચે પ્રમાણે—

મુકિત ફોજવાળા એક મુદરથે બહુ અસરકારક બાપામાં મઘનિષેધક સવાલ ઉપર લંબાણથી વિવેચન કર્યું હતું. ત્યાર પછી રાજકોટ ટેમ્પરન્સ સોસાયટીના પ્રમુખ હમરમજીએ મઘનિષેધક હીમાયતમાં જળ્યાલું હતું કે કાઠીઆવાડનાં દેરી રાજ્યોમાંથી પણ આ દુષ્ટ બંદી બંધ કરવાના પ્રયત્નો ચાલે છે, અને આપણે હજી સારા પ્રમાણમાં પ્રયત્નો કરવાની જરૂર છે. ડૉ. કાકોરે વળી એમ જળ્યાલું હતું કે દારૂ નહિ પીવાના ઉપદેશકોજ તે લવમાં પડેલા હોય છે તેને માટે પણ કંઈક થવું જોઈએ. સૌ. વિદ્યાશૈરીએ રજૂ કરેલા સાતથી તેર કરાવના સંબંધમાં જળ્યાલું હતું કે બાઈ જેસેફના તેમજ અન્યના સારા પ્રયત્નોથી આપાં મંડળો ભેગાં મળે છે તે આ દુષ્ટ બંદી નષ્ટ કરવા માટે બહુ મદદગાર નીવડે છે એ વાત નિઃસંશય છે. અને આપણે આ હરાવ પસાર કરી તેમાં ફતેહમંદ હતરીએ તેવું કાર્ય આરંભવું જોઈએ. મી. ચાવલાજીએ ટેકામાં એક દારૂવાળાની ફકાનદારને કાપશે આપી, તે ફકાનદાર મુદરથ દારૂ પીનારાઓને સારો બોધ આપી, તે બંદીથી દૂર થવાની બલામજો કરે છે તે અનુકરણીય દાખલો છે. મિ. ફેરાજભાઈ

જમનાદાસ પાદખીવાળાએ આ બધી અટકાવવા માટે સુખ્ય તથા સાધનો રજુ કર્યા હતાં. (૧) દારૂ પીનારા માણસોને મીઠાએનેજરો નોકરીમાં ન રાખે. (૨) નોકરોમાંથી નહિ દારૂ પીનારાઓને પગવાડીયે કે ઇંછક છનામ આપવાની યોજના રાખે. (૩) અને તેઓમાં દર માસે બાપજી આપવાનો નિયમ રખાય તો આ બધી અટકાવી શકાય. મી. ડાલાભાઈ શક્તેશ્વર પટેલે જણાવ્યું હતું કે શેહેર કરતાં ગામડામાં આ બધી ઓછી છે. માટે તેમાં શુદ્ધિ ન થાય તેવા પ્રયત્નો હોય જોઈએ. આપણી અને દેશની ઉન્નતિના આધાર સુખ્યત્વે કરીને ગામડાની પ્રજા ઉપર છે માટે તેઓની સ્થિતિ સુધારવા માટે પ્રથમ ધ્યાન આપવું જોઈએ. ત્યાર મછી શોક મંગલદાસ તરફથી પ્રમુખને દારૂ તોરા, પહેરાવી, પ્રમુખને ઉપકાર મનાઇ સભા વિસર્જન થઈ હતી.

અધ્યક્ષેશ્વરે કોન્ફરન્સમાં પસાર થએલા ઠરાવોનો સાર.

ઉપસંહારમાં પ્રમુખે જણાવ્યું હતું કે, જે ખરા ધર્મચુસ્ત હોદી હોય અને આ આદતને પાપ માનતો હોય તેણે ધાર્મિક દૃષ્ટિથી, હાંદના હુબરીઓ અને દામદારોની ઉંચી હાલત જોવા માંગે તો હોય તેણે તેને ખાતર અને જે પોતાના દેશભાઈઓને સુખાકારી, કેળવણી, કુશર, વિદ્યાન, ઉદ્યોગ, સાંપત્તીક, નૈતિક, સુખ સગવડ, સમાજ સુખ વગેરે બાબતમાં આગળ વધેલા જોવા આદતો હોય તેવા દરેક માણસે પોતાના દૃષ્ટિબિંદુની સિદ્ધિને ખાતર આ પીણીની બદીને જમીનદોરન કરવાને અવિશ્રાંત પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

જે કોન્ફરન્સમાં પસાર કરવામાં આવેલા ઠરાવોમાં નામદાર શહેરનાદ તરફ રાજમક્તિ અને વક્ષાધારીનો ઠરાવ પસાર કરી રાજ્યોની દૃષ્ટિએ માટે અર્થના કરવામાં આવી હતી. બીજે ઠરાવ દારૂની દુકાને ક્યાં રાખવી તે માટેનો ઠરાવ ગુજબ અમલ કરવાને સરકારને અરજ

કરવામાં આવી હતી. ત્રીજે ઠરાવ ખીન સરકારી ચુટામણ સંબંધીની બહુમતિવાળી એકસાઇઝ કમીટીઓ નીમી તેમાં મિતાહારી મંડળીને પોતાનો પ્રતિનિધિ મોકલવાને હક્ક આપવા માટે સરકારને અરજ કરવા માટેનો ઠરાવમાં આવ્યો હતો, ચોથા ઠરાવમાં દેશી દારૂની દુકાને હીંદુ અને હરિયામી-તેહિવારોના દીવસોમાં બંધ રાખવા સાથે તે દરરોજ બંધ કરવાનો વખત આઠ વાગ્યાનો ઠરાવ સાથે, મીઠા, કારખાના, મારકેટ અને મંદિરો વગેરે ધર્મના ઠેકાણામાં આવળ દારૂની દુકાન નહીં રાખવા સરકારને વિનંતિ કરવામાં આવતી હતી. તે બાદ તબાકે અને બીડીનાં વેચાણ ઉપર કાયુ. લેવાનો કાયદો ધડવા સાથે તથા કોશેજો અને સાળાઓમાં મિતાહારનું શીક્ષણ આપવા સાથે સરકારને અરજ કરવાનો તથા આ હીલચાલના આગેવાનોને વધુ મંડળીઓ રચાવવા તથા પગારદાર બાપજી કર્તાઓ રાખવાની બક્ષામણ કરનારને અને પ્રગ્નને સડાય માટે અરજ કરનારા ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.

સુત્ર ગ્રાહકોને વિનંતિ.

અમારા સર્વગ્રાહકોને નમ્ર વિનંતિ છે કે તેઓ પોતાના મિત્ર વર્ગને તથા પીછાતનારાઓને આ પત્રના ગ્રાહક થવા બોધ આપી આ પત્રને હૃદયપૂર્ણ સારી સ્થિતિએ મૂકવાની અમારા અભિલાષને અંતઃકરણથી મદદ આપશે એવી આશા છે.

આ પત્રનું લવાજમ અમે વધારવા ઈચ્છતા નથી, પરંતુ જે ગ્રાહક વધે તો એનું કદ વધારી ગ્રાહકોને વિશેષ લાભ આપવો એ અમારો અભિલાષ છે.

અમારો દૃઢ નિશ્ચય છે કે અમારા ગ્રાહકો જેની સાથે અમારી સ્નેહપ્રેમથી થયેલી છે તેઓ આ પત્રનો પવિત્ર આશય ધ્યાનમાં લઈ પોતાના તત્ત્વમનથી સત્સંગ પત્રનો પવિત્ર વિશેષ પ્રેલાવો કરવાના અમારા અભિલાષમાં અંતઃકરણથી મદદ આપશે.

તંત્રી.

ગાયકવાડ સરકારના

રાજ્યમાં ગૌવધની

મનાઈ.

શ્રીમાન્ ગાયકવાડ સરકારનું રાજ્ય સહુથી મોટું છે એનું ક્ષેત્રફળ ૮૨૨૬ ચોરસમેલ તથા વસ્તી ૨૫૦૦૦૦૦ માણસની છે. શ્રીમાન્ ગાયકવાડ સરકારની રાજ્યવ્યવસ્થા હિંદમાં સર્વોચ્ચ મનાય છે. દિન પ્રતિદિન દેશાદારની તથા પ્રજાહિતની અનેક નવી નવી પ્રવૃત્તિઓના જન્મ અમના રાજ્યમાં થાય છે. એમાંની એક અપરિમિત આનન્દ આપતી પ્રવૃત્તિ નીચે મુજબ છે. ગઈ તારીખ ૧૭-૧૦-૧૬ ને રાજ એક જાહેરનામું (આગ્રાપત્ર) શ્રીમંત સરકારના હરમાનથી પ્રકટ થયું છે તે નીચે પ્રકટ કરવામાં આવે છે.

૧ બકરી છઠ્ઠ અથવા ઠોઠ પ્રસંગે ધર્મ અથવા ઠોઠ પણ કારણથી આ રાજ્યના ઠોઠ પણ ભાગમાં ઠોઠ પણ શખસે ગૌવધ કરવો નહીં.

(૨) ઉપર્યુક્ત હુકમને અમાન્ય કરનાર શખસ ફોજદારી કાનુનની કલમ ૧૪૨ પ્રમાણે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

પ્રવાસો-ગૌવધ આ રાજ્યમાં ગાય બળદ સાંઠિ, વાહરડાં વગેરેના વધતો સમાવેશ થાય.

આજથી ૩૦ વર્ષ પહેલાં શ્રીમાન્ ગાયકવાડ સરકારે બકરી છઠ્ઠે દિવસે ગૌવધ નહિ કરવાનો હુકમ જારી કર્યો હતો, પરંતુ આ વાતને ધણી વખત વ્યતીત થવાથી હમણાં જારી નવો હુકમ જારી કર્યો છે.

૧૪૨ ફોજદારી કાનુનની ૧૪૨ કલમ નીચે પ્રમાણે છે.

(૧) જો તે હુકમ અમાન્યતાથી કાયદેસરની રીતે કામ કરતાં ઠોઠ સખસતે હરકત વગેરે થાય

અથવા યશો એવું હોય તો એક મહિનાની કેદ અથવા રૂ. ૧૦૦ થી ૬૦૦ અથવા બંને સજા

(૨) હુકમની અમાન્યતાથી માણસની જીંદગીને, તકરસ્તોને અથવા સલામતીને બે-ખમ થાય અથવા યશો તેણે થાય અથવા બળેડો થાય અથવા યશો તેણે હોય તો છ-મહિનાની કેદ અથવા રૂ. ૧૦૦ થી ૬૦૦ અથવા બંને સજા.

ગૌવધની મનાઈ કરનારો એક દેશી રાજનો હુકમ.

વાંકાનેરના રેલે તરફથી ગૌવધ સંબંધે મનાઈ કરનારો એક અનુકરણીય હુકમ બહાર પડ્યો છે. તેમાં જણાવ્યું છે કે ગામ, હાલ શાસ્ત્ર પ્રમાણે પવિત્ર જનવર છે એટલુંજ નહીં પણ તેનું ઉપયોગીપણું ખેતીવાડીના ઉત્તેજન ખાતર તેમજ સોડોના શરીર બનાવણું સંબંધે સામાન્યતઃ સ્વીકારાયેલું છે તેથી તેનો વધ અહીંયા ચતો નથી. તો પણ તમામ સોડોની ગાસ ખખર માટે તેને પ્રસિદ્ધ કરી નીચે મુજબ વિશેષ હુકમ કરવાની જરૂર હોવાથી તેમજ બળદ ખેતીનું ધણું અગત્યનું સાધન છે અને સંવત ૧૯૫૬ ના ઉજ્જવળ પછી બળદને અમાને ખેતી પછાત છે તેથી બળદનો અચાવ કરવાની પણ અગત્ય હોવાથી નીચે મુજબ ફર્માવવામાં આવે છે.

૧ આ રાજ્યની અંદર ક્યારે પણ કોઈએ ગૌવધ કરવો નહીં કે તેમ કરવામાં મદદગારી કરવી નહીં. ગૌવધ રાજ્યમાં વાહડીના વધતો પણ સમાવેશ થાય છે. ૨ બળદનો વધ કરવાની સર્વે પ્રકારે મના કરવામાં આવે છે તેથી કોઈએ બળદનો પણ વધ કરવો નહીં તેમજ વધ કરવામાં મદદગારી કરવી નહીં,

૩ કસાઈ કે ખાટકી જાતના કે કોઈ જાનવર મારવાનો ધંધો કરતા હશે તેવા કોઈ શખસને ગાય કે બળદ વેચવાથી અગર તેને

ત્યાં જરી એમ જાણવા કે માનવા કારણ હોય તેવા સંબંધોમાં વેચવાથી પણ કલમ (૧) તથા (૨) ના કૃત્યમાં ગદ્ગદગારી કરી શકાય.

૪ કલમ ૧ માં લખ્યા મુજબ કોઈ કોઈ કૃત્ય કરશે તો તે છ માસની સખત મજુરીની કેદ અથવા રૂ. ૨૦૦ નો દંડ અથવા બંને સજાને પાત્ર થશે.

૫ કલમ ૨ માં લખ્યા મુજબ કોઈ કોઈ કૃત્ય કરશે તો તે ત્રણ માસ સુધીનાં સખત કે આસન કેદ અથવા રૂ. ૧૦૦ : સુધી દંડ અથવા બંને પ્રકારની સજાને પાત્ર થશે.

૬. કલમ નં ૪ અને ૫ માં જણાવેલા કૃત્યો તપાસ બીજા વર્ગનાથી ઉતરતા દરજ્જાના ન હોય એવા દરકોષ માઈસ્ટ્રેટ કરી શકશે.

૭. એકનો એક રાખસ ઉપર લખેલી જાતેના શુનાક માટે ફરીવાર શુનાકમાં આવ્યાથી તે એક વરસ સુધીની સખત કેદની શિક્ષા તથા રૂ. ૫૦૦ સુધી દંડની અથવા બેમાંથી ગમે તે પ્રકારની સજાને પાત્ર થશે અને તે વખતે તેની તપાસ ફરેટ કલાસ માઈસ્ટ્રેટથી થઈ શકશે.

૮. આવી તરેહનાં કૃત્યની કોઈ ખરી બાત-ખી આપશે તો તેને જ સખસને સજા થશે તેના દંડમાંથી રૂ. ૫ સુધી પ્રતિમા માઈસ્ટ્રેટ આપી શકશે.

નોંધ લેશે કે “અરેના દેશમુખ” શ્લોક કે જોએ અરે આસની આવેલી રહી મુજબ દેશરુના દોરસે પાડાનો વધ કરતા હતા અને જોએ અમારા પ્રધાનથી સમજતા નહોતા તેઓએ અરેના જૈનાના પ્રધાનથી પાડાનો વધ કરતાં આ વર્ષથી બધ ક્યું છે. એટલું જ નહિ પણ એવો પણ ફરાવ કરવામાં આવ્યો છે કે બીજા કોઈપણ પ્રસંગે પણ પાડાનો વધ કરેલા નહિ. આ ફરાવની અસર આગળનાં બીજા ગારોપર પણ થઈ છે અને તેથી રીતે બીજા પદર ગમેલાં શ્લોકોએ મળી પાડાનો વધ નહિ કરવો ફરાવ કર્યો છે. * * *

(૫)

સૌંદર્ય સાગીરથી ભાભી—

ભાભી, તમારા બંને પત્રો મળ્યા છે. તમારા પત્ર એટલે તમારા હૃદયનું પ્રતિબિંબ. તમારા પત્રમાં એક અક્ષર પણ ખોટો નથી.

ભાભી ! હું તમારી શુભિચ્છા કરતી નથી પણ ખરેખર હું કે તમારા સરખી વિચાર શીલ, સમજદાર, અને સુશીલ પત્ની મારા અરવિન્દભાષને પ્રાપ્ત થઈ છે તેથી તેનું સુખ-ગ્લાન સમજવું. ખરેખર તમારા સરખી સુશિક્ષિત શૃદ્ધિથી જેને પ્રાપ્ત થઈ છે તેના શુભસુખની સીમા જ નથી. તમારા પત્રો અત્યંત સર્વ મંડળે વાંચ્યા છે તેમાંની સાંસારિક કરુણાજનક કહાણી વાંચી કાતા મનમાં દર્શાનાં અંકુરો કુટણ વિના રહે? તેમાંનું અવ્યવસ્થિત સંસારનું ચિત્ત જોઈ કોનું અંતઃકરણ દુઃખથી ભરાઈ આવ્યા વિના રહે? ભાભી, તમારા બંને પત્રોથી મને મારી ભૂલ જણાઈ આવી છે, અને મારા મનને એક પ્રકારનું આશ્વાસન મળ્યું છે. ભાભી, તમારા પત્રની અરે ધણીજ-તારીફ થઈ છે. અને સર્વ એકદમ કહેવાં લાગ્યા કે, “બમ! અરવિન્દ પોતાની પત્નિને આપેલા શિક્ષણનું તેણે સાર્થક કર્યું છે. શિક્ષણથી મન સુશિક્ષિત થાય છે; અને આવેલું સંકટ ધૈર્યથી વિખેરી નાંખવા પુરતો વિચાર કરનારી આંગમાં એક દિવ્ય શક્તિ ઉત્પન્ન કરે છે. શિક્ષણના પણ પુષ્કળ પ્રકાર છે. શિક્ષણ આપવાના પણ પુષ્કળ માર્ગ છે. ઉત્તમ પ્રકારનાં આપેલાં ઉત્તમ શિક્ષણનું પરિણામ હૃદયમાં ઉત્તમજન આવે છે.” આવા પ્રકારનું શિક્ષણ

સર્વ લોકોનું થયું. બાબી, મારા મનમાં પણ શિક્ષણ લેવાની પૂર્ણ ઉત્કંઠા છે. પણ હું શું કરું? એક તો અહીં શિક્ષણ લેવાનો પુરતો વખતજ મળતો નથી. દલાયતને વખત મળે તો તેવા પ્રકારની અમારા ધરમાં પરિસ્થિતિ નથી. રાત્રે ધરનું સર્વ કામકામ પૂર્ણ કરતો સાડાદસ વાગે છે. અને પછી શિક્ષણ લેવાનું તો શું પણ સર્વેય તાસલાયક લાગે છે. ખાતર કળિ મળસકામાં પાંચ વાગ્યામાં ઉઠવું પડે છે. અરતુ. બાબી, તમારા બન્ને પત્રોના પ્રત્યુત્તર આપતાં આટલો વિલંબ થયો છે. તે બદલ તમે સૂરસામાં હસો. પણ વિલંબ લાગવાનું કારણ લખવાથી તમારો ગુસ્સો ઉતરશે એવી આશા છે. બાબી, તમે સર્વે ધરમાં એકઠાં રહેવાના કારણે તમારા મનમાં આવી વાત આવી છે. દૂર શું કામ? પણ લખવાનુંજ ઉદાહરણ સ્થો. તમને પણ લખવાનો વિચાર આવતાંજ તે તમે કાજુમાંજ લખી ચકા હો. પણ બાબી! મારે પણ લખવામાં દેટલાક પ્રકારની અડચણો આવીને ઉભી રહે છે. મને હમ્મેશાં લખવાની રેવ ન હોવાથી મારાથી જરૂરી લખી ચકાનું નથી. તે ચિત્તવ સામુજી, દેરાણી, જોડાણી, વગેરેને હું નકામાંજ પત્રો લખું છું એમ તેમને લાગે છે. સસરાજી ઘણે ખરે બાગે ધરમાં હોતા નથી, પણ તેને કોઇની મારફત પણ લખવાની ખબર પડી તો આકાશ પાતાળ એક થયો ચિત્તવ રહે નહીં. હમારા ધરમાં હજી જુના વિચારોજ માગે છે. સસરાજીને જીવિયા લખે વાંચે તે તરફ આવનત તિરસ્કાર છે. હમારા ધરમાં હજી જુના જુના પછા રીવાજો છે. અને આગળ ઉપર પણ તેજ પ્રમાણે ચાલવું એવો સસરાજીને હજી દલ નિશ્ચય છે. પરમ દિવસે બંબરમાંથી ખાંડ ખરીદી આણી હતી. કામગીરી કોથળામાં મરેલી તે મેં એક વાસણમાં મુકી હતી. કોથળાના કામગીર ઉપર કંઈ જાહેર ખબર હતી; તેના ઉપર માન મારી દિધે પડતાંજ “કામ ધન્યો હોડી વાંચવાનું રહે” થયું કે? એવો ધ્વનિ સસરાજી સંભળી કરતા હતા તે બોરડામાંથી આવતો મારા કાને

પડ્યો. એકલો મારો સસરાજીનો સ્વભાવ કંઈક તેવામાં આવું કંઈ દિધે પડ્યું કે પછી તો પુછવુંજ શું? મારાં સાસુજીની ચાલીસ વર્ષની ઉંમર થઈ છે. તો પણ હજી તે એક નાનાં બાળક માફક સસરાજી આગળ ઘરચર કંધે છે. સસરાજી હમ્મેશાં ગહારજ કર્યાં કરે છે, પણ એકાદ વખત ઘેર આવે ત્યારે પોતાની ગરોબરના યુત્ર સાથે પણ પ્રેમથી બોલી બે મડી વાત કરી હોય એવું અવારિ મુખી મારા રમ-રથમાં નથી. કોઈ વખત સસારી બાબતમાં બોલવું પડે તો પણ કંઈક એક બે શબ્દોજ. મારા દામરો તો સસરાજીની સામે ઉભાજ રહી સહતા નથી, તેઓ દાસ મુખીની કોલેજમાં અભ્યાસ કરે છે; પરંતુ દિવસેજ દિવાળીની રળમાં તેઓ ઘેર આવ્યા છે. આવતાંની સાથેજ મારા ઉપર રાખેલા વાળ જોઈ સસરાજીએ મનસ્વી હુકમ કર્યો, કે માથા ઉપરના રાખેલા વાળ કાઢી નાંખ્યા શિવાય. મારી પંક્તિમાં જોજન કરવા બેસવું નહીં. દીવરજી પણ અત્યંત કારણમાં અતિશય કોપાતુર થયા. તેમને જમ તેમ સમજવીને મનાવ્યા. તેમાં ગુણવંતરાય હવે મુખમાં વસવાટ કરી એમ લાગે છે. આનંદરાય ખરીદામાં નિબળ નીવડ્યા જણી સસરાજી પુછળ રીસે બરામા છે. અને તેને ઘેર રહેવાની ખાંડી કરી છે. આનંદરાવનો સ્વભાવ પણ વડીલ પ્રમાણે સંતાપીજ છે. તેઓ અંગેથી જમ મુખમાં કોઈ નાટક મંડળીમાં જમ રહ્યા છે. પણ ગુણવંતરાયે તેમને સમજાવી પાછા આણ્યા છે. વડીલનું મુખ જોવાને પણ આનંદરાય રાજી નથી. અરતુ. આ દોઢ મહિનામાં અત્રી અમકારિક સ્થિતિ હોવાથી બાબી! તમને પણ લખવાનો અવકાશ મળ્યો નહીં. સર્વે હકીકત તમને જણાવી છે. હવે તમારો ગુસ્સા ઉતરશે એવી મને સમજણ આવી છે. વધુ શું લખું? તમારો તો મારા ઉપર પૂર્ણ પ્રેમ છે. બાઇથી અરવિન્દભાષ્ટને પ્રણામ. ઓ બાહુને આશીય.

હોં તમારી પ્રેમાળ નજીલી સચિતા. પારડી) અમ્મેલાલ સવરામભાઈ દેરાઈ.

કરકસર અને કલિપત જરૂરીઆતો.

૧. હેસાઇ મોતીલાલ મથુરભાઈ મહુધાનાળા

ફ્રેન્ચ ભોડા સ્વતંત્રતાનું મોઢું મૂળ તથા રાષ્ટ્રોત્તી
દુંડી કહેવતમાં બતાવે છે "Vivre de pain".
આ ફ્રેન્ચ વાક્યનો ભાવાર્થ "કરકસરથી રહેવું"
એવો થાય છે. "to live upon little"
એ એના જેવુંજ અર્થ સૂચક છે એજ પદ છે.

(વિલિયમ કોબેટ)

ડોક્ટર જનસને જ્યારે પોતાનો કાપ
લખ્યો ત્યારે તેણે.—'Pensioner' પેન્શનર
શબ્દનો અર્થ 'A slave of state' રાજ્ય
નો દાસ એવો લખ્યો. આ કાપ લખ્યા પછી
પોતે પેન્શનર થયો એટલે પોતાનીજ વ્યાખ્યા
પ્રમાણે પોતેજ રાજ્યનો દાસ થયો આ પ્રમાણે
તેને રહેવાનું માફું લાગેલું પણ તેની કલિપત
તંગીઓએ તથા કરકસરથી રહેવાની આવડત
ન હોવાને લીધે તે પદ તેને નાણુટક સ્વીકારવું
પડ્યું હતું. જ્યારે આ નામાંકિત ગ્રન્થકારે
પોતાનો કાપ લખ્યો ત્યારે મોજમજાદમાં પડી
પતિત થયો નહોતો. સમૃદ્ધિવાન અને સત્તાવાન
લોકોએ તેને દાસ સરખો દીન ગણ્યો નહોતો.
તેના ક્ષેત્રોએ તેને તે સમગ્રે સત્યતા અને
સ્વતંત્રતાની છાપ મેળવી આપી હતી. સાદા
લોજનથી તે સંતુષ્ટ રહેતો હતો, ત્યાં સુધી
અમેરીકાને સ્વતંત્ર સંસ્થાનેર માટે ત્યાંના લોકો
માટે અને તેમના દક માટે તેણે હિંમતથી
હિમાયત કરી હતી. તેજ માણસ જ્યારે મિશન
ખાનપાનની અને કલિપત જરૂરીયાતોની મોજમજાદ
અને આશામાં પડ્યો, ત્યારે લોકોના મત લીધા
વિના તેણે કર નાંખવાની દરખાસ્તની વજીલાત
કરી અને તેજ લોકો જે હમણું (તેવખતે) એ
લોકોના મોઢામાં મોઢા બળવાન પ્રતિસ્પર્ધી
થઈ પડ્યા છે, તેમના સામે ઇગલાડે ઉઠાવેલા
વિગ્રહો—“કર એ કાંઈ જીલ્મ નથી” એ

નામના પોતાના પુસ્તકમાં તેણે બચાવ ક્યો
અને મોટા માણસ ગણાવાની તબક્કામાં તે
તણાવો, અને સાદી છ'ંગી-કલિપત મોજમજાદ
માટે તેણે પોતાના વિચાર ફેરવ્યા. અલગત તે
મોટા માણસ ગણાયો—પણ સદૃશ્યના દરજ્જામાં
તેને એમ લાગી એ સમજી કારણ તેની કલિપત
જરૂરીઆતોની ખાવસતું હતું—

(વિલિયમ કોબેટ)

‘આર્ટસ્ ફ્રાંકસ’ (ઇગલાડોનો પ્રધાન અને
પડતા સને ૧૭૪૯-૧૮૦૬) ધુલિશાળી
અને મહાત્મા માણસો પણ ફ્રિમ તંગીઓથી
ધીમે ધીમે શક્તિ દીન અને અધમ થયા છે.
તેનાં ઘણાં દર્શાવે છે મહદભિલાષાઓ—પારપા-
ડવાની અને અક્ષય કીર્તિ સંપાદન કરવાની
‘આર્ટસ્ ફ્રાંકસ’ને જેની સારી તક મળી હતી,
તેની ખીજાઓને ભાગ્યેજ મળી હશે. લોક
પ્રિય યવાની તેનામાં વિશાળ ધુલિ હતી. એવી
ઉમદા અકકલનો ઉપયોગ વિજયની સાથે થઈ
થક એવો તેને ખરેખરા અનુકૂળ સમય હતો.
પ્રગ્નનો મોટો ભાગ તેની સ્મૃતિ ‘કરનારે’
તથા તેના પક્ષમાં હતો. પોતાની પ્રતિસ્પર્ધી
“મી. * પિટ્ટની” સામે ચાલતા મોટા વાંધા-
ના સંબંધમાં દલિલ અને ઇન્સાફ સ્પષ્ટપણે તેની
તરફેણમાં હતાં. આટલી બધી અનુકૂળતા છતાં
રખડવાની, કલિપત જરૂરીઆતોની મોજ
મજાહતની કુટરમાં અને તેના છંદમાં તેને વધ
રહી પોતાના પેસાદાર પક્ષકારોની ઇચ્છાને
આધીન થવું પડ્યું અને આખરે તેનું હલપણ
ધનવાનોની મૂખાઈ અથવા સ્વાર્થને સ્વાધીન થયું
જે લોકો તેને માટે અતિમાન ધરાવતા હતા
તેમણે આખરે તેના મુલ્યથી એક નિશ્વાસ સરખો
નાંખ્યો નહી. આ સર્વનું પરિણામ તેની
કલિપત જરૂરીઆતોની અપેક્ષા હતું

(વિલિયમ કોબેટ)

* ઇગલાડોનો પ્રધાન.

“કલ્પિત જરૂરીયાતો” આવી કરી શકાય છે. હાઈગીએનવાલુ સાદુ સુત્ર સમજાવતાં, રાખવા જેવું છે “High thinking and plain living” અમીર લોકોના ઉડાઉ અર્થ-થી ગરીબ અને અનાથ લોકોને કેટલો ખર્ચો અન્યાય મળે છે. આ વાત તરફ ધ્યાન આપવા જેવું છે. ધીમંત લોકોને મન નાની નાની નજીવી (મોજ મળકના અર્થની) રકમનું કાંઈ લેખું નથી પણ તેવી નજીવી રકમોમાં ગરીબ લોકોનું પોપણ થઇ શકે. કહ્યું છે કે—

કંજર સુખસે કણુ ગીરા, ખુદ ન વાકા આહાર,
હીડી કણુકા સે વધી, પોપણ નિજ પરિવાર.

શ્રીવિશ્વવંદ્ય છોટાલાલ છવનલાલ કહેતા કે “કુટલાક સારી કમાણી વાળા માણસો પોતાની સ્થિતિ પરાપકાર કરવાની નથી તેથી કરી શકતા નથી એવી ફરીયાદ કરે છે. તેમને એટલીજ વિનંતિ છે કે વિવસતી નવું વખતની આક, સેકડો વખતના છીકણીના ચપરા, અને સંખ્યાબંધ ખીડીઓના ભોરતે જો તેઓ તિલાંજલિ આપી તેટલીજ રકમ બચાવી પરમાર્થ કરી શકે” આ તેમના ભાવથી સ્વયંક શમ્પદો, સલતાથી બરેલા છે અને અનુ-કરણીય છે.

“ધણું ખીન જરૂરીયાતો અર્થે ઉડાઉપણું નાંજ અર્થે ગણાય છે. અર્થાત ઉડાઉપણું એટલે ખીનજરૂરી (કલ્પિત જરૂરીયાતોનું અર્થ) ખરે જો વિના ચાલો શકે તેવું. અર્થ કરવું એ ઉડાઉપણની નીશાની છે. “લોર્ડ ચેસ્ટર ફીલ્ડ” નામના ઇંગ્લાંડના એક રાજ્ય નિપુણ અને મંદાપ્રતાપી પુરો પોતાના પુત્રને આપેલા ઉપદેશમાં વિચેના શબ્દો લખ્યા છે—

“હાલો માણસ હાલો તથા માન મેળવીને જેટલું અર્થ કરે છે તેનાં કરતાં મૂંઝ અને અધિચારી માણસ જેમાંનું એક મેળવ્યા વિના વધારે ઉડાવી દે

છે, હાલો માણસ વખતની પેઠે સારો ઉપયોગ કરે છે. તથા પોતાને કે પારકાને ઉપયોગનાં કે આજીવી ગમત આપે એવાં કામ શીવાય ખીજ કશા નકામો કામમાં એક પાઈ પણ ખરચતો નથી,” કલ્પિત જરૂરીયાતો અને ફિઝિગ તંત્રીઓને વાંધે થવાથી કેટલી હાનિ ચાલે છે તેનો એક વિશેષ દાખલો અસ્થાને નહીં મળ્યાય.

ઇંગ્લાંડના ડેવનશાયર પરગણાના એક ગામના એક મોચીનો દીકરો મી. પી. છોર્ડે. એક ખરેખરે બુદ્ધિશાળી માણસ હતો. તેને એક પાદરીની સખાવતથી ઉચી કેળવણી મળી હતી. અને આખરે “કનાઈ. લિરિચ્યુ” નો અધિપતિ થયો હતો. મી. છોર્ડે કામગીરી નાણા ચલાવવાની રસમને તથા તે રસમની દિમાખન કરનારાઓને અત્યંત પિઝારતો હતો પણ પછીથી તેને ફિઝિગ તંત્રીઓ કલ્પિત જરૂરીયાતોને તાબે થવાની ટેવ પક-વાથી તથા પૈસાદાર અને ઉડાઉ લોકોની સોજત વધવાથી તથા મોટાકાના ખોટા આડખરનો દાસ થવાથી ખોટા ખીનજરૂરી-યાતો અર્થને અગત્યનાં માનવા લાગ્યો, સને ૧૭૯૮ માં અગર તે અરસામાં જ્યારે પ્રજાએ તેની કસોડીનો પ્રસંગ એટલે “સાદો ખોરાક, સાદાઈ પુક્ત પોષાક અને સામાન્ય ખાણતું મહાન,” અથવા ખીજ તરફથી કિમતી રકાખીઓ, સુંદર દાર, ધર અને સુંદર ફરનીયર તથા ચા-કર નર” એ જેમાંની એક સ્થિતિ પસંદ કરવાનો સમય આવ્યો, ત્યારે તેણે દમામ વાળી સ્થિતિ પસંદ કરી. અને દિન પ્રતિદિન તેની તંત્રીઓ વધતી ચાલી. તેને પડોંચી વળવાને માટે જે વિચારતો પોતે પ્રથમ હતો તે વિચાર ફરજિયાત બદલીને જે કામગીરી ચલાવતો તે પિઝારતો હતો, તેને બદલે હવે તેના પિઝારનારાને તે પિઝારવા લાગ્યો. અને કામગીરીનાં જાણની ચલાવતી તરફદારી કરનાર થયો. સંજોગોને

*નીરાણું પુસ્તક છે જેનો તરજુમો મદુમ સન્નિતમ દેશાઈ હરિલાલ વિહારીદાસે કર્યાનું બજાવામાં છે.

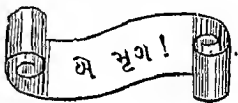
હાથે તેની સત્તાએ કદર કરી. તેની બેઠી ચાક-
નીના બદલે હર વરસે ત્રણસો વ્યંગલુગ્રીસ
પાઉંડ મળવા લાગ્યા. તદુપરાંત સોરડીના
ધંધાતું કમીશન તથા કવોર્ટેસી રીન્ડુની ઉપજ
મળવા લાગી. ગાડી ઘોડા રાખ્યા. ખુશ અમન
ચમન ક્યું અને આખરે “વેસ્ટ મીનીસ્ટર
એબી” માં દટાયો. પણ તેના મરણ પછી તેની
કાંઈએ કદર કરી નથી. કાંઈએ તેને ચાક કર્યો
નથી. જો તે કૃત્રિમ તંગીઆને તાબે ન થયો
હોત તો તેના પોતાના જન હિતકારી વિચારો
બદલવાનો પ્રસંગ ન આવત અને જનસમાજનું
હિત કરવા બદલ તેનું નામ વેસ્ટ મીનીસ્ટર એબી
માં દટાઈને જોડેલી ખ્યાતિ પામ્યું તેના
કરતાં ફસલબર ધણી ખ્યાતિ તે પામ્યું હોત.
અને દેશસેવા લોકસેવા માટે તેનું નામ અજર
અમર રહેત

મોટા માણસ ગણાવાના પવનમાં ધસડાઇ
અનેક મનુષ્યો ક્યાંના ક્યાં હડી ગયા. તેને
પ તો નથી. તેમની પછાતના કુટુંબની દુઃખ-
દાયક અને બચકર સ્થિતિ માટે હૃદયને ત્યાં
અને જગતની દૃષ્ટિમાં તે આજ મુન્હેગાર નથી.

સાદા શુવનથી મોટાઇ મેળવી જગત ઉપર
અગણીત ઉપકાર કરનારા મહાત્મા ગાંધી,
મી. ગાંધીનું નામ કોનાથી અજાણ્યું છે.

મોટામાં ખુપવાની કલ્પિત જરૂરીયાતોને
તેમણે સદાને માટે તિલાંજલિ આપી હતી,
સાદો પોષાક સાફ શુવન ગુજારવાથી તેમનેજ
મહત્તા મળી છે અને જે બચત દ્રવ્યોના સદ
વ્યય તેઓ લોકહિતમાં ખર્ચી રાખ્યા છે તે
વાત કોનાથી અજાણી છે.

કુદમાં કલ્પિત જરૂરીયાતના દુઃખમાં ન
ફસાતા કરકસરથી સાદુ શુવન ગાળવાની જરૂર
રેતો પ્રુદ્ધિમાને નિશ્ચય કરવાની જરૂર છે.
એટલું દર્શાવી આ મોટા વિષયને કુદમાં ધતિ
કર્યો છે.

॥ અહિંસા.પરમો ધર્મઃ ॥

અલ્પદત કરીને એક રાત્ર પૂર્વે દારી
નમરીમાં રાજ્ય કરતો હતો, તે રાત્રએ પોતાના
રાજ્યની અંદર એક વન રાખ્યું હતું તેની
અંદર શિમ, સાગ, વડ, તાડાદિ મગન મુખ્ય
મોટા ન્હાનાં પુષ્કળ ઝાડોની ઝાડી આવેલી
હતી. હરનીશ તે અરણ્ય પશુ પક્ષ્યાદિના
શોરબકોરથી, તેમજ વાણના જોય બધો યુક્ત
વાડાથી રજોના ઝાળા ડાખતાં તેમજ પાંદડાના
અથડાયાથી મેલ ગળના માફક ગાળ ઉઠતું
હતું. આ અરણ્યની અંદર મૃગોની બે ટાળીઓ
હતી. તેમાંની એક ટાળીના રાજનું નામ “શા-
ખામૃગ” તે ખાખીને શરીરે રાતો માતો
(કંઈપુછ) બન્યો હતો ખીલ ટાળીને રાજ
ટુક અને શરીરે પાતળો તથા કંઠે ઉંચો હતો.
તેની ચાલ વાધુ માફક હતી તેનાં મસ્તક ઉપર
હિરાથી જડેલા શિંગડાં હોય તેમ જોનારને
લાગતું હતું. એક ઝાડના પાંદડાને ઠણાંકારની
કૃતિ કરી તેના કર્ણુ બદલે ચોઠી હોય તેવા
તેના કર્ણુ દેખાતા હતા. ઇન્દ્રના ધરની અપ્સરાની
મદનાવરા આવરથાએ કટાક્ષથી બાણુ ફેંકવા
સાડે જાણે ધનુષ્ય ચલાવેલું હોય તેવા તેના
નેત્ર અત્યારે દેખાતાં હતાં તેનું નામ ‘અથેત’
મૃગ હતું.

હરનીશ અલ્પદત રાત્ર પોતાના મૈત્ર્ય
સાથે આ અરણ્યમાં શિકાર ખેડવા સાફ
આવતો હતો. તેને હરણનો શિકાર બહુ ગમતો
હતો. હરણના માસ સિવાય રાજનું ખાણું
થતું નહિ. નિત્યનિયમાનુસાર આને પણ
અલ્પદત રાત્ર પોતાના મૈત્ર્ય સાથે આ અર.
ણ્યમાં શિકાર ખેડવા આવી ચડ્યો. આપારે

હજુ પશુઓ જાગૃત થયા ન હોતાં. તેમજ પક્ષીઓનો કોણકણ હજુ શરૂ થયો ન હોતો. અરણ્યોદયને હજુ વાર હતી. બ્રહ્મદત્ત રાખએ આ વખતે આ અરણ્યનાં કેટલાંક ઝાડ વેલાદિ ઠાપી નંખાવી બારે શોર મચાવી મૂક્યો. જેથી પશુઓ પોતાના સ્થાનમાંથી જાગૃત થઈ બધા પામી ચો તરફ નાસવા લાગ્યાં. આખરે દરાબાર પશુઓનો નાસ ચલાબાદ તેના હાથમાં એકાદ હરણુ સપડાવું હતું. આવી રીતે બ્રહ્મદત્ત રાખ એક હરણુના શિકાર ખાતર દરાબાર પશુઓનો જીવ લેતો તથા દયાપંદર પશુપક્ષ્યાદિને જખમી કરતો ત્યારે માંડમાંડ એકાદ હરણુ તેના શિકારમાં સપડાવું હતું.

બ્રહ્મદત્તના આવા નીચ કૃત્યોનો વિચાર સોનેરી રંગના અશ્વત્થ મૃગના મનમાં નિરંતર ડબ્બતો હતો. આ રાખ આપણા શત્રુરૂપે પેદા થયો છે. તેને એકાદ હરણુની જરૂર હોવાને લીધે વિના કારણ દરાબાર પશુઓનો વધ કરે છે, અને દરાબાર પશુઓને જખમી કરે છે. આ સિવાય અરણ્યનો નાશ થાય છે તે તે જુદોજ. આ રીતે બીજાકેલ સારો નથી. આવો વિચાર કરી આ સર્વ હકીકત તેણે શાખામૃગને કહેવડાવી, અને તે વાતનો બંદોજસ્ત કરવાની ખાતર મૃગોની એક સભા બરી. આ વખતે સભાસદોને બેસવાને માટે કુદરતીજ રીતે લીલા રંગની જાજમ જમીનપર બીજાવેલી હતી. તેના ઉપર તે સભાની બેઠક રાખવામાં આવી. આ સભામાં સભાસદો (મૃગ) સિવાય અન્ય વિજ્ઞાતીય પશુપક્ષ્યાદિ જનનવરો પણ બરાબાં હતાં. જગાની સંકડાણને લીધે નાનાં હરણો ઉપર ચડી બેઠાં હતાં. પક્ષીઓને બેસવાની જગા નહિ મળવાથી તેઓ તેમના શિંગડા ઉપર બેઠાં હતાં. અડાકા ! તે પક્ષીઓ ચિત્રવિચિત્ર રંગના અત્યારે કેવાં સુંદર લાગતા હતા ! તે પક્ષીઓમાં કોઈનો રંગ પીળો, તો કોઈનો પુરો આકાશ સરીખો, કોઈનો લાલ તો કોઈનો નવા પાકેલા અનાજના કણ સરીખો, કોઈનો

વસ્ત્રત ઝલુમાં નવા આવેલા ઝાડના પાન સરીખો તો કોઈનો ચંદન વસ્ત્રની હાથ સરીખો રંગ રીસતો હતો. આ રીતે ત્યાં રંગબેરંગનો જમાવ થઈ રહ્યો હતો. મગ રકતથી આરકત થયેલા સિંહના નખ સરીખી તેઓની ચંચુઓ દેખાતી હતી. અડાકા ! કેટલી સુંદર ! આ કેવી ચિત્ર-વિચિત્ર રંગબેરંગી પશુ પક્ષ્યાદિ જનનવરોની સભા ! અરણ્ય ! ! !

ઉપરોક્ત તે સભાનો ઠાક હતો. ત્યાં મુપકરી પથરાઈ મઈ હતી. અશ્વત્થ મૃગે પ્રથમ સભા બરવાવું વસ્તુ સ્મયન કરી બતાવી. આપણા ઉપર આપણો રાખ કેવા કુખ્યો શુભર છે તેનો ખ્યાલ કરાવ્યો. છતાં પોતાને જે કુખ્યો બોખવામાં પડે છે તેનો પ્રતિકાર કરવાને એક પણ સભાસદે કશુંયું નહિ. આજ ર્થત જેમ ચાલતું આવેલું છે તેમ ચાલવા દેવું, આ જાગતની ચર્ચા કરવાથી રાખ રીસે બરાસી અને તેવું નિર્માણ એજ આવરી કે, તે એક દિવસમાં આ અરણ્યનો નાશ કરી દેશે. આવી રીતે કેટલાક સભાસદોમાં ચર્ચા ચાલી ત્યારે બાકીના અન્ય સભાસદોતું કહેવું એવું થયું કે, “ નાક, આ સભા ખલાસ કરો ! આ સભા ખલાસ કરો ! ” આવી રીતે એકજ તરેહનો ઘોંઘાટ બધાએ મચાવી મૂક્યો.

આવી રીતે બધા સભાસદોના મુખમાંથી નિરાશાજનક શબ્દો સંભળાવા લાગ્યા, જેથી અશ્વત્થમૃગે એક વખત પોતાનો પ્રયત્ન સફળ નિવડે તો બધાને લાભ છે, એમ ધારી મહા-કુખી હૃદયે સભા વચ્ચે આવી પ્રથમ કહ્યું. મન નવનથી શાખામૃગની સામે નિહાળી, પછી વિચાર કરીને બોલ્યો :— “ જુઓ બંધુઓ આમાં રાખને રીસ ચડે તેવી વાત કંઈ નથી. માફ શું કહેવું છે તે તમે એક વખત બરાબર સંભળી શ્યો. હું ત્યાં શાખામૃગ બનને જ્યુ એક વખત રાખ પાસે જઈ અને રાખને સમજાવીએ કે ” રાખ ! તમારે નિલ એક હરણુની જરૂર હોવાને લીધે વિના કારણે અન્ય પશુપક્ષ્યાદિનો

સંહાર શા માટે કરો છો ? તમારે હરણુ માટે બીલકુલ તરદી ઉઠાવવી નહિ. અમે હરનીશ એક હરણુ તમારી પાસે મોકલી આપવા બાંધાયે છીએ.” આ રીતે રાજાને કહેવાથી તે માનશે કે નહિ તેના વિચાર સમાસદે કરી લેવો જોઈએ. આ વાતો તમે દરેક બાંધાએને ગમી કે નહિ ?” વાહવા ! વાહવા ! મરવા માટે કોણ તૈયાર થનાર હતું ? મરવા માટે કોણ જાય ! વળી પાછો આ સમામાં આ એકજ કોલાહલ થઈ રહ્યા.

અથત્યમૃગે મોરલી સરખા મનોહર પરન્તુ ગંભીર સ્વરથી તેઓને ઉદ્દેશીને કહ્યું કે, “ જીએ બન્ધુઓ ! સ્વાર્થમાં આંધળા બનો નહિ. જીવવા માટે તમે જોઈશી જરૂરી કામગીરી તો સઘળી તમને તમારી કામગીરી હાનિકારક છે. તમારામાંથી આજ કાંઈપણ મરવા તૈયાર નથી એ ખરું પરન્તુ યાદ રાખજો કે વહેલા મોડા મરવાના તો છોડ. જ્યારે આ વાત તો નહીં છે, તો પ્રિય બન્ધુઓ તમે વિચાર કરી જીએ કે, આપણી સાથે બીજાં દશ આર-જાનવરોના જીવને શા માટે હાનિકારક થઈ જાય છે ? આ માટે આપણે એક-એવો નિયમ કરવો જોઈએ કે, હરનીશ આપણે આપણી બાગ્ય પરીક્ષા કરાવવી. સમજ્યા ? સવારના પહેારમાં આપણે બાંધાએ વડું એકેક પાન દાંતવતી તોડવું અને તે આપણી સમામાં બેઠેલાં દરેક પક્ષીઓના મોંઢાંમાં એકેક આપવું. તે પક્ષીઓ ઉઘે આકાશમાં ઉડી એક-ગોળા-હારે થઈ બધા પાન નીચે નાખે. જેવું પાન પ્રથમ નીચે આવે તેણે રાજાના રસોડે જઈને હાજર થવું. ”

અજબ-અમરહાર ! આ વાર્તા સાંભળતાં સમામાં પણ “વાહવા ! વાહવા !” એવા શબ્દો સંભળાવવા લાગ્યા “પરન્તુ પક્ષીઓ આપણા માટે આટલું કંઈ વેકરો ?” શાખામૃગે પોતાની શંકા જાહેર કરી.

“ હા અમે ખુશીથી તે કામ અમારા નિત્ય નિયમ પ્રમાણે હરનીશ કરીશું. આકાશના

વખતમાં અમારા મિત્રનું કામ શું અમે નહિ કરીએ ?” પક્ષીઓએ શાખામૃગની શંકાનું નિવારણ કરવા ઉત્તર આપ્યો.

“હવે ! આત્મારે શું કરવાનું બાકી રહ્યું ! અથત્યમૃગ તથા શાખામૃગ બન્ને મળીને રાજા પાસે ગયા. અને પોતાની સઘળી વાંતો નમ્રપણે રાજાને કહી સંભળાવી અને કુદરત સાતુકણ કે રાજાએ તે તરત કમ્પુલ પણ કરી. ”

જે દિવસ જેના આવ્યો તેનાં તે દિવસ જાય છે. મનુષ્યોનો ગયો, પ્રાણીનો ગયો, અને તેવી રીતે હરણુનો પણ ગયો. દિવસ કોઈના પણ રોધતો નથી. નિત્ય સવારના પહેારમાં હરણુના કરાવેલા નિયમનુસાર દરેક હરણુની બાગ્ય પરીક્ષા થતી હતી. સાતસો હરણુ પોતાના દાંતથી પાન તોડી પક્ષીની આંધમાં એકેક પાન આપતાં હતાં. તે લઈ પક્ષીઓ ઉઘે બોમ મંડળમાં ઉડી જતાં હતાં અને તે એક કુડાળાસે આકાશમાં જ્યારે થતાં ત્યારે જાણે આકાશમાં મેઘધનુષ્યની કક્ષા બાંધા હોય તેવું જણાતું હતું. આ કુડાળું બન્ધો પછી દરેક પક્ષીઓ એકી સાથે પોતાના મુખમાંથી પાન નીચે જમીન તરફ નાખતાં હતાં. જે હરણુનો કાળ આવી પહોંચ્યો હોય તેવું પાન જમીન પર પ્રથમ આવી પડતું હતું. તે હંતબાગ્ય હરણુ કુજવું કુજવું, બધાથી અર્ધમરણુ તુલ્ય બની રાજાના રસોડે જતું. એકાદ પાયાણુ હૃદયનો જે કર્મ ન કરે તેવું કર્મ ત્યાં થતું હતું.

આવી રીતે ધણા દિવસો નિકળ્યા ગયા. એક વરસમાં તો હરણુની અકથી વરતી ઘટી ગઈ. જેમ જેમ વરતી કમતી થવા માંડી તેમ તેમ હરણુની ચિન્તા વધવા લાગી. એ હરણુની શાન્તિ નાશ પામી ગઈ હતી. તે હરણુ પરસ્પર પોતાનાં શિંગ ધસતાં ધસતાં હજારો તર્ક કરતાં હતાં. હરિણીયો બચ્ચાને ધવરાવતાં આનંદિત બનવાને બદલે આંખમાંથી કૂર અશ્રુઓ તેમજ હૃદયમાંથી ધગધગતા આગરના શ્રાવે વરસાવતી હતી. તેમજ બચ્ચાં આનંદ

થી ધાવવાને બદલે શોકમયી રૂદન કરતાં હતાં. અને નિષ્વાસપર નિષ્વાસ કઢાડતાં હતાં. આ વખતનો ચિતાર ગમે તેમ પરચરવતલ દેવને પીગળાવવાને બસ હતો. તે અરુણની પૂર્વની શોભા આજ તદન નષ્ટ થઈ ગઈ હતી. તે અરુણ અત્યારે સ્મરણને જેવું બધાનક લાગતું હતું. આનંદનો એક પથુ છોડે રહ્યો નહોતો તેમજ તે વનનો ઉત્સાહ તો ક્યારનો મરણસરથ થઈ ગયો હતો.

શાખામૃગ તદન નિશ્ચિને હતો. કારણકે ઘણાં રાત્રીએ તે બંનેને અભયવચન આપેલાં હતાં અને તેથી તે તો વધારે વધારે મરત બનવા લાગ્યો. તેના શરીરમાં નવું બળ આવવા લાગ્યું. પરંતુ ગરીબ સ્વભાવનો તેમજ પરાપકારી દષ્ટિને અનુમરન. તથા અદિમા ધર્મો ધર્મઃ એ સૂત્રને નજરમાં ઢરનીસ રાખનારો હોવાથી અત્યંતના અંતઃકરણમાં સવલેય પથુ શાન્તિ દીસતી ન હોતી. તે પારકા દુઃખ માટે ધણીજ દુઃખી થતો હતો. માતિ બંધુઓની તેમજ વિશ્વકુંડલના બંધુઓની વિપતિથી તેના મનમાં મોટો ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન થઈ તે ઢરનીસ દુઃખમાં ગળતો જતો હતો. “રે વિધાતા આ દુઃખના દિવસો કેવા ? હાથ ! હાથ ! અમારો મૂળ પવંત હતો ત્યાં અમે કેવા આનંદમાં રહેતા હતા !! તેમજ કેવા હર્ષભેર ત્યાં નાચતા કુદતા હતા ! ત્યાં હરિણીઓ કેવા પ્રેમથી દર્શકદલા મુખમાં લઈ બચ્ચાને બચાવતી હતી ! બચ્ચાં ઘણાજ પ્રેમથી તેમની પાસે પેકડા મારતાં હતાં ! ત્યાં અદિના કરતાં પાણી પથુ અમૃત સરણું મીઠું તેમજ સ્ટિક વત મોખ્ખું પીવા માટે મળતું હતું ! તેમજ ફર્વાકુર કેટલા સ્વાદિષ્ટ લાગતાં હતાં પશીઓ અમારા સિંગડા ઉપર બેસી મધુર શબ્દથી પ્રજ્ઞના પ્રેમમય પાઠો ગાતાં હતાં ! તેમનાં કેરી રીતનાં નિરવાયે મીઠાં બજતો ! તે સંમગતાં શ્રુતિ તન્મય બની જતી ! અરે ! તે આનંદ અત્યારે કેવાં ગયો !! અમે સૌંદર્યની

લાક્ષ્યમાં (મોહમાં) વ્યર્થ તે પરતને (નિમ્બ-ભૂમિને) છેડી આ અરુણમાં આવી હાથે કરીને આ સંકોટ માથા ઉપર બોરી લીધાં, અને હાથે કરીને દુઃખમાં દુઃખમાં !” —આવા વિચારો કરી કરીને, અત્યંત મુગતુ હૃદય પર દુઃખમાં વ્યાકુળ બનતું અને તેની ચક્ષુમાં અશ્રુપ્રવાહ નિરંકુશ વડન કરતો હતો. આવી દશામાં તેના કંઈક દિસો નીકળી ગયા !

છેવટે ઇશ્વરને કંઈક દયા આવીને તેનું કંઈક સાંભળ્યું હોય તેમ લાગ્યું. એકાદ ક્રમચ હૃદયની ગર્જનાથી હરિણીનો વખન આવી લાગ્યો. તે હરિણી શાખા મૃમના ટોળાંની હતી. તેણે પોતાનું દુઃખ પોતાના રાજ શાખામૃગને નિવેદન કર્યું. શાખામૃગે કહ્યું કે, “હું તેમાં શું કરું ? ઇશ્વરના તારો કાળ નિર્માયુ ક્યો છે તો પછી તારું મ્હાથુ કરવું તે અમરી સત્તામાં છે ક્યાં ?”

હરિણી આંખમાં અશ્રુ આવી બોલી કે “રાજ ! તારામાં દયાનો કંઈ પથુ અંશ નથી શું ! જો ! આ મિત્રી ઉપર જરા દયા કર ! મારા કમનસિએ કરી મારી બાગ્ય પરીક્ષામાં આજ હું બગી નરીકે સપાઈ છું ! પ્રથમ મારા પેટમાં જે ગર્ભ છે તેને છુટા થવા દે ! કારણ બાગ્ય પરીક્ષામાં હું એકલી સપાઈ છું ! મારી ફર્માગ્ય પરીક્ષામાં મારો ગર્ભ મારો જન્મ છે ! મારો ગર્ભ છુટો થવા પછી મને આ સંસાર ઝેર જેવો કે ! હું જે કહીશ તે બતારે તું ખરું માનનાર નથી. જાન ! મેં મારા હૃદયમાં અંતકાળ સમયનો નહીં સમાવેશ કરેલો છે ! તારે પથુ આ છે ! અને મારું દુઃખ અવશર તારે સમજવું જોઈએ ! આજ દસ મરીનાથી મેં કેટલા કદ સાથે મારી જીવનશૈલી સાદેશ્વનાં તંત્રીએ મારા પેટમાં મેં ધારણ કર્યાં હશે અને તે આસાએજ અદેશ દાખી રાખ્યો છે. નહિતો આટલા દિવસોમાં મેં ક્યારનાએ મારા દુઃખદાયક પ્રાણ વિસર્જન કર્યા હોત ! મારા કાગળમાં

કેવા દુઃખદાયક યા પડેલા છે. યોગી દિવસમાંજ હું ગર્ભથી છુટી થઈશ. જેથી તારી ઇચ્છા પ્રમાણે મારી વ્યવસ્થા કરજે પુરસ્કૃત આજ મને હવિત દાન આપ ! રાજા ! હું મરવાથી બહોલી નથી આટલું જોલી તે હરિણી રડવા લાગી.

આટલું સાંભળતાં કોઈપણ વસ્તુદ્રવ્યને દયા આપ્યા સિવાય રહે નહિ. પરંતુ તે પાપાણુ હૃદયના શાખામૃતને બીલકુલ દયાઆવી નહિ. તે દુષ્ટે તેને ઉત્તર આપ્યો કે, (ચાલ) ચાલી જ અહિંથી ! અહિંયા રડતા જેસનાનું કામ નથી ! ચાલ ! અહિંથી નીકળી જ ! તારા માટે બીજા કોણુ થાણુ આપે ?" હાય ! હાય ! જ્યારે ભાગ્ય રૂંદે છે ત્યારે વધાતુરને પાણી સરખું પીવાને મળતું નથી.

હરિણીનો બીજો કોઈ પશુ મારું નહિ હોવાથી તે અશ્વત્થ મૃગ પાસે ગઈ, અને તેને ગરીબાઈથી પ્રાર્થના કરી કહ્યું કે, "હે ! સુવર્ણકાયના રાજા ! નમે મારા ઉપર દયા કર-શો ? અગાઉ મારો સ્વામી મરણ પામ્યો છે ! તમારી હસવેલી ભાગ્ય પરીક્ષામાં મારાં અંગત ત્રણ બળી અપાઈ ચુક્યાં છે ! આજ મારું આ જગતમાં કોઈ નથી !" આટલું બોલતાં બોલતાં, તે હરિણી રડવા લાગી.

અશ્વત્થમૃગને તુરંત દયા આવી અને તે દયાથી બોલ્યો કે, "ગાના ! તારા ઉપર એવો કયો દુઃખ પ્રસંગ આવી પડ્યો છે ?"

"રાજા ! આજ મારા દુર્ભાગ્યની પરીક્ષાની પાળા મારા ઉપર આવેલી છે ! આ દુઃખી ગર્ભિણીએ આજ દશ મહિના થયાં ગર્ભ ધારણુ કર્યો છે તે આજ પર્યંત પશુ મારા પેટમાંજ છે !"

"આટલા માટે તું રડે છે તો હે માતા ! જ રડીશ નહિ ! ખા, પી અને નિશ્ચિંત રહે. હું તારા બદલે બીજા કોઈને રાજાની રસોઈ માટે મોકલીશ." આવી રીતે અશ્વત્થમૃગે તે હરિણીનું સંતવન કર્યું.

હરિણીના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ ! તેણે વિરમપતાથી ઉપકાર તજે દગાધને, અશ્વત્થમૃગ

સામું જોયું તો શું તે હરણોનો રાજા ? કે તેમજાનું, દેહીધ્યામાન, સ્નેહમયી દેવમૂર્તિ ?

નિત્યનિવશાનુસાર રાજાનો રસોઈઆ હાથ-માં છરો લઈ, બળિદાનની જગાએ જઈ પહોંચ્યો, અને જુએ છે તો હરણનો રાજા સુવર્ણ મૃગ (અશ્વત્થ) બળિની જગાએ પડેલાં જોયો. અત્યારે તેનો દેહ કમળના કુલ જોવા રંગનો દેખાતો હતો રસોઈઆ તે જોઈને આશ્ચર્યચક્ર બની ગયો ! આનું કારણ શું હશે ? તે તેની સમજ શક્તિમાં આવી શક્યું નહિ. તેને લાગ્યું કે, આ શું ? આ બળિદાનની જગાએ આ કમળ કુષ્પેના દગલો કોણે કર્યો હશે ? પરંતુ પાસે જતાંની સાથેજ તેનો ભ્રમ દૂર થયો. ખાતો કમળ પુષ્પનો દગલો નથી. પરંતુ કમળ પુષ્પ સરખો અશ્વત્થમૃગ પડેલો છે. રસોઈઆએ તેને જોઈ પૂછ્યું, "રાજા ! તું અહિંયા ક્યાંથી ? ચાલ ઉભો થા, રાજાએ તો તને અગમ્યદાન આપેલું છે !"

"નહિ નહિ ! દાદા ! મને અભયદાન નહિ જોઈએ ! મહારાજાએ ગઈકાંલ એકાદશીનો ઉત્તવાસ કરેલો છે. તો આજ મારા માંસથી તેને એકાદશીનું પારણું કરાવવું જોઈએ. રાજાના માંસને રાજા વધારે પસંદ કરે છે !" અશ્વત્થ મૃગે જવાબ આપ્યો.

પરંતુ નોકરથી તેનો ઘાત થયો નહિ. મહારાજાએ જોને અભયદાન આપેલું છે, તેને મહારાજાની આનુમતિ સિવાય કેવી રીતે મરાય ! આવો વિચાર કરી રસોઈઆએ કહ્યું, "સમુર કર, હું મહારાજાનો હુકમ લઈ આવું."

તે રસોઈઆ ધીમે ધીમે અલ્પદત રાજા પાસે જઈને કહેવા લાગ્યો, "મહારાજા ! આજ બળીની જગાએ અશ્વત્થમૃગ આવીને ખેડેલો છે !"

"કેમ ? મેં તો તેને અભયદાન આપેલું છે !" રાજાએ કહ્યું.

"પણ, તે તો આજે જ મરવાનું કહે છે ! આજ શુભ મહર્તે મારાજ માંસથી મહારાજાને પારણું કરાવવાં છે !"

“તેવું કદાપિ પણ બનશે નહિ ! બીજા કાઠને મોકલે ! તેવું તેને કહે !”

• “મદાગાસ્કાર” મેં તેને બહુ બહુ રીતે સમજાવી કહ્યું પરંતુ તે મારો એક પણ શબ્દ સાંભળતો નથી.

“તો પછી તેનો શો ઉપાય ! હીક, ચાલ એક વખત તે છું” કહે છે તે તો સાંભળું.” આટલું બોલી રાજાએ અશ્વત્થમ પાસે જવાની તૈયારી કરી.

બ્રહ્મદત્ત રાજા પોતાના સુવર્ણના મિંકામન ઉપરથી નિમે ઉંચે અને પોતાના કાથ પ્રતિ-કાર ખમા ઉપર મૂકી ઉભો રહ્યો આ વખતે તે ચિત્રા નયનમાં ચંદ્રોદયના જેવો શોભતો હતો ! તેના માથાના મુગટને જડેલા લીસાની લોચી તેના કપાળ ઉપર તારામંડલ ઝગમગ રહ્યું હોય તેવી શોભા દેખાતી હતી ! છાતીના ઉપર મણિની માળા તેજોગમ તેજ પ્રગટતી હતી ! રાજાએ તીરછી નવરત્રી પ્રતિદારી સાચું જોયું આજે તથા સમગ્ર રાત્રીના તાગ સમાન તેજસ્વી અને સ્વપ્નાશાળના આશાસ સમાન ચુલ્લાથી રંગની છાત્રા તે પ્રતિદારીના મુખ ઉપર દેખાતી હતી. મંદ મંદ ગતિએ ચાલનાં ચાલનાં તે પ્રતિદારી જાણે રાજાને રસતોંડેખાડતી હોય તેમ તે રાજાની આગળ ચાલવા લાગી.

રાજાને ચમર કરનાર મુંદર તરણી સુવર્ણ દંડનો ચમર પકડી ચમર ઢોળવા લાગી. છત્ર ધરનારે છત્ર ધરું કે રાજાની સ્વારી અશ્વત્થમ પાસે જવા નીકળી.

રાજા અશ્વત્થમ પાસે આવીને કહેવા લાગ્યો:—“નહિ ! નહિ સુવર્ણ રંગના રાજા, તું હા, હા, અને બીજા કાઠને મોકલ. મેં તેને અમરદાન આપેલું છે તે મારે તું બીજાને મોકલ.”

તો પછી અશ્વત્થમ ગળીદાનની જગ્યાએથી બીલકુલ હાથો નહિ અને બ્રહ્મદત્ત રાજાના મોં આગળ મણિપુરી હરિણીની લલકારતી કથા તેજે નિવેદન કરી, અને ઉતરે બેઠો, “મદા-

ગાસ્કાર ? આજ હું મરનાર છું. ? બીજા કાઠ આજ પરીપક્ષાર્થે મરણ પામી પુણ્ય કાંતવ કરનાર નથી ?”

આમાં વચન મૃગનાં સાંભળી રાજા વિચારમાં મરક બની ગયો. “અરે ! આ અગાળ પશુમાં જેટલી દયા છે તેટલી હું મનુષ્ય હોવા છતાં મારામાં તે દયાનો કળકળો દિરસો પણ ક્યાં છે ?” આવો વિચાર આવનાંની સાથેજ તે અશ્વત્થ મૃગને કહેવા લાગ્યો, “હા, અશ્વત્થમ, અત્યારે તું હા ! હું તને નાચ કરનાર નથી, તેમજ તારું અનિષ્ટ પણ કરનાર નથી, હું તને વચન આપું છું ! તારી માનિ દયાથી જોતપોત બરેલી જોઈ અને ખારી થાય છે કે, જે દયાના ચુલે કરીને જરૂર તું આજ મરવા સુધાં તૈયાર છે ! હા, તારા પ્રાણ આજ મેં તને બક્ષિત કર્યો છે ! અને મારી એક સ્વાદેશિયને વખત કરવા સારું હું ને પાપ કરું છું. અને તમારી પાસેથી જે નિત્ય બળી લઉં છું તે આજથી હું પ્રતિજ્ઞા કરી કહું છું કે, મારા રાજામાં હું એક પણ જનની કિંમત નહિ થવા દઉં.”

અશ્વત્થમ ઉભો થઈ, રાજા સાચું પ્રેમ બરી દૃષ્ટિથી નિદાગી બોલ્યો, “મરનાર ! તમારામાં અટલી દયા જોઈ, આવો મારા તાંદુર પ્રેમ જોઈ, મારા કલ્પની આજ દિન મુખી જે વાત હૃદયમાં ધુવાયેલી છે, તે તારા મોં આગળ આજ ફેરાવી કરું છું:—પ્રાણવધા ત્વનોડાંડા મૃતનામંત્રિને તારા ! મારાં પવ્વે ન મૃતનારે દયાં કૃતંતિમારક: ॥ આ ચાલના મદામંત્રિને દરનીય પ્લાનમાં સખી સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ કરવા તરફ લક્ષ મળ્યું. વગી યાદ મળ્યું કે ખરો ધર્મ તે પ્રતિજ્ઞા છે. ૦

સ્નેહયોગી.

• “મરણ” ગ્રામિકમાંની એક ચાલોની અનુસાર મરણીમાં લક્ષ્યો તેને અનુસાર.

રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ રોકડાનાં ઇનામો !!!

ધી હેર ટોનીક આઈલ.

સી, પુરુષ, પદ્મ અને બાળક દરેકને ખાસ વાપરવા લાયક અત્યંત સુગંધીદાર તેલ. દરેક શીશીની કિં રૂ. ૧) આગ્રહાલનાં તેલો કરતાં ધર્મજન ચરીમાતું અને હેલામાં હેલી શોધ પ્રમાણે બહુજ સારી રીતે તેવાર કરેલું છે. આ તેલ માથે લગાવતાં વાળ ખરી જતા અટકાવી ખોડો તદ્દન નાશુદ કરે છે તથા માથામાં ઠંડક થઇ વાળ સુંવાળા, કાળા, લેખજ અગ્રહદાર થાય છે. વળી આંખનું તેજ માદશક્તિ અને આયુષ્ય વધારે છે. આવું ઉત્તમ તેલ ઉપરાંત વળી ઇનામનો સાપોસાય મોટો લાભ !! કુંક મુદતમાં ધણીજ શીશીઓ ઉપરી ગઇ છે ને રોજ સંખ્યામય આંકેરો આવે છે. મારે જલદી કરો. ૪,૦૦,૦૦૦ શીશીઓ વેચાણ થયે માગણીઓ તરતજ બંધ કરવામાં આવશે. માટે 'Try your chance, you may will be one of the Fortunate ones !

પેહેલું ઇનામ	૨૪	શીશીઓ	એક એકરે ખરીદનારા માટે	રૂ. ૩૨,૦૦૦
બીજું ઇનામ	૧૨	"	"	રૂ. ૨૪,૦૦૦
ત્રીજું ઇનામ	૬	"	"	રૂ. ૨૦,૦૦૦
ચોથું ઇનામ	૩	"	"	રૂ. ૧૪,૦૦૦
પાંચમું ઇનામ	૨	"	"	રૂ. ૬,૦૦૦
છઠું ઇનામ	૧	"	"	રૂ. ૪,૦૦૦

જવાબ માટે ટીકીટ બીકવી. શીશીઓ વી. પી. ચી પ્રેમ ટીકીટ સાથે મોકલવામાં આવે છે. Wait not for the morrow but make haste and secure a supply and one of the above Prizes To-Day, Fortune at your Door !

ધી હેર ટોનીક આઈલ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું. રાઈ-મુંબઈ.

સદરજુ બહેરાત દરેક આસિક અને આહવાકિક તથા રોજીદમાં જખવરી છે ચોતાના પતની કોપી સાથે છેવટનો ચાઈ લખી જણાવે.

રૂ. ૫૦,૦૦૦ રોકડાનાં ઈનામો !!

“અમૃત જીવનરસ”

શ્રી અથવા પુરૂષ, છોકરો અથવા છોકરી, ઘરડાં અથવા જુવાન કોઈને કોઈ પણ દરદ હો કે ના હો-પરંતુ દરેકને તન્દુસ્ત બનાવી, સર્વ રેગનાશક-“અમૃતજીવનરસ” સુખી જીવંતી બાજે છે. આ દવા પ્રત્યેકને હરહ મેથ ઉપયોગ કરવા વાયક અમૃત સમાન છે. એવી અત્યુત્તમ કીમતી દવા મળવા ઉપરાંત મોટાં ઈનામોનો અલબ્ધ લાભ !! ટૂંક સુદતમાં ઘણા ઉઠાવ થઈ ગયો છે ને રાજ ગ્રામ્યા બંધ ઓર્ડરો આવે છે માટે વહેલો તે પહેલો-૨,૦૦,૦૦૦ ઓર્ડરો પુરા થયે માગણી એકદમ બંધ કરવામાં આવશે. માટે Try your chance. You may will be one of the fortunate ones!

૧જી	ઈનામ રૂ. ૧૨)ની દવા	એક ઓર્ડરે ખરીદનાશઓ વાસ્તે રૂ. ૧૬,૦૦૦
૨જી	” રૂ. ૬) ”	” ” રૂ. ૧૨,૦૦૦
૩જી	” રૂ. ૩) ”	” ” રૂ. ૧૦,૦૦૦
૪જી	” રૂ. ૨) ”	” ” રૂ. ૭,૦૦૦
૫મું	” રૂ. ૧) ”	” ” રૂ. ૫,૦૦૦

દવા વી. પી. ચી પ્રાઈઝ ટીકીટ સાથે મોકલવામાં આવે જે, જવાબ માટે ટીકીટ બીડવી. Wait not for the morrow but make haste and secure a supply and one of the above Prizes To-Day, Fortunate at your Door!

“અમૃત જીવનરસ” ઓર્ડરો.

ફોન-૧૧૫, મુંબઈ.

સદરુ ખહેરાત દરેક આંતરિક અને આંતરિક તથા રોજીદમાં છપાવતી છે પોતાના પત્રો કાગી સાથે ઉઘડતો આર્ડર લખી મોકલવો.

ઘેર બેઠાં મુંબઈ !!!

મુંબઈમાં મળતો દરેક જાતનો માલ જગર ભાવ કરતાં કસીને ખરીદી કરી રૂપીએ ફક્ત અરધો આનોજ કમીશન લેઈ મંગાવનાર ગૃહસ્થોને એઈર પ્રમાણે વાયદાસર મોકલી આપવામાં આવે છે. તેમજ જેઓને પોતાના ધંધાની એજન્સી મુંબઈ ખાતે આપવી હોય અગર જેઓને પોતાનો માલ મુંબઈ ખાતે વેચાવવો હોય તેમની પાસેથી વ્યાજબી હુકસાઈ લેઈ માલધણીના એઈર પ્રમાણે વેચાણ કરી આપવામાં આવે છે. વધુ ખુલાસો રૂબરૂ યા પત્ર દ્વારા જવાબ માટે ટીકીટ બીડવી.

ધી બોમ્બે જનરલ એજન્સી.

નં. ૧૧૫, કોટ-મુંબઈ

ધી સર્વીસ એન્ડ સર્વન્ટ સપ્લાય જનરલ એજન્સી.

ઉમેદવારોને જોઈએ તેવી નોકરીઓ અને ગૃહસ્થોને જોઈએ તેવા નોકરો, સંતોય કારક રીતે મેળવી આપવામાં આવે છે. એડમીશન ફી ફક્ત રૂ. ૧) તાકીદે નામો નોંધાવો જવાબ માટે ટીકીટ બીડવી.

નંબર ૧૧૫, કોટ—મુંબઈ.

મફત ? — લવાજમ કાંઈજ નહીં — મફત ?

સ્રી એડીટરના હાથે પહેલ વહેલું પત્ર

સ્રી સુધારક.

સ્રી પુરૂષો-માટે અત્યુપયોગી ઉત્તમોત્તમ વિષયોથી ભરપૂર ફક્ત ૮પાલ ખર્ચેનો રૂ. ૧) મોકલી તાકીદે નામ નોંધાવો. નમુનાની નકલ માટે ૦-૮-૦ મોકલાવા. જવાબ માટે ટીકીટ બીડવી જલદી લખો. પત્ર પ્રગટ થશે રૂ. ૫) લવાજમ લેવામાં આવશે.

તંત્રી-સ્રી સુધારક, મુંબઈ.

મફત ? — વગર લવાજમે — મફત ?

પહેલું “સ્વામીનારાયણ” પત્ર

સત્સંગી બંને માટે અત્યુપયોગી બાળ-તોથી ગરુડ. ફક્ત પોસ્ટેજનો રૂ. ૧) મોકલી તાકીદે નામ નોંધાવો. નમુનાના અંક માટે ૦-૮-૦ મોકલવા. જવાબ માટે ટીકીટ બીડવી. તરત કરો :-

સત્રી—“સ્વામીનારાયણ,”

નં. ૧૧૫, કોટ, મુંબઈ.

પુસ્તક ૮મું
અંક ૫ મો.

સત્સંગ.

માર્ગશિપ્ત,
સં. ૧૯૭૩

કાવ્યશાસ્ત્રવિનોદેન કાલો ગચ્છતિ ધીમતામ્ ।
વ્યસનેન તુ ગુર્વાણામ્ નિદ્રયા કલ્પેન વા ॥

માસિક

ૐકાર બસ રટનાર છું.

માલેક ! હું મિસ્કીન તારી બંદગી કરનાર છું.
કરવા કદમ ખોસી પ્રભો ! તુજ પાવમાં પડનાર છું.
ગાફિલ છું. બહિલ છું. શુભદિલ ને :લાચાર છું.
હેવાન છું. નાદાન છું. બેઈમાન શુન્હેગાર છું.
વગી ખરકના સૌ ખેલમાં ભટકેલ યઈ લમનાર છું.
રસખરા બાની રતિ રંગમાં રખડેલ ચઈ રમનાર છું.
નાપાક, નાફરમાન પણ તુજ મહેરને હકદાર છું.
આફ્રિન થા. હરકમ હરિ ! તુજ વરલગે મહાનાર છું.
ભૂડી જહાંની સહુ બલાથી દાસ હું ખેઝાર છું.
કરવા અગમ ઝાંખી સદા બેસત્ર ઈન્તેઝાર છું.
ઈન્સાફ ના માગી શકું ! કિન્તુ અરજ કરનાર છું.
ખુશઈમાં ખૂડેલ પણ તુજ મહેર પર છળનાર છું.
પ્રભુ ! શું કહું વધુ આજ ? અવળા પંથમાં પળનાર છું.
અફસોસ ! અંતરમાં સદા પડત. ઈને બળનાર છું.
બેગિન્તી ગલતી માફ કર ! પ્રભુ ! છેક હું ગમખવાર છું.
સંસારથી હાર્યો હવે ! મળવા તને તૈયાર છું.
તુજ શેષ જો પરમેશ ! તો દિલગીર પારાવાર છું.
ભૂડો, ભડો પણ નાથ ! હું અતિ દીન તાબેદાર છું.
તારી કૃપાને પ્રેમ પર ઈતવાર હું ધરનાર છું.
ઈકબાલના સૌ અવનવા પછી ખેલ બસ બેનાર છું.

દિલ્કશ ! દહરમાં હું હવે પળવાર નહિ વસનાર છું.
 તુજ હિજના મર્ઝે પ્રભુ ! મમ ઝીંદગી હણનાર છું.
 તુજ અરકની ધારા વડે વળી અર્થ બહુ દેનાર છું.
 સહુ બેતમાં શુભ રોજ તારા હું હવે ગાનાર છું.
 બટકયો ભવે પણ હરિ ! હવે તુજ આશરે કરનાર છું.
 તણ સહુ ખિલાફી ખડકની, બંકાર બસ રટનાર છું.

ભારતી મંદિર
 બરવાળા (ધંધુકા) }

ધીરજ.

ઈશ્વર સ્તુતિ.

અકળ કળા વિભુની ન કળાય,
 નીર નેવના મોભ પળાય.
 અપૂર્વ પૂર્વ તણા વર્તનનું આજ અહા પરિવર્તન થાય,—નીર.
 આદિ અનાદિથી મુધરેલા,
 ફેશ વિદેશ વિષે ઉધરેલા.
 આર્યાવર્ત તણા વતની સહુ અનાર્યાવર્ત સહુ સ્થાન ગણાય—નીર.
 તત્ત્વ જ્ઞાન વિજ્ઞાને નિપુણા,
 નીતિ રીતિ પ્રીતિ પરિ પૂર્ણો;
 પતંજલિ મત્ત કાપલ રમાને આજે રમેન્સર મીલ બાણાય—નીર.
 મહાન મોગલ અકળર સામે,
 હુદદીઘાટ દારૂણ સંઘામે,
 દૂમેલ નર વીરને વીસારી નેહસન શુભ ગવાય—નીર.
 આમોદાર તણા અનિવાર્યે
 અત્ર એકત્ર થયા શુભ કાર્યે,
 આ સાહિત્ય સમિતિ નહિ પણ લીટરરી કલમ નીભાય—નીર.
 પાશ્વમના પવને ખેંચાતા,
 ગરીબ મમખંધુ વેચાતાં,
 પ્રભુ કર જોડી યાચું યાચું કર કરૂણા જગરાય,—અકળ.

કાલીયાવાડી)

મણિમાર્ગ ખંડુલાઈ દેશાઈ.

સદવર્તન

(માલિની છંદ)

અસત વચન કોદી, સુખ કોને ન કે'લું,
 સદય હૃદયો સર્વે કાર્યમાં નિત્ય રે'લું,
 અહિત કવચિત કોતું, ઉરમાં લેશ નાણો,
 ભૂતલજન સહુને, આપણા ભાણુ બણો, ૧
 દુરબળ જન દેખી, ના દિલે દોષ લેવો,
 પીડિત જીવ બિચારા, સૂચવે મર્મ કેવો.
 નીરખી સ્થિતિ અમારી જાણીત ઉરલાંવો,
 ભવિષ્યગણ સાધો, જન્મપામો ન આવો, ૨
 દુખદ સમય દેખી, ધારવું 'હોય છોને;
 મત વચનજ કરે, ફલવાં નાહિ કોને;
 મધુર મુહિત શબ્દે, લોકમાં માન લેવું;
 પ્રભુપદ પર પ્રેમી, રાત ને દિન રે'લું. ૩
 સુખ સમય નિહાળી, છેક જાણું ના છાકી,
 સુખ તણું મૂળચોધી, પારવી ખુદિ પાકી;
 સુકૃતતું ફળ માની, સદા ચત્કાર્ય સાધો,
 ગણી પ્રભુ ફળદતા, પ્રેમમાં પૂર્ણ વાધો. ૪
 નહિ નવનવી શંકા-થી જાની મૂઢ મહોલું,
 જાની દૃઢ નિજ ટેકે, આત્મ વત્ત જગત્તેલું;
 પ્રભુજી સમિપ પેજો, નિત્ય વર્તન વિષે;
 ફલણુ જરી ન દેખો, તેહમાં વ્યર્થ મિષે; ૫
 પરમપ્રિય પ્રભુના, યે પ્રભુપ્રેમ માણો;
 સકલ જન તણું હાં, સાર્ય કર્તવ્ય જાણો;
 નહિ નિયમદ જાશે, જગતમાં નામ જેતું;
 ભવિષ્ય ભગુ લાણારો, ભાગ્યશાળીજ એતું. ૬
 ભગવાન શિવશંકર

—પ્રેમની યાદ—

એક સ્મિત મીઠું આપનું,
 એક પ્રેમ દૃષ્ટિ આપની;
 સણ ના વિસાડું દૃષ્ટિથી,
 મૂર્તિ હરે વસી આપની.
 એક મિષ્ટ શબ્દ દ્રવિત મન,
 ના સ્મૃતિ બૂલે આપની,
 કામળ પ્રસાર્યો હસ્ત હસ્તે,
 યાદ દે નિત આપની.

દેસાઈ. મોતીલાલ મથુરાભાઈ મહુધાવાળા-

આત્મને અર્પણ !

ઓ ! નાથ ! ! હું કષ્ટલાત આપું વિનંતિ મુજ ભર દયો,
 ગર્ભે ! કરેલો દોલ તે સાચો ખરેખર ! માનજો !
 કર્તવ્ય-દિશા સૂચવો તે આત્મ-સિદ્ધિ હું કરું !
 હો ! આત્મ ! આ-તન ! આજથી હું આપને અર્પણ કરું !
 હોયે હુકમ યદિ આપનો ! દીન-દાસને ઇન્કાર નહિ,
 સેવા કરું હું રત-દિન-ધરનો ઉપાડી ભાર સહી !
 પરબ્રહ્મ ! રક્ષક ! લક્ષ્મીને હું આપ આશ્રયમાં રહું !
 હો ! આત્મ ! આ તન ! આજથી હું આપને અર્પણ કરું !
 અગ્નિ જળ વાયુ વિષે આકાશને પૃથ્વી ; વિષે,
 જે વ્યક્તને અવ્યક્ત એવા બ્રહ્મના ગર્ભે વસે;
 આ વિશ્વની રચના વિષે જે જ્યોતિ રૂપે ઝળહળે,
 જગદંબ એ નવ વર્ષમાં, સૌ લોકને સુખીયાં કરે;
 સહુ દોષના મનની સુસદા પ્રેમથી પુરી કરે,
 સંતોષના દહથે સદા શાન્તિ સુધારસને જરે;
 ભારે ભાવથી સહુ ભૂતમાં કંઈ ભવ્ય ચેતન અવનવું
 ઉમંગને આનંદમાં વહે વર્ષ વિક્રમનું નવું ;

સ્નેહચોખ

પુત્ર:-“બાપુ, ક્યાં જઈ આવ્યા ?”

બાપુ:-પુત્ર, બગર જઈ આવ્યો.

પુત્ર:-“હાથમાં કંઈ વસ્તુઓ તો દેખાતી નથી?”

બાપુ:-“તે ગુપ્ત છે.”

પુત્ર:-“તે અને દેખાડો.”

બાપુ:-તે દેખાડવા જેવો પદાર્થ નથી.”

હારે જોઈએ તો તેનું માન વર્ણન કરું તે પ્રયત્ન.”

પુત્ર:-કહેા, કહેા બાપુ સાંભળું તો ખરે !

બાપુ:-૧ “કુલાચાર આ ગુણની બગરમાં ધણીજ અછત છે, અને તે ધણીજ મોંઘી થઈ ગયો છે. જુનો સંયમ કરેલો માલ સધળો ખપી ગયો છે, અને નવીન ઝાડો કંઈ ફળદ્રુપ થાય એમ જણાતું નથી.”

૨ “કર્તવ્ય દર્મ્ય-ધણીજ ખરાબ પદાર્થ થઈ ગયો છે. કવચિત્ત જ કોઈ કોઈ જગ્યાએ દૃષ્ટિએ પડે છે.”

૩ “સત્યાચરણ-બગરમાં બીજકલ દૃષ્ટિ જેવું પડતું નથી.”

૪ “નીતિ નિષ્ઠા-ખરે અને અસલ માલ ક્યાંઈ નહીં. ઢોંગ સોંગ ધણીજ માણુમ પડે છે.”

૫ “નિન્દા-આનાથી બગર સમર્પણ બરેક છે, ન્યાં ન્યાં જોઈએ ત્યાં ત્યાં જેનાં જ બખાણુ.”

૬ “ગર્વ-બગરમાં પ્રુક્ષ્ણ છે. દેવાલયો-માં પણ પ્રુક્ષ્ણ છે. અને નવીન ધર્મનો જ મા-ણુમ પડે છે.”

૭ “સત્યતા-બગરમાં સેચ પણ નથી. થોડી ધણી કોઈ પાસે હશે, ત્યારે તે ઉધાર મળતી નથી.”

૮ “દુષ્ટિ-પેહેલેને જ પ્રુક્ષ્ણ સિસ-કમાં છે. તેમજ બહારનાં ગાડે-ગાડાં હજી આવ્યાજ કરે છે. જેના માહકો ધણાં છે.”

૯ “અમક્ષ્ણ-બહારની પ્રુક્ષ્ણ આવી છે, પણ થોડી છે. ધણીજ મોંઘી વેચાય છે. માહકો થોડાં છે.”

૧૦ “સ્વદેશભક્તિ-તદન નહીં. જેની છે. થોડી ધણી કોઈ કોઈ ઠેકાણે જગે છે, પરંતુ તેની ખરીદી થતી નથી. દેખાવ ઉપરનો ધણો-છે અસલ કમી છે.”

પુત્ર:-“આજ તે વસ્તુઓ કે ?”
આ તો બહુમત્ય જણાય છે.”

બાપુ:-“અમત્ય છે. રાણા હશે તે આમાંની જરૂર જેટલી ખરીદ કરી ખુશી થશે.” x

પારડી) અમ્બેલાલ સવરામભાઈ દેરાઈ.

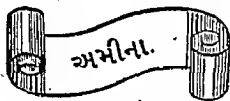
સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ, ઘેર બેઠાં ગુજરાન.

જોઈએ છે.

માંસાહાર તથા દુર્વ્યસન કે જેનાથી આપણી દુર્દશ થએલી છે, તે આસુરી વ્યસનોથી લોકોને દૂર રાખવા માટેના અમારો પ્રયત્નમાં મદદ કરવા ઇચ્છતા પ્રમાણિક અને મહેનતુ કામ કરનારાઓ. ઘેર બેઠાં તેમને અમે સારો લાભ આપી શકીશું.

વધુ માટે લખો:-સતસંગ બાહિસ-મુરત.

-x- મરાઠી ઉપરથી.

ચોવીશમું પરિચ્છેદ

આ તરફ મીરજાના કમરામાંથી નિકળી ગયા પછી ઘોડીવારે ... જેમકે સૌ જગ્યાએ થાય છે-અમીનાને જ્ઞાન થયું. આટલી વખત પછી સમજી, પોતાનાથી ભારે બૂલ થઇ ગઇ છે. તે કંઇ વખત સુધી મીરજા આવશે તેવી આશાએ બેસી રહી, પરંતુ આશા નિષ્ફળ થઇ. અમીના જાણતી હતી કે તે ધરમ્માંથી બહાર નથી ગયા, મકાનમાંજ છે, તો ક્યાં સુધી રહેશે, દાસ આવતાજ હશે. દીક, હાથમાં ખસે ન આવે, પણ તેમના પગને અવાજ સાંભળતાજ અમાના ઘોડીને તેમના પગે જાણ પડશે. હાથ-કોણ પ્રકારનો અવાજ પણ નથી થતો. પણ છે તે મકાનમાંજ. કંઈપણ થાય અમીનાથી બેસી રહેવાયું નહિ. ઉઠી ઉભી થઇ અને દીવો ચેતાવ્યો, કમાડ ઉપાડી બહાર ગઇ. પરંતુ મીરજા બહાર ન મળ્યા. ત્યારે તે ગયાં ક્યાં ?

અમીના પહેલાં માળ પર જઇને રોકવા લાગી, પણ મીરજા ત્યાં હતા નહિ. કંઈ ગભરાઇને તે નીચે ઉતરી આવી. આવતાં આવતાં તે પોતાને હજારો માથે દેવા લાગી, દેવ-તાઓને સેકડોવાર મરી જવાની પ્રાર્થના કરવાં લાગી. આટલા સમય પછી મીરજાં માટે તેનું હૃદય ડુખી થઇ ઉઠ્યું. ત્યારે તેનું દારણ માન કોણ જણે ક્યાં વહી ગયું. નામ જેમ પોતાના માથાનો મજી ગુમાવી ભગતો તરફડતો ફરે છે. તેમ અમીના પણ આખા મકાનમાં દોડવા લાગી પણ તેના હૃદયમણિનો કંઈ-જણ પતો લાગ્યો નહિ. તે પોતેજ પોતાને કહેવા લાગી-“વડાલા ! હમો ક્યાં

ગયા ? એકવાર મને દર્શન દો, હું આ વખતે જરૂર મારા પાપોનું પ્રાયશ્ચિત કરીશ. એકવાર આવીને મારા આ પત્થરના હૃદયપર લીલ મારે... પોતાના હોયોથી મારા અપરાધોને દંડ આપો.”

અમીના ગાંડીની પેટે ચારે તરફ જોવા લાગી, પણ મીરજાં જણાયા નહિ. ત્યારે મીરજાંનું અદર્શનજ તેને એક કઠોર દંડ જેવું જણાવા લાગ્યું. તેના દંડના ખદ્દે તે પ્રાણ સુદાં આપવા તૈયાર હતી. હાય ! અમીના તારો સ્વભાવ હમો નથી. જાળખી શકતા.

અમીના એક કોટડીના દાર પાસે આવી બોલાવવા લાગી-“બહેન ? બહેન !”

રાખ સાંભળતાંજ હસીના નિકળી આવી. પૂછ્યું, “શું થયું છે બાબી ?”

અમીનાથી બોલી શકાયું નહિ, શું કહેવું, તે વિચારી શકી નહિ. હસીનાનો હાથ પકડી પોતાના કમરામાં લઇ ગઇ. બીજાના ડુખ પર પ્રાણ આપી દેનારી હસીના સમજો વખત પરાપકાર કરવા માટે તૈયાર રહેતી હતી. તે કંઈ ન કહેતાં સંકીર્ત હૃદયથી અમીના સાથે ચાલી આવી. અમીના તેને પોતાના કમરામાં લઇ આવી. ત્યાં પહોંચતાંજ હસીના ગભરાઇ બોલી ઉઠી-“લાઇ નથી ?”

બાઇને માટે તેના પ્રાણ બંધાઇ ચકા લાગ્યા. તે એક દૃષ્ટિએ પોતાની બાબીનું સુખ જોવા લાગી. અમીના બોલી-“તે નથી, તેથી તો તમને બોલાવી લાવી.”

હસીનાનું હૃદય ધડ ધડ ચાલવા લાગ્યું. ધૂનતી ધૂનતી બોલી, “બાઇ ક્યાં ગયા ?”

અમીના હવે પોતાના મનની વાત સંતાડીને બોલી-“જુવો કંઈ બે જ્ઞાન થઇને પડી જતાં ના. બાઇને જેતાં નથી તો તેનો આગળ અંધાર જુવો છો.”

હસીનાના સરીરમાં પ્રાણ આવ્યો. પહેલાં અમીનાની બોલી સાંભળી તેને ઘણી પીઠ લાગી હતી. પણ હવે તેની બોલી તેની ન

હોતી. ત્યારે હોય ન હોય, હસીનાએ બોલું
‘સમજ્યું હતું.’ નિદ્રામાંથી અકસ્માત જાગી
હી હતી, તેથી બૂલ સમજી હશે. પણ ન
જાણે કેમ, હજી પણ તેણે મન ગજરાઈ કેમ
રહ્યું છે. બાઈ માટે તેનો આત્મા આટલો
બાકલ કેમ થઈ રહ્યો છે ? તેણે ફરી પૂછ્યું,
“બાબી ! મારા બાઈ ક્યાં ગયા છે ?”

બાબીએ ઉત્તર આપ્યો, “ચૂસામાં ગયા
છે. ક્યાં જાય છે ” તે મને કહિને યોગ્યજન
જાય છે ?

અમીનાની તે આત્મચાની, તેનો તે
હૃદય ભેદી પરતાવે આટલામાં ક્યાં ગયો.
હસીના સાથે આવી વાતો કેમ બોલી રહી
છે ? હશે તો પહેલાંથીજ કહી ચૂક્યા હોય;
આપ સોક અમીનાનો સ્વભાવ સહજમાં સમજ
શકો તેમ નથી.

અમીનાએ ત્યારે કહ્યું—“હારા બાઈ
માટે આટલા અધિર થઈ રહ્યાં છે તો તેમન
શોધો. કહોતો હું પણ સાથે આવું. તમારા
બાઈ ધરમાંજ કંઈ સંતાયા હશે.

એમ કહીને અમીના પોતાની નજી-
દનો હાથ પકડીને તાણવા લાગી. એટલા
જોરથી તાણ્યો કે હસીનાને આચકો વાગ્યો.
પરંતુ તે સમય બાઈ માટે એટલી બાકલ
થઈ રહી હતી કે પોતાના શરીરની સ્થિતિનું
તેને કંઈ જાન થયું નહિ. અમીનાએ કહ્યું,
“ જુવો, અદિં કદિં હશે, જલદી શોધી
કાઢો, નહિ તો તમને પકડી અદિંવાથી
ફેંકી દઈશ. ”

અમીનાની અધિરતા ધીરે ધીરે વધતી
જતી હતી તેની બોલીથી અધિરતાનાં ચિહ્નો
જણાતાં હતાં. તે સૌની સામે પોતાનો અલંકાર
અડગ રાખી શકતી હતી. પરંતુ તે સમય
પોતાના મનનો ભાવ તેનાથી છૂપાવી શકાયો
નહિ. હસીના પોતાની બાબીને કંઈ કંઈ
બેગજબની હતી. તેથી તેણે કંઈ વિચાર કરી

કહ્યું, “ બાબી ! હું મારા કમરામાં
સાથ જઈ. મારા બાઈ પોતેજ આવશે.
સામે તે નિકળશે નહિ.”

ત્યારે અમીનાએ ગુસ્સે થઈ કહ્યું—
‘ગોએ તેમને કંઈ કરી દીધું છે. તમો ન
પણ તમને જોરો ત્યારેજ આવશે, મારા સામે
નહિ આવો જલદી શોધી લાવ ? સત્તર ક
લાવ ! બસ વાર ના કરો. ”

હસીનાના હાથમાં દીવો હતો
દીપકના અજ્જાળામાં અમીનાનું મુખ
તેનાં નેત્રોમાં કોઈનો અગ્નિ બળી રહ્યો છે.
નેત્રોમાં બે દીપાં આંસુ પણ જણાય
અગ્નિ અને જળ તે બન્નેનો એક સાથે સર્જ
થયો છે. હશે ફરી પણ કહીએ છીએ,
નાને કેમ બાળખી શકાય ?

અમત્યની જાહેર ખબર.

શરમ અને દેશન—કારેલાં કપડાં શી
અને મેલાં કપડાં ધોઈને પહેરવામાં જરા
ચરમાશો નહિ. વગી દેશનની ત્રિલોક્ય
ન કરતાં તમારાં પગરખાં તથા કપડાં
જાહેર યોગ્ય દીવાં બનાવો.

કારદી અમે ગરમી—અત્યુભેને
માલુમ પડતી જાહેરની ચરદી કે ગરમીને
ન ખમી શકો તો નક્કી સમજાવો કે
નાજુક નહિ પણ મુરદલ છે; અથવા
સામે સાદા બિપચારથી રક્ત ‘કરવા
સામાન્ય અકેશ’ પણ તમારામાં નથી.

જીવ્યાથી મુખા લાડા—તમે
દિવસે એવા બનતા જાઓ કે જેથી
તાપુર્વક તમારા દેશને કાંઈ પણ લાભ
આડી શકે. જેઓ એવા બનવાને ન
તેમણે જીવતા કરતાં મરી જનું એ
સાર છે.

જીવાનનો છુદ—જીવનચરિત્રો
હનિદાસના વાંચનથી મનુષ્ય જીવાનનો
બની જાય છે ખરો; પણ તેથી કાંઈ યોગ્ય
પેઠે તેના વાળ સહેજ બની જતા નથી કે ન
તેનાં હાથાં બેસી જતને માલપર કરવાની
પડતી. હા, તે રૂઢ મનુષ્યના જેવો અતુભ
—ગયો બને છે ખરો; પણ કાંઈકોસાઈ જે
ખાખા પાંચમે (સમિન્દીન) બની જતો નથી

નિર્દોષાની કતલ.

દયાળુ રાજ્યકર્તાઓને વિનંતિ.

ઠાહી નીતિને નામે ગરીબ પ્રાણીઓની કતલ જગતમાં કરવા દેવામાં આવે છે. તેથી માયાળુ રાજ્યકર્તાઓનું ધ્યાન હું નીચેની સત્ય ખાખતો ઉપર ખેંચવા રજા લઉં છું.

૧ ઠાહી નીતિએ વિધવાઓને જીવતી બાળી હતી.

સતિને નામે હજારો હિંદુ વિધવાઓને હિંદુસ્તાનમાં જીવતી બાળી મુકવી એ દેશન હતી ગવર્નર જનરલો પછી ગવર્નર જનરલોએ આ નીતિનો ઠાહી નીતિ ગણી અને આવા બચાનક શુન્દાઓ ચાલવા દીધા હતા.

હોડું વિલિખમ બેન્ટિકે આ ઠાહી નીતિને કાત મારી અને સતી ન થવાના રિવાજને બંધ કરી આશીર્વાદિત થયો.

૨ ઠાહી નીતિએ લાયકર ગુલામી ધંધાને ચાલવા દીધો હતો.

ઇતિહાસના અભ્યાસીઓ જાણે છે કે ગુલામોનો વેપાર મનુષ્યને દુઃખી કરવામાં કેટલો બધો જવાબદાર છે.

ગવર્નમેંટ પછી મવર્નમેંટ પૃથ્વી ઉપર થઇ ગઈ અને તેઓએ એ ગુલામી ધંધાને ચાલવા દેવામાં ઠાહી નીતિ માની.

ઈંગ્લાંડના રાજ ચોથા વિલિયમ આ ઠાહી નીતિને કાત મારી અને ગુલામી કાયદો રદ કરી આશીર્વાદિત થયો.

૩ ઠાહી નીતિએ પ્રાણીઓ પ્રત્યે કુરતા ચલાવવા દીધી.

ભાખો ગરીબ પ્રાણીઓ તરફ માથુસો ધણુંજ ફર રીતે વતે છે.

ગવર્નમેંટ પછી ગવર્નમેંટ વિશ્વમાં મનુષ્યોને આવી ખરાબ રીતે વર્તવા દેવામાં ઠાહી નીતિ માની.

ઈંગ્લાંડના રાજ ચોથા જ્યોર્જ આ ઠાહી નીતિને કાત મારી, અને દુનિયામાં પહેલ વહેલો પ્રાણી રક્ષણનો કાયદો પ્રસાર કર્યો.

૪ ઠાહી નીતિએ ધર્મમાં

પણ દુષ્ટતા ચાલવા દીધી

સ્વર્ગના ઉમેદવારો ધર્મને નામે હિંદુસ્થાનમાં હજારો ગરીબ પ્રાણીઓનો દુષ્ટતાથી વધ કરતા હતા

હિંદુસ્થાનના સેક્રેટરીઓ પછી સેક્રેટરી આવી ગયા અને આવા સ્વર્ગના ઉમેદવારોને ધર્મને નામે કાતમી થતા દેવામાં તેઓએ ઠાહી નીતિ માની.

જ્યારે હોડું મોર્લી હિંદુસ્થાનના સેક્રેટરી નીમાયા, ત્યારે તેણે એ ઠાહી નીતિને કાત મારી - અને આવી ધાર્મિક દુષ્ટતા બંધ કરવાનું યુદ્ધ બેઠો.

અંતિમ પ્રાર્થના;

દરેક રાજ્યકર્તાઓને એક દિવસ તેઓએ આ વિશ્વમાં કરેલાં કામોનો હિસાબ આપવા પરમાત્મા પાસે ઉભું રહેવું પડશે.

આથી હું આ પૃથ્વીપરના દરેક રાજ્યો અને રેટોમાંના રાજ્યકર્તાઓને પ્રાર્થના કરું છું કે ગરીબ અને નિર્દોષ પ્રાણીઓની કતલ જેમ મહારાજા અરોડે બંધ કરી હતી તેમ બંધ કરવાની પ્રાર્થના કરું છું.

અરાકત મુંગા અને નિર્દોષ પ્રાણીઓને આટકીઓની દુઃખદાયક છરીથી બચાવવાના પરાપકારપણાની બરોબરી ખીજ કયા પરાપકારથી યદ્યપ્તકે એમ છે.

દરેક માથુસો ગરીબ પ્રાણીઓની જે વખતે ગરદન કપાય તે વખતે પોતાનીજ તે સ્થળે હોવાની આટકળ કરો જેથી ઉપરના વચનોનો સાક્ષાત્કાર તેઓને થાઓ.

(જુનામડ)

લાલશંકર લક્ષ્મીદાસ.

* એક વેલ્ટેરીઅનની અદ્ભુત શક્તિ.

(રા. નારણજી બાપુભાઈ ડેસાઈ.)

મી. સદાશિવ વિશ્વનાથ, દાતાર નામના

એક ગૃહસ્થે ૧૯૧૫ માં દોડવાની ચરતમાં 'ત્રણ કલાકમાં ૨૭ માઇલ દોડી ફીનીશના એક ઉત્તમ દોડનાર તરીકે પોતાને સાબેત કીધા છે. તેઓ એક વેલ્ટેરીઅન હોવાથી અંગે તેની જીંદગીના કેટલોક હેવાલ અંગે આપીએ છીએ. જો એમનો જન્મ કાંઈ ખીન દેશમાં થયો હોત તો તેઓ આજ સ્થળે સ્થળે અને ખૂણે ખૂણે જાણીતા થયા હોત અને એમને આશરો આપનારની સંખ્યા હજારોની થાત.

મી. સદાશિવનો જન્મ ૧૮૮૭ માં દક્ષિણી અંદર આવેલાં સાંગલી નામે દેશી રાજ્યમાં એક ગરીબ પશુ પ્રામાણિક અને ઉંચા બ્રાહ્મણને ત્યાં થયો હતો. એના પિતાએ એક નાની પ્રાથમિક શાળા સ્થાપી હતી અને તેમાંથી પોતાનું ગુજરાન ચલાવતા હતા. સદાશિવ ને એના પિતાનો ખીન્ને ઉછેરો હતો તે નાનપણથી એક ચાલાક તોફાની છોકરા તરીકે જાણીતો હતો. સદાશિવને જાગે દસ વર્ષ નહિ થયા હતા એટલે પ્લેગથી એના પિતા તથા મોટા-બાઈ ગુજરી ગયા. આ પ્રમાણે એણે હજી ત્રણ ચાર ચોપડી તો પુરી કરી નહિ એટલામાં એને માથે ફીનીશીયોનો તથા બદલુ પોપણનો ખોળે માથે આવી પડ્યો. આ રીતે તેણે બહુ-વાતું મુકી. હજી એક તાંબા પિત્તળનાં વાસણ બનાવવાની કુશળ કાઢી, જે હજી પશુ તે મલાવે છે. આની આવક પર તેઓ જેમ જેમ કરી પોતાનું ગુજરાન ચલાવે છે.

નાની ઉમરથીજ એને ચારીરિક કેસરતનો બારે શોખ હતો. પહેલાં એણે મહકુસ્તી શીખવાનો નિચાર કર્યો. પશુ દોડવા તરફ એણે સારા વધારે ખેંચાય

અને ત્યારથીજ તેણે એ કામ ચાર કીધું. એણે પોતાની પ્રથમ કારકીદી પંદરમા વરસથી ચાર કીધી, અને ૧૫-૨૦ મીનીટમાં બે માઇલ સહેલાઈથી દોડાય છે એમ એને લાગ્યું. એક વરસ પછી પોતાની તાલીમ નરી રાખવાનો એણે એક નવો ઉપાય શોધી કાઢ્યો. સાંગલીથી સવા બે માઇલને છેડે બે નદીના સંગમ ઉપર એક મહાદેવનું શિવાલય આવેલું છે જે ખૂબ જ પવિત્ર મનાય છે. હવે મી. દાતારે એણે પશુ લીધું કે મજાસહામાં ઉડી દરરોજ સંગમેશ્વરે જઈ મહાદેવના દર્શન કરી ત્યાંથી-પાછા ફર્યા. બાદ ઘેર આવી ખાતું. જ્યાં મુઠી દર્શન કરી અવાપ નહિ ત્યાંસુધી કંઈ પશુ અત્ર ફળ લેવું નહિ. આથી બે કામ એકી વખતે સાધવાનું તેણે મનમાં લીધું. એ પ્રમાણે આજ દસ વરસ થયાં તે દરરોજ જતાં આવતાં બળા પાંચ માઇલની મજાલ ૨૫ મીનીટમાં દોડે છે. આ તેની એક ધાર્મિક ફરજ હોવાથી તેમાં તે કાંઈ દિવસ ચૂક્યો નથી. અને ત્યાં જઈ આવ્યા વિના અત્ર અગર ફળનો એક ટોળાઓ લેતો નથી. પોતાનામાં આવી દોડવાની ઉત્તમ શક્તિ છે એવું જાન એને ત્રણેક વરસ પર થયું. તે શક્તિ સાબીત કરી જોવા તેણે સાત માઇલ પર આવેલાં ખીન મંદિરે દોડી દર્શન કરી પાછા આવવાનું માથે લીધું. આ પ્રમાણે તે ૧૪ માઇલ સવા કલાકની અંદર જઈ આવ્યો. પહેલી વખત તો આ તેને અત્યવળ નેવું લાગ્યું, પશુ ફરી ખીજી ચાર એક સારાકરીટ સાથે દોડતો ગયો અને ધારેલા વખતે પાછો આવ્યો. આથી એને પાકી ખાત્રી થઈ કે એ શક્તિ હજી વધારે ખીલવાથી વધુ સારા પરિણામો આણી શકશે. ત્યાર પછી ૧૯૧૫ ના માર્ચમાં દમણ જીમખાનાના રમત અત્લના વાર્ષિક મેળાવડા વખતે તે ૩ કલાક ૮ મીનીટમાં ૨૭ માઇલ દોડી શક્યો હતો, અને સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૫માં તે ૨ કલાક ૫૬ મીનીટમાં ૨૬ માઇલ દોડ્યો હતો.

તેને દોડતી વખતેનો પોરાક ધણો સાદો હોય છે. ત્યારે તે એક પહેરણ, દુકી ઘોતી અને માથે ટોપી પહેરે છે. તે પોતાના પગ ઉધાકા રાખે છે અને હાથમાં એક દંડુકી પકડે છે.

તેનો પોરાક ધણોજ સાદો છે. અને તે માંજ તેની ક્ષેત્ર સમાવશી છે. આજણુ હોવાથી તે એક પકડા વેછેટરીઅન છે. અને દાર અંગર એવા ખીજ કોષ કેરી પીણું લેતો નથી. દરેક પોરાક વખતે બાજરીની રોટલી, ચોખા, કદી અને શાક ખાજ લે છે. તેને કદી પણ ધૂકની રોટલી, ફળ અંગર એવાં ખીજ પૌષ્ટિક ખોરાકો લેવાની ટેવ નથી. આખા શેરથી વધારે દુધ એકી વખતે તે કદી પણ લેતો નથી. તે કદી પણ નિયમ ઉપરાંત વધારે ખોરાક ખાતો નથી. અને તેથી તે છેલ્લાં પંદર વરસમાં કોષ દીવસ માંદા પડ્યો નથી. તેને વળી આ કાફી લેવાની પણ ટેવ નથી. પણ કોષ કોષ વાર તે ખીડી પાંચ છે પણ તેની તેને ટેવ નથી. હજી તે કુંવારો છે.

અન્યથા જેવી વાત છે કે દોડવામાં આ-ટલો કુશળ નીવડ્યાં પહેલાં તે ઉરતાદ તરનારો ગણાતો હતો. ચોખામાં તે કૃષ્ણા નદી જ્યારે ખરપુર હોય છે ત્યારે કલાકો સુધી ત્યાં ફરે છે. તે વધુ વખત પાણીમાં તરી શકે છે અને તરવાની ધણી સુકિતએ જાય છે.

તેને તરતો જોવો એ પણ એક મોજ છે. તરતી વખતે તેમજ દોડતી વખતે તે હમેશાં શાંત રહે છે અને હાંફી જતો નથી.

એવું માપ નીચે સુજળ છે.

ઉંચાઇ	૫૮-૬૫
હાતી	૫-૩૬
„ (પહોળી કર્મો પછી)	૩૩
ગરદન	૩૫
કમર	૧૩,
જોગ.	૨૮
	૧૬

દોડવામાં અંગર તરવામાં એને કાંઈ પણ ઉરતાદ કેળવ્યો નથી. જે કાંઈ શીખ્યો તે પોતાની મેળેજ.

કવિ નજર અકબરાખાદી.

હું સાહિત્યના બાગમાં અનેક કવિકાંકિ-લાગેએ પોતાના મધુર ફૂલોને રેલાવ્યાં છે પરંતુ જે માન કવિનજરે ગાયું છે તે કોઈથી ગવાયું નથી. ગુલ્શન, નાજ, બેવકાઈ, ફુરન વગેરે વિષયોથી આગળ વધી બહુજ યોગ્ય કવિઓએ પણ મૂક્યા છે. પણ નજરે તો ઇશ્વરની પ્રત્યેક પ્રકારની સૃષ્ટિમાં સૌંદર્યની ઝલક જોઈ છે. તેણે જે વિષય ઉપર કલમ ચલાવી છે તે વિષયનું ખરાબર નિરૂપણ કર્યું છે. કવિનું કળાવિદ્યાન એવું તો અદ્વિતીય છે કે તેની ખરાબરી કોઈ કરી શક્યું નથી.

નજરનું નામ શેખવલી મહમ્મદ હતું. તે અકબરખાદ (આકા) નો રહેવાસી હતો. એનો જન્મ થયાં થયો, ક્યારે થયો તે કંઈ માતાના પેટથી થયો એની ખરાબર માહિતી મળતી નથી. ‘અન્દગાની-એનનિર’ ના લેખકના મત પ્રમાણે એના પિતાનું નામ મહમ્મદ ફરૂખ જણાયું છે. નજર બહુ કુશળ આદમી હતો. તેણે કદી કોઈ અમીર-ઉમરાવના દરબારમાં જઈ હજીરીયાનું કામ કર્યું નથી. કારણ કે કિતાબો લખવાના વ્યવસાયને લીધે તેને ખીજું કશું રચ્યું ન હોતું. નજરને આ દુનિયામાંથી ગમાને બહુ વખત થયો નથી. તેને નજરે જેનારા વૃદ્ધ ગાયુસો પણ હજી કેટલેક ટેકાણે મળી આવે છે. લોકકથા એમ છે કે નજર મહિને ત્રણ રૂપિયા લઈને એક વિદ્યાર્થીને બજાવતો હતો. એવી અવસ્થામાં એક શીમાનને ત્યાં મહિને ૮૦ રૂપિયાની જગ્યા આપવાનો સંદેશ આવ્યો. નજરે તેનો જવાબ આપ્યો કે વર્તમાન માસિકની મંજૂરી વિના હું ખીજ નોકરી કરી શકતો નથી; જ્યારે નજરે માસિકને પૂછ્યું ત્યારે તેણે ત્રણ રૂપિયા સાથે જમવાનો પણ પ્રયત્ન ગેરહવી આપ્યો.

સંખેવ છે કે નજરને પોતાની પાઠશાળા હોવી જોઈએ, તેમાં ધણી વિદ્યાર્થીઓ બેસતા.

હોવા નોંધ્યો. અને ભક્તિ તથા અદ્યાથી નજરની સેવા નેણા કરતા હોવા નોંધ્યો, કારણ કે તેને ખીજના, તાબામાં રહેવાનો કંટાળો હતો.

કવિતાના વિષયમાં નજરે કોઈના સિધ્ધ થયો નહોતો અને થયો હોય તો તે વિષે કાંઈ જાણવામાં આવ્યું નથી. કદપના થઈ શકે કે તે સિધ્ધ હોય તો મીરનો થઈ શકે. નજરે એક એવો કવિ સમાજમાં થઈ ગયો કે તેણે માત્ર મીરનીજ એક શૈરને પસંદ કરી હતી, આથી એમ સિદ્ધ નથી થતું કે ને મીરનો સિધ્ધ હતો! અમે તો ખાસ આશ્ચર્ય પૂર્વક કહીએ છીએ કે તે મીરથી ચડી જાય એવો હોવાથી તેનો સિધ્ધ થઈ શકે નહિજ. ક્યાં મીરનો રંગ અને ક્યાં ઉર્દુ-કવિતાને નવો શણગાર સમજાવનાર નજરની સૌંદર્ય સૃષ્ટિ! હવે કોટીના કવિઓમાં સૌંદર્યોપાસના સ્વાભાવિક હોય છે. તેઓ બાલ તેમજ અન્ય-નતર સૌંદર્યના ઉપાસક હોય છે. તે એકવાર નજરે કોઈ બાગમાં ફરતો હતો, એટલામાં ત્યાં એક અત્યંત રૂપવતી સુંદરી આવી. તેને નોંધને કવિએ નીચે પ્રમાણે કહ્યું—

કરમ કરદન બ હવાશે ગરીબા

જ દિલદારો જ દિલદારી તરો મુશ્કત.

ચોડીવાર પછી એ સ્ત્રીએ જવાની રત્ન માંગી, ત્યારે તેનો હાથ પકડીને તેને રોકી. જ્યારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે “જનામ! મને એમ થાય છે કે હું હવે ઉઠીને ચાલી જાઉં” ત્યારે નજરે કહ્યું કે “હું તમને ન જવા દઉં” એમ મને થાય છે.”

“શું આપ મારા ઉપર મોહિત થયા છો!” તે સ્ત્રીએ પૂછ્યું.

“હું તો પવિત્ર ભક્ત છું”, નજરે જવાબ આપ્યો.

“તો રિન્દ (મસ્ત, ખેપરવા, ધર્મમર્્યાદાતં ઉલ્લંઘન કરનાર, મનથી પવિત્ર ને ઉપરથી સ્વચ્છંદી) બની જાવો.”

“હવું સુધી તો એવો નથી થયો.”

“હવે થઈ જાયો.”

“હવેની હકીકત ખુદ જાણે!”

એટલું સંભળી સુંદરી ચાલી ગઈ. નજરે સૌંદર્યનો ઉપાસક હતો, કિન્તુ તે પવિત્ર આવેશથી, બરેશો હતો. તેની ઉપાસના કામગીરી નહોતી એના ચિત્ત ઉપર તે સુંદરીની વાતોથી કાંઈપણ નહોતી ખસતી થઈ નહિ.

નજરે અત્યુત્કૃષ્ટ, સંસારીને નશ્વરતા, કષ્ટરની મદત્તા, જ્ઞાત, વગેરે અનેક વિષયો ઉપર કવિતાઓ લખી છે. અને પ્રાયઃ બહુજ નૈસર્ગિક વર્ણન કરેલું છે. એવું નૈસર્ગિક વર્ણન નોંધને સહસા મોઢામાંથી ઉદ્ગાર નીકળે છે કે ધન્ય હું સાહિત્યના શોકસપિયર! શોકસપિયરનાં કાવ્યો વાંચતાં પ્રતીત થાય છે કે તેના હૃદયમાં વિજાતીય મનુષ્યો તરફ ધૃષ્ટા હતી. તેના મર્થન્ટ આદર વેનિસમાં માહુડીનું કેવું ચિત્ર ઉભાઈ છે! પરંતુ નજરના મુખથી “કૃષ્ણ કન્દેપા-કા બાલપન” સાંભળીને કાણ એવો લાગણી-હીન માણસ હોય કે જેનું હૃદય કોમલમાન ન થાય!

નજર અરબીનો મૌલવી અને ફારસીનો શાજિન હતો, પરંતુ તેણે ઉર્દુ એટલી સરસ લખી છે કે વારંવાર વાંચવાનું મન થાય છે. નજરનાં કાવ્યોમાં કાંઈક એવું મધુર છે કે જે શબ્દોમાં આવી ચકાતું નથી! (મોટે કહી શકાતું નથી.) વાચકના ચિત્ત વિનોદાર્થ તેમાંની ચોટી કવિતાઓ આ નીચે આપેલી છે અને અમે આસા રાખીએ છીએ કે વાચક નજરના દિવ્ય રૂપમાં અથવા એક સાચા કવિના શુદ્ધસ્વ-રૂપમાં લીને થાય! લક્ષ્મીને કોઈ માથા ઉપર બાંધીને લઈ જઈ શકાતું નથી? તેની ગતિ તથા પ્રકારની છે “દાને મોગો નાચસ્તિહં ગતયો મયન્તિ વિત્તસ્ય” નજર તેની ‘બાબા નામક કવિતામાં લખે છે. કે—

૧. જરદી જે મુહૂબત વુજે પડ જાયગી બાબા ફુજા ધસમે તેરી રૂદ બહુત પાપગી બાબા હર ખાને કો હર પીને કો તરસાયગી બાબા

દોહત જો તેરી યાં હે ન કામ આવગી બાબા
 ફિર ક્યા તુએ અબ્લાહ સે મિલવાયગી બાબા.
 ૨. દોહત જો તેરે પાસ હે રખ યાદ તુએ
 બાબા આ તુલી ઐર હર ખુદાકી રાહમેં ખેરાત
 દેનેસે ઇસકીં તેરા જાંચા રહેગા હાત
 ઐર વાંખી તેરી યુજરેગી સો ઐચસે ઐકાત
 ઐર વાંખી તુએ સૈર ચે દિખાયગી બાબા.
 ૩. ચહ તો ન કિસી પાસ રહી હે ન રહેગી
 જો ઐરસે ઠરતી રહી તુએસે બી ઠરેગી
 કુછ ચક નહીં ઇસમેં જો બદી હે વહ ષટેગી
 જખ તક તુ જિયેગા તુએ વહ ચૈન ન રેગી
 ઐર મરતે હુએ ફિર ચે ગજબ હાંચગી બાબા.

सर्वे स्वत्विदं ब्रह्म—॥ विचाराने पशु
 નજરે પોતાની કવિતામાં સુધ્યા છે. એવું ઉદા-
 હરણ આ પ્રમાણે:—

તનહા ન હોસે અપને દિલે તંગ મેં પહચાન
 હર બાગ મેં હર દરત મેં હર સંગ મેં પહચાન
 એ રંગ મેં ખારંગ મેં ને રંગ મેં પહચાન
 મંજિલ મેં મકામાત મેં ફર સંગ મેં પહચાન
 હર આન મેં હર ખાન મેં હર દંગ મેં પહચાન
 આશિક હે તો દિલખરકો હર છક રંગ મેં પહચાન

નજરે એક બેનજર કવિતા ખ્યાર
 કૃષ્ણના બાળપણ ઉપર લખી છે વાચક!
 જુઓ કેવી અમૃતમયી કવિતા છે !:—

૧. જહિરમેં સુત વો નન્દ જસોધાકે આપ ચે
 વરના વો આપ હી માધ ઐર આપહી બાંધ ચે
 પદેમેં બાલપન કહિયે જિન્હે સો વો આપ ચે
 જોતી સરપ કહિયે જિન્હે સો વો આપ ચે
 એસા થા ખાંસુરી કે બજૈયાકા બાલપન
 કયા કયા કહૂં મેં કૃષ્ણ કહેયાકા બાલપન
 ઉનકો તો બાલપનસે ન યા કામ કુછ જરા
 સંસારકી જો રીતથી ઉસકો રખા બખ
 માલિક ચે વો તો આપ ઉન્હે બાલપનસે કયા
 વહો બાલપન જવાની ખુદાપા સજ એક થા
 એસા થા ખાંસુરીકે બજૈયાકા બાલપન
 કયા કયા કહૂં મેં કૃષ્ણ કહેયાકા બાલપન
 ખાસે હો ખિરજરાજ જો દુનિયામેં આ ગયે.
 ભેલી કે સાખ રંગ તમાશે દિખા ગયે.
 ઇસ બાલપન કે રૂપ મેં. કિતનાં કા બા ગયે

છક ચેબી લહર થા કિ જહાં કો જતા ગયે.
 એસા થા.
 કયા કયા.

ચોં બાલપન તો હોતા હે હર તિફલ કા બલા
 પર ઉનકે બાલપન મેં કુછ ઐર બેદ થા.
 ઇસ બેદ કી બલાજી કિસીકો ખબર હે કયા
 કયા જાને અપને ખેલને આયે ચે કય બલા
 એસા થા.
 કયા કયા.

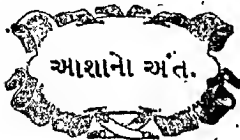
આવાં રસભરિત કાવ્યો વાંચતાં સદસા
 મુખમાંથી નીકળી પડતા શબ્દો એટલાજ હોય
 કે ધન્ય ! ભક્તશિરોમણિ કવિ નજરે ! નજરે !
 વળી આંખો પ્રેમાશ્રુથી ભરાઇ આવે તો એમાં
 પણ આશ્ચર્ય નથી ! નજરની એ પ્રેમાભાદમયી
 મૂર્તિ આંખો સામે આવીને હૃદયને વિહળ
 બનાવી દે છે. કવિતા તેનુંજ નામ છે કે જે
 હૃદયમાં ઉન્માદ પેદા કરે !

નજરે 'ખરસાતકી બહારે' 'સુદસંસી'
 'બનજરે નામા' આદિ અન્ય પણ ધણી કવિ-
 તાઓ લખી છે. અમે કેટલુંક વર્ણન કરી
 બતાવીએ ? છેવટે એ ભક્ત કવિતા રચનાં
 સ્વર મિત્રાવી દહીએ છીએ કે:—

સખમિલ કે યારો કૃષ્ણ સુરાસી કી ખોસો જય
 ગોવિન્દ હૈય કુનખિહારી કી ખોસો જય
 દધચોર કાલીનાથ, બિહારીકી ખોસો જય
 તુમજી નજર કૃષ્ણ સુરાસીકી ખોસો જય.
 (ખરવાળા.)

ધીરજ.

+ હિન્દી-સરસ્વતી ઉપરથી નોટ-મીમાં
 નજરની કાવ્યકૃતિ ઉપર એક વિસ્તૃત નોંધ
 'વીસમી સદી' માસિકનાં એપ્રિલ ૧૯૨૧ ના
 અંકમાં જાણીતા લેખક રા. રમણિક અ. મ-
 હતાએ લખી છે. તેમાં તેનાં કંદરતનાં કાવ્યો
 કે જે અંગ્રેજ કવિ બાયરનનાં કાવ્યોને પણ
 પરીવાર બહાવી દે તેવાં છે. તેના તેમજ શક્તિ
 રસમાં અને અન્ય વ્યવહારિક કાવ્યોનો પણ
 ધણો ઉત્તમ આસ્વાદ શુજરાતી આલમને અપા-
 ડ્યો છે. પ્રસ્તુત લેખમાં રા. મહેતાના સંચય
 કરતાં અન્ય કાવ્યોજ દર્શાવ્યાં છે અને તેથી
 મજાના લેખમાં કેટલોક ઘટતો ફેરફાર થયો છે.

(૧)

સમય મધ્ય રાત્રિનો હતો. ચંદ્રાવતીના પાણી ધીમે ધીમે વહેતાં હતાં. આ સમય કોઈ રૂઢ કરતું હોય એવો અવાજ આવ્યો. ત્રીસેક વર્ષનો એક યુવક સરિતા તરે ચંદ્ર તરફ નેમ રહ્યો હતો. આ અવાજ શ્રવણે પડતાંજ વંચત ઉઠ્યો. જે દિશામાંથી રૂઢ રવર આવતો હતો ત્યાં ગયો. તેણે શું જોયું ? મનોહર આકૃતિની એક સુંદર નિર્દોષ બાલિકા રૂઢ કરતી હતી. જે કે દેખાતી હતી દુઃખી -પરંતુ તેના ચહેરામાં એવું હતું કંઈ અસાધ્ય કે તેજ કે યુવક એકદમ રતબધ થઈ ગયો. અંધારી રાત્રી ન હોવાથી ચંદ્ર પૂર્ણ કેસાથી પ્રકાશતો હતો. જોયું-નેજો તમ ન થયાં, ચોથી વખત જોયું “હા. આવી સુંદર બાલિકા આવા સમયે શા માટે ડુંગે બહાર નીકળી હશે. કેવી સુંદર; બ્રહ્માનીકૃતિનો ઉત્તમોત્તમ નમુનો.” યુવક ખળગ્યો. યુવક બાલિકા પાસે ગયો. તે બાલિકાના નેજામાંથી મોતીના હારની માફક અમુ દેખાતાં હતાં. તેના હોશ કેરા ઉડી ગયા હોય એવું લાગતું હતું. અત્યારે જલ્દી સ્વર્ગ-સંધી જિતી આતી રૂઢ એટી મુજબ સાક્ષી હતી.

‘યુવક-તું કોણ છે.

બાલિકા બોલી-પિતાજી આવ્યા ?

યુવક સુષ થઈ ગયો.

બાલિકા બોલી-કેમ બોલતા નથી પિતાજી !

પાંજ શું ચાલ્યા જશે ?

‘આવો પિતાજી પાંજ આવો. નિર્દોષ બા-

લિકા મૂર્છા ખાઈ હેડે પડી.

અઢાઢા, કેવી નિર્દોષ ! બાળા શું આવી

સુંદર બાળાનો પિતા એવો નિષ્કુર કે એકલી સુકી તે ચાલ્યો ગયો હશે.

“ના, તે નિષ્કુર ન હતો, પરંતુ તેના મને તેને એવી શિખામણ આપી કે રાજસેવા ઉત્તમ છે. તેણે પોતાનું કર્તવ્ય સારી રીતે બજાવ્યું છે. હાલ તે સ્વર્ગમાં છે” કોઈએ જવાબ આપ્યો.

આજે પરમામાએ આ નિર્દોષ બાલિકાનું રક્ષણ કરવા મને મોકલ્યો હશે. યુવક બોલ્યો. તરતજ તેણે બાલિકાને ઉંચકી લીધી.

X X X

જ્યારે તે બાલિકા જાગી ત્યારે પોતાને એક મોટા મહેલમાં જોઈ. મહેલ જાત જાતની સુંદર ચીજોથી શણગારાયેલો હતો. હજારો દાસ દાસીઓ આમ તેમ ફરતા હતા. બાલિકા ખેડી થઈ. આ વખતે એક શહેનશાહ જેવા મનુષ્યે પ્રવેશ કર્યો. આ મનુષ્ય તે મહાન શહેનશાહ અકબરજી હતો. અકબર પેલી બાલિકાને પૂછવા લાગ્યો.

અકબર-તારું નામ શું ?

બાલિકા-મારા પિતા મને “આશા કુમારી” એ નામથી બોલાવતા.

અકબર-તારા પિતા ક્યાં છે ?

બાલિકા-મને કહી ગયા કે હું ત્રણચાર દિવસમાં આવીશ.

અકબર-શું તને એકલી સુકી ગયા હતા ? બાલિકા રડતી રડતી બોલી. ના મારી મોટા મા હતાં તે તેની પાસે સુકીને ગયા હતા પણ મારા પિતા ગયા પછી બીજો દિવસે બધા પુષ્કળ દારીવાળા આવ્યા હતા અને તેમણે મારી માને મારી નાંખી.

અકબરને પોતાને જ્ઞાન આવ્યું કે તેનાજ સિન્ધે ચંદ્રાવતીને પેલેપાર જતી વખતે આ નિર્દોષ બાલિકા માને હેરાન કરી હતી.

બાલિકાએ આગળ ચલાવ્યું.

એ જાણે કહ્યું-તમારી પાસે પૈસા હોય તે આપી દો ?

એ પિતા ! તેણીએ અકબરને ઉદ્દેશી કહ્યું.

પૈસા એટલે શું? પૈસા કેવા હોય?

અકબર-શું તે પૈસાનું નામ પણ સાંભળ્યું નથી! તે કદી પણ પૈસા જોયા નથી!

બાલા-ના પિતાજી, મારા પિતાજી ગયા છે માટે હું તમને પિતાજી કહીશ. મારા પિતા આવે ત્યાં સુધી તમે મને તમારી પાસે રાખશો? અકબર-હા. જો આવું નામ પૈસા. એમ કહી અકબરે તેને કેટલા સોના ચાંદીના સિક્કા બતાવ્યા.

(૨)

ઉપરાંત બનાવને છ વર્ષ વીતી ગયાં છે. આશા કુમારી આખા જનનાખાનામાં સર્વ સાથે હળી ગઇ છે.

અકબર તેનાપર ધણી ગમતા રાખતો હતો. શાહજહાં સલીમ પણ આ સુસ્વરૂપા આશાને જોઇ ખુશ થતો હતો. વારંવાર સમાગમમાં આવતા સલીમ આશાકુમારીપર મોહિત થતો.

સાંજના સમયે આશા બગિચામાં ફરતી હતી. સૂર્યનારાયણના પ્રકાશમાં અત્યંત સુંદર દેખાતી હતી. ફરતી ફરતી મધ્યમાં આવી. કોઇ પાછળ આવતું હોય એવો ભાસ થતો. બાલિકા એકદમ ચમકી પાછું જોયું.

આવનાર વ્યક્તિ એક જાડમાં બરાબ ગયી તેનું વય આસરે વીસેક વર્ષનું હતું. ઉત્તમ પોષાકથી તેણે પોતાનું અંગ વિભૂષિત કર્યું હતું. બાલાની આંખો કોઇએ જોયેલી દાગી.

કોણ સલીમ સાહેબ કે! આશા-કુમારી બોલી.

જહાંસી આશા તારે પગે પડું છું હે સુંદર આશા તારામાંજ મારા સુખની આશા છે. સલીમ પગે પડતો બોલ્યો.

“હાંમાં સાહેબ આ શું કરો છો” આશા બોલી હતી “મને શા માટે પગે લાગો છો”

જહાંસી તું મને અત્યંત જહાંસી લાગે છે હું તને ચાહું છું. આશા! મારી આશા! એક

વાર કહે કે “હું તમને ચાહું છું. પછી હું તારી સાથે લગ્ન કરીશ.

“શું શાહજહાં સાહેબ મને બનાવો છો! હું તો તમારી શુભામંત્રી ચાકરી છું.” આશા બોલી.

બહે, આશા! ખાત્રીથી માનજો કે જો હું તારો પ્રેમ સંપાદન નહીં કરી શકું તો હે આશા! હું નક્કી મરી જઇશ. હું તારા રવરૂપમાં દિવાનો થયો છું! સલીમ બોલ્યો.

“સાહેબ, હજુર, આપના પિતા હિંદના શહેનશાહ છે અને હું તો એક નવારસ અગાન અનાથ બાલા છું. તમારા પિતા તમારા પર ગુસ્સે નહીં આવ.” મંદુરી બાલાએ કહ્યું.

પિતાનો ગુસ્સો—પિતા રાજ્ય નહીં આપે તો આશા! પિતાની પરવા નહીં કરતા આપણે ગમે ત્યાં રહીશું. મને રાજ્યની દરબાર નથી.

તું મળશે તો હું એમ ધારીશ કે મને આલમની શહેનશાહત મળી છે.

તે વખતે સલીમ બહુ નમ્ર બની ગયો. આશાને પગે પડ્યો. બહુ વિનંતિ કરી પણ આશા કંઈ બોલી નહીં. એક બોલ સરખો આવતો-જણ્યો. “શાહજહાં સાહેબ, શહેનશાહ હજુર આવે છે એમ કહી ચાલ્યો ગયો.

“આશા કેમ જવાબ નહીં આપે”!

યા અજાહ! સલીમ કટાર કાઢી ઉપરતું વસ્ત્ર કાઢી નાંખ્યું અને બોલ્યો. “આશા સંસાર! હે પરિ હવે હું જીવતમાં જાઉં છું.” સલીમની કટાર તેની છાતી માં ચાર આંગળ ફર રહી. “ના ના શાહજહાં સાહેબ એમ ન કરો” આશા બોલી.

“તારે શું મને ચાહે છે” સલીમે પુછ્યું. આશાના મોં જવાબ આપી રહી હતી. સલીમે વધુ ન પુછ્યું. આશાને એક સુખ થઈ ચાલ્યો ગયો.

આશા એક બાંકપર બેઠી હતી ત્યાં મહે-
લમાંથી એક દાસી આવી ચઢકી.

“કેમ નન્ની બેના આમ.” આશાએ પુછ્યું.
આશાને આજે તો બેગમ સાહેબના મહેલમાં
મજા થવાની છે ?
હેં ?

હા અને તમારે તો ખાસ કરી આવતું
છે. બેનની ચાલી ગઇ. યોડીવારે સહીમ
પાછો આવ્યો.

“પ્રિયઆશા” સહીમે કહ્યું “આપણે
સાંજે પાછા મલીશું, પણ સુંદર ! હું તને
એક વીંટી આપવા છત્તું છું. આપણા પ્રેમની
નીશાની તરીકે.”

(૩)

આજે વડી બેગમના મહેલમાં સર્વ દાસીઓ
મહેલ શબ્દગારે છે.

યોડા વખતમાં મહેલ ભરાઇ ગયો. શહે-
નશાદ અકબર પણ આવી ચડવા. વખતુમેલી
ગાનારીઓએ ગાવાનું શરૂ કર્યું.

આશા આજે ઉત્તમ પોષાકમાં સજ્જ
થઇ હતી. અત્યાર આગમન આવી રીતે ધણી
વાર ગાવાનો વખત આવ્યો હતો અને બધી
વખતે શહેનશાદે તેણીના સંગિતને વખાણ્યું
હતું. પરંતુ ન જાને જાનકી નાવ પ્રાતઃજન્મે
કિ મનિવ્યતિમ આશા આત્મીયી માનતી હતી.
આજ પણ તેમ યશ એમધારતી હતી. સર્વ રથને
આશાની નજર ફરતી હતી.

શાહનશા સહીમ બપકાદાર પોષાકમાં
બેઠો હતો. આશા અને શાહનશાના મેચો
મજા. મોંપર રિમત ફરક્યું, બીજવાર દટિ
એક ઘડ. આશા બાન જુલી ગઇ. જાણે એક
બગીચો હોય તેમાં તે અને સહીમ બેઠાં હોય
એવો પ્રસંગ લાગ્યો. પોતે ક્યાં બેઠી છે તે
બાન પણ જુલી ગઇ-અંધ ઘડ ઘડ, તેણી
માત્ર સહીમ સિવાય કોઇને જોતી ન હતી.
સહીમની પણ તેની જ સ્થિતિ ઘડ.

અકબરે પણ એકવાર જોયું. બીજ
વાર જોયું. આખરે આશાને ગાવાનો દુકમ
થયો. આશાએ ગાવા માંડ્યું પણ પાછું સ-
હીમ સાથે નેત્ર એકથ થવાથી બાન જુલી
ગઇ. અગાડી ગવાયું નહીં, તે એક પ્રેમનું
સંગિત ગાતી હતી. એકદમ કંઈક અજબ
આર્કષણથી મૂર્છા ખાઇ પડી, અને “પ્રિયતમ
સહીમ” એ ઉદ્ગારો નીકળી પડ્યા. સહીમ
એકદમ ઉડ્યો.

અકબર ક્રોધિત થઇ ગયો. પોતાનો પુત્ર
દલકી દાસી જેવી કુમારિકા સાથે પ્રેમમાં પડે
એ તેને યોગ્ય ન લાગ્યું. સર્વ આદર્શ ગયા.
હજી આશા જાણત ઘડ નહતી. “અમદુલ્લા”
અકબર એક બોલસરાને ઉઠેલી બોલ્યો.

“આ હરામખોર સ્ત્રીને એકદમ ભોંયરામાં
પૂરી દે અને સવારે બેને જલ્દાને સોંપી દેજો.”

રાત્રિના બાર વાગ્યાનો સમય છે. આ
વખતે કૃષ્ણ વલ્લભારિન વ્યક્તિ દોસ્તીમાં જલ-
ખાના આગળ આવી ઉભી. બેત્રણ સોસોડી
વગાડી એક વ્યક્તિ બહાર આવી ઉભી.

તું કાણ છે ?
“અમદુલ્લા, તને શું ગમશે? કદાર કે એક
દબર સોનાના સિકા.”

“શાહનશા સાહેબ આપ શું કરવા માંગો”
“બીજું કંઈ નહીં, આશાકમારીને મજા
માયું છું.”

“ના-સાહેબ માર કસો, તેં નહીં બને.
શહેનશાદને ખજર પડે તો મારી ચામડી ઉતારી
નાખે”

“વાર હું તને દબર સોનાના સિકા
આપું તો મને અંદર જવા દેશે.”

“સાહેબ તમને ના પાડી શકતો નથી.
પણ એમાં જાન જાય.”

કારાચકું દાર ઉચક્યું. સહીમ અંદર
ગયો. પોતે જલ્દા ઉઠો ઉઠો વાત મોંઘવા
લાગ્યો.

આશા જેને પોતાના જીવનની પણ આશા ન હતી, તે બીચારી રંક આશાને પ્રેમનું સંપૂર્ણ પ્રાયશ્ચિત્ત મળ્યું હતું. હવે જીવવાની આશા રાખતીજ ન હતી. ગઇ કાલની મધુરી મુન્દર અને આનંદી આશા આજ નિરાશ થઇ ગઇ હતી. એક નાના ઝોરડામાં એક ચઠાઇ પર બેઠી હતી.

ઢાલી, પ્રિયે તને મારે લીધે શોપનું પડ્યું માટે હું તારી ક્ષમા માગીશ.

મારો પિતા આટલો બધો દૂર હશે એમ મેં ધાર્યું નહતું. કંઈ નહીં ચાલ ઢાલી આશા ! હજી આપણે નાશી રાકીએ એમ છીએ. સહીમે કહ્યું.

પ્રિય સહીમ ? હવે આ બેવડું નાશન આશાને ભુલી જાયો. તમારા બલિષ્ઠના મુખનો ભોગ ન આપો. જે આશા આ સદિમાં રક્તી કક્ષતો અકબરસાહેબના હાથમાં આવી હતી, તેજ આશા તેનાજ હુકમથી રસ્તેમાં જશે. જાઓ, ચાલ્યા જાઓ એવી બેવડીશ ન કરો.

ઢાલી આશા ! વખત જાય છે તે અમુલ્ય છે. હમણા કાંઈ આવશે તો પાછો વિશ્લેષ પડશે. નાના સહીમ, મારે માટે જેટલું બધું કરવાની જરૂર નથી.

“માન, આશા, શું હું તને ચાહતો નથી ? તું જેટલી બધી નિહુર થશે એવું મેં સ્વપનામાં પણ ધાર્યું ન હતું. ઢાલા સહીમ ? જા, છેલ્લી સલામ. કાલે સવારે આ આશા સ્વર્ગમાં હશે. દુઃખી તો હુંજ તો પછી મને દુઃખમાં મરવા દે. મારે માટે કંઈ ફીકર ન કર. સહીમ તારે તો હજી રાજ્યપાટ ભોગવવાનું છે. મારે તો મારી દુઃખી જીંદગીનો જેમ વહેવો અંત આવે તો સારું. મરીશ, પ્રેમને ખાતર પ્રાણ આપીશ. મરતી વખતે ઢાલા સહીમ ! તને યાદ કરી સ્વર્ગમાં જઈશ. હું જાણું છું કે તારો પ્રેમ મારા પર છે. પણ મોહજન્ય તો મુરકેલીઓનું બન્યું છે.

હવે મહારો અંત આવશે, સહીમ ! દોલગીર ન થતો. પરમાત્મા કરશે તો આપણે આત્મે જન્મે જરૂર મળીશું.

“આશા ! એક શબ્દ ! ઢાલી ! જે એક વાગ્યો. ઘોડા તૈયાર છે. હવે ચાલ આશા ! તું જે નહીં આવશે તો હું પણ તારી સાથેજ મરીશ.”

પ્રિયતમ, હું તો કહું છું કે હજી પણ મને ભુલીને જાઓ.

“આશા, ચાલ.”

“હીક છે જે આપનો, એવોજ વિચાર હોય તો ચાલો.”

x + x x x

અખદુલ્લા આ વાતચીત સાંભળતો હતો. તેણે ધાર્યું કે જે શાહનંદા સહીમ આ નાજનીન સાથે નાશી જશે તો મહારે માથે આવશે, કદાપિ સહીમ પકડશે તો પાદશાહ પોતાના મુખને શિક્ષા નહીં કરે. તે ઉપરાંત આ ડોકરી પણ સહીમનું પ્રેમપાત્ર હોવાથી બચી જાય. માત્ર તેમને નસાડવામાં હું સહાયક થયો તે માટે હુંજ અપરાધી થાઉં, અને શિક્ષાને પાત્ર થાઉં. ત્યાં સુધી આશાએ નાશી આવવાની ના કહી, ત્યાં સુધી તો અખદુલ્લા ખુશ થયો. પણ પાછળથી જ્યારે બંને નાશી જવાના દરવાજા પર આવ્યા ત્યારે તે સાવધ થયો અને અંદર ગયો.

“શાહનંદા સાહેબ, હજુર પધારે છે.”

“હે શું કહે છે ?”

“હા માત્ર થોડે છેરેજ છે.”

હીક ઢાલી આશા ! ચોમળે, હું માત્ર અપમાન કલાકમાં આવું છું, અખદુલ્લા ચાલ સાથે” સહીમે કહ્યું.

અખદુલ્લા, શહેનશાહ કેટલોક વખત ત્યાં ફરશે.”

“હજુર કંઈ નહીં.”

“ચાલ હીક પેલા ઝોરડામાંથી ઉઘો શીરાગી ગદી દાર લાવ.”

અખદુલ્લા દાર લેવા ગયો અને જતાં જતાં વિચાર્યું કે અધ્યા કલાકમાં આ શાહનંદા

પેલી છોકરીને લઈ નાશી જશે. માટે ચાહ-
જાદને જે ઉધવાની દવા આપું તે કંઈ થશે
નહીં. એક બુકી કાઢી થોડી ખાશમાં નાંખી.
તેમાં દારૂ જરી ચાહજાદને આપી. ચાહજાદો
પી ગયો. પાંચ મીનીટ સુધી વાતચીત થઈ.
ચાહજાદો એકદમ સૂઈ ગયો અને પા કલાકમાં
તો નિદ્રાવશ થયો. અમદુલ્લાએ મુઝે મોટે
આલતી પકડી.

* * * *

આશાએ સલીમની રાહ જોવા કીધી.
બે વાગ્યા, ત્રણ વાગ્યા, ચાર થયા ત્રણ કોઈ
આવ્યું નહીં.

“હજારે દાસ દાસીઓ જેની સેવામાં
છે. અને હજારા જેવી હજારા મુન્દરોઓ જેની
તરેનાતમાં છે. એવો રાજકુંવર મારી કેમ
દરકાર કરે ?

અરે રામ ! રાત્રીઓ બહુ ધાતકી શિક્ષા કરે
છે. હવે અંતે સવારે તો મરવું જ છે. તો બે
મૂઠી વહેલાં મરવું શું જોડું ! વાહ, પણ મરવું
શી રીતે ? કાંસો કરી મળામાં ધાક્યો. શી રીતે
બેચાઈ સલીમ, સલીમ, આ વાંદી તે મને પ્રેમની
નીશાની તરીકે આપી હતી તેજ વાંદી સુસી
આજ મરવા વખતે આવ્યો. આશાએ હીરો
ચુર્યો. બે મીનીટમાં સલીમની પ્રિયતા દેવ-
લોક પામી. પ્રાતઃ કાળે સર્વને ખજાર પડી.
અજાજરને પોતાની નિષ્કુરતા માટે પસ્તાવો
થયો. સલીમ ગાંડા જેવો બની ગયો.

આશાના શબ્દ આગળ મુઠ્ઠીએ પડી બોલ્યો
જીવતવાસી આશા ! હું તારો જીવ લેનાર
હું. હે કમખખત શરાબ ! બહુ દેનીયલનો ભો-
ગ લઈ ન ધરાયો કે મારી આશાનો ભોગ લીધો.

હવે બધું મિથ્યા હતું. બિચારી આશાએ
પ્રેમનું પ્રાયશ્ચિત કર્યું હતું. તે ગઈ, સલીમ
પણ અવિધ્યમાં આ વીસરી ગયો. રાત્ર અને
ચોળખતમાં જેને પોતા માટે ભોગ આપ્યો
તેનું વિસ્મરણ થયું, આ રીતે બિચારી આશાના
શબ્દ આવ્યો.

સુરત) બાળમુકુન્દ ગિરધરલાલ મોદી.

વિવિધ વિષય.

પહેલી જીવન રક્ષક હોડી.

સમુદ્રમાં જીવન રક્ષણને લગતી સવળી
શોધોને માટે આપણે ફ્રાંસનાં ધણાં આભારી
છીએ. પહેલી જીવન રક્ષક હોડી કે જે મનુ-
ષ્યનાં જીવન રક્ષણનાં વિચાર ઉપર બધાવલી
હતી. તેની શોધ સને ૧૭૬૫માં મોન્સર
બર્નિયરે કરી હતી. હુમતા માણસને પહેર-
વાનો પોટ કે જે પહેરાયથી મનુષ્ય પાણીમાં
હુમ્મનો નથી તેની શોધ એક ગેલેક્ટ નામના
બીજા ફ્રેન્ચે કરી હતી. એમ છતાં પણ ફ્રાંસ
આ દિશામાં વધુ સારી યોજનાઓ કરે તે
પહેલાં પાણીમાં ધણી સારી સેવા કરે એવી
રચનાવાળી પ્રાણરક્ષક હોડી બનાવવાનું બીજા
દેશોને કંઈ લખાવું હતું.

ડાક્ટરો માટે “ નન્ના ”

અડીનજરો યુનીવર્સીટીનાં એક ઉત્સવને
રાંધણે પ્રોફેસર એલેક્સીસ યોમસને ‘ડાક્ટરો માટે
નીચેનાં નવા રાંડી જતાઆ હતા:—

તમારી કામ કરવાની દિશાનો નિર્ણય
કરવામાં ઉતાવળ થતા ના. જે કે નોકરીને
અંગે પગાર લાગેલો હોય તોપણ નહિ આવાની
જેમ નોકરીનો સ્વીકાર કરતા ના. ડાક્ટરોએ
હમેશ પગારથી સાવધ રહેવું. જોઈએ, કારણકે
તે ધણું કરી બોલાજી હોય છે.

કોઈપણ દિશામાં ચોક્કસ રીતે પગ દર્શાવે
વિના પરજીતા ના, કારણકે વહેવું સળ કામ
કરવાની દિશાની પસંદગીની હલ-દુંકારે છે.

વળા તેમજે દર્શું દર્શું કે ગાંડી જીવન-
અથવા અતિશય ધર્મ-ધર્મપણું. ડાક્ટરમાં હોવું
જોઈએ નહિ. વિવાદી અવાજો માટે છેક છેલ્લી
હદના વિચાર મદજ કરવામાં તેજે સાવધ રહેવું
જોઈએ. વગેરે.

રાક્ષસી નામ.

વાતચિતમાં કોઈ પ્રસિદ્ધ માણસનાં
સખ-ખમાં દિલે હીએ કે એનું તે મોઢું

નામ છે. પરંતુ યુદ્ધ સમાચારો ઉપરથી વાંચકો જોઈ શકશે કે આ નામ ખરેખર જ ધણું મોટું છે. એ નામ એક જર્મન જનરલનું છે એ નામ અંગ્રેજી અક્ષરોમાં એમ લખાય છે — “General Von Tschepennndweidenbasch. કહો, આવું નામ છે? બરાબર ૨૧ અક્ષર! પરમેશ્વર જાણે કે જર્મનો એ નામનો કેમ ઉચ્ચાર કરતા હશે, પણ આપણે નામ જોઈવવાની મહેનત લઈએ તો આનો ઉચ્ચાર “જનરલ વોંશિપુકડવીડનબાસ” થઈ શકે. પરંતુ કોઈ ખાસ અગત્યનું કામ હોય અને એને જોલાવવો હોય તો બહુ બારી થઈ પડે. એ કોઈક એવું જ પણ એથીયે મોટું નામ એક નાનાં રોશનનું પણ કહે છે. એ રોશન રશિયાનાં પ્રદેશમાં છે. ત્યાં રેલ ગાડી એકાદ મીનીટ ઉભી રહે છે. કહે છે કે પોર્ટરો રોશનનું નામ પુરું જોલી ન રહે કે ગાડી ઉપડી જાય છે.

વિચારણીય વિષય.

ધણા વખત જાપાની બાપા લખવામાં ચીન દેશની લિપિનો ઉપયોગ થતો હતો. પરંતુ હવે જાપાનીઓએ ચીની અક્ષરો છોડી લાતિનીલિપિ ગ્રહણ કરવાનો સંકલ્પ કર્યો છે. લાતિની લિપિ એ અંગ્રેજી લિપિ છે. હવે જાપાની બાપા અંગ્રેજી લિપિમાં લખાશે. આથી જાપાનનો સંબંધ પ્રાચીન દેશો સાથે થશે અને આગળ ચાલતાં આ બાબત જાપાનની ઉત્પત્તિ પર કેટલો પ્રભાવ પડે છે તે વિચારવા જેવો વિષય છે.

વિચિત્ર નગર.

સ્થાન રાજ્ય બ્રહ્મદેશની પૂર્વે અને ચીનની દક્ષિણે છે. કેટલોક સમય આ દેશ હિન્દુ નૃપતિઓના તાબામાં હતો, તેનાં પ્રમાણો મોજુદ છે. ત્યાંની બાપામાં સંસ્કૃત શબ્દોનો પણ મેળ છે. રાજધાની પાસે “લગ હરમ” નામનું એક શાહી નગર છે. તેમાં આજ સુધી સ્થાન નરેશ સિવાય કોઈ અન્ય પુરુષનો પ્રવેશ થયો નથી. એમાં

રાણીઓ અને દાસીઓના મકાનો છે. રાણીઓને માટે ત્યાં બાગ, બગીચા, સરોવર આદિ સર્વ સુખનાં સાધનો છે. નગરના દક્ષિણ ભાગમાં બાંદીઓ તથા લોડીઓ રહે છે. નગરનાં દરેક કર્મચારી જરા કે જડગ, વડીલ, વેપારી પોલીસ આદિ સર્વ સ્ત્રીઓ જ છે.

લેને ગઈ પુત્ર અને ખોઈ આવી ખસમ.

કેટલાક વર્ગોથી અધીશુમાં ઉછરેલા ચીનાઓ જગતકારની વિધિથી અરીથુ છોડતા જાય છે. આ સમગ્રબંધમાં વિદાહવે ઉપરનાં ૧૯૧૧ ના રીપોર્ટમાં નીચેના ક્રકરો વાંચવા જેવો છે.

૧૯૧૦ના રીપોર્ટમાં મળતા વધતા જતા ઉપયોગ વિષે કહેવામાં આવ્યું હતું અને તે હતું પણ વધતો જ જાય છે. આ પ્રદેશના ચીનાઓમાં પીવાનાં દાખલા બાગ્યે જ થતા હતા, તે હવે સંખ્યાબંધ થાય છે, અને ચીનાઓ એવું કારણ-અરીથુ ત્યાગ બધાં છે ચીનાઓ અરીથુ છોડવાને અગર જો પીવાની લતમાં પડતાં હોય તો તે અતિશય હાનીકર્તા થઈ પડશે.

વીહલીમાં જેઓને અરીથુ ખાવું હોય તે ઝોને લાઇસન્સ લેંક પડે છે અને રીપોર્ટમાં આપ રિયલિ ઉપર વિચિત્ર દીક્ષા થાય છે. ૧૯૧૦માં અરીથુ ખાવાના લાઇસન્સદારો સાથે સરખાવતાં ૧૯૧૧માં થોડી હતી આ આ લાઇસન્સદારો ૫૦ વરસની ઉંમર ઉપરનાં છે અને જેઓનામાં રોગે ઘર ધાડ્યું હોય તેવા રાગીઓ છે.

રમાની રમણિઓ.

રમાની રમણિઓ અતિશય સ્વરૂપવંતી હોય છે. ધનાઢ્યોની સ્ત્રીઓ સિવાય દરેક સ્ત્રી આ પોતાનાં જ સીવેલાં વસ્ત્રો પહેરે છે અને તેમાં બહુ ગૈરવ માને છે. સ્ત્રી ઉપર ગ્રહસ્થનો ઘણો સારો ખોજ હોય છે. ખેતીનું કાર્ય પણ ધણું ખર્ચ સ્ત્રીઓ કરે છે. રમાની સ્ત્રીઓની અનોરંજનની સામગ્રી સોમદોરો છે. ક્યાંક મેળા અગર તમાસોમાં જવું હોય તો સીવવા

બરવાનું કામ સાથે લેતી નામ છે. પુત્ર ઉપર
શ્રમાવીયન સ્ત્રી પુણ્યથી અતિશય પ્રીતિ રાખે છે
જે ઘરમાં પુત્ર ન હોય તેને અમાગીક ગણ-
વામાં આવે છે. ગૃહ્યવિધિના શિક્ષા છોક-
રીઓને નાનપણથી જ આપવામાં આવે છે.
કોઈ પણ શ્રમાવીયન સ્ત્રી પોતાની પુત્રીનાં વિવાહ
પરગામ કરતી નથી, પણ જો કંઈ કારણ-
વશાત્ કોઈ કરે તો તે સમાજમાં નીચી પડે છે
જો કોઈ શ્રમાવી પોતાની પુત્રીનાં લગ્ન કોઈ
ખીજ નતનાં પુરુષ સાથે કરે તો તેનાં દેવતા
પાણી બંધ થાય છે. શ્રમાવીઓમાં પુત્રીની
સગાઈ કરવાનો દંગ અજ્ઞ છે. જ્યારે પુત્રી
વિવાહને ચોખ્ખા થાય છે ત્યારે તેના પિતા એક
ઓરડામાં કે જે મણું કરી બહારનાં ભાગમાં
હોય છે તેમાં છોકરીનાં દાજ દહેજની સમગ્રી
મીઠા સજી રાખે છે અને એક ખાસ ચિર્મ
ખાશુથી ઉપર કાઢી રાખે છે. ગામનાં યુવક
અને તેઓનાં માતાપિતા જે ચિર્મથી સમજી
નખે છે કે જે ઘરમાં કોઈ છોકરી વિવાહને
ચોખ્ખા થઈ છે. જોની ધ્યાનમાં એટલું જ દાજ
દહેજ થોડું લાગે તે આદ્ય નામ છે, પરંતુ
જોને હિમિત લાગે તે છોકરીના બાપને મળી
પોતાના પુત્રની સાથે વિવાહની વાતચિત કરે છે.

પરદાની પ્રથા.

પુરોહીયન લેખકો કહે છે કે પરદાની પ્રથા
મુસલમાનોમાંથી નિકળી છે, પણ કરોમીમાં
મિ. અબ્દુલ રહેમાને બાપણમાં બતાવ્યું છે
કે જે વાતજ મલત છે. મુસલમાનોમાં પરદાને
રિવાજ પહેલો દાખલ થયો નથી? કુરાનમાં
ફક્ત એટલું જ લખ્યું છે કે તમે તમારી “જનત”
અર્થાત્ અસહકારને વિદેશીઓથી બચાવો.
અરબસ્તાન, મોરોકકો તથા મિસરમાં સ્ત્રીઓ
પુરખાઓ નાખીને સર્વત્ર ફરે છે. પરંતુ જાર
તીય સ્ત્રીઓ પરદાને બારી આડઅર થયો
છે. પશ્ચિમ ભારતમાં યુવાન સ્ત્રીઓ પોતાના
ખાખ, કાકા, મામા, બાપ આદિને મળી રાહતી
નથી, કે કાઠડેને નાડી પણ બતાવી શકતી
નથી. ઘરમાં કોઈ પણ સ્ત્રી એકે પાતળા કુ-

રખો પહેરી જનર કરવા નીકળે છે. ૧૯૧૧
માં એ રિવાજ પણ કાઢી નાખવાની તબક્કા
થઈ હતી. પણ ઘરમાં આવી પામ્યું.
પછી તો મુઘલોના આરમ્ભ થયો અને વાત
વટાણાએ ચડી. ગમે તેમ હો, પરંતુ પુરોહીયન
સમજીઓની પેઠે અમે અમારી કુલાંગનાઓને
સ્વતંત્ર બનાવવા ઇચ્છતા નથી. ભારતનો એક
મુસલમાન ઇન્સાફ ગયો હતો તેણે ત્યો કહ્યું
હતું કે જો કોઈ કુરાનમાં પરદાની પ્રથા બતાવે
તો ૩૧. ૭૫૦૦) કનાગ આપું. પરંતુ કોઈ પણ
પરદાની વાત બતાવી શક્યો નહિ. કુરાનમાં
એવી કોઈ પણ વાત લખી નથી કે જે સ્ત્રી
શિક્ષણમાં બાધારૂપ થઈ પડે.

ગોરને માથે સપાશોર.

સરકારી ઓફીસોમાં પુરાણી રીઠોને વ-
ળગી રહેનારા કોઈ કોઈ વખત હા કરે છે.
આ મહાસભરની અસર પણ આવા લુટા
ખખોને ચઢી નથી. મહા પુઠ્ઠામાં સ્વદેશ પ્રેમીઓ
સ્વસજી દિવાળે મરણ જીવનના સોદા કરી ર-
વા છે, પરંતુ ઓફીસ કલાર્કો તથા ઓફી-
સરોએ દીલ કરવાના કાપદાની બેડી દીલી કરી
નથી. હમણાં વિદ્યાપનનાં “ઇન્ડિયન સ્ટાન્ડર્ડ”
નામક અંગ્રેજી પત્રમાં કોઈએ એવું ઉદાહરણ
પ્રકાશમાં મુક્યું છે. કહે છે કે ક્રાંસ યુદ્ધ સ્થ-
ળથી એક મુખ્ય અમલદારે સૌનિક ઓફીસને
ફોનિકોને માટે અમુક સામગ્રી જલદીથી મોકલ
વાનું લખ્યું. કેટલાક દિવસ પછી જે પત્રનાં
લિપ્તમાં જણાવવામાં આવ્યું કે “આપ-સ-
સામગ્રી શા માટે માંગે છો? એની શી જરૂર
છે? સૈનિક અમલદારે શાન્તિથી જ ઉત્તર
દીધો કે “સાહેબ! આપે સાંભળ્યું હશે કે
ક્રાંસમાં એક નાનું સરખો વિગ્રહ ચાલે છે,
તેનાં તેના સૈનિકોને માટે એ સામગ્રીનો હિંમત છે.

માણસની કિંમત!

એક રસાયણ શાસ્ત્રીએ માણસની કિંમત
રૂ. ૬૦ હજાર થાય છે, તેનો અંદાજો કદાચો
છે. તેમાં તેણે જણાવ્યું છે કે, માણસના રા-

રીરમાં ત્રણ રતલ અને બે આઉંસ જેટલો કેલશીયમ નામનો પદાર્થ છે. એક ઓંસ કેલશીયમની કિંમત ઓછામાં ઓછી ૩૦૦ રોકડે થાય છે. એટલે તે હિસાબે માણસના શરીરમાં રહેલા કેલશીયમની કિંમત ૧૮,૩૦૦ રોકડે એટલે લગભગ ૧૦ હજાર રૂપિયા જેટલાં થાય છે.

સામન્સની નવી શોધ.

સામન્ડીશીકેને આધારે થતી શોધખોળ નવા નવા ચમત્કાર ખતાવે છે તેમાં માણસનું જડણું બાંગી જતાં નવું હાડકું મુકી તે સાજુ કરવા ની રહી ક્રાન્સમા આવે છે. માથાની ખોપરીના ખાકા પછુ પુરવામાં આવે છે. એક જણના હૃદયમાં પેટેસો દુકડો કાઢી તેને સાજો કરવામાં આવ્યો હતો. આવી જાતની સારવાર સામન્સના આધારે કરવા ઉપરાંત એવી પણ શોધ કારનેગી ઇન્ટીટ્યુટમાં કરેલા અપ્તરાથી થઇ છે કે, એક એક સીધી અને ગોરા આશામી વચ્ચેના જોડાયેલી થતાં બાળકોમાં પા બામ તદ્દન ગોરા પા બામ કાળા અને બાહી પૈકી અડધામાં મા જેવા અને અડધા બાપ સરખા છાકરા થાય છે. અને તેમ નહિ તો મિશ્ર ધડુવણું જાતના થાય છે.

પ્રકીર્ણ.

રૂપેનમાં ગોધાની રમતમાં દર વરસે ૨૩૭૫ ગોધાઓનો ભોગ લેવાય છે, જ્યારે ઘોડાની રમતોમાં ૪૬૫૧ ઘોડાઓ મારી નાંખવામાં આવે છે.

ફનીયામાં સીકાઓના ધસાવવાથી જે ધાતુ નકામી જાય છે, તેમાં દર વરસે સવા દન જેટલું સોનું અને અઠ્યામી દન જેટલું રૂપું હોય છે.

અમેરિકાના ન્યુયોર્ક સહેરમાં એક કારખાનું છે, જેમાં દુધમાંથી બટનો બનાવવાનો ઉદ્યોગ ચલાવવામાં આવે છે. આ દુધના બટનો આબાહ સીપના બટનોને મળતાં થાય છે.

જમ્બુસરના ગણેશચોક આનજ રહેતા કાઠીયા ન્યાતની એક સ્ત્રીએ હતુમાનની મર્તિના આકારરૂપે એક બાળકને જન્મ આપ્યો હતો જે ઘોડા વખત છત્રી મરણ પામ્યું હતું.

એક દન કોલસામાંથી દર હજાર બનકુટ ગેસ તૈયાર થાય છે અને તે એક દન કોલસો બળતાં ત્રણ લાખ બનકુટ હવા શ્વાસોન્ધીસને માટે નિરૂપયોગી થાય છે.

ફિનિયા ઉપરના સર્વ પોપટોમાં નાનામાં નાના પોપટની લગાઇ અડી ઇંચની છે એવો પોપટ ન્યુ ગાયેનાના બીટીથ મ્યુઝીયમમાં આલુવામાં આવ્યો છે.

અમેરિકાના સંયુક્ત સંરચાનમાં પ્રસિદ્ધ થનારાં વર્તમાનપત્રો પૈકી ૨૪૬૭ દૈનિક, ૫૫ અઠવાડીયામાં ત્રણ વખત પ્રસિદ્ધ થનારાં અને ૧૬૧૮૧ સાપ્તાહિક સમાચાર પત્રો છે.

કોલસાની થતી જતી મોંઘવારીથી, જેમ અને તેમ તે કમી વપરાય તેવી ચોળના હવે ઉતરવા માંડી છે; કોલસો ઓછો બળે, અને તેમાં ફેરફાર થાય, તેમજ જોડતા તાપ ઓછા કોલસાના વળતર મળી શકે તે વિષે તરફવાર દિક્કમતો થાય છે. તે પૈકી એક હવાજ એ છે કે, નિમકનું પાણી કોલસાપર છાંટી, તેની ગં રમી વધારવાની જોગવાઈ ઉતારવામાં આવે છે.

“દોહધુ”માં પૈસાના ચલણના રચાને કમગજનાં “તા” તાવ આવે છે. કમગજના એક “તા”ના એક “કવાર્ટર” ચોખા ત્યાં મળે છે, તે વીસ તા આવડતાં એક ચણનું કપડું ખરીદી શકાય છે.

એક નવો પ્રયોગ હમણા થયો હતો. તે ઉપરથી એવી દિક્કમત સિદ્ધ કરવામાં આવે છે કે, એ પેન્સ જેટલું જુલાનનું મીઠું લઈને પાણીમાં તેનું રટોંગ સોલ્યુશન બનાવવું, એ માટે એક વ્હાનો પ્લાસ્ટી બરી પાણી લેવા દરમાવવામાં આવે છે. આ “પ્રવાહી” મોટોર કાર્સની ખતીઓના કાચના અંદરના બાજે ઉપર ચોપડવાથી તેની રોસા પી ધણી સરસ ઝાંખી પડે. એ લગાડીને સૂકવવા દેવું. આવી રીતે કાચોને લગાડેલો રંગ મહિનાઓ સુધી ઉડી જશે નહીં.

આ પૃષ્ઠ અવશ્ય વાંચો.

અમારું હૃદય.

અમારા માનવત આહુકગણ સમક્ષ આજે થોડા વિલંબ પછી કાર્તિક માર્ગશીર્ષનો સંયુક્ત અંક મૂકાય છે, તે માટે ક્ષમા ચાહીએ છીએ.

આશ્વિનનો અંક નિયમસર પ્રકટ થયા બાદ અમારે કેટલીક મુશ્કેલીઓમાંથી પસાર થવું પડ્યું છે, અને તેથી બે અંક એકત્ર પ્રકટ કરી માસિકને નિયમિત કરવા પાડ્યું છે. આવતો પોષ માસનો અંક તે માસની આખરે નિયમિત પ્રકટ થશે.

હાલના લડાઈના કપરા સંભોગમાં કાગળ શાહી વગેરે છાપખાનાને લગતા સાહિત્યોના ભાવોમાં ઘણાજ વધારો થઈ ગયો છે, અને તેથી અમારી મુશ્કેલી પણ વધી છે. આ માસિક પત્ર જીવદયા તથા દુર્વ્યસન નિષેધનો પ્રચાર કરવાના પવિત્ર ઉદ્દેશથી પ્રકટ થાય છે. તે એમાંથી કરશે નહીં. એવવા ઇચ્છતું નથી અને તેથીજ અમે અમારું લવાજમ તદ્દન હલકું છતાં પણ વધારવા ઇચ્છ્યું નથી.

અમને આશા છે કે અમારા આશ્રય દાતા, આહુક વાચક-ગણ અમારો આ હેતુ ધ્યાનમાં લઈ અમારા કાર્યાલય પ્રતિપ્રીતિની નજરે ભેરો અને અમારા કાર્યમાં મદદ કરી અમારા ઉત્સાહમાં વૃદ્ધિ કરશે.

લિન્ વિનીત સેવક—

D'Ray D. Desai

તંત્રી-સત્સંગ.

આહુકોને સૂચના.

૧ આ પત્રના પાછલા અંકો ખીલ-ફૂલ સિલકમાં નથી છતાં પણ ઘણા આહુકો વારંવાર માંગણી કરે છે તેમને અમારી નમ્ર વિનંતિ છે કે પાછલાં અંકો અમે તેમને મોકલી શકવા હીક્મગીર છીએ.

૨ જે કોઈ આહુકને કોઈ અંક તે માસની આખરે મુખીમાં ન મળે તો તે તેમણે તુરત ખબર આપવી, કે જેથી મોકલવા સગવડ થઈ શકે. ઘણાજ માટે અથવા પાછળથી લખનાર ને બે અંક સિલકમાં હશે તોજ મોકલી શકીશું.

૩ વધની શરૂઆત આહુકને પ્રથમ અંક મોકલવો શરૂ થયો હોય ત્યારથી ગણાય છે.

૪ પોષ્ટેજતા રૂ. ૦-૩-૦ લવાજમ ઉપરાંત લેવાય છે. અર્થાત્ આ પત્રનું પોષ્ટેજ સાથે લવાજમ રૂ. ૧-૩-૦ છે.

ખાસ સ્ત્રી તથા બચ્ચાંઓનું દેશી દવાખાનું કયા છે ?

દેશી ઔષધાલય.

આંખાખજરની ખરાદી શેરીન નાકે તમારે દેશી દવા વાપરવી હોય તો મળે. તમાને દરેક રોગની દેશી દવાએ મળશે. તથા ખાત્રી પણ થશે માટે બહેનો નાશીપાશ ન થાઓ અને એક વખત દવાખાનામાં આવી સુલાકાત લ્યો તેથી તમારા મનની ખાત્રી થશે. માટે એકવાર જરૂર પધારશો.

ડૉ સરસ્વતીબાઈ ભગવાનદાસ.

દામ્પત્ય-દંડ વિધાન.

(વિનૌદી લેખ)

(Matrimonial Penal Code.)

(લેખક:—શ્રીયુત્તમ નિલાલ મંગળજી

એચ. બી. એ.)

પ્રકરણ પહેલું.

પ્રસ્તાવના. (Introduction.)

શ્રીઓની અરજ વિરૂદ્ધ વર્તનારા સ્વામીઓ અને શ્રીનો પરમ અધિકાર નહીં સ્વીકારનારા પુરુષોને સીધા કરવાને વારતે ખાસ Penal Code પીનસ કોડની આવશ્યકતા જણાવાથી તે નીચે પ્રમાણે બનાવવામાં આવે છે.

ક. ૧ આ કાયદાનું મામ દામ્પત્ય-દંડ વિધાન રહેશે, અને ભારતવર્ષમાં પરજોલા દેશી પુરુષ ઉપર તેનો અધિકાર ચાલશે.

પ્રકરણ બીજું.

વ્યાખ્યા. (Definitions.)

ક. ૨. દુષ્કર્મચલન કરવાની સક્તિપાત્ર ને જંગમ દ્રવ્ય શ્રીઓના સંપૂર્ણ અધિકારમાં છે તેનું નામ પતિ.

ઉદાહરણ. (Illustrations)

અ. ટુંક, પેટી વગેરે પતિ ચઢી શકતા નથી, કારણ જંગમ દ્રવ્ય હોવા છતાં તે સજીવ નથી.

બ. ગાય, બેંસ, વાહરડા પતિ ચઢી શકતા નથી કારણ સજીવ હોવા છતાં તેમનામી પોતાની ઇચ્છાનુસાર કાર્ય કરવાની શક્તિ છે. શ્રીઓની સંપૂર્ણ સત્તામાં નહીં હોવાથી તેઓ પતિ ચઢી શકતા નથી.

ક. વિવાહિત સ્થિતિમાં ને પુરુષ સ્વતંત્રપૂર્વક કંઈ કામ કરી શકતો નથી તેનું નામ પતિ.

ક. ૩. જે શ્રી પોતાના પતિનો મિશ્કત તરીકે ઉપયોગ કરી શકે છે તેનું નામ તે પતિની શ્રી અથવા પત્ની

વિધરણ (Explanation.)

મિશ્કતનો અધિકારી પોતાની મિશ્કતને મારી પીટી પણ શકે છે.

ક. ૪. પૂર્વજન્મમાં કરેલાં પાપોના પ્રાપ્તિ થતે માટે ભોગવરી પડતી સ્થિતિને વિવાહિત સ્થિતિ સમજવી.

પ્રકરણ ત્રીજું.

Of Punishments. શિક્ષા સંબંધી.

ક. ૫. આ કાયદા અનુસાર અપરાધીને નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે છે:—

૧ શયનગૃહમાં અથવા બીજા કોઈ ઓરડા ની ચાર દિવાલો વચ્ચે કેદ.

કેદ જે જાતની છે:—

અ સખ્ત-એટલે કે તિરસ્કાર યુક્ત શબ્દના પ્રયોગ સાથેની.

બ સાદી.

૨ દેશ નિકાલની સજા:—એટલે કે બીજા સ્થાને પર મોકલવાની શિક્ષા અથવા શયનગૃહની બહાર હોંડી કાઢવાની શિક્ષા.

૩ પત્નીના હાસ્યનો અંગીકાર.

૪ પોકેટ મની (Pocket Money) બંધ કરવાની શિક્ષા.

ક. ૬. આ કાયદામાં કાંસીનો અર્થ એવો થાય છે કે શ્રી પોતાના પિતાને અથવા કોઈ ઓળખીતાને ત્યાં ચાલી જશે અને યોગ્ય વખતમાં પાછો આવવાની ઇચ્છા કરશે નહીં.

ક. ૭ નાના અપરાધોને માટે નીચે લખેલી શિક્ષાઓ જરૂરપરનાં આવશે.

૧ મહોં ચડાવવું. (પત્નીમહોં ચડાવશે.)

૨ ભુ-ભંગ.

૩ ચુપ ચાપ આંસુનો વર્ષાદ અથવા ઉંચે સ્પર્શે રહન.

૪ પતિનો તિરસ્કાર.

પ્રકરણ ચોથું.

અપવાદ (General Exceptions.)

ક. ૮. શ્રીએ કરેલું કોઈપણ કામ અપરાધ મજાશે નહીં.

ક. ૯. સ્ત્રીની આરાધનાસાર પતિએ કરેલું કોષ્ઠપણ કામ અપરાધ ગણાયો નહીં.

૧૦ દાંપત્ય-દંડ વિધાનના કલ્પદાથી અચવાને વિવાહિત પુરુષ પત્ની કોષ્ઠ પણ કામ દાનો આશ્રય લઈ શકે નહીં.

પ્રકરણ પાંચમું.

અપરાધ કરવામાં સહાયતા આપવા વિષે (Abetment.)

ક. ૧૧. ને—માથુસ.

૧ અપરાધ કરવાને પતિનાં કાન બંધેરશે, અથવા તેને પ્રવ્રત કરશે, અથવા ઉત્સાહિત કરશે.

૨ જે માથુસ અપરાધ કરવામાં સીધી મદદ કરશે, અથવા અપરાધ થતી વખતે પતિની સાથે રહેશે તે માથુસ દાંપત્ય અપરાધો કરવામાં સહાયતા આપનાર તરીકે અપરાધી ગણાયો.

વિવરણ.

સ્ત્રી અને અવિવાહિત પુરુષ આવા અપરાધના ગુન્હેગાર થઈ શકે છે.

ઉદાહરણ.

અ. રામ સ્થામાનો પતિ છે. ચંદુનાથ અવિવાહિત પુરુષ છે. બન્નેએ એક સાથે બેસીને મદ્યપાન કર્યું. મદ્યપાન દાંપત્ય અપરાધ છે. ચંદુનાથે જે ગુન્હે કરવામાં રામને સહાયતા આપી.

ચ. સુશીલા રામની માતા છે. રામ સ્થામાનો પતિ છે. સુશીલાના કહેવાથી સ્થામાની કમળા વિરૂદ્ધ રામે ખર્ચ કર્યું સ્ત્રીની કમળા વિરૂદ્ધ ખર્ચ કરવું જે દાંપત્ય અપરાધ છે. સુશીલાએ આ અપરાધ કરવામાં સહાયતા આપી.

ક. ૧૨. ને કોષ્ઠ વિવાહિત પુરુષ અન્ય વિવાહિત પુરુષને દાંપત્ય અપરાધ કરવામાં સહાયતા આપશે તો તે પણ પહેલા અપરાધીના નેટલીન શિક્ષાને પાત્ર થશે; પણ તેના ન્યાય યોગ્ય અદાલતમાં (Competent court) થશે.

વિવરણ.

યોગ્ય અદાલત એટલે કે અપરાધ કરવામાં સહાયતા કરનાર પતિની પત્ની.

ક. ૧૩ સ્ત્રી અથવા અવિવાહિત પુરુષ દાંપત્ય અપરાધ કરવામાં સહાયતા આપશે તો કેવળ તિરસ્કાર, ભુતંગ, અશ્રુપાત અને રદનદ્વારા દંડિત થશે.

માકરણ ૬ કું.

Of Offences against the State.
રાજદ્રોહ સંબંધી.

ક. ૧૪. આ કાપદામાં 'રાજ્ય' શબ્દનો અર્થ 'સ્ત્રી સામ્રાજ્ય' એવો થશે.

ક. ૧૫. જે બક્તિ પોતાની સ્ત્રી સાથે વાદવિવાદ કરશે, અથવા વિવાહ કરવાને પ્રવ્રત થશે અથવા વિવાહ કરવામાં સહાયતા આપશે તે બક્તિને કાંસીની શિક્ષા (Capital punishment) ફરમાવવામાં આવશે એટલે કે તેની સ્ત્રી તેનો લાગ કરી દેશ અથવા તો શપનગૃહમાંથી હાંકી કાઢશે અને પોકેટ મની ખંધ થશે.

ક. ૧૬. જે બક્તિ પોતાનાં મિત્રોને સહાયક બનાવશે, અથવા સંતાનને બોળાવીને પોતાના પક્ષમાં લેશે અથવા 'ળીને' કોષ્ઠપણ પ્રકારે સ્ત્રીની સાથે લગ્ન કરવાના પ્રસાદથી વાદવિવાદ કરશે તેને દેશનિકાલની સજા ફરમાવવામાં આવશે, અને અશ્રુપાત, રદન, તિરસ્કાર વગેરે દ્વારા પણ શિક્ષાને પાત્ર થશે.

ક. ૧૭. જે પુરુષ પોતાની સ્ત્રીને છોડી અન્ય યુવતી તરફ કોષ્ઠપણ પ્રકારની લાગણી પ્રદર્શિત કરશે તે લંપટતાનો (Incontinence) અપરાધી થશે.

વિવરણ (૧)

પોતાની સ્ત્રીને છોડીને કોષ્ઠ અન્ય યુવતી તરફ કોષ્ઠ પણ પ્રકારની લાગણી-રચા કે સહાનુભૂતિ બતાવવાથી લંપટતાનો અપરાધ સિદ્ધ થયેલો ગણાયો.

ઉદાહરણ.

રામ સ્થામનો પતિ છે. મોહિની એક બીજી સ્ત્રી છે. મોહિનીનો ન્હાનો છોકરો દેખાવમાં બહુ સુંદર હોવાથી રામ તેને ખૂબ પ્રીત કરી રહ્યો છે, અને કેટલીક વાર ખાવાનું પણ લઈ આવે છે. આથી રામ મોહિની પર આસક્ત છે એમ સિદ્ધ થયેલું ગણાયો.

વિવરણ (૨).

વિના કારણ પતિને આ ગુનાનો અપરાધી ઠરાવી શકશે. એ અપરાધ ક્યો નથી એમ કહીને કોઈ પતિ છુટી શકશે નહીં.

અપરાધની આશંકા માત્ર અપરાધ પૂરવાર કરવાને બસ છે.

વિવરણ (૩).

વિના કારણ પતિને અપરાધી ઠરાવવાની સત્તા મોટે ભાગે કુરૂપ સ્ત્રીઓની, અથવા ધરડી સ્ત્રીઓની, કે સુક્રા પતિની સ્ત્રીઓની રહેશે. જે કોઈ સુવર્ણી આ અધિકારને માટે માગણી કરશે તે પહેલાં તેણે પૂરવાર કરવું પડશે કે તે ખરાબ સ્વભાવની છે અથવા તે બાપની લાડકવાઈ છે, અથવા તે પોતે ધણીજ કદરૂપી છે.

ક. ૧૮. જે પુરુષ લગ્નકાળે અપરાધી ઠરશે તે આ કાયદામાં લખેલા બધા દંડોનો પાત્ર થશે, એટલું જ નહીં પરંતુ આ કાયદામાં નહીં લખેલ બીજી શિક્ષાઓને પણ પાત્ર થશે.

પ્રકરણ સાતમું.

Of Offences relating to the Army of Navy.

પદ્ધતિ અને નૈકા સંબંધી અપરાધ.

ક. ૧૯. આ કાયદામાં પદ્ધતિ અને નૈકાસૈન્યનો અર્થ પુત્ર, પુત્રી, અને પુત્રવધુ એવો થશે.

ક. ૨૦. ગૃહિણી સાથે વિદ્રોહ કરનારો જે પતિ પુત્રને અથવા પુત્રીને અથવા પુત્રવધુને સહાયતા આપશે તે તિરસ્કાર સુક્ત શબ્દો અને રૂબ રૂબ દંડિત થશે.

પ્રકરણ આઠમું.

Of Offences against the Domestic.
ઘરમાં શાંતિ ભંગ કરવાનો અપરાધ.

ક. ૨૧. જે અથવા એથી વધારે વિવાહિત પુરુષો જે નીચે લખેલા કાંઈપણ આશયથી ભેગા થશે તે તેમનું એકત્ર - થવું કાયદે દિરૂદ ગણાયો.

૧ મધપાન કરવાને માટે અથવા બીજા કાંઈપણ પ્રકારના દાંપત્ય અપરાધો કરવા માટે.

૨ પોતાના અધિકાર બતાવીને સ્ત્રીઓને બહીસરાવવાનો પ્રયત્ન કરવો અને તેમને પોતાનું પ્રભુત્વ સંપૂર્ણ રીતે પ્રકાશિત ન કરવા દેવા માટે.

૩ કોઈ સ્ત્રીના આચારસૂત્ર, કામ થવા દેવામાં વિમ્મ નાંખવા માટે.

ક. ૨૨. જે પુરુષ જે કાયદે ભેગી થયેલી મંડળીમાં સામેલ હશે તે કડવા શબ્દો સાંભળશે અને સખ્ત કેદને પાત્ર થશે.

મધપાન સંબંધી.

ક. ૨૩. બાટલીમાં રાખવામાં આવતી અને કાયદામાં નાંખી પીવામાં આવતી કાંઈપણ પ્રવાહી-વસ્તુ મધ છે.

ક. ૨૪ ઉપર જણાવેલ મધ જેની પાસે હોય તે મધ પીનાર છે.

વિવરણ.

જે કે તે માણસ તે પ્રવાહી પ્રદોષને અડ્યો પણ ન હોય છતાં પણ તે મધ પીનાર ગણાયો.

ક. ૨૫. મધ પીનારને સંધ્યા સમયે રામનગરમાં સાદી અથવા સખ્ત કેદ કરાવવામાં આવશે.

ખંડ મચાવણ (Of Rioting.)

ક. ૨૬. સ્ત્રી સાથે ઉચે સાદે વાત કરનારને ખંડ મચાવનાર કહેવામાં આવશે.

ક. ૨૭. જે કોઈ પોતાના ઘરમાં ખંડ મચાવશે તેને રૂબ રૂબ વચન અને અશ્રુપાત દારૂ શિક્ષા કરાવવામાં આવશે. *

* કિંદી ઊપરથી અનુવાદ.

શ્રીમંતોનાં ઘરનો સુપ્રીન્ટેન્ડટ કોણ ? મેસર્સ ટી. અમીચંદની કુંડાની ફાયરપુક ટીલેરીઓ.

જો તમારા ધનમાલુનું રક્ષણ કરવું હોય, ચોરોની અને બચકર આગની ધારતીથી બચવું હોય, તેમજ દગાફટકાથી દૂર રહેવું હોય તો જરૂર હમારા જુના અને અનુભવી કારીગરોના હાથની બનાવેલી એકાદ તીલેરી વાપરવાની હમા ખાસ બલામણ કરીએ છીએ. હમારે ત્યાં ખીન પણ ઘણી ભાતના કામો બને છે. જેવાં કે નવી નવી ફેશનના જમાનાને અનુસરતા મન પ્રસન્ન તીલેરીના ફેશબોક્સના, કળોના ત્યા તાળાઓના ડીઝાઇનો એવાં તો સુંદર અને મજબૂત બને છે કે માત્ર એક વખત લેવાથી જ ખાતરી થઈ જાય છે. હાલમાં હાથને લીધે લોખંડના ભાવો ઘણાંજ વધી ગયાં છે, છતાં હમાએ હમારા માલના ભાવો ખીલકુલ વધાર્યા નથી માટે આવી તક ન ગુમાવતાં એકાદ તીલેરી ખરીદી લેવાની હમા ખાસ બલામણ કરીએ છીએ. હમારી તીલેરી ફાયરપુક નથી એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦૦)નું ઇનામ આપવામાં આવે છે.

મેસર્સ ટી. અમીચંદ એન્ડ કુંડા
કલુષીક બગર—મુરત.

ELECTRIC POCKET LAMPS.

વીજળીના દીવા.

- (૧) નાના મગવામાં પણ રાખી શકાય છે.
- (૨) અગ્નિની ખીલકુલ ખાસ્તો નથી.
- (૩) તેલ, દીવેટ કે ફીલાસગીની જરૂર પડતીજ નથી.
- (૪) ફક્ત ચાંપ નીચે ખસેડતાંજ બપોરનાર રોશની થાય છે.
- (૫) જરા પણ ધુણી કે ધુમાડો થતો નથી કે વાસ આવતો નથી.
- (૬) રાત્રી વખતે ઝોસીકા તમે રાખી જરૂર પ્રસન્ન કામમાં લેવાથી માંગથી સવાર સુધી ખીન દીવા બગતા રાખવાનો નાશો ખર્ચ અટકે છે.
- (૭) ખાસ કરીને ડીરોહટ ફરતા ઝોરીમતો, જાગણ તેમજ મુઝા-
દર દોડા પારતે પચાન ડિપોઝી છે. ફી. ર. ૨, ૨ા, ૩, ૪ા
૪.૫ અને ૬. આના રેપરમેટરી ૧૨ આના.

સી. ગોવિંદ એન્ડ કો. (એસ) અમદાવાદ.

એકવાર માલકને સંતોષ આપવો; એજ માલકને સાચવી રાખવાનું મળે છે,
છપાવનારાઓને નવી સગવડ. એકવાર જરૂર પ્રસંગ પાડે.

શારદા વિહાર પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સ એજન્સી.

જેમાં

અંગ્રેજી, ગુજરાતી અને બાળબોધ લિપિમાં
ચોપડી, ચોપાનીયાં, હેન્ડીલ, કાર્ડ કવર, કક્ષાતરી, બીલબુક, રસીદબુક વગેરે
વાયદાસર અને વાજબી ભાવે છપાવી આપવામાં આવશે.

એજન્સી મારફતે છપાવવાથી લાભ શો ?

જે ત્રણ વાર મુકે વાંચવાની કડાકુક મઠશે.

કામ વાયદાસર તથા વાજબી ભાવે થશે.

મુકર બોલે તથા બોલોકોથી રાજગારી કામ સારું અને સફળદાર બનશે.
લેખકની મરજી હશે, તો લખાણમાં યોગ્ય સુધારો વધારો પણ કરી આપવામાં આવશે.
વળી બહારગામના ઓર્ડરો ઉપર સંપૂર્ણ કાળજી રાખવામાં આવે છે.

મળો-કોલકત્તા-દાહલ્દારી દરમ્યાન પ્રોપાગેટર

શ્રી શારદા વિહાર પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સ એજન્સી.

અબાહરોડ, મુરત.

કલકત્તા અને મદાસના આયુર્વેદીય પ્રદર્શનમાં સોનાના ચોંદ એજન્ટનાર.

શાસ્ત્રોક્ત દેશી દવા બનાવનારા.

અંક

શાસ્ત્રોક્ત દેશી દવા બનાવનારા.

એલિન્ટેન રોડ, મુંબઈ.

મંદાગ્નિ વટિ.

પાચનશક્તિ નબળી પડી ગઈ

હોય. કબજિયત, રહેલી હોય યાને

Dyspepsiaનો અકસીર પુલાન.

ના રતલની આટલીની કો. ૧. ૧

અયવન પ્રાણવલેહ જીવન.

સરીર અને મગજને ખરેખરી

શક્તિ આપનાર આ ઔષધ સમગ્ર

દિલમાં પ્રસિદ્ધ છે. અમારી બનાવટ

કેવલ શાસ્ત્રોક્ત છે.

રતલ ૧ની આટલીની કો. ૧. ૨૧

એક ઉત્તમ સલાહ.

પૈસાનો ખચાવ, ખાત્રીલાયક માલ. અને તમાગ માલનો રક્ષણકર્તા ? જે તમે તમારી માલગી લકત, તદ્દન સહીસલામત રાખવા ઇચ્છતા હો, ચોર આગ, અને ધરફાટના ત્રાસથી બચવું હોય, તો લોખા લયક ટાયલાં લખાણથી ન સોખાતાં દાવજ બિદ્દીંગ રોશન રોડ પલસાણવાળા મિ. મોરાર ઉકાની કાયરમુદ્દ્રીજીનીઓના વાપરો જેના ઉત્તમ મજ્જુત કામો માટે સર્ટીફિકેટ અને પ્રદર્શનમાંથી સોનાના ચાંદ મળ્યા છે. દરેક રીતનું સંતોષકારક કામ તૈયાર તેમ ચોરકરથી મળશે. પ્રાઇસલીસ્ટ મફત મોકલીશું.

મિ. મોરાર ઉકા.

કાયરમુદ્દ્રીજીનીઓના વાપરો.

દાવજબિદ્દીંગ રોશનરોડ મુરત.

એક નવીન સદેશો.

આથી સર્વે સદગૃહસ્થો ને ખજાર આપવામાં આવે છે કે હમો સોના તથા ચાંદીના પતરા મશીનરી જેથી આપીએ છીએ તથા સરવે જાતની ટીકીઓ પાડી આપીએ છીએ તથા પાટો જેથીને ટીકીઓ પાડી આપીએ છીએ જેવાં કે ફેન્સી છાંદાઓ, તરેહવાર બંગડીઓ, નેકલેસો, ચેનો, છુટ્ટીઓ, જટન તરેહવાર પત્રાનો વીંટીઓ તથા મોતી પોરવવાના ચાંદીના જોખા સરવે જાતના કાપી આપીએ છીએ વિગેરે સોનીનું કામ કરવામાં આવે છે. માટે હમારે ત્યાં એક વખત પધારી કામ જોવાથી ખાત્રી થશે તથા મોતી પોરવવાના જોખા સરવે જાતના તૈયાર મળશે. ણનાવતાર:-

સોના ચુનીલાલ મોહનલાલ

ઠે. ગંધરપ ફળીઆ-મુરત.

દમ, હાંફ, અમુઝણના

○ પ્રખ્યાત વૈદ્ય ○

તરફથી જાહેર ખબર આપવામાં આવે છે કે હમારા દવાખાનામાં આંખના તમામ રોગની દવા અગ્રણી જનાર પાસેથી શી લેવામાં આવતી નથી. એકડોગંધ આંખના દરદીઓ મારા ચર્ચ ગયા છે, તેના દમારી પાસે ખાત્રી પુરાવા જોઈએ તેટલા મોજુદ છે. તેમજ દમ, હાંફ, અમુઝણ, ઉધરસ ગમે તેટલા જુના હોય તો પણ દિવસ બારમાં આરામ કરીએ છીએ. દમારી પાસે પ થી ૨૫ વર્ષના જુનામાં જુના દમ દમેએ સારા કરેલા છે. તેના દાખલા તથા મરનામાં દમારી પાસે છે. જેથી આપને ખાત્રી થશે. (લોક અને પ્રજાના) બધા વાસ્તે આ જાહેર ખબર છપાવવાની જરૂર પડી છે.

શી માટે યોગ્ય સગવડ કરી છે.

મુરત મહીધરપરાની કસોડામેરીમાં તથા પાંચતાપોળ-ગોપીપુરા

આર્પદિત વધેકે ઔષધાલય વૈદ્ય રીવશંકર ભાઈશંકર જોશી

હીઓ માટે ટોનીક દવા.

રજીસ્ટર્ડ

પ્રદર, (નખખાધ) આનુયમિત નાનુઆય. ગભરિયનો સાત્તે;

નં. ૩૧૦

પ્રદર વિનાશક દવા વાપરો.

ઉપર જતાવેલા દરદી અને ખીજ રોગો માટે જેવા કે, રક્તપ્રદર, કમુવાવડ, હાંડ, હીરદીરીઆ, એડુનો ડુખાવો, છાતીમાં દાદ લાથપગનું કળતર અને મુવારોગથી થતાં જુનાં દહીલાં દુખો વગેરે મરાડવા માટે અમારી જમખસિદ્ધ પ્રદર વિનાશક દવા એક અકસીરજીવાન છે. ફક્ત આઠ દિવસમાં દવાનો ગુણ મોક્ષ માલમ પડે છે આઠ દિવસની દવાના રૂ. ૧-૦-૦ પોરટેજ સાથે આટલી ૧ની કીમત રૂ. ૨-૮-૦ પોરટેજ ૦-૪-૦ સીરોમ ચિકિત્સાનું પુસ્તક મફત મંગાવો.

એન્ટ-—

એસસ ડી. પી. માદ. નના કા. દે. જાપીક મુરત.

પ્રદર વિનાશક ઓક્રાસ, ખંસાત (૧૫) (ગુરવાન)

દાન આપવાનું સુધાન સ્થાન.

શ્રીકૃતેસિંહરાવ આર્ય અનાથાશ્રમ-વડોદરા.

આ અનાથાશ્રમને રૂ. ૨૫૧ આપનારના નામથી એક ઓરડી બાંધી તે ઉપર દાતાના નામની આરસની તખ્તી ચોડવામાં આવે છે. અત્યાર સુધીમાં આવી ૭ ઓરડીઓ મળી છે. ૧૫ ઓરડીઓ મેળવી મકાન બાંધવાનું શરૂ કરવામાં આવશે. એક રૂપીઓ અને તેથી વધુ દાન આપનારનાં નામ વર્તમાનપત્રો તથા (રિપોર્ટ)માં પ્રગટ થાય છે.

મંત્રી-શ્રી કૃતેસિંહરાવ આર્ય અનાથાશ્રમ-વડોદરા.

બાટલિવાળાની અકસીર સ્વદેશી દવાઓ.

અસલ કવીનાઇનની ટીકડીઓ-એક ટ્રેનની દરેક બાટલીમાં ૧૦૦, બાટલીના આના ૧
 બે " " " " " " ૨. ૧.
 તાવની દવા અને ગાળીઓ-તાર, મેલેરીયા, સલેપ્પમ વગેરે માટે બાટલીનો ૨. ૧.
 કોવત આપનારી ગાળીઓ-શીશપડી ગથલા માણસો અને કમતાકાતી માટે બાટલીનો ૨૧૧
 દાંતનું મંજન-દાંતની બળવણી માટે દાંતનું મંજન દરેકના આના ૪.
 ખસ અને દરાજનો મલમ-બાટલીવાળાનો ખસ અને દરાજનો ઉત્તમ મલમ
 દરેકના આના ૪ દરેક કવાવાલા પાસેથી મેળશે અથવા

Dr. H. L. Batliwala's sons & Co, Ltd.

280, Worli 18 BOMBAY.

તારનું સરનામું-ડોક્ટર બાટલીવાળા. દાદર, "

ક્યાં ગભરાયા ? અરે શું હીસ્ટિરિયા !

વાયુ મુકેતા.

કી. રૂ. ૪-૧૦-૦ પો. બુક.

હીસ્ટિરિયા-મૃગી-ટ્રેક્સ કે વાહ; તેને લીધે મોઢામાં ફીણ કે લાળ આંકડી-તાણ-
 ખેંચ કે ઘંપણી, દાંત બંધાવા, શ્વાસ રૂંધાવો, આંખો ચરકાવી શરીરે શીત, પેટમાં
 ડુબાવો, અને બેશુદ્ધ, ઇત્યાદિ તેમજ કેટલાકને ચિત્તભ્રમ ઉન્માદ કે ઘેલેરછા
 થવાથી બકવું, રડવું, કુટવું, નાસવું, ધુણવું સુગાપણું જોવામાં ચિત્રતા, રચામતા,
 કુસત્તા, લાલવું, ઇંડ લક્ષણોવાળા નવા કે જુના હીસ્ટિરિયા ઉપર રામબાણુ
 છે, દવા વનસ્પતિની, રૂઢીનાની, પથ્ય નહી. ઉપયોગ કરેથી ખાત્રી,

બચ્ચાંની કાંકણી કે ફીટ અને આમળા પુર્ત બંધન કીંમત રૂ. ૦
 ૨) પો. બુક. વ્યાયામ કળાશાસ્ત્ર (શરીર કેળવણી) માટે કસરતનાં ૩૫૩
 ચિત્રનું કીંમત રૂ. ૨) પો. ૦) = દેશીનામું-નામું શિખવાનું, ઇલાકામાં ટેકસ્ટ
 બુક; કી. ૦) પો. ૦)

છગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ દેશીનામવાળા. ડભોઈ-વડોદરા.

શું તમારો ચહેરો ફીકો પડી ગયો છે. શરીરમાં કમજોરી રહે છે. પરચુળ, સાંધા, કમર માથામાં દુખાવો આંખોએ અધાન રહે છે તમારા ધરની સ્ત્રીઓને માસીક (નબળાઈ) દુખાવો રહે છે.

તો વાપરો, કદી પણ નીષ્ફળ થશો નહીં,

બાદશાહી ટોનીક પીલસ.

બાદશાહી ટોનીક પીલસ—નામદને મરદ બનાવવા માટે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—વીરમાં વીજળી ઝડપે વધારો કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—મુસ્ત પડેલી નસોને સતેજ બનાવે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—ટીકા ચહેરાને ગ્લાબી બનાવે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—રમરચુ શક્તિમાં વધારો કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—મદામી તેજ કરી શુભ ઉધારે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—મગજને શાંત રાખે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—વીજળીની ઝડપે કમજોરી દૂર કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—ઓંચોને લાકાત આપે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—મર્મોચ્ચમાં સુધારો કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—વાજીયાપલ્લુ શીટલી દે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—ઓ પુરુષને એક સકળો કાયદો આપે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—મુદ્ગાઓને જુવાનીનો મજ દેખાડે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—શ્રેષ્ઠ યુગલોને વારતે અમૃત છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—પુરુષો માટે આનંદ બાગ છે.
 બાદશાહી ટોનીક વીલસ—નામદની એકજ માત્ર દવા છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—જુવાનોને મસ્તાન બનાવે છે.
 ક્રીમત માત્ર ૪૦ ગોળીની ડબ્બીના ૧. ૨) પેસ્ટેજ નુફાં.
 નમુના માટે ૮ ગોળીની ડબ્બીના ૧. ૫) પેસ્ટેજ નુફાં.

મહાગન એન્ટ કંપની,

મૂળજી જેઠાની મારકીટ સામે—મુબઈ

વગર ઇલ્લએ વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ.

બાદશાહી સાબુ—સફાઈથી વાળ દૂર કરવા માટેજ છે.
 બાદશાહી સાબુ—આમડીના અસલી રંગ રાખે છે. કાળી પડતી નથી.
 બાદશાહી સાબુ—દીંદુરયાનમાં ફળારો દુઝનોપર મથે છે.
 બાદશાહી સાબુ—વાપરનારોમાં સંપૂર્ણ સતોષ પામ્યા છે.
 બાદશાહી સાબુ—આમડીનાં તમામ દર્દ નાબુદ કરે છે.
 બાદશાહી સાબુ—દર કપને વાપરવાથી નુકસાન યજુ નથી.
 બાદશાહી સાબુ—મુત બાએલા વાળ સારી રીતે કાઢે છે.

બાદશાહી સાબુ—મધુ સાબુના ભેક્ષ એકલો ૧. ૧) પેા. ચાર આના દીંદુરયાનમાં જો વેસાચા માટે એકલો ભેક્ષ છે.

સોલ એન્ટ—મહાગન એન્ટ કં.

એમ મેમજ શ્રીટ-મુબઈ.

રા. બા. હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળાનો અભિપ્રાય—

“સ્રી બોધ—એ માસિક એટલું ઉપયોગી ને લોકપ્રિય છે કે તેનાં હિંદુ ગ્રાહક ઘણાં છે. એની જોડમાં મૂકી શકાય એવું એક પણ માસિક ગુજરાતીઓને હાથ નિકળતું નથી.”

‘સાહિત્ય’ માસિકનો અભિપ્રાય—

“સોમુજોધનો ઓગસ્ટનો અંક ઘણો સુંદર છે. ચાલું વાતો ‘શુમાસ્તાની’ મની તથા ‘સ્નેહ ૧ મોહ’ એ ઉંચી પ્રતિની નવલકથાઓ છે.”

સ્રી બોધનું વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત રૂ. ૧૫૫ છે.

૨સીક વાર્તાઓ. પ્રસિદ્ધ લેખક રા. ભોગીન્દ્રરાવ દીવેટીઆ કૃત.

અમેઝી—(આજ પુસ્તકમાં બીજી ૩૫ વાર્તા અને ૮૨ ચિત્રો પણ છે રૂ. ૧૫૫, ટપાલ ખર્ચ ચાર આના)

તરલા—બીજી ૩૭ વાર્તા અને ૧૧૨ ચિત્રો સહિત રૂ. ૨ ટપાલ ખર્ચ ચાર આના.)

સ્નેહ કે મોહ—(સીબોધમાં જુન ૧૯૧૫થી ચાલુ છે.)

લખો—સીબોધે આફ્રીસ, સાન્ટાફ્રાન્સિસ્કો, સુબર્બ

અતિ સરસ સાહિત્ય !

ઉત્તમ નવલકથાઓનો ભંડાર !

રૂ. બે ૧૫૦૦ પૃષ્ઠ ! તુરંતજ ગ્રાહક થાઓ !

પ્રત્યેક નવલકથા એક એક રૂ. સમાન છે ! વારસોને માટે ઉત્તમ ખર્ચનો છે !

શ્રી
વર્ષ

સરસી વાર્તામાળા

અમુલ્ય
લાભ !

(ચિત્રણા કાગળ, સ્વચ્છ છાપ, બહુ મજબૂત સુંદર પૃષ્ઠ) ચોટ મર્ચમાં નીચલી નવલકથાઓ મળશે:—

૧. આનંદ મંદિર અથવા મોક્ષ પ્રાપ્તિનો મહામંત્ર, સામાજિક-ધાર્મિક, ૨. સૂર્યોદય અથવા શિવાજી મહારાજનો ઉદયકાલ ઉત્તમ આધ્યાત્મિક ઐતિહાસિક, ૩. અંસારે કથા-કુંજ-ધર્મ, નીતિ, ઉદારતા, પરોપકાર, સત્ય વગેરેનું જ્ઞાન આપે છે. ૪. જાપાનીસ જામુસ જાપાનની હિંગણી સ્રી કિટેકટીવોના અદ્ભુત. પરાક્રમ, બુદ્ધિ ચાતુર્યનો ભંડાર. ૫. સતિ ત્રિવેણી-ત્રણ અપ્રસિદ્ધ સતી દેવીઓનાં આકર્ષક ચરિત્ર. સર્વ પુસ્તકો બહુ ઉત્તમ છે. આજેજ ગ્રાહક થાઓ.

વાર્ષિક મુલ્ય-કાચા બહુ મજબૂત પૃષ્ઠના રૂ. અઢી, પાકા સુંદર પૃષ્ઠના રૂ. સાડાત્રણ આફ્રીકા માટે કાચા પૃષ્ઠના રૂ. ૩-૨-૦ પાકા પૃષ્ઠના રૂ. ૪-૮-૦

સર્વત્ર એજન્ટો જોઈએ છે.

મુરત રા. રંગીલદાસ કારીદાસ
બરાનપુરી બાગળ-મુરત.

ગદ્યાભાઈ રામચંદ્ર મહેતા.

મેનેજર-સરસી વાર્તામાળા-અમદાવાદ.

અમદાવાદની પ્રાંતિક-સામાજિક-કેળવણી પરિષદ તથા

દીવાળીના શુભ પ્રસંગે

‘જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકમાળા’ ઑફિસ તરફથી અપાતો

પુસ્તકોમાં ખાસ લાભ.

મુચનાઓ:—

- (૧) આ લાભ ૧૯૧૬ ના ડીસેમ્બર આખર સુધીજ ફક્ત અપાશે.
- (૨) અ. આ યોજનાનો જોમને લાભ લેવો હોય તેમજો ઓરડર સાથે એક રૂપીઓ પ્રથમ મોકલવો. આ રૂપીઆમાંથી આઠ આના “કેળવણી પરિષદ ફંડ” ખાતે અને આઠ આના “સહાય ફંડ” ખાતે આપવામાં આવશે. પુસ્તકોમાં મળે મળશે નહિ.
- (૩) ય. “જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકમાળા” ના જે હાલ પ્રાદકો છે, કે નવા થાય તેમને આ રૂપીઓ મોકલવાની ફરજ નથી.
- (૪) આ યાદીમાંના બધાજ પુસ્તકો લેવાની કામને ફરજ નથી; પણ જેને જે જોઈએ તેજ લેવાના છે; અને તે આમાં દરેકે સ્વેચ્છાએ રોકેથી ડીસેમ્બર આખર સુધી મળશે.
- (૫) આ યોજના માટે દરેક પુસ્તકની કેટલી નકલો કાઢી છે તે યાદીના છેલ્લા ખાનામાં જણાવ્યું છે. જોમને આનો લાભ લેવો હોય તેમજો વિશ્લેષ ન કરતાં તરતજ લખવું, કે જેથી નકલો યથ રહેવાથી નિરાશ થવું ન પડે.
- (૬) એક પ્રાદકને દરેક પુસ્તકની એક કરતાં વધારે નકલ આ યોજનામાં અપાશે નહીં. લાઘ્યએટીને જો સુધી અપાશે.
- (૭) વિ. પી. પોસ્ટેજ તથા પેકીંગ ખર્ચ છુટું ચડશે.

નોંધેલા સરનામે ઓરડરો મોકલવા:—

જીવનલાલ અમરશી મહેતા

મેનેજર—“જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકમાળા”, અમદાવાદ.

અમદાવાદની પ્રાંતિક-સામાજિક-કેળવણી-પરિપદો તથા દીવાળીના શુભ પ્રસંગે
 “ જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકમહાળા ” ઓફિસ તરફથી સાહિત્યપ્રેમીઓને

આપતો પુસ્તકોમાં ખાસ લાભ.

(આ લાભ રાત્રિ ૧૯૧૬ રીએબર આખર સુધી જ અપાશે-ત્યાર પછી પુરી કિંમત પડશે.)

પુસ્તકનું નામ.	વિષય.	કદ વજરો.	મૂળ કિંમત.	ખાસ જાણાર કિંમત નફલ.
૧. સતીમંદળ (ભાગ ૧-૨)	ભત્રાજીની પ્રતીત તથા અવગતીન સતી, શ્રી સેતુ ઓખાના ગોપિક અવનયનિગે તથા બી પુરુષન સામાન્ય મુશ્કેલો ઉત્કૃષ્ટ વિવેચન. તા. કેસ વજ્ર વિષયક વિદેશીન દેહી આત્મિક. કન્યામ લાલચેની માટે મંજુર છે સ. રા. સ્વપ્નામ સેનેચર દેશવસી દુ. મિત્તારી અવનયનિગ. ધબ્બા તુલસી વ. જી નડી આરતિ. પ્રનામ લા. માટે મંજુર. કર્તુ-નુમનન દરિયાવ મુ. દરેક મહારની છબી તથા અવનયનિગ સચે આખું પુસ્તક ૮૫૧૨ ઉપર છાપેલું. મૂળ લેખક લાલક લગ્નપત્રમ. અનુકરણીય પંડામી મહાપુરુષનું અવનયનિગ. વૌદ્વેશમાં લાલચેની માટે મંજુર અંગ્રેજી ઉપરથી કર્તુઓ-સા. શ્રા બી. કે. દોશર, બી. એ. તથા દરિયાલ માનવજીવન એમ. એ. શ્રી મહાપુરુષેની અવનયનિગે. કાવ ભાષ્યમુન પ્રાચીનકાવ્ય. દીકા, અચે તથા લખાણ સમજુતી સાથે સં- શોધક સા. શ્રી કેશવલાલ દરેશવ મુ. પ્રાચીન ગુજરાતી પદ તથા મતમ. દીકા-સમજુતી સાથે. પ્રાચીન શુ- જરાતી ગદ્યનું આ પહેલું જ પુસ્તક છે. બીજું પ્રાચીન ગદ્ય. દીકા સાથે. સરોધક રા. સંજિવાલ બોરસાલ. પ્રાંતર આનંદચંદર બાપુકાન્ન મુવતા હદકુ ધર્મે સંખ્યા દેખો, વ્યાખ્યાનો વજરેનો સંગ્રહ. માધવચાર્ય રચિત શ્લોક સહિત ગુજરાતી ભાષાનંતર. મુબુલાલ ગો. દેવાશીર્મન. રોટપેટા ૫૪૦૦.	બી. આઈ પછ ૧૦ ૬૦૦ પુર્ણ પાકા સેતરી મુ. રો. ૧૬ ૫૦ ૨૮૦ મુ. રો. ૧૬ ૫૦ ૧૫૦ રો. ૧૬ પેટ ૫૦ ૨૫૦ રો. ૮ પેટ ૫૦ ૩૪૦ રૂમી ૮ પેટ ૫૦ ૩૬૦ રૂમી ૮ પેટ ૫૦ ૧૮૪ રો. ૧૬ પેટ રૂમી ૮ પેટ ૫૦ ૫૦૦	૫-૦ ૧-૮ ૧-૮ ૧-૪ ૨-૦ ૩-૦ ૧-૮ ૧-૪ ૨-૮ ૨-૮ ૧-૦ ૧-૦ ૨-૪ ૪-૦	૪-૪ ૧-૩ ૧-૪ ૧-૦ ૧-૧૦ ૨-૮ ૧-૨ ૧-૦ ૨-૪ ૨-૪ ૩-૪
૨. ન્ય. ગ. મહાદેવ કોરિં રોનડે. વિદેશ ગુજરાતી શાકીય.				
૩. ગુરુત્તમ વિદ્યાર્થીનું અવનયનિગ. પ્રાચીનકાવ્ય અવનયનિગ.				
૪. કાલંબરી (પૂર્વખંડ).				
૫. વૈતાલ પચ્ચોસી.				
૬. વિમળપ્રમથ. આપણા ધર્મ.				
૭. સંદેશ સંકર જય				

૨૧	કુમારસમસ્તક.	૨૦	૧-૮	૨૫
૧૨	ભક્તિમોનનો ભંડાર	૦-૧૨	૦-૬	૫૦
૧૩	વાલિમંત્રી ગામયજ્ઞ (૨૫ પૃષ્ઠ)	૩-૦	૨-૧૦	૧૦
૧૪	મુદ્રાંગનગદ્યાવલિ	૫-૦	૪-૪	૫
૧૫	વેપારોપયોગી પાઠમાળા.	૦-૧૦	૦-૮	૫૦
૧૬	વૈવેકમિત્રા	૦-૫	૦-૪	૫૦
૧૭	મગસરીના યત્રો.	૧-૦	૦-૧૦	૧૦૦
૧૮	સામાજ.	૦-૬	૦-૪	૨૫
૧૯	શ્રી કૃષ્ણજીવન.	૦-૫	૦-૪	૫૦
૨૦	બાળ મહાભારત.	૦-૬	૦-૪	૫૦
૨૧	બુદ્ધ, ધર્મ અને સંધ.	૦-૬	૦-૩	૧૦૦
૨૨	મગધારમિનાત્મક	૦-૨	૦-૧	૧૦૦
૨૩	એક દેવીના આત્મ વૃતાન્ત.	૦-૬	૦-૫	૫૦
૨૪	ભતક-ભોલિય મૂળ કથા.	૨-૦	૧-૧૨	૨૦
૨૫	સંક્ષિપ્ત- બાળસંસ્થાવ	૨-૮	૨-૨	૧૦
૨૬		૦-૮	૦-૭	૨૦

૧૯૭. શુભૃગઃ મંદ્યા.	કન્યાઓ તથા સ્ત્રીઓને ખાસ ઉપયોગી. કન્યા હાથરદ્ધોમાં-ચામે છે.	૦-૧૦	૦-૧૦	૨૦
૨૮૦. ધ્યાનઉત્તર અને બાળરક્ષક.	સુન્દરી સહિસં પરિપક્વે આ ખાસ સ્ત્રીઉપયોગી ઉત્તમ નિમંધની લેખક બામ મીસીસ ઉપાધ્યાયને પત્નિ તોલ્લો સોનાનો ચાંદ આપે છે. દરેક સ્ત્રીને વંચાવના ચોગ્ય.	૦-૬	૦-૬	૧૦૦
૨૯૦. ગુજરાતી શબ્દકોષ.	રા. લલ્લુભાઇ ચોકળદાસ પટેલ કૃત. શીતર હબર શબ્દનો ગુજરાતી શબ્દ દ્વાલ આ ઝોડજ છે. ગુજરાતી શબ્દોમાં તે ખાસ ઉપયોગી છે.	૬-૦	૫-૪	૧૦૦
૩૦૦. જર્મનીની ઉન્નતિ.	રાજકુમાર ચર્ચાથી તત્ત્વન રહિત હોય પ્રતિહાસ-વિષય હુન્નર-ઉદ્યોગ-એતીવાડી-વેપાર-રાજ્યનિધિરણુ વગેરે વિષયની પુસ્તી પ્રાદિતીથી ભરપૂર છે.	૧-૧૦	૧-૪	૫૦
૩૧૦. રમણ સહિતા.	એક કરથી પ્રદર્શિત કર્તા સાક્ષર શ્રી નરસિંહરાવ ભોળાનાથ દીવેડીઆ. અને ઉપોદ્ધાત તથા ટીકા લેખક યો. આનંદશંકર બાપુભાઇ ધુવ. દસ ચિત્રો સાથે. (લાખરે માટે મંજુર છે)	૧-૪	૧-૧	૨૫
૩૨૦. નૃપુરજંઘર.	સા. શ્રી નરસિંહરાવ ભોળાનાથ કૃત નવો ત્રીજો કાવ્યસંગ્રહ. વિસ્તારી ટીકા તથા કવિતેવની મનોહર ચિત્ર સાથે.	૧-૦	૦-૧૪	૨૫
૩૩૦. દીનને સાગર.	સાક્ષર કૃત ગજલો-ભજનો-શાઓ-નારદહાકિત સ્તવ વગેરેનો સંગ્રહ. સુશીલમના લેખાણુ શબ્દકોષ સાથે.	૨-૮	૧-૧૨	૫૦
૩૪૦. સંસાગિકા.	મહુમ બી. એમ. મલબારી કૃત દેશભક્તિપોષક કાવ્યો.	૨-૦	૧-૪	૨૫
૩૫૦. કલાપીની કેશરવ	૨૪૦ કલાપીની કાવ્યોનો સંગ્રહ. આવૃત્તિ ચોથી.	૨-૦	૧-૧૨	૨૫
૩૬૦. કલાપીની વિરલ.	મરતકરિ ત્રિભુવન પ્રેમશંકર કૃત એક સરસ કાવ્ય. સા. શ્રી ન્દાનાલાલ કવિના ઉપોદ્ધાત સાથે.	૧-૪	૧-૧	૧૦
૩૭૦. કલ્પોલિની.	રા. બેદાદશર્મા કાવ્યો. ઝોન. સગ જટુણીને સમર્પિત. ૪૦ લાંબાં માટે મંજુર.	૦-૬	૦-૬	૫૦
૩૮૦. હૃદયકંજ.	રા. ચીમનલાલ દામોદરદાસ ત્રિપાઠીના કાવ્યોનો સંગ્રહ.	૧-૦	૦-૧૪	૨૫
૩૯૦. ગઝલીસ્તાન.	ગુર્જર કવિઓની ગઝલોના સંગ્રહક સ્વાગત ગઝલ વિશે દી. ૦. ૨૭૭૯૯-લાહના ઉપોદ્ધાત સાથે.	૦-૧૨	૦-૧૦	૨૫
૪૦૦. સુન્દરી મુલોધ ગીતસંગ્રહ.	ગીતો-ગરબા-રાસ વગેરેનો સંગ્રહોનો આવા ચોગ્ય સંગ્રહ સા. કાશીયાદત.	૦-૮	૦-૭	૨૬
૪૧૦. ન્હાના ન્હાના રાસ	સા. શ્રી ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ કૃ. ૧-૫૦ રાસ-ગરબા-ગીત વગેરે.	૦-૪	૦-૩	૫૦

હાલ શા શા લાભ મળે છે ?

પુસ્તકમાળાના મુખ્ય નિયમો—(૧) આદક યનારે પ્રવેશ શીના આઠ આના ભરવા.

(૨) આદકને આ માળાનાં તમામ પુસ્તકો અર્ધી કિંમતે મળે, ને તે તેને લેવા પડે.

(૩) વર્ષમાં વધારેમાં વધારે ૩ આરનાં પુસ્તકો નીકળે. (૪) વર્ષ પૂરું થયે આદક

માંથી કમી થતું હોય તો પ્રવેશ શી પાછી મળે. (૫) વર્ષની યરઆત ગન્યુઆરીથી.

પ્રવેશ શીના આઠ આના એક વખત હારીને આ પુસ્તકમાળાના કાપમના આદક યનારને સન ૧૯૧૬ નાં નીચેનાં આઠ પુસ્તકો અર્ધી કિંમતે મળે છે:—

ફર્લ્યાત લેવાનાં.

એમિલિક દાખલ મળવાનાં.

૧-૦-૦ ચોખેરવાલી. પ્રથમખંડ (સર

૨-૮-૦ દીવાને સાગર,

રવીન્દ્રનાથ ટાગોરકૃત નવલકથા)

શાગરની કવિતાનો સંગ્રહ.

૦-૮-૦ પશુમાંથી કેવ. (મહાત્મા જી.

૧-૪-૦ કુમુદચન્દ્ર. (નવલકથા.)

સ એલન ઉપરથી.)

૧-૧૦-૦ જર્મનીની ઉત્પત્તિ શાથી થઈ?

૧-૮-૦ પ્રવાસીના પત્રો.

ચોખેરવાલી, ખંડ બીજો.

૦-૮-૦ આળઉંઘર—આળરફાળુ.

અવતારી અશોક. (નવલકથા.)

(ખાસ અંકિયોગી નિમંધ.)

આ ઉપરાંત સન ૧૯૧૫ ની શાલનાં ફર્લ્યાત તથા એમિલિક મળીને ૩. ૭-૦-૦નાં નીચેનાં આઠ પુસ્તકોનો આખો સેટ ૩. ૩-૮-૦ માં મળે છે. (જુદા પુસ્તક આદકને પોણી કિંમતે મળશે.)

ફર્લ્યાત.

એમિલિક દાખલ મળવાનાં.

૧-૮-૦ હાસ્યમંદિર.

૧-૮-૦ ખાપ અને પચાસાપ, બે ભાગ.

૦-૮-૦ ગોપાળ કૃષ્ણ ગોખલેનું

(નોવેલ.)

જીવનચરિત્ર.

૧-૦-૦ ક્રિડીશ રાજ્યની બલિહારી.

૦-૮-૦ સૌકેરિસ અને તેના સંવાદ.

(કવિતા.)

૧-૦-૦ સત્યભામા નાટક

૦-૧૦-૦ શ્રી પ્રદ્ધાદ. (નાટક.)

૦-૬-૦ આળમહાભારત. (ધર્મ.)

“જ્ઞાનશુધા” માસિકનું વાર્ષિક લઘુજન વિ. ૫૦ પોરટેજ સાથે ૩. ૧-૪-૦

છે તેને ખદલે ૩. ૧-૦-૦ પુસ્તકમાળાના આદક પાસેથી લેવાય છે.

સસ્તું અને સારું વાંચન જોઈએ તો જ આ પુસ્તકમાળાના આદક થતું. વધારે મોઢક વખાણની જરૂર નથી, અને કદાચ જરૂર હોય તોપણ તેમ કરીને લક્ષ્યાનવાની ઇચ્છા નથી. એક વખત પુસ્તકો નજરે જોવાથી જ ખાતરી થશે.

અર્ધી આનાની ટીકીટ મોકલનારને પુસ્તકમાળાના નિયમો તથા તમામ પુસ્તકોની મોટી યાદી મફત મોકલાય છે. લખો—નીચેના સરનામે અમદાવાદ કે મુંબઈ—

મેનેજર-જીવનજ્ઞાન અમરશી મહેતા;

કે. જ્ઞાની હનુમાનગદી નં. ૧૫૨. }

કે. પીરમશાહ રોડ;

મુંબઈ. (પો. નં. ૨.) }

અમદાવાદ.

પાતાળનો અવાજ.

અમૃતધારાનું મેં મારા હૃદયમાં સેવન કર્યું, તે અતઃકરણથી અનુભવન આપુ
છું કે, જે રોગોના નીચે લખ્યું છે એ લાભદાયક પ્રમાણિક છે. મોડીથી એક પેરલન,
સાદિયા નં ૧૨૪૨, જોઈએ, અમેરીકા.

એક અન્ય બાઈની સમતી.

મારી પુત્રીએ અમૃતધારાની શીશી આપની પામેથી માયા માસમાં ખરીદી હતી,
હું આપને લખું છું કે એ બંધન અદ્ભુત વાનું છે, અને મનુષ્ય જાતિને માટે એક
આમત છે, હું હું કે કરી છું તે મિત્ર થઈ સમીપ નહીં ધારણ છે કે તે સર્વ
રોગ મટાડનારા છે. જો અને તેની પહેલાં અબર હોત તો મારા પ્યારા પતિનો છવ
તેથી બચી જત. અમૃતધારાની પુરી પ્રશંસા થઈ શકતી નથી, અન્ય આપણ તેની
સાથે સંકાપનો કરી શકશે નહીં.

ઇ. બેહનસન, ચુનાર.

કવિ વિનોદ વૈદ ભુપણ પં. કંકુરદત્તશર્મા વૈદની દવા.

અમૃતધારા દરરોજ પાસે રાખો.

જો એકદર દરેક જેની માત્ર ૨-૩ ટીપાં છે, તે લગભગ સર્વ રોગો, જે લગ-
ભગ ધરેમા પડે, બાળકો, સ્ત્રીઓ અને પુરુષોને થાય છે, તે સર્વનો સામગ્રીય ધમાલ
છે. આવામાં તેમ આપડવામાં બનેલાં કામ આવે છે. કોઈ અચાનક દુઃખ થાય, તો
તેને અચાનક દુર કરે છે. મહેનોના રોગો દિવસમાં, દિવસોના રોગો કલાકોમાં, કલા-
કોના મિનિટોમાં દુર થઈ જાય છે. એકવાર અજમાવો, જુડી નહોતી બચે અને
અસહન ખરીદો.

રોગોના નામ કે જે અમૃતધારા દુર કરે છે.

દરેક પ્રકારની પીડા, દમ, કાસ ખાંસ, સળેખમ, અપચો કોસેરા, અરુચી, બાઈરો
મંડગોટ, પેરિયુમ ઝુળ, સંઘર્ષણી, અતિસાર, વમન, અપરમાર, (ચૂગી દંતપીડા વગેરે
દરેકના સર્વ રોગ, તાકાત સર્વ રોગ, મળના સર્વ રોગ, ફાલ્સા, દાદર સોળ, દાર્દ, માખી
વધી, સર્પ, હડકાં કુતર હાદર વિગેરેના દમ, સર્વ પ્રકારના, સોળ, ઉપદેસ, અડાનું દરદ
આંતરિક વે બાહ્ય પીડા, હરસ, ચોટ, દુર્ગંધતા પ્લેગ, પ્રસુતા પ્રદ, સોમરોગ પાંડુરોગ ક્ષય,
રાજકુમા, બરોળ વાયાનો ગોળો ગંદગાય, કંકમાળા સનિપાત, પાંચરોગ, દદરોગ મુનચ,
મોસિક બંધ, વાતરોગ, અહીં વાત, રક્તપીત, દર્દકરે દાઢપુ, પિત ઉન્માદ, મણુ પેડનું
અવાજ ખેસી-વે, મુપાચમ, કહેળાનું દરદ માયું, છાતી, ફેરસા, આતરડાં વિગેરેના રોગો
મટાડે છે. કીમત ગોડી ૫૨૫, રૂ. ૨૧. અર્ધીશીશી રૂ. ૧૧ નમુનાની કીમત ૦-૮-૦

કીમત મોટી શીશી રૂ. ૨૧, અર્ધીની રૂ. ૧૧, નમુનાની કીમત ૦-૮-૦ રૂ.
પત્રવ્યવહારને માટે લખો અમૃતધારા (પાંચ) લાહોર

તૈયાર છે ! માત્ર પોપ માસ સુધી જ ખાસ તક-પોસ્ટેજ

અતિ ઉત્તમ પુસ્તકો.

વિવિધ તથા ચરિત્ર માળા દ્વારા નિકળેલાં સ. ૧૯૭૨નાં ઉત્તમ પુસ્તકોના સેટ હવે તૈયાર થયેલા હોવાથી, તુરતમાં ખરીદવા ઇચ્છનારને ખાસ સગવડ આપવા માટે પોપ માસ સુધી તેનું પોસ્ટેજ માફ રહેશે તે પછી જીલ્લા લેવાશે.

વિવિધ ગ્રંથમાળાના ૧૯૭૨ના

ઉત્તમ ગ્રંથો

કુલ પૃષ્ઠ ૨૦૦૦

મુદ્દય રૂ. ૨, પાકાં પુકાં રૂ. ૩ પોસ્ટેજ ના મુદ્દય રૂ. ૨, પો. ના પાકાં પુકાં નથી

સ્વામી શમતીર્થ—બા. ૮-૯ મો.

આરોગ્ય વિષે જ્ઞાન—મો. ૬૦ ગાંધી કૃત.

ગ્રંથ ઉત્તમ લેખ—ગર્ભનામપ્રસ, શીલમાં

૨૧ વર્ષ, અને ૧ મહાન લક્ષ્યઓ.

પ્રભુમય જીવન...નામ પ્રમાણે જ વિષય.

કુટુંબી સામાજિક રૂઢિ ધોષપ્રદ વાતો.

હિંદી બોલીમાં ૪૦ ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ.

ચરિત્રમાળાનાં ૧૯૭૨ નાં

જીવન ચરિત્રો

કુલ પૃષ્ઠ ૧૫૦૦

રાજા શમશેદનરાય-હિંદના પહેલાં સુધારક.

સમ્રાટઅકબર—ખરા રૂપમાં વર્ણવેલા.

સ્કોટલેન્ડનો મહાવીર વાલેસ તથા પ્રાચીન

સમયના ગ્રીસનો મહાવક્તા ડિમોસ્થનીસ.

ધર્મતમા ગ્લેડસ્ટન અને ગર્ભન સામાજ્યનો

સ્થાપક પિતા પ્રિન્સ બિરુગાક

ઉપરોક્ત માળાઓના આગલાં ધણાં ખર્ચ વધોના સેટ પણ જીલ્લા કિમ્બેજ મળશે. પો. જીલ્લા.

ટપાલમાં મંગાવનારે આ પત્રના નામ સાથે અમદાવાદ જ લખવું. વિગતવાર સચીવેષ મૂલ

સસ્તું સાહિત્ય વધિક કાર્યાલય. }

મુંબઈ-૨.

અને અમદાવાદ.

મસિક દરનાર તંત્રી દોલનરાય દાહ્યાદા દેસાઈ, સત્સંગ એવીસ અગાઉરોડ-મુસ્ત. મુસ્ત અપાડીઆ મકલા, તામરાજાની પોજ, લક્ષ્મીનારાયણની વાંકીમાં આવેલા પેટન વિગત. પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં મળેલું કસનદસ્ત કાપડીયાએ છાપ્યું

પુસ્તક ૮૨
અંક ૬ થો.

સત્સંગ.

પૌષ.
સ. ૧૯૭૩

કાવ્યશાસ્ત્રત્રિનોદેન કાલો ગચ્છતિ ધીમતામ્ ।
વ્યસનેન તુ મુર્ચ્છાણામ્ નિદ્રયા વલદેન વા ॥

માસિક :

જગત એજ બ્રહ્મની ભાવના.

-લાવણી-મિશ્ર-માખી-

જગત એ સ્વરૂપ છે મારૂં,
હુ થી ના જગત છે ન્યાડું
વશી રહું હું સર્વમાન, સર્વ મારામાં રહે,
અકલિત ધટના માદ્યસી, મારો થયે મુજને લહે
નથી હું મા અહમ મિતિ,
નથી હું મા દેવ કે પ્રીતિ,
સર્વ છે મારૂં એ ધ્યાડું (૨) જગત- ૧
હુ થી સર્વે ઉપજતું ને સર્વ લય હું માં યતુ
સર્વ બાસે બેઠે ન્યાલગી, બેઠેમય મન બાસતુ
નથી કોય અલ દે મનોમય,
સર્વ નો છે મારામા લય
સુત હું સૌમા છું ન્યાડું (૨) જગત ૨
દેશાઈ મોતીલાલ મનુરભાઈ મહુધાવાળા.

પટ્ટદર્શન.

ગૌતમ ન્યાય તથો એ ગ્રાધ, કાર્ય થકી કારણનો શોધ,
જગત કાર્ય વસ્તુત સિદ્ધ કારણ રૂપે ઈશ્વરે લીધ,
યમમાની ટાળે અવરોધ, ગૌતમ ન્યાય તથો એ ગ્રાધ
કણ્ણાદ ન્યાય પરમાણુ ગ્રહે, પચ્ચભૂતને મિથ્યા કહે,
પરમાણુ પૂરણ પ્રસ્તાર, આત સૂક્ષ્મ તે ઈશ્વર ધાર,

તેજ નિત્ય વ્યાપક સિદ્ધ છે, કણાદ-આય પરમાણુ એ, પૂર્વમિમાંસા જૈમિનિ કહે, વેદ મૂળ આધારજ છે, એ આધારે 'કર્મજ' સત્ય, 'કર્મ' કૃણે માને ઉત્પત્ય, 'કર્મ' યાજતાં કાંઈ ન રહે, પૂર્વમિમાંસા જૈમિનિ કહે, કહે ઉત્તર મિમાંસા સત્ય, વેદવ્યાસકૃત એ વેદાન્ત, એક બ્રહ્મ તે સત્યજ નાણ, જમત દ્યુતે મિથ્યા માન, એકજ બ્રહ્મ યકી ઉત્પત્ય, કહે ઉત્તરમિમાંસા સત્ય. કપિલમુનિ કૃત સાંખ્યજ જેઠ અનેક તત્વો માને એઠ, પ્રકૃતિથી યાતાં ઉત્પત્ત, તે સહુ આત્માથી છે સિત્ત, આત્મા પ્રકૃતિ ઉભયજ નિત્ય, પુરુષતણી છાયા જે રીત, પુરુષ પ્રકૃતિ એ વિધ નાણ, ઉભય અનાદિ એજ પ્રમાણ, ઉત્પત્તિ સ્થિતિ લય એ યકી, ઇશ્વરતું અસ્તિત્વજ નથી, એમ અનીશ્વરવાદી એઠ, કપિલમુનિ કૃત સાંખ્યજ જેઠ. પતંજલી કૃત યોગે કહેા, ઇશ્વર જીવથી જુદો લહેા, ઉપાસના-યોગજ સાધતાં ઇશ્વરમાં જીવની એકતા એમ જીવનો શિવજ યથો, પતંજલીકૃત યોગે કહેા.

ભાંગવાન શિવરાંકર ભદ્ર.

ભો! હું બાળ તારો છું.

ભો! જેવો ગણે તેવો તથાપિ બાળ તારો છું.
નિ તે લાખ હું જેવા પરતુ એક મારો છું.

નથી શક્તિ નીરખવાની,

નથી શક્તિ પરખવાની,

નથી તુજ ધ્યાન ધરવાની,

તથાપિ બાળ તારો છું.

નથી જપ-જપ મેં કીધા,

નથી કંઈ દાન પશ્ચ કીધાં,

અધમ રસ્તા સદા લીધા

તથાપિ બાળ તારો છું.

નથી મેં ગ્રંથ કાં જોયો,

નથી મન-મેલ મેં ઘેયો,

જુદી જહાંમાં અરે મોઢો.

તથાપિ બાળ તારો છું.

કરી ના સંતતી યારી.

પરસ્તી ના ફરી તારી,

ઉર સંતાપ છે મારી,

તથાપિ બાળ તારો છું.

ચિદાત્મ હય એ મારા!

ગુન્હા કર માફ સો મારા.

જુદ્યો ઉપકાર હું તારા

તથાપિ બાળ તારો છું.

દયાકર દુઃખ સો કાપી,

અભય દે શાંતિપદ આપી,

પ્રભો હું છું પૂરો પાપી

તથાપિ બાળ તારો છું.

કૃપાકર હું મુંઝાઉ છું.

સદા હિન્દો રીખાઉ છું.

પિતા! તુજ ધ્યાન આદું છું.

પ્રભો! હું બાળ તારો છું.

ખરબાળા. } ધીરજ.

અક્ષર સ્થાન.

(અગ્રજ)

નથી જે પૃથ્વીના, પદ્મમાં,
 નથી જે ક્ષત્રિના મહાગા,
 નથી જે દિવ્ય આકાશે,
 પડ્યું તે મત્વ મુજ પાસે 1
 નિગસ્મિત ન્યાં રેલે,
 છતાં મહાજૂજ ન્યાં ખેલે,
 સતાતન ન્યાં સુખી સદા,
 અમારી ત્યાં અમી દૃષ્ટિ. 2
 શીખવણી ન્યાં ન મતોની,
 ન મર્પાદા મહતોની,
 ધરમનાં ન્યાં મતિંગો નહીં.
 તપશ્વર્ગ અમારી તપદા 3
 શુદ્ધામી કાપદાની નહીં,
 વિધીના વાવદાની નહીં;
 દરેખી શપદાની નહીં,
 સદા રચીને અગારી તપદા. 4
 ઉમેદો કે ન બેદોની,
 જમણતા ન્યાં ન બેદોની
 સદા સદા ઉં અભ્યાસી,
 અમે એ રચાનના વાસી. 5
 કવિ હાહરકરજ વિચારામ પંડિત.

ત્રેપવાસ અને તત્સંબંધે

વૈદિક અને ધાર્મિક

વિચારો

મહીસાગરને તરે

આહાલુગામ

તા. ૨૪ ૪-૧૬

પ્રિય બન્ધુ !

અત્રે કુશળતા પ્રવર્તે છે હૃદયુષ્ય કે ત્હારે

ત્યાં પણ તેમજો. પત્ર મલ્યો, ત્હારી ચંદ્રામીના
 મમાધાનાર્થે કાંઈક વિચેચન કરવા ધારું છું.

આપણાં દિન-દુ સાંજોમાં, પુરાણાદિકમાં
 એકાદશીના ઉપવાસ માટે આસ કરીને લખવામાં
 આવ્યું છે. ખરી રીતે જોતાં એક સાધારણ
 વાતને માટે પણ આપણાં શાસ્ત્રો અતિચયોક્તિ
 કરીપણું પુણ્ય પાપ લાગે છે એમ જણાવે છે.
 અને કેટલીક રીત કે; જેને આપણા જોના
 અગ્રેજ કેળવણી પામેલા અને પાશ્ચાત્ય વિચારના
 અનુકરણ કરનારા રોગ (દબંગ) માને છે ત્હેમાં
 પણ દિન-દુશ્ચરનાં ગૃહ તત્ત્વો સમાવેશ છે.
 સાધારણતઃજ આપણી છેકે આપણે તે વહેમ
 અગર વૃત્ત શાધી દાખવ ચલા! ત્હેનું મુજ
 શું ! તે શોધવા સિવાય અને તત્ત્વજ્ઞાનને બનેલો
 ઇતિહાસ જાણવા સિવાય નિરર્થક આશ્રેષ્ઠ કરીએ
 છીએ. દીકા અથવા આશ્રેષ્ઠ એવી રીતે કરવો
 જોઈએ કે દાહ પણ પક્ષ ત્હેનું સમર્થન કરી
 શકેજ નહિ અને આમ કરવાને માટે જે
 મન-ધે દીકા કે આશ્રેષ્ઠ કરતા દોષએ તે
 મંજૂ થતી અથ ઇતિ જાણવાની સર્વજ્ઞ
 આપરવકતા છે.

વૈદિક શાસ્ત્ર કહેછેકે માણસના શરીરમાં
 પિત્ત વિહાર નરકારે વધી પડેછે ત્યારે અને
 કાનેક રોગો ઉત્પન્ન થવાની સંભાવના રહે છે;
 અને ત્હેનો આપણને અનુભવ છેજ સખત
 મનુરી અને મહેનતનાં કાર્ય કરવાથી કકડીને
 જૂખ લાગે છે, આ પ્રસંગે પણ કેટલોક
 પીત્ત વિહાર શમી જાય છે. જે માણસને
 કકડીને જૂખ લાગે છે ત્હેનું શરીર સદાએ આ-
 રોગ્ય રહે છે ત્હેનું કારણ પણ હવે સમજાયું
 દરોજ.

આ વિહારના શમન અર્થે એક એવો
 નિયમ ઘડવામાં આવ્યો કે દરેક મનુષ્યે જનતા
 સુખી અગિઆરમી તીથિને ત્રિવસે ઉપવાસ
 કરવો જેથી તે રોગની ઉત્પત્તિ અટકાવી શકવા
 સક્તિમાન થઈ શકે. પિત્તવિહાર શાકપાન અને

બાજીપાલા તથા મસાલાના દ્રવ્યોથી વધુ પ્રમાણમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ખાસ કરીને આ કારણને લીધે જ એમાસનાં છેદના માસમાં પિત્તવિકારનું જોર વિશેષ હોય અને તેનેજ લીધે ઘણા માણસો સખત જવરની ખીમારી ભોગવે છે.

કેટલાક માણસો ચાતુર્માસમાં-એમાસા એકલામાંજ હજી ઉપરોક્ત પુરાતન નિયમ પાળે છે અને તેઓમાં જો ખારીકોથી જોષ્ટુ તો ખીમારીનું પરિમાણ ઘણું જ ઓછું માલમ પડશે.

હવે આપણે ધાર્મિક દૃષ્ટિથી જોઈએ.

ભારતરત્ન સ્વામી સુમતીય એવાજ બાવમાં કહે છે કે “જમ જમ આપણી ઇન્દ્રિયો વધારે શિથિલ થાય છે તેમ તેમ આપણે પ્રભુ પરાયણ વૃત્તિ વિશેષ રાખી રાકીએ છીએ. સંહારના મ્હોરમાં સર્વ ઇન્દ્રિયો શિથિલ હોવાથી સ્નાનથી રૂઝિત આપી આપણને સંધ્યા-પૂજા કરવા શક્તિ ફરમાવે છે તેવું કારણ આજ.” હવે ઇન્દ્રિયો શિથિલ કરવાનો મુખ્ય અને સરળ માર્ગ તે ઉપવાસજ છે, એમ આપણે કમુલ કર્મો સિવાય છુટકોજ નથી.

ઇન્દ્રિયનિગ્રહ આત્મસંયમનના ઉચ્ચ પદનું અવલંબન કરવા મેં તેને પહેલાં લખ્યું હતું. પાદ દશે કે ઇન્દ્રિયો શિથિલ કર્યા સિવાય હેમવિનય પ્રાપ્ત થતો નથી. ઇન્દ્રિયોનો વિજેતા મનપર પૂર્ણ કામુ રાખવા સક્રિયવન્ત થાય એ નિઃશંક અને નિર્વિવાદજ છે. હવે જે મન મોટે ભારતચક્રચૂકામણિ ભગવાન શ્રી કૃષ્ણ જેવા પણ કહે છે કે:—

“મન एव मनुष्याणां कारण बन्धमोक्षयो: ।

x જીવાસુઓને “વિવેચક” વર્ષ ૧ લાનાં ૧૧માં અંકમાંનો “બ્રહ્મગિરિનાં રત્નોદયો” નામનો આત્મસંયમન વિશેનોજ “યોગી” સંદાથી લખેલો આ લેખકનો લેખ નિરિક્ષવા વિનંતિ છે અત્ર તે લેખ વિશેનોજ ઉલ્લેખ છે.

અને વળી કહેવાયું છે કે:—

यचलं हि मनःकृष्ण प्रमाथि बलवद्दमम् ।

તત્સાહં નિમગ્ન મન્યે વાયોહિવ સુદુષ્કરમ્ ॥

તેવા મનને પણ જીતવાનો, સારથીમાર્ગ ઉપવાસ છે એ આ ઉપરથી સ્પષ્ટમળશે. જે મનુષ્ય મનને જીતે છે તે પોતાને અને પોતાને જીતનાર સમસ્ત વિશ્વને જીતી શકે છે. “મનજીત્યું તેજ્યે જગજીત્યું” એ કહેતીનું હાંદ આથી સ્પષ્ટમળશે. આ રત્નપ્રસંગ ભારત ભૂમિનું રત્ન સ્વામી શ્રી સુમતીય કહેલે: “શ્રીસતે મદાન ગણિતવેતા આર્કિમીડીઝ કહેતો કે યોડી શક્તિથી આખી પૃથ્વીને કું હલાવી શકીય પણ ફક્ત પૃથ્વી બદલ હભા, રહેવાને યોડીક રિથર જગ્યા, અને મદદને મોટેલાંબો સરખો એક ડાંડો (Lever) મળે મળવાં જોઈએ, તે આપણને એવી જગ્યા મળી નહિ પરંતુ જેના ઉપર ઉમારહીને સમસ્ત વિશ્વને હલાવી સકાય એવું સ્થાન હમારો પોતાનો આત્માજ છે। ત્યાં જઈને આત્મસ્વરૂપે સ્થિત થઈને જે હિલચાલ કરીશું તે આખા જગતને હલ-મચાવી મૂકશે” તો આત્માને-પોતાને જીતવા હેનાપર જોઈએ તેવી છાપ પાડવા ઉપવાસ એ પ્રાર્થના અગત્યનું સાધન છે.

આ ઉપરથી જાણી-સાકારી કે ઘણાખરા ધર્મો ઉપવાસ કરવાનું ફરમાવે છે એ આવા ગૂઢ હેતુથીજ. જૈનો, હિન્દુઓ, મુસલમાનો બૌદ્ધો બિષ્ણુઓ, ખ્રીસ્તીઓ ઉપવાસનું ઘણું મહત્ત્વ લખ્યું છે તે આવા ગૂઢતમ હેતુને અવલંબીનેજ.

વળી વૈદકશાસ્ત્રોનો મત એવો છે કે રોગ પેરા થવા દઈ દવા કરવા કરતાં તેને મૂળથીજ અટકાવવો એ સારું છે; Prevention is better than Cure. એવું પાંચાત્ય ચિકિત્સકો પણ કહે છે અને તદનુસાર ઉપવાસ કરવો એ ઘણા રોગનાં હાંડો મૂળ કાપવા બરાબર છે.

હાલ અમેરિકા વિગેરે સુધરેલા અને સમસ્ત વિશ્વના અગ્રગણ્ય મજાતા દેશોમાં પણ ઉપવાસીનું મહાત્મ્ય પ્રમિદ્ધ છે ઉપવાસથીજ ભયંકર રોગો મટે છે એવું તહેમણે અનુભવ સિદ્ધ સાબિત કરી આપ્યું છે અરિયણના કેટલાક પુસ્તકો પણ અમેરિકન સાહિત્યમાં હમણાં યોડા વખતથી નીકળતાં જાય છે.

યોડા વખત ઉપર મ્હને પોતાનેજ દરરોજ સખત નરકોરીપુટ રૂપ થયું હતું. મ્હે ખાસ ત્હને માટે એક ઉપવાસ (તે દિવસે એકાદશી નદિ હોવાજતાં.) કર્યો અને અભયજ્ય જેવી રીતે મ્હને બજે દિવસે ફેર માણુમ પડ્યો. તજ્યાર દિવસમાં તે દરદ સમજાગુ નાપુદ થયું. ઉપવાસ કરવાના બે પ્રકાર છે, એક ફજાહાર કરીને અને બીજી અનશનજ આ બન્નેમાં અનશન વધુ ફાયદો કરે છે કિંતુ તજ્યાર દિવસ કે તેથી વધુ ઉપવાસ કરનાર x અથવા શિથિલ પ્રકૃતિ વાળાને તો ફજાહાર વાળોજ શાસ્ત્ર છે.

મ્હેસાક મૂખ્યાં કહે છે કે “જય્હારે થરમાં અજ ન હોય” ત્હારે ઉપવાસ કરવો જોઈએ.” ખરું! ત્હેમના મૂદમાં તો અજવા ગીરિકૃશ દોદમ મારી મુક્યા હશે. આ પત્ર ત્હેવા કોઈ મહાત્મા (1) જડે તો તેમને વચ્ચાવજે.

વળી એક વાત યાદ આવે છે કે એક વખત એક બન્યુએ મને જજ્યુન્યુ કે “ત્હેમે ઉપવાસ કરેા છે પણ તેનું તમને મ્હોલું પાપ લાગશે.” મ્હે કારણ પૂછતાં તેણે જજ્યુન્યુ કે “જ્યારે શરોરૂપી એજીનને કાવસારૂપી અન નથી મળતું. ત્યારે તે વીર્યને ઉપયોગમાં લે છે. એટલે વીર્ય બગાડાય છે. અને પાશ્ચાત્ય તેમજ અમેરિકન વિદ્વાનોએ કરેલી શોધ પ્રમાણે વીર્યમાં નાના પુછડીવાળા અસખ્ય કીડાઓછે. હવે વીર્ય બજે એટલે આ કીડા મરી જાય છે. તેનું પાપ તમને લાગે છે કારણ તમારે

અહિંતા પરમો ધર્મ એ સિદ્ધાન્ત માન્ય છે.” જવાબ આપવામાં આવ્યો કે “ભાઈ! આપ આ કલ્પનામાં એક ગંબીર ભૂલ કરેા છેા કારણ વીર્ય કાંઈ બળતું નથી પણ પિત્તવિકાર પિત્તનો સમદજ બજે છે કે જ્હેલતા પ્રમાણથી વધુ પ્રમાણમાં એકત્રિત થવાથી રોગનું જનનસ્થાન થઈ પડે છે. જરા વિચાર કરતાં આ વિવાદજ નિરર્થક જજ્યારો સવિશેષ મસ્તિષ્કમાં છે, વીર્યનું સ્થાન અને પિત્તનું સ્થાન પેટછે. હવે વિચાર કરોકે જ્હારે આમવાગે ત્હારે પાસેની ઝુપડી બજેકે અર્ધા ફોસ પર આવેલા રમ્મ મહાલયબજે?— ઝુપડીજ બજે તે પ્રમાણે નિર્માલ્ય પિત્તજ બજે છે નહી કે મહા મુશ્વવાન વીર્ય ભાગ્યે કોષકજ માણુસ એવો દરો કે જે જુમ ઉડાવશે કે ઉપવાસથી મને ગેરફાયદો થાય છે.

ઉપર પ્રમાણે આ વિષય માટે વૈદિક અને ધાર્મિક મુદતમ હેતુઓ છે પણ આપણે મોનીએ છીએ તેમ હમણ કે રોગ નથી તેમજ તે કેવળ કપોળકલ્પિત પણ નથી કિંતુ કાશ્લા, વિચારવન્ત, અને મમસ્ત જગતનું કલ્યાણ મજીનાર ઋષિ મુનીઓએ પડેલું સાનુભવસિદ્ધ મોક્ષ આપનાર ઇચ્છિત ફજાદાથી રત છે.

ત્હારા તરફના મુખ્યાકારીના સમાચાર જજ્યુવશે પૂજ્ય વર્ગને મ્હારા પ્રજામ અને મિત્ર મણજમાં.....ને જ્યજ્ય કહેશે તેમજ ચીં.....ને આશીર્વાચન જજ્યુવશે એમ હમ્મજ છુ

લીં ત્હારોજ

નાગરભાઇ હમ્મરભાઇ પટેલનાં જયવન્ત

x “ નકોગોડો ઉપવાસ. ”

* વાણીઆઓ (અઠ્ઠાઈ) મુસલમાનો (રોજ) બાવિક દિન્દ (આન્દ્રાપ્રજ્યુદિત) વિગેરે

ગાંડો “ગુજરાતી”

(સેખક. શુકલ હરિલાલ નાદવણ, વડોદરા.)

અરે જુઓ તો ખસ કે મારી કમનસૂતી મારા બાપને હું એકનો એક જ પોટનો દીકરો તેથી મારું નામ “ગુજરાતી” પાડ્યું મારા બાપનો અથાગ પ્રેમ તેથી અને લાડ લગવવામાં તો બાકીનું ? વળી પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપા તેથી લક્ષ્મીનો વાસો પણ મારે જ ત્યાં લક્ષ્મીઆદની મહેરમાની એટલે મારી આખર અને પોલીશનમાં કહેવું શું ?

હતાં મને પાછળથી સૌ ગાંડો ગાંડો કહે છે આ દુઃખ મારે કેને કહેવું ? જુઓ મારી રીતમાત તેમાં કંઈ ગાંડપણ છે ? મારા હાથની નસો મજબુત થયા માટે એક મજબુત હાથથી ઉપાડવાની કસરત કરવા સાર સારામાંસાર મજબુત હાથે ૨ ૨૫) ના મંગાવી હમેશાં મજબુત ગાર બિપાડવાની પ્રેક્ટીસ કરું છું અને રેલવે સ્ટેશન ઉપર મુસાફરી પ્રસંગે જાડી છું ત્યારે દયશીર ભારતી ટ્રંક મારી પાસે હોય છે તેની પ્રેક્ટીસ કરવા સ્ટેશનના મજબુરને હું ચારમાના આપું છું તેમાં કંઈ ખોટું ખરું ! લોકો કહે છે કે અરે મુખર્જી ? હમેશાં મજબુત ઉપાડવા માટે તું ઉલટાં નાણાં ખરેખે છે અને દયશીર વજનની ટ્રંક ઉપાડવાની અને તેની કસરતનો લાભ લેવાની તક વખતે બિચારા બીજાને ચાર આના આપે છે.

પૈસાપાત્ર હોવાથી સારામાં સારો બેચારક ખાડું છું અને તેથી મારા શરીરમાં લોહીમાંસોના વધારો થાય છે પરંતુ “ચાલ” ખીને કોમળી બેચારકથી મેળવેલ લોહીમાંસાંતું પાણી કરી નાંખું છું તેથી ડોક્ટર સાહેબો મને કોડની વરખોઈલ પીવાને ખાસ બલામણુ કરે છે તેથી હું ચાર મીને કોડની વરખોઈલમાં પચાસ-સો રૂપીયા તાંબુલું ને “ચાલ” પીવાતરફ મારું લક્ષ્ય જાયું કરું તો કોડની વરખોઈલ પીવાની

જરૂર પડે નહીં. અને વળી મારા શરીર પણ મજબુત થાય તે સારે હાથે પણ લખાય અને બીજારી ઉપકાર કરનાર માણસોનો પણ જવાબ થાય પરંતુ પૈસા કમાતાં શીખ્યો તેના લાભ આવા રસ્તે ન લઈ તો પછી મારી મુખર્જી નહીં ?

હોટલમાં જાઉં છું કે લોકો મને જોઈને જાણી મરે છે પરંતુ હોટલની મજા તો જુઓ કે કેવી છે ? અંધમ તો આપણને બોલકાગી વીગેરે લોકોને અડકવામાં પણ બાધ ગણાતો તેમના પીધેલા પાણીમાં માત્ર પાણીથી વીંછીને તેમાં જ આપણને ચાલ, દુધ, સોડા, લેમનો, ચરસ વિગેરે મળે છે, લોકો આથી કહે છે કે ચટલાયા અરે ! ચટલાયા રોના ! તેઓના જેવા પાણીમાં પીવા મલવાથી આપણી કુલી તેમના જેવી થાય અને તેથી એક જાતની આપણને વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે. કાળી, બીમ, લોકોમાં ચોરી કરવાનો બિચારા શુદ્ધ હોય છે તેથી તેનું એક પીવામાં આપણને તે વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય. મોચીમાં ચાંમડાં માંસ વિગેરેમાં કંઈ ઈતરણ નથી હોતી તેથી આપણને ચાંમડાં માંસ વિગેરેમાં ને ઈતરણ હોય છે તો દુર ચંપ. આપણી પાસે ચાંમડાં માંસ વિગેરે રહે તો બિચારું સાર લાગે. તેની આપણી દેવ પડે છે તેમાં ખોટું શું ? ને કોમળું એકું ખાવામાં આવે તે કોમળો શુદ્ધ આપણમાં પ્રાપ્ત થાય, આપણે બાલક હોવાથી માત્ર પુત્ર રોવા ઈશ્વરમંડી પ્રજાપાત્ર વીગેરે તેવા જ શુદ્ધ હોય છે તેથી હોટલમાં જતાથી અને જોડાં પાત્રોમાં ખાવા પીવાનો બિચારો બિચારા લાભ મળે છે અને તે દરેક કોમળો શુદ્ધ આપણમાં પ્રાપ્ત થાય. હોટલનાં રોડ તો પૈસાપાત્ર થવાની આશમાં પાણી ગળતા પણ નથી અને તેથી અનેક શુભેનું સંતપણ હોટલમાં મળે છે અને એથી વધીને ખીજે તો એ લાભ છે કે આપણા દેશમાં “કચા” આ બનાવનાર વેચનારનાં પાટીમાં અને બોર

અમરો હમોદામ જોખજો છીએ તે બીયારા-
ઓની રોજ હોટલમાં જવાથી ખુશી થાય
છે હોટલમાં જવાનું બંધ કરીએ તો આપણે
એક પાછની પશુ દવાની જરૂર પડે નહી
કારણકે આઠ પીવાથી હોડી મારાનું પાણી
થાય છે સોડાવોટરથી કારને લટને દસ્તનું
દરદ થાય છે લેગોનથી શરીરમાં શરદી છેવટે
પ્રાપ્ત થવાથી પુરુષાતનહીન થવાય છે અને
બરફથી શરીરની નમ્મો નરમ થાય છે આ પ્રમાણે
નરમ થયેલ શરીરને મજબુત કરવા માટે જોડેર
ખજરો વાણાઓની દવા ખરીદવાને આપણને
ઉપદેશમાં ઉપદેશ તક મળે છે અરે આથીજે બીજું
હું એક સાર કામ કરું છું કે દીવસમાં બે વખત
“દાર” પીવાનું બંધારણ રાખું છે દારની
મજા તો જીઓ ! દાર પીવા સાર કર્યો કે
ગુરતજ આપણુ શરીરમાંથી હોડી મારા અને
દીધિયુખની કુચી કે જે વીર્ય ગુરતજોડું થવા
માટે છે કે પછી તે કાષ્ટ દવાથી સુધરી શકવું
નથી દારપીવાથી જોડી વખત સુધી નીચો
રહે છે તેટલી વખત કામ કરવાની તાદાદ દોતી
નથી અને તેથી કામ કરવાની જે મુશ્કેલી હોય
છે તેનાથી છુટા થવાય છે તે સાથે ગ્લાની
યાને શરમ ઓછી થવાથી ગમે તેવું પાપ કાર્ય
કરવાની શક્તી મળે છે. નીચો ઊતરી મગો કે
ગુરત હમાસ માંદગીથી ખાટલે રહેલ હોય
તેવા માણસની શક્તી બરાબર આપણુમાં
શકેતી પ્રાપ્ત થાય છે અને તેથી બીયારાં નીચા
પરાધી પ્રાણીઓના મોશ તરફ આપણું લક્ષ
જામ છે અને દાર પીવાના પરીણામે તે
મેવન પણ કરવું પડે છે તેથી આપણુ શરીરમાં
અનેક જાતના રોગોતો ઉપદ્રવ થાય છે અને તેથી
આપણું આશુપ થાડ વરસનું નહીં થયુ હોય તો
નીચ વરસનું થઇ જાય છે એટલે આપણે
આ દુનીઆમાં પ્રજો વખત જીવવા પ્રમગ
નેથી આવતો સાથે અનેક પ્રકારના દુ.ઓ
સહન કરવાની સાથે આપણું ચતુ થવાનો
મોટો સામ મળે છે. /

ધરમા ચોર ન આવે તેના માટેતા એવું
કરેણુ છે કે ગાંભે ખુબ પીઈ છું અને તેથી
મારી છાતી નમળી પડી જવાથી ખાંસીનું
દરદ થયું છે આખી રાત ખું ખું કર્યા કરું
હું ગાંભે પીસાના બંધારણને લીધે આખી રાત
ઉપ આગતી નથી તે સાથે ખામીનું આવા
ગમનનો એટલું બહુ થયું છે કે રાત્રે સો
કરમ સુધી અવાજ મંબળાય તેવા જોરથી
ખાંસો બાહ મારા શરીરમાં નાચી રહ્યાં
હોય છે અને તેથી ચોરભાઈ જાણે છે કે ધરમાં
જામે છે તેથી ચોરતો આવેજ નહી પરંતુ
અતુભની કેળાએત ચોર હોયતો તો ખડુ મ-
નોથી ચોરી કરી જાય છે કારણકે ખાંસી નાચ
કરી રહી હોય છે તેથી દુ જામનો હોજોતો
પણુ ધરકે છાપર કાઠી અદર પેસવાનો
અચાજ મારા મને આવતો નથી તે સાથે
પેરી પટાસો ઉઘાડે તો પણ ખજર પડે નહી
અને લક્ષ્મી બાણને સાચવવાની જવાબદારી
એક રીતે ઓછી થાય છે.

“અશ્વિમથી આશ્લ ગણ અને સાચું
ઓવવાની મનાઇ થઇ” તેમા કાંઈ ઓછી મળ
હોય કે? જ્યારે અગ્રો અશ્વિનના બંધાણીઓ
ભેગા થઇ બરાબર મળમાં આવીએ ત્યારે
આશ્લ. બાહારની વાતો કરીએ, એક જાણુ
કહે કે એક પથ્થર અંદર ટક ટક થતો જોશથી
અચાજ આવતો હતો પથ્થરને ચારે બાજુ
તપાસતાં ફાટ કે કાણું કાઢ પણ જગ્યાએ
નહી હતું અને મજબુતમાં મજબુત પથ્થર
હતો. પછી તે પથ્થરમાં ટક ટક જેવો અવાજ
શ્રાથી થાય છે તે જોવાને પથ્થર તોડ્યો કે
ગુરત અંદર એક બમરી નીકળી અને તે પથ્થર
અંદર તાણ કરી સુમતી હતી અરે ! પરમેશ્વ-
ની કૃપાત ત્યારે બીજો કહે કે, દરીઆ વચ્ચે
એક એવું ગાડ છે કે તેવું પાંદડું અરણ્યી
ખાતે હોય અને રાત્રે તે પાંદડું મંદમા સામ.
ધરીએ કે ગુરત મોટા જોરેથી પાંદડાંમાંથી પાણી
નીકલવા માટે પડી બેઠે બેડાં મળેથી બરી થો.

ત્યારે ત્રીજે દહે કે. પરમેશ્વરની કુંદરતને કોણ પહેલે એક દીવસ એવું થયું કે એના બાપ ખેતરમાં સાતેડું લખતે ગયેલા. બળદ એક થા ક્યો અને લોચ બેઠો કે દુરત એક નાળાઓ જતો હતો તેને પકડી સાતેડું બેઠી દીધે આખો દીવસ મજેથી સાતેડું હાક્યુ અને રાત્રે દશરોર ચુવારનું ખાણુ અને છ સુંડલા ધાસ મુકી તો દસ મીનીટમાં ખાઈ ગયો આવી આની અનેક વાતો અફીમના બધાણી-ઓના ટાળામાં થાય છે અને તે સાંભળવાની મનજો કોઈક જુદીજ અરે છે તે સાથે મોટામો મોટો ગુણ એ હોય છે કે અફીમના પાકા બધાણી થવા પછી સંતાન પ્રાપ્ત કરવાની શક્તી નય છે અને તેથી હોકશાં આપ્રાપ્ત થવાની દુઝા ઓછી થઈ નય છે,

શાસ્ત્રાકારોએ પરત્તી સેવન માટે ધણુંજ પાપ લખ્યું છે તે સાંભળી મને તો જરાએ ગમતું નથી અરે વિષયવાંછનાની મળ તો જુદીજ છે. જ્યારથી વિષયવાંછનાના રસ્તે ગયો ત્યારથી પ્રથમ તો પગની શક્તી નરમ થઈ. પછી એપીરિઓની અસર થવાથી “ધરમ-આ”એ માહારી સાથે નીકટનો સંબંધ બાંધ્યો અને વેલ તથા ડોકટરોના ધરે દીવસ રાત વખત ગુમાવવા લાગ્યો તોએ “ત્રેમી-આ” બાઈએ માહારી સોખત છોડી નહીં અને છેવટે પેતાના ખરા જીમરના દોસ્ત-દાર વિરોધકને મારી સાથે નીકટની દોસ્તી કરાવી આટલો આનંદનો કાંઈ ઓછો નહોતો. તેથીએ બ્યારે સંતોષ ન થયો ત્યારે મગજ ખાલી થઈ ગયું અને આધોસી તથા મગજમાં અનેક દુઃખાવા પ્રાપ્ત થયા માથાની મનજો જુદીજ જણાવા લાગી તેટલામાં આંખોના દેવતાને મારી સોખત દીક ન લાગી એટલે તેએ મારી પાસેથી નાસી ગયા હવે તો મુખમાં ખાલીજ શું! પ્રથમતો ત્વસમાંની જરૂર પડી અને પાછળથી પગ ઉતરાવવા માટે દોડાદોડ કરી છેવટે જાંવાનું બધું થયું અને નીરાંતિ ધરમાં એકજ રથજે બેસી રહેવાનું સુખ મળ્યું અરે! આ મનની વાતનો તો કોઈ પારજ નથી.

ત્રીજો ત્રેમમાં જે માગતી તે આપો અને છેવટે લક્ષાધીપતી કહેવાતો તે બધું થયું અને ત્યાગી મહાત્મા જેવો થયો તો પણ મહાત્માનો ઇલકાખમે પસંદ ન થયો અને મને “બીખારી” નો ઇલકાખ મળ્યો.

આમાં મારી કોઈ કસુર? આવા આવાસમાં સારા ગુણોનું સેવન છતાં મને લોકો “ગાંડો ગાંડો” કહે છે; બાઈએ જરા વીચાર કરીને સમજાવે અને મને જે ગાંડો કહેતા હોય તેને કપકો આપવો દીક જણાયતો એ શખ્દો કહેલે “દાસ પરદેશ લાવો રે” એમગ.

અકકલ છતાં અધાર રે-

બાઈએ મારા અકલ છતાં અધાર સમજ્યા છતાં ગયો જીવે રસ્તે-

નીશમાં થયો બહુ કમખખતે ગુમાવ્યું નાણી માર માર રે-

અકકલ છતાં (૧)
સ્વાર્થીઓએ પ્રુશામત ઠીધી-

લક્ષ્મીબાઈને રળ મેં દીધી
પરીણામે તમામ સંભાળું સંભાળું રે-

અકકલ છતાં (૨)
વ્યસન વાંછનામાં વખત ગુમાવ્યો-

દુઃખોનો કોઈ પાર ન આવ્યો
ચોતરફ દુઃખ હું બાળું બાળું રે-

અકકલ છતાં (૩)
કુસંગમાં મેં ગુમાવી કમાણી-

નાણું કહ્યું મેં હુળજ બાણી
ક્યાં જઈને પોકાર પોકાર રે-

અકકલ છતાં (૪)
કહેવાતો હું લક્ષાધીપતી-

થઈ મારી છેવટે નક ગતી
કુસંગનું મોં કાળું કાળું રે-

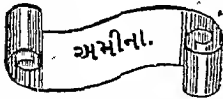
અકકલ છતાં (૫)
સમજીને સો નીતીમાં ગાતો-

સત્સંગને તમે પકડી ઝાસો
કરજો નહીં કામ અવિચાર અવિચાર રે-

અકકલ છતાં (૬)
વિનંતી મારી હવે લેજો-

વ્યસનથી તમે દુરજ રહેજો
દરી કહેલો દરીનામ પ્યાર પ્યાર રે-

અકકલ છતાં (૭)

પચીશ પરિચ્છેદ.

અમીના ગમેતો ખડુ રૂપી હોય, ગમેત હોય, તેનાં તેજોમાં જળ અને અગ્નિનો સમાવેશ જોઈ હસીના ગમરાઈ ગઈ. પરંતુ અમીનાનું તે રૂપ પણ વાતની વાતમાં કુદ થઈ ગયું હતું. ફરી તે બોલી,—“બહેન ! હું સમજુ છું તે પેલા બાણવાળા મકાનનું બારણું ઉઘાડી કંઈ આજ્ઞા મળ્યા હશે. અથવા તે મકાનમાં હશે. તમે જોઈ આવો, તે મકાનનું દાર ઉઘાડું છે કે બંધ, અથવા ત્યાંથી તેમનો અવાજ આવે છે કે કેમ ?”

હમીના પોતાની બાબી માટે શું ન કરી શકે ! તે દુરત મુશ્કેલીવાળે મકાને ગઈ અને ત્યાં પોતાના બાબીને બોલતો સાંભળી દુરત પાછી આવતી રહી અને બોલી : “ મદરા બાંધ તો તે મકાનમાં છે. સુખદેવીના બાપ સાથે વાંતો કરી રહ્યા છે. ”

અમીના—“તમેજે બોલાવ્યા કેમ નહીં !”

અમીના એટલી અધિર થઈ રહી હતી કે તે શું કરે છે તે જાણતી નહોતી હસીના બોલી—“ કહો જોઈ હું કેવી રીતે બોલાવું ? હું સુખદેવીના બાપ સાથે ક્યાં બોલું છું તે. ”

અમીના ધીરજ મુકીને બોલી ઉઠી, કંઈ નહીં, તમેજે ઉપર જઈને તેમને બોલાવી લાવો. ”

હસીનાએ કહ્યું; અમીનાને બોલાવું તે આવીને મદરા બાબીને લાક મારશે. ”

અમીના તે સાંભળતાંજ પોતાની સાસુને બોલાવવા લાગી સાસુએ ઉંઘમાંથી ઉઠીને કહ્યું, “ કોણ છે ? વહું ? શું થયું છે ? ” અમીના બોલી, “ જરૂરી ઉઠીને આવો. ”

પછી વળી સાંભળી માતાના પ્રશ્ન

ગમરાઈ ઉઠ્યા. તે જટપટ કમાડ ઉઘાડી બહાર નિકળી આવ્યાં ઉતાવળા ચાલવાથી તેમના આંધામાં બીંતનો આઘાત થયો. પરંતુ તે પર કંઈ ધ્યાન ન આપતાં તે પૂજવા લાગ્યાં, શું થયું છે ?

અમીના મુખમાં એક સમ્મત પ્રશ્ન નિકળ્યો નહિ. તેને ચૂપ જોઈને હમીના બોલી, “ કંઈ નહિ, અમીના ! બાબી આટલી રાત્રે ઉઠીને સુખદેવીના બાપ પાસે ગયા છે, તેથી બાબી તેમને બોલાવવા માટે ઠહી રહી છે. ”

શતમા એક નિશ્વાસ મુકીને બોલ્યાં, “ મીરજ સાથે વડ વડી હશે ? ”

આ પ્રશ્નનો ઉત્તર કોણ આપે ? શતમા ભારે વહુને મીઠી વાતોથી સમજાવવા લાગ્યાં ! “ તું આમ વડ્યા કેમ કરે છે ? મીરજ એવો નથી કે તને બોડું લાગે તેવું બોલે. તુંજ જો મનમાં આવે તેમ સંભાળાવી દે છે. તું હવે ન્હાની નથી, કહો, હું હવે કેટલાક દિવસ છવિરા ? તારજ આ મુદરથાનો સંબંધો બાર સંભાળવો પડશે. આજ કાલના...”

અમીના પોતાના સાસુ સાથે કંઈ બોલી શકતી નહોતી, પરંતુ તે સમય અધીર એટલી થઈ હતી કે મીરજને તેની પાસે પહોંચાડીને સાસુ તેને પકડીને મારત તો તે સહી લેત. પરંતુ આવી રીતે ઉપદેશ આપી નિર્ણય સમય નહીં કરવો તેને હીક ના લાગ્યો. અને તે પોતે પોતાના મનની વાત પણ કેવી રીતે કહી શકે ? તેણે હસીનાનો હાથ દબાવી તેને બોલાવવો મદરા ક્યો હસીના માતાની વાતમાં બોલી ઉઠી, “ પહેલાં બાબીને બોલાવી લાવો, પછી ગમે તે કહેજો. બાબી તે દિવસની પેટે કંઈ આજ્ઞા ન જાણ. ”

શતમાએ બાર ન કરી. મુશ્કેલીને ઘેર જઈ મીરજને બોલાવવા લાગ્યાં. મીરજ માતાની બોલી સાંભળી કંઈ ખડી જઈ બોલ્યા, “ શું છે માતા ? ”

માતા બોલ્યાં, “ બેટા ! મારી વાત

સાંભળે, તું જલદી ઘેર આવ.”

મીરજી ધીરે ધીરે મુરારી પાસેથી હંકીને, માતા પાસે આવ્યા. આવીને બોલ્યા, “ મને ઘેર આવવા માટે કેમ કહ્યો છે ! મારે માટે ધરમાર કેવું મારું ધરમાર તો તમોએ ઉજ્જડ કરી મૂક્યું છે, અમ્મા ! ”

પુત્રની આવી વાત સાંભળીને કાતમા કૌપવા લાગ્યાં. વહના અનાદરથી પુત્રના મનમાં બહુ દુઃખ થયું છે, તે તે સમજી ગયાં. તે બોલ્યાં, — “ વદ્ર ઘણી નાદાન છે, તેને બિલકુલ અકલ નથી, સમજતી નથી કે શું થાય છે. નહિં તો પુત્ર ! તે કંઈ તારું કહ્યું ના કરત ? તમો તો બુદ્ધિશાળી છો, અલ્પાહતી મહેરથી-તમો પહેલા-બહેલા છો, તમો માની નાઓ. મેં વહને ઘણી સમજાવી છે, પણ તે ઠોઠ કંઈ સમજતી નથી. મુખથી તો બહુ અભિમાન કરે છે કે હું અકલવાન છું.”

મીરજીના મનમાં અગ્નિ બાળી રહ્યો હતો. તેમનાથી રહી શકાયું નહિં. તેમણે કહ્યું, “ બહુ સંગળગવાની જરૂર નથી. હવેથી મારું મન કહેશે તેગ હું કરીશ.”

વદ્ર સામે ઉભી હતી, તેનો પક્ષ લઈને કંઈન કહેવું તે પણ હીક નહોતું, અને વદ્રનો સ્વભાવ પણ કાતમા હીક જાણતો હતો, તેથી તેમણે કહ્યું “ તો શું તે વાન પર, આટલી રાત્રે બિચારીને એકલી મુકી આલ્યા જવું તે તમારા જેવા સમજુ માણસને લાયક છે ! કદી અણુઅનાવ થઈ ગયો તો મને કહેવું હતું, આટલી રાત્રે બીજાને ત્યાં જવલું શું પ્રયોજન ? ત્યાં શું કરતા હતા ? ”

મીરજીએ તુરત કહ્યું, “ અમ્મા ! એક દિવસ તમારી સામે હું જુઠું બોલ્યો હતો, પણ આજ જુઠું બોલીશ નહિં. હું મુરારીલાલ સાથે શરાબ-દાર પિ રહ્યો હતો.”

અકરમાત્ માયા પર જેમ વજ્રપાત થવાથી મનુષ્ય કોંપી ઉઠે છે તેણે સ્ત્રીઓની દગા તેવી થઈ ગઈ. અમીના ગરસાથી ધર

ધરે ધૂનવા લાગી. હસીનાએ તેને પકડી ન લીધી હોત તો પકડી જાત હસીનાનું હૃદય પોતાના બાઈની દુર્દશા જોઈને રડવા લાગ્યું. તેણે પોતાના બાઈના મનની વાત જાણી લીધી. ત્યારે તેને બાઈની પર ઘણો ક્રોધ થવા લાગ્યો. પુત્રના મુખથી એવી વાત સાંભળી માતા દીગ થઈ ગઈ. ઘણી કઠિનાઈથી પોતાને સંભાળીને તેમણે કહ્યું, “ અરે ! અલ્પાહ ! તું ત્યાં બેઠો બેઠો મારા હૃદયપર અગ્નિ બાળી રહ્યો હતો. તે તો પિતાનું મુંઝી દીધું હતું ને ? પછી તું એવું જહેર કેમ પીવા લાગ્યો ? અરે ! તે જહેર છે તે તું ક્યાં જાણતો નથી.”

મીરજી ઘણી ગંભીરતાથી બોલ્યો. “ મેં તે જહેર સમજીનેજ પીધો છે. જહેર ન હોત તો હું પિત નહિં.”

કાતમાએ અચાંખમાં પડીને કહ્યું, “ ક્યાં દુઃખથી તું જહેર પિ રહ્યો છે ? ”

હવે તો મીરજીના દુઃખથી સાતે સંમુદ્ર ઉમેડી આલ્યા. જોરથી તે કહેવા લાગ્યા, “ મારા દુઃખની વાત અમ્મા ! તમોને શી રીતે કહું ? આ મુખની બોલી શકાઈ નથી. મનમાં આવે તો મારું હૃદય ચીરી નેપ થયો, ત્યારે સા વાતો સમજ લેશો.”

પુત્રને રડતાં જોઈને માતાથી ચૂપ રહી, શકાયું નહિં. તે પણ રડવા લાગ્યાં. પરંતુ જટપટ પોતાને સંભાળીને બોલ્યાં, “ બા બુદ્ધ ! પુત્ર ! તું શું આ છોકરવાદી કરી રહ્યો છે ? કુસંગમમાં પડીને લોહાએ તને બગાડી મુક્યો છે. મુરારીલાલને ધરમાં રાખ્યો છે, તેના આંખાં આચરણ ! મારાજ ધરમાં રહી મારું જ સત્યાનાર વાળવા બેઠો છે ! ”

મીરજીએ આંસુ લાંછીને કહ્યું, “ નહિ માતા ! મુરારીલાલની કંઈ કસર નથી. મેં જાણી જોઈને દાર પીધો છે.”

માતા ચકિત થઈને પુત્રનું મુખ જોવા લાગી, ફરી બોલી, “ તને મારા સમ કદિ તું પીડે તો — ”

મીરજ એ તેમની વાત સોજાને કહ્યું.
 “તમે સમજી ન દો. હું તમારો કપૂત
 નહોતો છું. મારાથી તમારા કંઈ કામો થશે
 નહિ. હું નિરાશાજન્ય છું. મારી તમે સૌ
 લોક પૂછા કરો. તમારા વંશને અગાર છું.
 મેં તમને બહુ દુઃખ દિધું છે, મને નરક
 દોષખમાં પણ ઉભા રહેવાની જગ્યા મલશે
 નહિ. અમ્મા ! મ્હેં પણા યાત કર્યા હતા. મેં
 પ્રતિજ્ઞા કરી લીધી હતી; ફરી કદિ સરામ
 નહિ પિડે-પણ પેલી ચૂરે-પેલી.....”

તેમનાથી વધારે બોલી શકાયું નહિ.
 કોઠથી તેમનું ગળું બંધ થવા લાગ્યું આ
 તરફ અમીનાથી પણ ચૂપ રહી શકાયું નહિ.
 તે બોલી ઉઠી, “અમ્મા ! તેમને રહતા જોઈને
 તમે પણ રંડવા લાગ્યાં; તે રંડવા યોદુક્ક
 છે. જોતાં નથી, નિશામાં બાજડ કરી રહ્યા
 છે. મા બહેન સામે શરમ નથી આવતી ?
 દાંકણીમાં પાણી લાઈને ફળી નથી મરતા !”

— મીરજ સાક્ષ નેત્રો કાઢી અમીના તરફ
 જોવા લાગ્યા, કંઈ કહેવા છંછતા હતા પણ
 મનની વાત મનમાં રાખી બોલ્યા—“અમ્મા !
 મને તમારા કમરામાં સૂતા દો. હું તમારા
 પલંગ પર સૂઈ રહીશ.”

મીરજ ત્યાં વધુ થોભ્યા નહિ ત્યાંથી
 જઈ માતાના પલંગ પર જઈ સૂઈ રહ્યા.
 અમીનાને કણ્ઠી આશા હતી પણ નિરાશ થઈ
 ગઈ. (અપૂર્ણ)

હિંદમાં રોજ કેટલી ગાયો.

કપાય છે ?

વીસમી સદીમાં આર્માર્નમાં ઉન્નતિને માટે
 અનેક પ્રકારની ચળવળો ચાલી રહી છે, પ્રભ
 સમુદ સુખી થવાને વારતેજ ઉન્નતિને ઇચ્છે
 છે, ઉન્નતિ થવા માટે ધાર્મિક ને સામાજિક
 ચળવળો અનેક રૂપમાં થવા લાગી છે, અને
 તેને પણ ઘણાં વરસ થઈ ગયાં છે. અપવાદ
 લાચકાત (કેળવણી) નો આવે છે, એ અપવાદ
 દમાં સત્ય કેટલું છે તે વાચનાભિજ્ઞાઓ સારી
 રીતે જાણે છે: કેટલાક રાષ્ટ્રો કેળવણીમાં
 હોંડતાન કરતાં પણ પાછળ છે, છતાં સ્વતંત્રતા
 ભાગમીને ઉન્નત થયાં છે, અને થાય છે, ખુદ
 ઉત્તરાંમાં પણ પ્રાચીન સમયમાં હોંડતાનના
 જેટલો કેળવણીનો વર્ગ જોતો છતાં પણ તે
 વખતે ઇંગ્લાંડ સ્વતંત્ર હોવા છતાં જનસંખ્યાના
 પોઝારને નાઇલાજો માન આવતું હતું, ત્યારે
 આમ છે તો પછી હોંડતાન માટે આમ કેમ
 હશે ? આ સવાલ સડજ ઉદભવે છે.
 સવાલના જવાબ હરકોઇ સમજે છે. માટે આ
 સ્થળે ચિરોત ઉદ્દેશ કરવાનું કારણ નથી.
 જે રસ્તે ઉન્નતિ થવા છંછતામાં આવે છે
 તે રસ્તે સ્વતંત્રતા મળી શકેજ નહિ. છતાં
 પણ એમ ધારી લેવામાં આવે કે કલ્યા સંપૂર્ણ
 નિરંકુશ સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત થાય તો પણ આ
 દેશ સુખી જનવો અચક્ય છે. કારણ વેદિક
 તેમજ અર્થશાસ્ત્રની નજરે જોતાં જીવન નીલા
 વવામાં મદદ કરનારાં પ્રાણીઓ ગાય, બેંસો
 અને બજારો છે તેનાં આ દેશમાંથી એવો
 નાશ થવા માંડ્યો છે, કે તે જોઈને
 સંશય જવા મનુષ્યને પણ કમકમાટ ઉપજ્યા
 સિવાય રહે નહિ, આ નાશ એટલો બધો
 તરાથી થાય છે કે સ્ત્રીમ એજીનથી ચાલનારા
 યંત્રો સુધાંત. એની આગળ હાર ખાઈ જાય
 એમ છે. રા.રા. દેવજી લાણજી પંડ્યાએ એ

સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ, મેર જોઈ શકાય નહિ.

જોઈએ છે.

માંસહાર તથા દુર્વ્યસન કે જેનાથી
 આપણી દુર્દશા થયેલી છે, તે આસુરી
 વ્યવસ્થા લોકોને દૂર રાખવા માટેના
 અમારા પ્રયત્નોમાં મદદ કરવા છંછતા પ્રમાણિક
 અને મહેનતુ કામ કરનારાઓ. ઘેર જોઈ તેમને
 અમે સારો લાભ આપી શકીશું.

વધુમાટે લખો:—સતસંગ ઓફિસ—સુરત

રાજકોટની પાંજરાપોળમાં

મહાં પુણ્ય !

તમામ પાંજરાપોળો મારે અગત્યનું

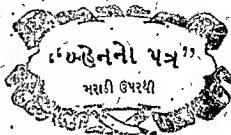
ગઈ દાલે રાજકોટ પાંજરાપોળની મેં
સુલાકાત લીધી, ત્યાં એક વાત જોઈને હું ધણો
ખુશી થયો છું.

બરવાડ લોકો બહારનાં નાનાં બચ્ચાંઓ
પાંજરાપોળોમાં મુકી જાય છે, તેમને ચોખ્ખરીતે
દુધ પાછ શકાતું નથી તેથી તેવાં સંખ્યાબંધ
બચ્ચાંઓ પાંજરાપોળમાં થોડી મુદતમાં પીડાઈને
મરણ પામે છે.

તે મહાપાપ અટકાવવાને રાજકોટના
મહાજને એવી ગોઠવણ કરેલી છે કે, ખરી
ગયેલી બકરીઓના આંચળો કાપી લઈને તેવા
આંચળો મારફતે ઉંચેથી બચ્ચાંઓને દુધ
પાવામાં આવે છે. હું પાંજરાપોળમાં ગયો
ત્યારે સંખ્યાબંધ બહારનાં બચ્ચાંઓ તથા બે
નાના પાડાઓ તે પ્રમાણે આંચળો ધાવીને દુધ
પીતાં મારા જોવામાં આવ્યાં તે રીતે
દુધ પીવાથી બચ્ચાંઓને પોતાની માને ધાવવા
જોવો સંતોષ થતો હતો અને તેને પરિણામે પ્ર-
મામ જોવો ધણા તંદુરસ્ત મારા જોવામાં આવ્યા.

આ સુધારો ધણો દયાળુ છે, અને
તમામ પાંજરાપોળોમાં જો તે પ્રમાણે નાનાં
પ્રાણીઓને દુધ પાવાની ગોઠવણ થાય
તો ધણા જીવો મરતા બચે, મારે તમામ
શહેરો તથા ગામોના મહાજનોને મારી વિનંતિ
છે કે, રાજકોટની પાંજરાપોળની સુલાકાત લઈને
જે નવી રીતે દુધ પાવામાં આવે છે, તેનો
અભ્યાસ કરીને તથા અનુભવ મેળવીને પોતા-
પોતાની પાંજરાપોળોમાં પણ તેવી ગોઠવણ
કરવા મહેરગાની કરવી.

રાજકોટ
તા. ૨૦-૧૧-૧૯૧૬ } લાલશંકર લક્ષ્મીદાસ.

(૫)

પ્રિય બહેન રૌ સચિતા,

પ્રેમપૂર્વક અનેકાત્તમ આશીર્વાદ બહેન,
તું તારી જાલીના પત્રની માર્ગે પ્રતીક્ષા કરતી
હશે. એવામાં હૃદયના પથ નહીં છતાં મારો
પત્ર આવેલો જોઈ તારાં મનને જરા મરાય
લાગશે નહીં, પણ તારા મનને થોડી મણી
નિરાશ તો થશેજ. તારા તારી જાલીપર
આવેલો પત્ર મને વચાવ્યો છે. તારા પત્ર
વાંચી મારા મનમાં કેટલાક ઉદ્ભવેલા વિચારો
આ પત્રમાં લખ્યા છે. તારી જાલી દાક્ષી
તેના બાઈના આવેલા પત્રનો ઉત્તર લખવામાં
મુંઝાઈ છે, એટલે મેં આ પત્ર લખવાનું માથે
લીધું છે. બહેન! તમે જીજ્ઞાસુ અરસપરસ
એક બીજાનાં આંતઃકરણ તદ્દન ખુલ્લાં કરી
હિત વચનો કહો છે. તેમાં સંરખી વચનાં
સરખા વિચારનાં પ્રેમાળ મૈત્રિણીઓ પ્રેમનાં
દ્રઢ આતિગતથી ભેટે છે, એટલે તમારા હૃદય-
માં ઉત્પન્ન થતા રસેતર વિચારોનો સમુદ્ર એક
સરખો વહે છે. તેજ પતિ પતિનો, પાપ
દીકરાનો, બાઈ બહેનનો હિત કરે છે. કે
તમારા હૃદયમાં ઉત્પન્ન થતા વિચારોનો સમુદ્ર
બીડ, લજ્જા, મર્પાદા, સંકોચ-ગતિ ધન્યાદી
બહુ પ્રદેશમાં મોટી સાવધાનીથી અને જ્ઞાન
પણાથી વહે છે. પણ એમાં તમારો દોષ નથી.
તમારા પ્રેમાળ અને વિનયશીલ મનમાંજ
સદગુણ છે. બાલક-છોકરી દમ્ભેશા તેની
માતાને વધારે ચાહે છે. તે માતાને છોડી
દાણુબર પણ દૂર રહેતી નથી. પુત્રી જોઈશે
માતા સાથે સખાન્ય રાખે છે તેટલો પિતા

સાથે રાખતી નથી. પુત્રની સ્થિતિ સાધારણ રીતે આનાથી તદ્દન ઉલટીજ છે. પુત્રને માતાનો રનેદ કંઈ નથી હોતો એમ નથી. પણ પુત્ર જરા સમજવાળો થાય છે કે તે પિતા સાથે વધારે રનેદ રાખે છે. પિતા બહાર જ્યા તૈયાર થાય કે, પુત્ર પોતાની ટાપી હાથમાં પકડી, હાથથી ધસારત કરી કિંવા બાલ બાપામાં 'મારે બહાર આવવું છે' એવું કહે છે. પુત્રને બહાર ફરવાનો શોખ પુરી કરતાં વધારે હોય છે. અસ્તુ. બાલ્યાવસ્થામાંથીજ સ્ત્રીઓ પુરુષ વચ્ચે આવી રીતિએ તદ્દાવત દૃષ્ટિએ પડે છે.

સુવિતા ખડેન, તારા અને તારી બાબી વચ્ચેનો આવેલો. પત્ર વ્યવહાર જોઈ મારામન ને પૂજોજ આનંદ થયો છે. તેમજ મારા મનનું કંઈક સમાધાન પણ મળ્યું છે. સંસારની વાતની પત્રો સ્ત્રીથીજ થતીજ નોંધાયે. એટલે તે રોગ્ય પ્રકારે થઈ, સમાજને યોગ્ય પૂજો શાપદો બેનાથી થશે. મારા પહેલા પત્રમાં એક ઠેકાણે સ્ત્રીઓના મનની વાત સ્ત્રીઓને સારી રીતે અને જલ્દી સમજ પડે છે" એવું વાંચ તને કહેલું તે માદ હશેજ. તે લખવાનું પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણ એટલે તારો અને તારી બાબી વચ્ચે આવેલો પત્રવ્યવહાર એજ છે. ખડેન ! સંસારમાં જ્યારે સ્ત્રી અને પુરુષમાં સરખોજ સંબંધ હોય તોપણ, સંસારમાં બારીક સુખ લખના જાણકાર પુરો કરતાં સ્ત્રીઓજ વધારે હોય છે. સંસારકલક ઉત્તમ રીતિએ ચલાવને પુરોને નાના પ્રકારના શ્રમ ઉદ્યોગ, વીગેરે કરવા પડે છે. પુરુષનું મન હમ્મેશા ઉદ્યોગ સહિમાં ફરતુંજ રહે છે. અને સ્ત્રીઓનું મન સંસાર સહિમાં ફરતુંજ રહે છે, તેવું એક નાનું સરખું ઉદાહરણ કહું છું :- પતિ સન્ધ્યા કાળે કચેરીમાંથી ઘેર આવ્યો ત્યારે તેની ઘડિદરરોજ કરતાં વધારે આનંદિત દેખાઈ તેણે પોતાના આનંદનું કારણ પતિ આગળ પગાર વધવાનું જણાવ્યું. પતિએ દરજ્જું મુખ

કર્યું. તેણે પોતાના આનંદનું કારણ પતિ આગળ, એક કારણ લગતું આપી લીધુંનાં અમાણું બરવાની, સીનાઈ બરણી લીધી ને જણાવ્યું. બહેનો આનંદ એકજ દરજ્જાનો સંસાર સંબંધનોજ હતો. બરણી અને પગારની વૃદ્ધિ, બંને બાબતો સંસારનીજ છે. માત્ર તે આનંદ જુદો જુદો છે. અસ્તુ હવે હું તને જ વિષય પર પત્ર લખનાર છું ને તરફ વળું છું.

ખડેન ! તું તારા પત્રમાં તારા સસરાજીના સંતાપી સ્વભાવનો, અને તારો નાનો દીપર રાખથી નાટક કંપનીમાં કેટલાક દિવસ રહ્યાનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. તે બાબત હું તને બે સમદો લખનાર છું તારો દીપર આનંદશય નાટક કંપનીમાં જતો રહ્યો તેનાં બે કારણો છે. તે પૈકી એક પ્રત્યક્ષ, અને બીજું અપ્રત્યક્ષ હમણાં હમણાં બે ત્રણ વર્ષ થયાં નાટક કંપનીઓનો પ્રસાદ વહેા જાય છે દર વર્ષ નિદાન બે ત્રણ નાટક કંપનીએ ઉભી થાય છે, પ્રત્યેક શહેરમાં બે ત્રણ નાટક મંડળીઓ ખેલ કરી લોકોનું મન રંજન કરે છે, સંધ્યા કાળે નાટકના છોકરાઓ (એક્ટરો) બપોજાનું પેશાક પહેરી શહેરમાં ફરતા ફરે છે. નાટકની મંડળી શ્રીમંત અને સુખી હોય છે એવાં ધણાં મોટા લોકોમાં સમજાય છે. તે શિવાય કેટલીક બાબતો સંગીત ઉપર પણ અવલંબેલી છે. બાલ્યાવસ્થામાં એકાદ બાબતની જો સાચી એટલે તેની અસર બાળકનાં ક્રમમાં મગજ ઉપર તુર્તિત્વ થાય છે. બાળકોને ખરાબ કિંવા સારી વસ્તુ તરફવાળવા બાબત તેના ધરના વડીલ માણસે તે બદલ વધારે કાળજી રાખવી નોંધાયે. તારા આનંદશય દીપરને નાટક કંપનીમાં જવાને અપ્રત્યક્ષ રીતે તારા સસરાજી કારણભૂત છે એવું કહેવાને હું સાદસ કહે છું. કેવું તે જો. કુટુંબમાં વડીલ પુરુષનો અન્યને ધાક બેસાડવાને કુટુંબની મંડળીને તેની આગાનું ખાલનું કરાવાને તેના સખેને માન અપાવવાને,

સુવર્ણ-લંકા

વડીલ પુત્રમાં કડકપણું નોંધએ એ સ્વાભા-
વિક છે. પણ તે કડકપણુંનો અમલ કરવાને
દારય સ્વીકારવું નોંધએ. હંમેશ સન્તાપી રહી-
ધમપછાડ કરવું એવું કડક પણું આખરે
કોડી કામંતું થઇ પડે છે. તને ખજાર હશે કે
એકાદ કળત સાસુ જ્યારે પોતાની પુત્ર વધુ
ઉપર રોષે બરામ છે, હારે પુત્ર વધુને સાસુના
રોષની બીતિ ન હાગતાં તેનાં મુખમાંથી
તિરસ્કાર યુક્ત ઉત્તર “રોજ મરે તેને
કેણુ રહે ?” એવો નીકળે છે. સન્તાપી સ્વભાવ
પોતાને માટે બીજાના મનમાં અપ્રીતિ અને
તિરસ્કાર ઉત્પન્ન કરે છે. તું લખે છે કે
“સસરાજીની આગળ સાસુએ તેમજ દીપરો
ઉભા રહી શકતા નથી” એ અક્ષરશઃ ખરું
હોવું નોંધએ. વડીલના સન્તાપી વર્તનમાં
આનંદરાવના મનમાં તિરસ્કાર વધી ગયો
એવું હોવું નોંધએ, અને તેથીજ તેણે ‘વડીલનું
મુખ જોવાનો નથી’ એવો ઉદ્ગાર કાઢ્યો.
આનંદરાવ પરીક્ષામાં નાપાસ થયો એ તેની
બૂલ ખરીજ પણ આવા વખતે તારા સસરાએ
પુખ્ત વિચાર કરી કંપકો દેવો હતો. પુત્રના
અપરાધ બદલ રોષ આણવો, પ્રસંગે યોગ્ય શિક્ષા
કરવી. એ વડીલોનું કર્તવ્યજ છે. પણ તે વખતે
વડીલે પુત્રને તેના કર્તવ્યથી જાણુ કાર કરવો
એ પણ વડીલનું કર્તવ્ય છે. ‘તું ઘરમાંથી
કાણું કર’ અને ફાવે લાં બીખ માંગી ખા
આવી અવી અવિચારપણીની શિક્ષા પુત્રને
કરવી એટલે આપણા હોવેથી પુત્રની છુદ્દાઈ
ખરાબ કરવી એજ છે. અરજુ. પત્ર ઘણો લખાણ
થયો હવે સમાપ્ત કર’ છું તારા પત્રમાંની એક
એ બાબતો વિષે પત્ર લખવાને મારા મનમાં
પૂણું ઉત્કંઠા હતી. ભવિષ્યમાં એકાદ વખત
સંવદાનુસાર લખીશ પત્રનો ઉત્તર તારા
તરફથી જરા મોડો આવશે તો આવશે શ્વશુર
પક્ષમાં કોઇ પણ મનુષ્યનું દલ ન હોવાની
અવરદારી રાખજે પ્રકૃતિ બદલ યોગ્ય સંભાળ
રાખજે એ આશીર્વાદ રા. હિન્કરરાયને શીર
સાલંગ નમસ્કાર.

લીંબુ તારો પ્રેમ બન્ધુ.

‘પવિત્રાશ્રમ’ } અરવિન્દ.
પ્રાર્થી } અમ્બેલાલ સત્વરામભાઈ દેસાઈ.

સિદ્ધાંત (લંકા) એક છોડો ‘પણ
અલ્પત સુંદર ટાપુ છે. મહુ દક્ષિણમાં હોય
વિષુવત્ત સમીપ હોવાથી અહીં પુષ્કળ ગરમી
હોવી નોંધએ, પરંતુ દરીઆનો પાડોશ અહીંની
અતિ ઉષ્ણતાને પલટાવી ‘નાંખી’ હવામાન
સમઘાત કરે છે; એટલુંજ નહિ કિન્તુ પોતાની
બીનાશ પણ બાષ્પ રૂપે હવામાં પૂરી હવાને
ખડક મુશકારક અને સુખદાયી બનાવે છે.
સિદ્ધાંતની સુખદાયી હવા અહીંના સ્થિતિસંદર્ભને
ખોલવી એટલી બધી સુંદરતા પૂરે છે, કે એક
વખત મનુષ્ય દિશાયજ તટના સિમલા આદિ
સ્થળોને પણ બૂલી જાય. સિદ્ધાંતનો મધ્ય
ભાગ પહાડી ઉચ્ચ ભૂમિ છે, જે નાના પ્રકા-
રનો વૃક્ષલતઓથી પરિપૂર્ણ છે. બાકીના ભા-
ગમાં પણ નારીએળા સોપારી વગેરેના ઝાડો,
સરસ સુંદરતા દાખવી રહ્યા છે. કોઈએ ખંદ-
રથી કાંડી (મધ્યભાગમાં જુની રાજધાની)
સુધી ભૂમિ ધીરે ધીરે ઉચ્ચ અને ઉચ્ચ થતી
જાય છે, તેજ પ્રમાણમાં માથે માથે સહિષ્કા-
ર્થ પણ વિરોધ અને વિરોધ સુંદરતા દર્શાવતું
જાય છે, સ્થિતિસંદર્ભને શાખીન પ્રથમ પ્રવાસી
અહીંની વધતી જતી સુંદરતા જોઈ આનંદમાં
એટલો તો નિમગ્ન થઇ જાય છે, કે તેને હજારો
પ્રસન્ન દેવ દેવ પદે દેવદુષ્ટ થવાને વિલંબ લાગ-
તો નથી. અહીંથી આગળ નવારાઅલિયા નામનો
પહાડ પણ અતિ આનંદદાયી છે. કેળ, નાંજિ-
એરી તેમજ અન્ય વૃક્ષોની અમણિત વૃક્ષાવલિ
છે. અહીં એવું કોઇ પણ સ્થાન દરિયાયર
થઈ નથી કે જ્યાં સોપારી, નાંજિએરી આદિ
વૃક્ષો આંખને કારતા ન હોય. કાંડીની પાસે
‘ગેરેડીનિખા બોટાનીદલ ગાર્ડન’ નામનો સરકારી
બાગ છે. જેની તોલે સમસ્ત ભારતવર્ષમાં
ફાલપણુ બાગ નથી. વિવિધ પ્રકારના એવા
એવા વૃક્ષો એની અંદર રાખ્યા છે કે એને
આખી આસમના તરુવરોનાં સંગદર્યાનું

નામાભિધાન આપતું બનુચિન નહિ ગણાય. સમસ્ત વિષયમાં એવા બાગો અતિ અદ્ય હશે. દુનીઆ બરના પ્રશ્નો ઉપરાંત સિસોનના વિશેષ પ્રશ્નો દારૂનીની, તમ, નવપ્રશ્ન, લગભ પગેરે સવળા એક સ્થાનમાં દરિગોચર થાય છે.

એ જગ્યાનું સુદિગ્ધ્ય અતિશય સ્વાધ-નીય છે. એ બાગની ત્રણ બાજુ મહાવધી ગંગા નામની નદી છે. ફક્ત એકજ બાજુએ રસ્તો છે અને એની સમીપ કોણક દેશી અને પશુક અંગ્રેજોની કંપનીના ચા, કોકો, વગેરેના અગણિત ખેતરો છે. એ વસ્તુઓની દરવેં સિસોનથી લાખો રૂપીઆની નિકાસ થાય છે. લિપટન વગેરે ચાની કંપનીઓના અગણિત ખેતરો અહીં છે, અને એટલી બધી વિશેષ ચાની ઉપજ થઈ રહી છે કે ભારતવાસીઓને અધિક આશ્રિય બતાવવાની જરૂરીઆત સંબધી કંપનીને સ્વાતંત્ર્ય થઈ ગયો છે. જોને મારે વિશેષ ઉપાયો પણ વિચારાઈ ગયા છે, અને આંખરું પણ છે કે એ બાગમાં ગર્વમેન્ટે પણ કંપનીની જરૂરને મારે કંઈ કંઈ સાફનો કર્યા છે. એનું દરખાસ્ત મેસુરના પ્રદેશન વખતે ખુલ્લું જણાવ્યું હતું. ત્યાં એક સાફેગની એક પૈસામાં ચાનો કપ આપવાની જાહેર ખજાર હતી. સીઓના પ્રદેશનમાં નેટલી સીઓ આવી તેટલી મળ્યાને એ સાહેબે મક્કત ચા માઈ. એ સાફેગની તપાસ કરતાં એ એક પળખી બાઈ નીકળ્યા. એણે જણાવ્યું કે ચાની સફાઈ કંપનીએ એકી થઈ આ બાગમાં ઉલોગ કરી રહી છે. આ એક પ્રકારની જાહેર ખજાર છે પ્રત્યેક કંપની એમાં પોતાના ભાગનો ખર્ચ આપે છે. હું જો સફાઈ ખર્ચ-ધેરથી આવવાનો રસ્તા ખરચ પણ મળ્યું તો એક કપ ચાની કીમત ચાર આનાથી જોણી થતી નથી; પરંતુ હું એક પૈસામાં આપું છું, એનો હેતુ રૂબરૂ એટલોજ છે કે કોકોમાં ચાની રૂબરૂ જપ્ત થાય. સીઓ ચા ની કમ અવ્યાસી છે નેથી એને મક્કત ચા પાછાં લીધે.

વિચાર કરીએ તો જણાશે કે એ એક જાહેર ખજાર છે. તેમજ એ એક પૈસા કમાવાની બાજ છે. આપણને એથી લાભ થશે કે લાભ ? આપણી તંદુરસ્તી બગડશે કે સુધરશે ? એ બાગ પર કશું પણ ધ્યાન નથી. કોકો ચાના સીઓન થાય અને એની ચા વધારે વેચાય તો પછી એ કોકો કેમ પનવાન ન થાય ?

આવા પ્રકારની વસ્તુઓ જપ્ત થવા ઉપરાંત સિસોનમાં અદરની બાજુના પડાડોમાંથી જવા-દીર નીકળે છે. એ બાજુએ સારા સારા પથરો બહુજ સસ્તી કીમતે મળે છે. ઉપરાંત કેટલીક માત્રાઓની પણ ખાણો છે. જે ગર્વમેન્ટના અધિકારમાં છે. સિસોનની ચાને બાજુ સમુદ્ર છે અને એની અદર મોતી પાડે છે. એ મોતી દૂર દૂરના પ્રદેશો સુધી જાય છે અને ઉપરની સવળા બાગનો પરથી ખુલ્લું છે કે સોનાની લક્ષ એવું અસમ્મથી ને એવું નામ આપ્યું આવે છે તે નિર્દય નથી પરંતુ સાર્થક છે.

મિલોનમાં અંગ્રેજ સરકારનું શાખ્ય છે પરંતુ અહીંની રાજ્યવ્યવસ્થામાં કેટલાક બેદ છે, મિલોનના રૂપિયા દિદી રૂપીઆની બગેર છે અને અહીંના રૂપિયા તરીકે ચાલી જાય છે. કેટલાક ઇનકાર પણ કરે છે. મુસાદરોને વહા-લુમાં ચડતાંજ રૂપીઆ વડાવનાર સગરો ગળી જાય છે અને રૂપીઆ બદલી ચાકાય છે. રૂપીઆના આના પૈસામાં ભાગ કર્યા નથી, પણ રૂપીઆના ૧૦૦૧ સેન્ટો છે. ૫૦ સેન્ટને સિક્કો અડધા બરોગર અને ૨૫ સેન્ટને પાવલી બરાબર. એ પ્રમાણે ૫ સેન્ટ સુધી સિક્કો હોય છે. નોટ પણ લગભગ એવીજ છે. હિંદુસ્તાનની દર રૂપીઆની નોટથી મિલોનના દર રૂપીઆ અને સિદેલી દર રૂપીઆની નોટથી દિંદના દર રૂપીઆ મળી શકે છે.

મિલોનથી પાછા ફરતાં મહેનસાજ કમીસનથી દિદી રૂપીઆ ખાપત કરી લેવા કેમકે તે રૂપિયા અહીં ચાલતા નથી. મિલોનમાં

ગયા પછી વારંવાર શ્રી રામચંદ્રજીનું સ્મરણ મગનમાં ખડું નહિ થાય એ અસંભવિત વાત છે. રામેશ્વરથી જ એ વિષય પર પ્રીતિ વધી જાય છે. રામેશ્વરથી આગળે ધનુષકોટી નામનું સ્થાન છે. અદ્વાયી આગળ થોડે સુધી સમુદ્રમાં પૂત આંધી રેલવે લઇ ગયા છે. એ સ્થળને ધનુષ કોટીપીઝર કહે છે. અદ્વાયી વહાણોમાં ભેસી સિંહાન તરફ જવાય છે. એ વહાણો પશુ રેલવે કંપનીનાં જ છે. સિંહાન પાસે પણ તાલીમિનાર સ્થાનથી, સમુદ્રની અંદર થોડે દૂર સુધી રેલવે નાંખેલી છે અને તાલીમિનાર પીઝર કહે છે. અદ્વાયી કાલભો ૧૨ કલાકનો રસ્તો છે. ઉપરાંત સમુદ્રના બાગમાં રેલવે નાંખતી વખતે લોહસ્તંભ ટકાવવા માટે બોદાણ કરતું પડતું હતું. એ જગ્યાએ બોદાણ કરતી વખતે પથરોના મોટા મોટા ટુકડા નીકળ્યા હતા. એ ટુકડાઓ પરથી સ્પષ્ટ માણુમ પડતું હતું કે એ પથરો બનાવેલા હતા. એવા પથરો હાલ પણ કાંકરી સિમેન્ટ મેજવિને બનાવે છે. વહાણ જે રસ્તેથી સમુદ્રમાંથી પસાર થાય છે, ત્યાંથી થોડે દૂર એક લાઇન દેખાય છે અગ્રિએ એવું આદમનો-પુલ નામ રાખ્યું છે. હિંદુસ્તાનથી દેહ સિંહાન સુધી કવિ જતા તો કહી રથજ એ પ્રભાતે એ ટેકરીની ઢાલ પહોંચેલી છે. રેલવે કંપની પણ એના ઉપર પૂલ આંધી હિંદ અને સિંહાનને રેલવેથી સાધવાનો વિચાર કરી રહી છે. ઉપરના બોદાણથી કંઈક વાતો પ્રકટ થશે તે ધનુષ જાણે! પણ એટલું તો અગ્રે ચોક્કસ કહીએ છીએ કે રામચંદ્રજીએ અવસ્ય પૂત આંધો હતા. એ કેવળો મોટા હતા તે કોઇ નથી જાણતું. રામેશ્વરના મંદિરમાં દરદરના સુસાધરો દર્શનને માટે જાય છે પણ ત્યાંથી કોઇ વિશેષ ચિન્ન ગળતાં નથી. એ શિવજીનું મંદિર છે. એ સંબંધી કહેવાય છે કે રામચંદ્રજીએ અહીં રામેશ્વર સ્થાપન કરી આરાધના કરી હતી, પરંતુ મંદિર બહુ પ્રાચીન નથી. એક મેલ તાર થોડાંક સામાન્ય તંજાવે

છે, જેનાં નામ રામકુંડ, સીતાકુંડ અને લક્ષ્મણકુંડ છે. કહેવાય છે કે એમણે અહીં નિવાસ કર્યો હતો. પ્રથમ દર્શન છે કે સીતાજી. નો નિવાસ રામચંદ્રજીના નિવાસથી જુદો કેમ હતો? એ તંજાવો પણ નવીન બનેલા લાગે છે, કહેવાની મતલબ એ છે કે વહાણ પર લઇ જતી રેલ્વેલાઇનને આદમના પૂલ સિવાય મનોરંજનવાતું કોઇ વિશેષ ચિન્ન નથી. જાહેર પાણીહોવાથી વહાણો કિનારે આવી શકતાં નથી, જેથી ઉપરાંત રેલવે લાઇન છે. રામચંદ્રજી અહીં બેઠા હતા, એમણે શિવલિંગની પૂજા કરી હતી, છત્રાદિ વાતો બનાવટી માલમ પડે છે. સિંહાનમાં કોઇ જગ્યાએ હવે પુરાતત્ત્વ ચિન્ન નથી. કોઇએ દીકું તો નહિ પણ આપણે સાંભળ્યું તો છે કે એક પહાડ પર એ પાદ ચિન્ન છે, જેને ખુસલખાન આદમના પગલાં અને હિંદુ રામચંદ્રજીના પગલાં કહે છે, અને નવારાઅલિયા પહાડની પાસે એક ગ્રામમાં સીતાજીના એ તરફ ગયાતું હિંદુઓ વર્જન કરે છે. સિંહાનમાં અનુરાધાપુર આદિ સ્થળોમાં બહુ જગ્યા ખડેશ જણાય છે. એ પ્રાચીન સ્થળોને જોઇ એના બનાવનારનું મદત્તવ ખડું થઇ જાય છે, હિંદુ એ સ્થાન અહીં હજાર વર્ષથી પહેલાંનું નથી.

અગ્રિય શાધકોએ પાલી બાયાના બૌદ્ધ પુસ્તકોમાંથી એક 'મહાવંશ' નામનું પુસ્તક બોળી કાઢ્યું છે, જેમાં સિંહાનના રાજાઓની વંશાવલિ હોઇ ઇ. સ. પૂ. ૫૪૭ વર્ષના રાજાઓનું વર્ણન છે. એ પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે સિંહાનમાં પદેશ રાક્ષસ રહેતા હતા. જેના પર વિજયજી રાજાએ ધણી સિંધાલીઓ લઇ આવી અદાઇ કરી એનો પરાજય કર્યો. એ ક્યાંથી અને કેવી રીતે આવ્યો? એનું કંઈ પણ વર્ણન નથી. દંત કથાઓ પરથી શિયામ મા મહાયા સાથે એ લોકોનો સંબંધ સમજાય છે. દંત કથાઓ પરથી વિદિત થાય છે, કે એ રાજા સિંહનો પુત્ર હતો અને એનું

નામ સિંહાવી હતું. એણે અમલી નિવાસિયોને દરારી જંગલમાં નસાડ્યા, ને કેટલાક દાસ થઈ રહ્યા. દંતુસુધી એ અસલી નિવાસિયો કહી કહી હયાત છે. કોલંબોના સંગ્રહ રયાનમાં એમની મુનિ જોયા પછી એકાદ ન્યાયે ખિસ્તિયો પામ જઈને જોઈએ તો જાણશે કે એ લોકો સમ્મતા રીતે રહ્યા છે, પણ પહેરી રંગ છે, અને ઇસાઈ ની રંગ છે.

એ લોકો જાણુ વિવામાં દંતુ સુધી પ્રમિદ છે, અને એને 'એધ' કહે છે. એ લોકોના પરાજયનું મુખ્ય કારણ એમની રાજકુમારી કૃષ્ણની હતી, જેણે મિત્રવશ્વ રાજ સાથે મળી જઈ તેની સાથે વિવાહ કર્યો હતો; પરંતુ પાછળથી રાજ્યે એનો ત્યાગ કરી એક ભરત ખંડની રાજકુમારી સાથે વિવાહ કર્યો હતો. એથી વિદિત થાય છે કે એ વખતે હિંદી લોકો સિંહકક્ષીપ જતા હતા.

એની પછી પાંડુપસા રાજ્યે પણ એક હિંદી રાજકુમારી સાથે લગ્ન કર્યું હતું, જે પોતાની સાથે પોતાના બાઈએને પણ લાવી હતી. વિજિતપુર ને અનુરાધાપુર જે પોતાના ખડિએરો માટે પ્રસિદ્ધ છે, ને સહેરો એ બાઈઓમાંના વિજિત અને અનુરાધાએ વસાવેલાં છે.

અનુરાધાપુર એવું સરમ મુંદર સહેર જન્યું હતું કે સિંધાવી રાજ્યોએ એને પોતાની રાજધાની બનાવી દીધી. આખા સિંધોનમાં આજ પોતાના ખડિએરોની વિશેષ સંદેશને માટે પ્રસિદ્ધ છે. એ રાજની પછી પાંડુપયો નામના રાજની મંથકરોએ વિશેષ પ્રયત્ન કરી છે. એ રાજ આરોગ સરસ્વ વિષયના નિયમોના પાલનપર સખત દેખરેખ રાખનાર હતો. એની પછી ઇ. સ. પૂ. ૩૦૬માં રિસા નામનો રાજ ગાદી પર બેઠો. એના વખતમાં હિંદુસ્થાનમાંથી અશોકનો પુત્ર મહેન્દ્ર બોધ રાતના પ્રચારને માટે આવ્યો. અનુમાન કરવામાં આવે છે કે એ વખતે સિંધાવી લોકો બોધ મનના અનુયાયી જન્યા એ પહેલાં

હિંદુ મનના માત્રમ પડે છે. એની પછી મહેન્દ્રની બહેન 'સંધમિતા'એ ધર્મ પ્રચારક તરીકે ધન્ય સાક્ષી કામ કર્યું. રાજ રાણી સંધ્યા બોધ જની ગયા અને એમણે ઘણાં મંદિરો બંધાવ્યાં, એની પછી એવા રાજ મુસાલિસાની પાછળ ભરતખંડમાંથી સિંધોનપર હુમલા થવાની શરૂઆત થઈ. ઇ. સ. પૂ. ૨૧૪માં મહેન્દ્રના રાજકુમાર ઇલાલાએ તો રાજમગાદી પકડી લઈ ૩૦ વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું. પરંતુ ફરી એક બારે લગાઈ પછી મિંધાવી રાજ્યે પોતાનું રાજ્ય છોડી લીધું. કટક અને ઓરિસ્સા સુધીના રાજ્યોએ સિંધોન પર કેટલા એક હુમલા કર્યા, કોઈવાર કૃતકાર્ય થવા, અને કોઈવાર પાછા ફર્યા; એમાં મલનારના રાજના હુમલા વિશેષ હતા. ઇ. સ. ૧૨૯૯ સુધી કંઈ કંઈ રાજ્યો થઈ ગયા અને રાજધાની અનુરાધાપુરમાં રહી. જેમાં પ્રચેકે મુંદરમાં મુંદર મહેમ, મંદિર અને તળાવો બંધાવ્યાં, જેના ખડેર આજદિન સુધી સંપૂર્ણ જગતના મુમાદરોના હૃદયો એથી રહ્યા છે. હુમલાઓથી અતિશય પીડા પામી અશ્વમેધી રાજ્યે પેલોતગવા નામના સ્થાનમાં રાજધાની નિયત કરી, જે દેશના મધ્ય-સ્થળમાં હોઈ અતિ વિકટ માર્ગો પસાર કર્યા પછી આવે છે. આજે પણ જે લોકો ખડેરો જોવા જાય છે તે ધખી મુરકેલીથી પહોંચે છે અને વર્તમાનમાં તો મુસાફરીનો વિશેષ પ્રબંધ કર્યો મિત્રાથ ર્થો પહોંચવું જ કઠણ છે. પરંતુ એથી મલનારોએ વિશેષ સુગમતા યદ્યજને તેઓનો પ્રભાવ એટલે સુધી વધી ગયો કે ઇ. સ. ૧૦૬૩ માં પેલોતગવાના રાજ રાણીને પકડી ને ભારત વર્ષમાં લઈ આવ્યા, અને સિંધોનમાં પોતાનો પ્રતિનિધિ નિયત કર્યો. રાજકુવર દક્ષિણ તરફ નાશી ગયો, જેનું નામ વિજય ગાદુ હતું. એણે સેના એકત્ર કરી ઇ. સ. ૧૦૭૧ માં પોતાનું સિંધામન પાતું પકડી લીધું. ફરી પણ લગાઈઓ ચાલતીજ રહી.

એના પ્રધાન પરાક્રમ્યાદુએ વિશેષ ઉન્નતિ કરી. એણે ૪ હજાર ચારાક વાળા મહેલ અને ૧૪૭૦ તળાવો બાંધાયાં, તેમજ જુના તળાવોના અર્જુનદાર કર્યો. લડાકાઓમાં એણે એટલે સુધી ફતેહ મેળવી કે સમેશ્વર અને એની આજુબાજુના કેટલાક પ્રદેશના રાજાઓ પાસેથી કર લેવા શરૂ કર્યો, પરંતુ અંતિમ રાજ્યમાં નિર્મળતાની શરૂઆત થઈ અને એની પછી તો વિશેષ અવનતિનો પ્રારંભ થયો.

ઈ. સ. ૧૨૦૯ માં નર્દરન સરકારે (ચારિસાના નીચલા ભાગનો ગ્રેન્ડ) ૨૪ હજાર સેના મોકલી સિલોન છતી લઈ બૈદ્ર મંદિર તોડી પાડ્યાં અને સંપૂર્ણ વિજય મેળવી પોતે રાજા થયો. હવે રાજાવાની કંબાલીનિયા નિયત થઈ. એની પાછળ કુટુંબીગણા, ગમ્પેલા; કાંડી અને કાંડી પારંવાર રાજાવાનીઓ થઈ.

ઈ. સ. ૧૫૫૨માં પોર્તુગીઝો કોલમ્બો સમીપ આયા. અંધકાર લખે છે, કે એની ચેતવણી રાજાને નીચે પ્રમાણે મોકલવામાં આવી. 'એક જાતના માલુસો જે અતિ સ્વેદ અને સુંદર છે, જે ટાપી અને જોડા લોહના પહેરે છે, મેં પત્થર ખાય છે અને લોહી પીએ છે, એમની પાસે તોપો છે જે પડતોને પણ તોડી શકે છે, તેઓ અડી' આંખા છે. પોર્તુગીઝોએ દેશના ધણા ભાગ પર અધિકાર જમાવી દીધો તળાવોના નાશ કર્યો અને દેશને કાનિ પહોંચાડી. એની પછી પાંચકે જઈને વિહિતજ છે કે અગ્નિનેનું રાજ્ય થયું.

એક વાત સ્મરણમાં રાખવાની છે, કે જોને માટે ભારતને ગૌરવચાળા થયાનું છે. અનુરાધાપુરમાં સિંધાલી રાજાઓએ જે મોટા મોટા મહેલો ને સુંદર મંદિરો બાંધાયાં છે તે તે સિંધાલી લોકોએ નહીં પણ ભારતનો કારીગરોએ બાંધ્યા છે. આજે પણ સિલોનમાં પત્થરનું ઉત્તમ કામ કરનાર સિંધાલી નહિ પણ તામિલ છે. એ વાતનો અગ્નિને પણ નીકાર કરે છે. જંગી ભારતે જોઈ મુસાફરો

આશ્ચર્યચકિત બની જાય છે કે આવડા મોટા મોટા પત્થરો જેને (કંટોડા) વગર છતો પર કેવી રીતે ચડાવ્યા હશે! એક કૃતિદાસકાર લખે છે કે જે બાજુએ સ્તંભ ઉભા કરી, વચ્ચે માડી બરી, દૂર સડી ઢોળાવ બનાવી, પછી મોટા મોટા પત્થરો એ સ્તંભપર ગોઠવી નીચેથી માડી કાઢી લેતા હતા. એ લોકોના વિચારમાં એ સમયની ઉન્નતિનો ખ્યાલ આવી શકતો નથી, જેથી ઉપરોક્ત યુક્તિઓ દરિગેશ્વર કરે છે. પરંતુ હમારો તો નિશ્ચય છે, કે સમય આવે સિદ્ધ થઈ જશે કે એવા પ્રકારના કામો માટે કોઈપણ મશીન અવરથ હયાત હતું. ઉપર્યુક્ત જતાંતથી પાઠકને વિદિત થયું હશે, કે લંકામાં ચાર પ્રકારના લોકો વસે છે.

અપૂર્ણ..

છાહુમાઈ દાજીમાઈ દેશાઈ.

જાન એજ સ્વર્ગ છે અને અમાન એજ નકે છે. મનુષ્યને તેના કર્મોનુસાર શુભાશુભ મળે છે.

હે બદ્દ! "હું એકલોજ છું" એવું હું મનમાં સમજીશ નહિ કારણ કે, પાપ પુણ્ય પર નજર રાખનાર પરમેશ્વર તારા હૃદયમાં જ છે.

પરમાત્માએ દરમાલેલાં દરેક કર્તવ્યોમાં "મરતુ" એ પણ એક કર્તવ્યજ છે.

નદીના પ્રવાહમાં વહી જનાર પાણી જેમ પાણું આવી શકતું નથી, તેમ રાત્રી અને દિવસ એનાથી વહી જનાર, મનુષ્યનું આયુષ્ય પણ પાણું આવી શકતું નથી.

જે ધર્મ અન્ય ધર્મને બાધાકર્તા છે, તે ધર્મ નથી પણ અધર્મજ છે એમ સમજવું.

A. S. Desai

સંસાર સુધારો.

(વિનોદી કથા)

કલકત્તામાં જ્યાં ત્યાં મુખોધયન્દ્ર ગદ્દો પાધ્યાયની ખ્યાતિ પ્રસરી રહી હતી. જે કે તે તદ્દન નવજુવાન વકિલ હતો પરંતુ તે જાનનાના ખાદેશ વકિલોનેયે વકિલાતમાં દેશવતો. આથી તેનો વકીલાતનો ધણો દિવસે દિવસે ધીમ્તો ચાલ્યો. એ પ્રખ્યાત વકિલ એટલે દરેક વર્ગોની સાથે એને બોળાવાનો પ્રસંગ આવતો.

કલકત્તામાં આ મધ્યે સંસાર સુધારાનો પવન બહુ જોરમાં વાતો હતો. જ્યાં ત્યાં જસ સંસાર સુધારાની જ વાત ! દરેક જ સંસાર સુધારાની એક સભા તો હોયજ ! આ સભાઓમાં પહેલાં તો મુખોધયાયુ હાજરો આવવા નહતા. કારણકે સંસાર સુધારાના વિષય પ્રત્યે એમનું લક્ષ્ય ન હતું. પરંતુ આવી સભાઓની તમા સંસાર સુધારાની વાતોની મિત્ર મંડળમાં રસ ભેર ચર્ચા થતી નોંધ એમનું લક્ષ્ય એકાએક સંસાર સુધારા તરફ જોવાયું. અને અધાપિપર્વત એવા અગત્યનાં અને સમાજને હિતકારી વિષય તરફ પોતે દુર્લ્લેહ થયું તે માટે પશ્ચાત્તાપ કરી પ્રાપ્તિત કર્યું.

મુખોધયાયુ હવે એકેએક સંસાર સુધારાની સભાઓમાં ગમે તેમ સમય કાઢી હાજરી આપવા લાગ્યા. અને એક વખત તો એઓ સંસાર સુધારાની સભાનાં પ્રમુખ પણ થયા. પ્રમુખ તરિકે એમણે ઉત્તમ વિવેચન કર્યું અને જાગાના સુપ્રસિદ્ધ સુધારક પત્રોએ એમનાં બાપણની તોષ લઇ એમનાં અતિશય વખાણ કર્યા.

જાગાનામાં તે વખતનો સુપ્રસિદ્ધ બાણ બિહારીલાલ જાગીરદાર કે જેને તે વખતે મુખોધયાઓ છુના વિચારનાં (Orthodox) ગણી હાંસો કરતા હતા, તેમની એકની એક પુત્રી પ્રમિલા સાથે મુખોધયન્દ્રનાં લગ્ન થયાં

હતાં. પ્રમિલાનો શરમાળ સ્વભાવ મુખોધયન્દ્રને પહેલાં અતિશય પ્રિય હતો. પરંતુ એમનાં પ્રમુખ થવા પછી એમ સ્વભાવ અતિ અપ્રિય થઇ પડ્યો, પત્નીને નોંધ રિમન રેલનારો મુખોધ હવે પત્નિ દરોને ખિન્ન જણાવા લાગ્યો. ઓચિંતો આ ફેરફાર સાથી થયો તેની પ્રમિલાને પણ સમજ પડી નહિં.

એક દિવસ એક સંસાર સુધારાનું કાવ્ય વાચતા કંઈક મુખોધ વિચારમાં પડ્યો. વિચારમાંને વિચારમાં હોડે આંગળી અડાડી મજબૂર થયે "હજી શું બગડી ગયું છે એને હું સુધારી શકીશ !"

પ્રમિલાને તેજ દિવસથી મુખોધે અગ્રેજી શિખવવાની શરૂઆત કરી, અને થોડા વખતમાં થોડું ઘણું અગ્રેજીનું શિક્ષણ આપ્યું. મિત્ર મંડળમાં એક દિવસ વાતચિત કરતાં પોતે પત્નિને અગ્રેજીનું શિક્ષણ આપે છે તે વાત કહી સંભળારી. એક દોઢ ડાહ્યા મિત્રે સલાહ આપી. "મુખોધ ! જણાવવાની શા માટે માધદ્વિડ કરે છે ? સ્ત્રીને એકાદ મિટીંગમાં લઇ ગયા, એકાદ બાપણ લખી આપી વચાવ્યું" ફેરનેમલ વાળ હોગાબ્યા, ફેરનેમલ લુગડાં પહેરાબ્યાં કે સ્ત્રી સુધારી ! બધાએ "

"હા ! હા ! એતો એજતો ! વળી પીએ શે સુધારો ?" કરી ટાપસી પુરી. મુખોધયન્દ્ર પણ શિખવી કંટાળી ગયો હતો, એટલે તેને ગયે એ વાત ઉતરી, અને સચના અમનમાં મુકના નિશ્ચય કર્યો.

મુખોધે પ્રમિલાને ફેરનેમલ થવા આજ્ઞા આપી. જુનો વિચારનાં પિનાનાં ગુઢમાં કેળવપણીને આ બહુ વસતું પડ્યું. પરંતુ મુખોધનાં આમલ આગળ કંઈ આદ્ય નહિં. ધીરે ધીરે પ્રમિલા ફેરનેમલ બની. એકાદ બે બાપણો મુખોધે લખી આપ્યાં હતાં તે સંસાર સુધારાની મહામાં લલકાર્યાં સમયે વાદ વાદ થઇ રહી.

પ્રમિલા હવે શરમાળ રહી નથી. હવે તે મુખોધયન્દ્રને પણ વાત વાતમાં ઉડાવે છે.

પ્રમિલા હવે સુમોધની દારી નથી, પરંતુ સુમોધચન્દ્ર જોડલાજ પોતાને હક્ક છે એવું બેધક સાબીત કરે છે. સુમોધચન્દ્ર સુલચક્ર એકાદ કાર્ય કરવાનું સોપે તો સુમોધચન્દ્રના એક સમામાં બોલેલા સજ્જા પકડાવે છે—“ઓઆને સા માટે અધમ ગણી નોકરોને કરવાનાં કાર્યો સોંપવા જોઈએ અને તે કરવાની ફરજ પાડી જોઈએ ?” પ્રમિલા કોઈ કોઈ વખત તો સાચું બોલે છે.

નોકર રાત્રે ઘર ગયો હોય અને રાત્રે કોઈ જોઈએ તો તે હવે સુમોધનેજ લાવવું પડે છે. આ સમયે હવે સુમોધને અતિશય કપરું પડ્યું. આથી ધીરે ધીરે સુધરેલો સુમોધ પાછો સંસાર સુધારાનો હૃદયથી વિરોધી બન્યો. પરંતુ તે વિચાર જોડેરમાં સુધારાની સુમોધમાં જોડેર હિંમત નથી આથી મનમાં ને મનમાંજ સુમોધ અતિશય બળે છે.

આ અમુકજીથી સુમોધચન્દ્રને અજીવું થયું. કોઈને કલા વિના એ મરે છે નહિ. મિત્રોને કહેવા જાય તો હાંસી યાય. દિવસે દિવસે સુમોધનું શરીર ઘસાવા લાગ્યું. અને અર્જુનજીવ લાગુ પડ્યો. કોઈકરે એને માથેરાન જવાની સલાહ આપી.

(૨)

એક દિવસ આમુ બિહારીલાલનો સુમોધચન્દ્ર ઉપર “પ્રમિલાની માતા પ્રમિલાને જેવો અતિ હૃદયસ્પર્શી છે” એવો પત્ર આવ્યો. પ્રમિલાએ જવા તૈયારી કરી. સુમોધચન્દ્રે વાંધો ન લીધો. પ્રમિલા ગઈ, તેને બીજો દિવસે સુમોધ માથેરાન આવ્યો ગયો.

સુમોધ અહિં એક સારા ડાક્ટરની બરદાર નીચે રહ્યો. એમની પ્રકૃતિમાં કંઈક ફેરફાર થવા માંડ્યો, પરંતુ પોતેજ પોતાનો સંસાર જગાડ્યો છે એ વિચાર એનાં હૃદયને બાળતો રહ્યો.

એક દિવસ આમુ બિહારીલાલે સુમોધચન્દ્રને બોલવવા નોકરને મોકલ્યો. તેણે આવી

સુમોધને ઘેર બેસું તો તાણુ વાસેલું. આસપાસ ખજર કાઢી તો જણાયું કે વઢિલ સાહેબ પ્રમિલાને ગયાં તેને બીજોજ દિવસે આંધ ગયા છે તે આખાજ નથી. આ વાત મોકરે જઈ જાણુ સાહેબને કહી. કસંકતામાં સુમોધનાં મિત્રોને ત્યાં તપાસ કરી પરંતુ પતો ન લાગ્યો. જાણુ બિહારીલાલ નિરાશ થયા અને પ્રમિલા સામે અવિશ્વકાળ ધુરંદરો જણાવ્યો. પ્રમિલાના પહેલાંનાં વિચારો એકાએક જલ્લાઈ ગયા. અને પોતે પતિ સાથે આજ સુધી ચલાવેલી વર્તણૂકનો પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો. પ્રમિલા હવે આજો દિવસ સુમોધ નામનું રજૂ કરે છે. પિતા પુત્રીનું કષ્ટ જોઈ અશ્રુથી ઉભરાતી આંખે પ્રમિલાની માતાને કહે છે, પ્રમિલાને ન બોલાવી હોત તો સાર થાત !

એક દિવસ સુમોધના વાંચવામાં આગુ કે “મનુષ્યનાં વિચારમાં પ્રતિદિવસે પરિવર્તન થવાનું કરે છે.” આ વાક્ય પોતાને અનુભવસિદ્ધ જણાયું. સાથે એ પણ પ્રશ્ન ઉઠ્યો પ્રમિલાનાં વિચાર ફેરવાયા હોયતો ! તેનાજ હૃદયે જવાળા આજો “રત્ન” એ આંગળજ છેડું !

આજ જાણુ બિહારીલાલનાં મનમાં આનંદ રેલાઈ રહ્યો છે. પ્રમિલાનાં હૃદયમાં આજે આનંદ માતો નથી. સુમોધચન્દ્રને કોઈ ક્યાં ગયા હતા તે પુછે છે, તેના સુમોધ જવાળા આપે તે પહેલાં તો પ્રમિલાની સંખીઓ સરિખત વદને જવાળા આપે છે—એતો ધીરરે સોંધવા ગયા હતા. ત્યારે વળી બીજું કહે છે ના ! ના એતો મૃત્યુની પ્રદક્ષિણા કરવા ગયા હતા. સુમોધ આવી મરકરી થતી જોઈ શરમાય છે. એટલે પ્રમિલાની સંખીઓ કંઈ આજ અવશું કહી તેને વધારે શરમાવે છે.

રાત્રે રાત્રે મૃદમાં પ્રમિલાની વાટ જોતો સુમોધ બેઠો છે. મૃદકાંચી નિદ્રા ચક્ર પ્રમિલા આવી. પ્રમિલા આવતીજ પહેલો પ્રશ્ન સુમોધે પુછ્યો—“કેમ ?” ત્યારે વિચારમાં કંઈ પરિવર્તન ? આવાક પ્રમિલા હવે એવું અસોપ થવાનું

તરણ કળા ગઇ. એટલે મનકમાંજ ઉતર આપો:
'વિચારમાં તે પરિવર્તન થતું હતું ?'

સુબોધ સુગા મુંઝાજ હડી ખમીસ તરફ
લખાવ્યો. પ્રમિલાએ તરત ખમીસ
લીધું. અને હસતાં હસતાં કહ્યું: 'પખાલી
જૂથ માટે પાકને કાં ડામો છો ?' સુબોધે આ
સાંભળ્યું નહિ અને ખમીસ રહેવા દઇ કાટ
લઇ ચાલવા માંડ્યું. જ્યેષ્ઠ બાઈએ ઉઘાડી
ખજાર નિકળવા જાય છે કે પાછળ દોડતી
પ્રમિલાના શબ્દો કાને પડ્યા 'એકના એક
વિચાર તે હમેશા એસી ગ્રંથેતા હશે ?'

આ સાંભળી આનન્દથી ઉભરાતાં હૃદયે
સુબોધ ઉભો રહ્યો કે પ્રમિલાએ આવી જતોઇ
પકડ્યું. સુબોધ અને પ્રમિલાના પમરવથી
પડકારમાં સુતેલી પ્રમિલાના શકાની છોકરી
સરોજ જાગી હડી. અને સુબોધ તથા પ્રમિ-
લાને જોઇ બોલી હડી. 'આ સી વરવડુએ મ
ધરાતે ધમાચકડી માંડી છે ? મને શકેને
સુબે સુવા દેશો કે નહિ ? સુબોધ અને પ્રમિ-
લા આ સાંભળી કંઈક સરમાયા અને તપન
ખંડમાં ચાલ્યાં ગયાં. બીજા દિવસે સારના
ખજારમાંજ ઉઠતાં સરોજે સુબોધને પહેલો
પ્રશ્ન એજ કર્યો, કેમ કાલે રાત્રે 'શું' હતું ?
સુબોધ શો જવાબ આપે ?

અલવનત

માત મિલે પુનિ તાત મિલે-
સુત કાત મિલે સુવતિ સુખદાઇ,
રાજ મિલે સખસાજ મિલે-
ગજ બાજ મિલે મન વંછિત પાઇ;
લોક મિલે સુરલોક મિલે-
બિધિ લોક મિલે વૈકુંઠમે જાઇ,
સુહર ઓર મિલે સખ-હી સુખ
હૃલ્લસ સંત-સમાગમ બાઇ.

વિવિધ વિષય.

આત્મજ્ઞાની હિન્દ.

ગ્રીસમાં આત્મજ્ઞાની માન્યતા પહેલાં
વિશેષ હતી. આજકાલ ધણીઓ અને એમ
જાને છે કે લાંબું આત્મજ્ઞાન ભારતીય
વેદાન્તનો માત્ર પ્રતિધ્વનિ છે. રાજ
અથવાપતિ ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાની હતા. એની કને
વેશ્વાનરના ઉપાસક યુડિય, જન અને ઇન્દ્રિય
તત્ત્વજ્ઞાન શિખવા ગયા હતા. ગ્રીસમાં ધણી
નાગોના મળતાંજ નામવાળા તથા જણાઓ
વેશ્વાનરનાં ઉપાસક હતા. સંભવ છે કે તેઓ
ધણી આ નૃપતિ પાસે તત્ત્વજ્ઞાન શિખવા
આયા હોય !

એનું કારણ શું ?

બન્દુકમાધી જ્યારે ગાળી નિકળે છે ત્યારે
બેવાર અવાજ કાને પડે છે. પ્રારંભમાં ગાળી-
ની ગતિ ચપ્પની ગતિ કરતાં તીવ્ર હોય છે
એ વખતે એકવાર ચપ્પ સંભળાય છે; થોડી
વાર પછી ચપ્પની ગતિ ગાળીની ગતિથી તેજ
બની જાય છે એ સમયે બીજી વખત સંભ-
ળાય છે.

બનાવટી રકત.

રકતની અજતને લીધે મનુષ્યોનું મૃત્યુ
થાય છે. અમેરિકાના પ્રસિદ્ધ ડાક્ટર જેમ્સ-
હેને એક પ્રકારનું બનાવટી રકત બનાવ્યું છે.
એ રકત થોડાં લોહીવાળા રોગીઓને પિનાડે
છે. તેમાં ખૂબી એ છે કે જ્યારે રોગીનાં
શરીરમાં સ્વાભાવિક રકત ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે
એ દૃનિમ રકત આપોઆપજ નાશ પામે છે.
નવીન વિશ્વવિદ્યાલય

અમેરિકામાં એક વિશ્વવિદ્યાલય ખુલ્યું
છે, કે જે જગતનાં લોકોને કામળ પત્ની
શિખરે છે. એની પરીક્ષાઓ તથા તથા મહિને
થાય છે. જે શિષ્ય એ પરીક્ષા પસાર કરે
તેને પુનઃ ઉત્તમ રીતે શિક્ષણ અપાય છે.

એમ છતાં પણ જો પુનઃ નાપાસ થાય તો તેની ફી પાછી આપે છે અને નામ કાઢી નાંખે છે.

એ વિદ્યાલયનાં હજારો એન્ટ્રી છે, જે લોકોને શિષ્ય બનવા ઉત્સાહિત કરે છે. અત્યારે એની શાખાઓ પુરોપત્તા મોટાં મોટા શહેરોમાં છે. એ વિદ્યાલયનાં કંઈ કેટલાંએ પુસ્તકો છે કે જ્યાં શિક્ષકોની સહાયતા વિના જૂદા જૂદા વિષયો શિખાય છે. એ પુસ્તકો એટલાં બધાં ઉત્તમ છે કે જેનો પ્રસાર બીજી યુનિવર્સિટી-ઓમાં પણ થયો છે.

દીર્ઘગીર થવાજેતું એ છે કે બારત વર્ષમાં આ વિદ્યાલયની એક પણ શાખા નથી. ઇતિહાસનો અર્થ

પરંપરાથી પ્રસિદ્ધ વાત તેનું નામ “ઇતિહ” છે. એ જોમાં છે તેનું નામ ‘ઇતિહાસ’ છે. પુરાણનો એક કવિ એ શબ્દની મોટી દુર્દૃષ્ટિ કરે છે. તે કહે છે કે જોમાં “હાસ” (હાસ્ય આવે એવું) ઇતિ (સમાપ્તિ) છે તેને ઇતિહાસ કહે છે. ઇતિહાસમાં કંઈ સાર હોતો નથી. તિથિ એને સાલ સિવાય એની સર્વ વાતો અસત્ય છે, એનાં વાંચને લોકો કાંતો પ્રસન્ન થાય છે અથવા હસે છે. માટે એનું નામ ઇતિહાસ બરાબર છે.

રસિક મતભેદ

પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓ દરેક દેશમાં પ્રમાણમાં વધુ જીવે છે અમેરિકામાં એ બાબત ઉપર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યાંના ચિકિત્સકો કહે છે કે સ્ત્રીઓ દારૂ તથા સીગરેટ બહુ ખોટી પીએ છે જ્યાં તેમનાં આયુષ્ય વધુ હોય છે.

ભારતવર્ષનાં લોકો કહે છે કે ચિન્તાથી ધીરે-ધીરે જીવન શક્તિ નષ્ટ થાય છે અને મનુષ્ય પંચતત્ત્વમાં છે. ઇચ્છિત વસ્તુને અભાવે ચિન્તા ઉત્પન્ન થાય છે. પુરૂષ પોતે દુઃખ સહી સ્ત્રીઓની ઇચ્છા પૂર્ણ કરે છે પછી તેઓનું આયુષ્ય કેમ થયે?

માણસનાં અવયવની કિંમત.

અમેરીકાનાં સાનફ્રાન્સિસ્કો નગરની એક કોર્ટમાં બાળકની આંખોની કિંમત ૫૦૦૦ પાઉંડ એટલે ૭૫૦૦૦ રૂપીઆ નક્કી કરવામાં આવી છે. વિદ્યાલયમાં સિપાઇઓનાં અવયવોનું મૂલ્ય થાય છે. પગ તથા જમણાં હાથનું મૂલ્ય ૮૩૨ પાઉંડ, અને હાથા હાથનું ૭૮૦ પાઉંડ છે. નાચનારીઓનાં અવયવનું મૂલ્ય સૌથી વધુ થાય છે. તેઓ પોતાનાં પગની આંગળાઓનો વિમો ઉતારાવે છે. પગનાં અંગુળોનો વિમો ૩૦૦૦ પાઉંડ અથવા ૪૫૦૦૦ રૂપિયા સુધીનો હોય છે. ગાવા બળવવા વાળા પોતાનાં હાથનો વિમો ૨૦૦૦ પાઉંડ સુધીનો ઉતારાવે છે. આ પ્રમાણે જ્યારે સુખ-રેલા દેશોમાં માણસોનાં અવયવોની પણ મોટી કિંમત અંકાય છે ત્યારે આપણા ભારતવર્ષમાં સામાન્ય માણસનાં પ્રાણની પણ કશી કિંમત લેખવામાં આવતી નથી.

સૌથી સસ્તું માસિક.

અમેરીકામાં મિ. ઈ. જી. લુઇસનું નામ પ્રસિદ્ધ છે તે “લુમ્બસ એગેઝીન” નામક પત્રનાં અધિપતિ છે. તે પત્રનું વાર્ષિક લગભગ ફક્ત પાંચ આના છે. પત્રનું કદ ઘણું મોટું છે અને તેમાં વિમો પણ ઘણું આવે છે.

એ પત્રનાં એક કરોડ તો આઠક છે. એટલું બધું સસ્તું પત્ર દુનિયામાં ખીણું કોઈ નથી. એ પત્રથી એમણે ત્રણ કરોડ રૂપિયા પેદા કર્યા છે. જે વખતે એ સાહિત્ય સેવા કરવા બહાર પડ્યા તે વખતે એમની કેને ત્રણ રૂપિયા બાર આના હતી. અને એટલી મુશ્કેલી એમણે એ ચોખ્ખાનીયાનો પ્રારંભ કર્યો હતો.

મહો સતેજ નિસ્તેજ થાય છે.

ચન્દ્રમા અને શુક્ર એ સતચક્ર છે. એમાં તેજ બીજકુલ નથી. જે એવું સંધર્ષણ બીજા ચક્ર કે નક્ષત્રની જોડે થાય તો તેમાં પુનઃ તેજ ઉત્પન્ન થાય છે. હાલનો સુરજો કદી નિસ્તેજ થઈ જાય તો પુનઃ મહો સાચેનાં સંધર્ષણથી પુનઃ દિગ્ગિમાન થાય. ઘણાં ખરાં નક્ષત્રો નિસ્તેજ બની પુનઃ સંધર્ષણથી સતેજ થાય છે.

તત્ત્વ.

પટેલની કંપનીના
નાણીયા રૂ૨

ખેતી માટે

પાણીનું
સસ્તું સાધન છે

જેની ઉત્તમતાને માટે વરોદરામાં ભરાયેલા પ્રદર્શનમાં ઉંચા પ્રકારનો
ચાંદ તથા સરટીફીકેટ મળ્યાં છે

સૌથી ફાયદાકારક મજબુત સસ્તા અને માફા છે,

એન્જીનથી અને ગળદથી ચાલે છે એક ગળદથી બે કોસનું પાણી આપે છે
અને એન્જીનથી ચલાવે ત્યારે બીજા કોઈપણ જાતના પંપ કરતા અડધા

અડધ ઓછા હોર્ન પાવરથી ચાલે છે

૧ થી ૮૦ ફુટ ઊંડા કુવામાંથી પાણી કાઢે છે અને એકથી આઠ કોસનું
પાણી આપનાર નાના મોટા તૈયાર મળે છે કીમત રૂ. ૧૫૦ થી ૫૦૦

વધુ ખુલાસા માટે રૂબરૂ મળેા ચા લખો.

અંબાલાલ એમ. પટેલની કંપની.

દરેકજાતના પંપ અને એન્જીન વેચનાર તથા દુરસ્ત કરનાર
૬૦ દરીયાપુર, નાની સાલેપરી—અમદાવાદ.

ગ્રાહકોને સૂચના.

૧ આ પત્રના પાછલા અંકે જીલ
ફૂલ સિલકમાં નથી છતાં પણ ઘણા ગ્રાહકો
વારંવાર માંગણી કરેછે તેમને અમારી
નમ્ર વિનંતિ છે કે પાછલાં અંકે અમે
તેમને મોકલી શકવા લીલગીર છીએ

૨ જે કોઈ ગ્રાહકને કોઈ અંક તે
માંગની આખર સુધીમાં ન મળે તો
તેમણે તુરત જ આપવી, કે જેથી
મોકલવા સમયકે ઘડી શકે. ઘણાજ મોટે
અથવા પાછળથી લખનાર ને જો અંક
સિલકમાં હોયે તોજ મોકલી શકીશું

૩ વર્ષની શરૂઆત ગ્રાહકને પ્રથમ
અંક મોકલવો શરૂ થયો હોય ત્યારથી
ગણાય છે

૪ પોષ્ટેજના રૂ. ૦-૩-૦ લવાજમ
ઉપરાંત લેવાય છે. અર્થાત આ પત્રનું
પોષ્ટેજ સાથે લવાજમ રૂ. ૧-૩-૦ છે

ખાસ સ્ત્રી તથા બચ્ચાંઓનું દેશી
દવાખાનું ક્યા છે ।

દેશી ઔષધાલય.

ગાંધીજીનરની ખરાદી શેરીને નાકે
તમારે દેશી દવા વાપરવી હોય તો
મળેા. તમને દરેક રોગની દેશી દવાએ
મળશે. તથા ખાત્રી પણ ઘરે માટે
બહેનો નારીપાસ ન થાઓ અને એક
વખત દવાખાનામાં આવી ખુલાકાત લ્યો
તેથી તમારા મનની ખાત્રી થશે. માટે
એકવાર જરૂર પધારશો.

ડૉ સરસ્વતીબાઈ ભગવાનદાસ.

શ્રીમંતોનાં ઘરનો સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ કોણ ?
મેસર્સ ટી. અમીચંદની કુંની

કાયરપુક તીજેરીઓ.

જો તમારા ધનમાલતું રક્ષણ કરવું હોય, ચોરોની અને ભયંકર આગની ધારતીથી બચવું હોય, તેમજ દગાફટકાથી દૂર રહેવું હોય તો જરૂર હમારા જુના અને અનુભવી કારીગરોના હાથની બનાવેલી એકાદ તીજેરી વાપરવાની હમે ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ. હમારે ત્યાં ખીજ પથ્થુ ઘણી ભાતના કામો બને છે. જેવાં કે નવી નવી ફેશનના જમાનાને અનુસરતા મન પ્રસન્ન તીજેરીના કેશબોક્ષના, કળોના ત્યા તાળાઓના કીઓનો એવાં તો સુંદર અને મજબુત બને છે કે માત્ર એક વખત બેવાથીજ ખાતરી થઇ શકે છે. હાલમાં લોકોને લીધે લોખંડના ભાવો ઘણાંજ વધી ગયા છે, છતાં હમેજો હમારા માલના ભાવો ખીલકુલ વધાર્યા નથી માટે આવી તક ન શુભાવતાં એકાદ તીજેરી ખરીદી લેવાની હમે ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ. હમારી તીજેરી કાયરપુક નથી 'એકું' સાબિત નારને રૂ. ૧૦૦૦)નું ઇનામ આપવામાં આવે છે.

મેસર્સ ટી. અમીચંદ એન્ડ કું

કલ્કત્તા બંગલો—સુરત.

ELECTRIC POCKET LAMPS.

વીજળીના દીવા.

- (૧) નાના ગળવામાં પણ રાખી શકાય છે.
- (૨) અગ્નિની ખીલકુલ ધારતી નથી.
- (૩) તેલ, દીવેટ કે દીવાસળીની જરૂર પડતીજ નથી.
- (૪) ફક્ત ચાંપ નીચે ખસેડતાંજ બપકાદાર રોશની થાય છે.
- (૫) જરા પણ ધુણી કે ધુમાડો થતો નથી કે વાસ આવતી નથી.
- (૬) રાત્રીને વખતે એકીસીક તથા સમી જરૂર પ્રસંગે કામમાં લેવાથી સંજોગે સવાર સુધી ખીજ દીવા બગતા રાખવાનો તકામો ખર્ચ અટકે છે.
- (૭) ખાસ કરીને ડીરેક્ટોરટ ફરતા એકીસરો, બંગાળ તેમજ મુસાફર સોડા વારંતે ધણાજ ઉપયોગી છે. કી. ૩, ૨, ૨૦, ૩, ૩૦, ૪, ૫ અને ૬. પોસ્ટેજ ૬ આના. રેપરમેટરી ૧૨ આના.

સી. ગોવિંદ એન્ડ કો (એસ) અમદાવાદ.

C. Govind & Co. (3) Ahmedabad.

એકવાર માહકને સતોપ આપવો; એક વાર માહકને સાચવી રાખવાનું મૂળ છે,
છપાવનારાઓને નવી સગવડ. એકવાર જરૂર પ્રસંગ પાડે.

શારદા વિહાર પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સ એજન્સી.

જેમાં

અંગ્રેજી, ગુજરાતી અને બાળબોધ લિપિમાં
ચોપડી, ચોપાનીયાં, હેન્ડબીલ, કાર્ડ કવર, કટોકતરી, બીલબુક, રસીદબુક વગેરે
વાયદાસર અને વાજબી ભાવે છપાવી આપવામાં આવશે.

એજન્સી મારફતે છપાવવાથી લાભ શો ?

બે ત્રણ વાર મુકે પાંચવાની કડાકુટ મટશે.

કામ વાયદાસર તથા વાજબી ભાવે થશે

મુદ્રે બોડશે તથા બોલોકોથી રાજગારી કામ સારું અને સફાઈદાર બનશે.
લેખકની મરજી હશે, તે લખાણમાં યોગ્ય મુદ્રાશે વધારો પણ કરી આપવામાં આવશે
વળી બહારગામના ઓફિસ ઉપર સંપૂર્ણ કાળજી રાખવામાં આવે છે.

મળો-દાસતરાય દાજીભાઈ દેશાઈ. પ્રોપાયટર
શ્રી શારદા વિહાર પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સ એજન્સી.

અબાઈરોડ, મુરત.

કલકત્તા અને મદ્રાસના આયુર્વેદિક પ્રદર્શનમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર.

શાસ્ત્રોક્ત દેશી દવા બનાવનારા.

ઝંડુ શાસ્ત્રીય વર્કસ,
એલિન્ડરન રોડ, મુંબઈ.

મંદાગ્નિ વરિ.

પાચનશક્તિ નબળા પડી ગઈ

હોય કમજીવત રહેતી હોય ચાને

Dyspepsiaનો આકસીર ધલાવ.

૧૧ રત્નની બાટલીની કી. રૂ. ૧

ચ્યવન પ્રાણવલેહ જીવન.

સરીર અને મગજને ખરેખરી

સક્રિત આપનાર આ ઔષધ સમગ્ર

હિંદમાં પ્રસિદ્ધ છે. અમારી બનાવટ

કેવલ શાસ્ત્રોક્ત છે.

૧૧ રત્નની બાટલીની કી. રૂ. ૨૫

એક ઉત્તમ સલાહ.

પેસાનો અંગ્રાવ, ખાત્રીલાયક માલ. અને તમારા માલનો રક્ષણકર્તા ? જો તમે તમારી માલખીલકત, તદ્દન સહીસલામત રાખવા ઇચ્છતા હો, ચોર આગ, અને ધરફાટના ત્રાસથી બચવું હોય, તો હાંખા લયક રાપલાં લખાણથી ન લોભાતાં દાવજી બિડ્ડીંગ રોશન રોડ પસસાણવાળા મિ. મોરાર ઉકાની કાયરમુદ્રીનેરીઓજવાપરો જેના ઉત્તમ મજ્જુત કામે માટે સર્ટીફિકેટ અને પ્રદર્શનમાંથી સોનાના ચાંદ મળ્યા છે. દરેક રીતનું સંતોષકારક કામ તૈયાર તેમ જોરડરથી મળશે. પ્રાઇસલીસ્ટ મફત મોકલીશું.

મિ. મોરાર ઉકા.

કાયરમુદ્રીનેરી બનાવનાર.
દાવજીબિડ્ડીંગ રોશનરોડ સુરત.

એક નવીન સંદેશો.

આથી સર્વે સદગૃહસ્થોને ખબર આપવામાં આવે છે કે હમો સોના તથા ચાંદીના પતરા મશીનરી જેથી આપીએ છીએ તથા સરવે જાતની ટીકીઓ પાકી આપીએ છીએ તથા પાટો જેથીને ટીકીઓ પાકી આપીએ છીએ જેવાં કે ફ્રેન્સી છેડાઓ, તરેહવારે બંગડીઓ, નેકલેસો, ચેનો, ચુટ્ટીઓ, બટન તરેહવાર પક્ષાની વીંટીઓ તથા માતી પોરવવાના ચાંદીના જોખા સરવે જાતના કાપી આપીએ છીએ વિગેરે સોનીનું કામ કરવામાં આવે છે. માટે હમારે ત્યાં એક વખત પધારી કામ જોવાથી ખાત્રી થશે તથા માતી પોરવવાના જોખા સરવે જાતના તૈયાર મળશે. બનાવનાર:-

સેનો સુનીલાલ મોહનલાલ

કે. ગંધરખ ફળીઆ-સુરત

દમ, હાંફ, અમુઝણના

○ પ્રખ્યાત વૈદ્ય ○

તરફથી જાહેર ખબર આપવામાં આવે છે કે હમારા દવાખાનામાં આંખના તમામ રોગની દવા અજબી જનાર પાસેથી શી લેવામાં આવતી નથી. સંકડોઅંધ આંખના દરદીઓ સારા થઈ ગયા છે, તેના હમારી પાસે ખાત્રી પુરાવા જોઈએ તેટલા મોજુદ છે. તેમજ દમ, હાંફ, અમુઝણ, ઉધરસ ગમે તેટલા જુના હોય તો પશુ દિવસ બારમાં આરામ કરીએ છીએ. હમારી ૧૦૫ થી ૨૫ વર્ષના જુનામ જુના દમ હમોએ સારા કરેલા છે. તેના દાખલા તથા સરનામાં હમારી પાસે છે. જેથી આપને ખાત્રી થશે. (સાકે અને પ્રજાના) બહા વારને આ જાહેર ખબર હાંપાવાની જરૂર પડી છે,

શી માટે ચોખ સગવડ કરી છે.

ત મહીધરપરાની } આરંભિત વર્ષક ઔષધલાલ-
તારાજેરીમાં તથા } વૈદ્ય રીપરફેક્ટર
પાંચસાવોળ-જોષીપુરા } લાઇસેન્સેડ જોશી

સ્ત્રીઓ માટે ટોનીક દવા.

રજાદર

નો. ૩૧૦

પ્રદર, (નખખાઇ)
આનંદમિત માનુષ્યાવ.
ગર્ભાશયનો સોજો;

પ્રદર વિનાશક
દવા બાપરો.

ઉપર જતાવેલ: દરદો અને ખીજ રોગો માટે જેવા કે, રક્તપ્રદર, કમ્બાવડ, છોડ, હીરટીરીયા, પેડુનો દુઃખાવો, છાતીમાં દાઢ લાયખમનું કળતર અને સુવારોગથી થતાં જુનાં હડીલાં દુખો વગેરે મટાડવા માટે અમારી નજપ્રસિદ્ધ પ્રદર વિનાશક દવા એક અકસીરકલાજ છે. ફક્ત આઠ દિવસમાં દવાનો ગુણ ચોક્કસ માલમ પડે છે આઠ દિવસની દવાના રૂ. ૧-૭-૦ પોસ્ટેજ સાથે જાટલી ૧ની કામત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ ૦-૪-૦ સ્વીડિશ મિકિસાલું પુસ્તક મફત મંગાવો.

જોગન્દ-

પ્રેસિડે. ડી. પી. માહ.
નના કુ. કે. કમ્પીક
સુરત

પ્રદર વિનાશક
ઓદાસ,
ખંભાત (૧૬)
(અમરત)

દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

શ્રીકૃતેસિહરાવ આર્ય અનાથાશ્રમ-વડોદરા.

આ અનાથાશ્રમને રૂ. ૨૫૧ આપનારના નામથી એક ઓરડી બાંધી તે ઉપર દાંતાના નામની આરસની તખ્તી ચોડવામાં આવે છે અત્યાર સુધીમાં આવી ૭ ઓરડીઓ મળી છે. ૧૫ ઓરડીઓ મેળવી મકાન બાંધવાનું શરૂ કરવામાં આવશે.

એક રૂપીઓ અને તેથી વધુ દાન આપનારનાં નામ વર્તમાનપત્રે તથા રિપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે.

મની-શ્રી કૃતેસિહરાવ આર્ય અનાથાશ્રમ-વડોદરા.

બાટલિવાળાની અકસીર સ્વદેશી દવાઓ.

અસલ કવીનાઇનની ટીકડીઓ-એક ટ્રેનની દરેક બાટલીમાં ૧૦૦, બાટલીના આના ૧૨ જે

તાવની દવા અને ગોળીઓ-તાન, મેલેરીયા, સહેજમ વગેરે માટે બાટલીનો રૂ. ૧. કૌવલ આપનારી ગોળીઓ-શીશપડી ગણલા માણસો અને કમતાકાતી માટે બાટલીનો રૂ. ૧.૫ દાંતનું મંજન-દાંતની બળરણી માટે દાંતનું મંજન દરેકના આના ૪.

ખસ અને દરાજનો મલમ-બાટલીવાળાનો ખસ અને દરાજનો ઉત્તમ મયમ દરેકના આના ૪ દરેક દવાવાળા પામેથી મળશે અથવા

Dr. H. L. Batliwala's sons & Co, Ltd.

280, Worli 18 BOMBAY.

તારનું સરનામું-ડોક્ટર બાટલીવાળા. દાદર, "

કયાં ગભરાયા ? અરે શું હીસ્ટિરિયા !

વાયુ સુકેતા.

કી. રૂ. ૪-૧૦-૦ પો. જુદું.

હીસ્ટિરિયા-મૂગી-ટ્રેક્ક કે વાઇ, તેને લીધે મોઢામાં ફીણ કે લાળ આંકડી-તાણુ-ખેચ કે કાંપણી, દાંત બંધાવા, આસ રૂંધાવો, આંખો ચરદાવી શરીરે શીત, પેટમાં દુખાવો, અને બેશુદ્ધ, ઈત્યાદિ લેમજ કેટલાકને ચિત્તભ્રમ ઉન્માદ કે ઘેલેચ્છા થવાથી બકવું, રડવું, કુટવું, નાસવું, ધુણવું સુગાપાણું ભેવામાં ચિત્તતા, સ્થામતા, કુશતા, લાઘવું, ઇં બહુભાવાળા નવા કે જુના હીસ્ટિરિયા ઉપર રામબાણુ છે, દવા વનસ્પતિની, મૂઢીનાની, પથ્થ નહીં. ઉપયોગ કરેથી ખત્રી,

ખચ્યાંની કાંકણી કે ફીટ અને આમળા તુર્ત બધજ કીમત રૂ. ૦ ૨) પો. જુદું. વ્યાયામ કળાશાસ્ત્ર (શરીર કેળવણી) માટે કસરતનાં ૩૫૩ ચિત્રનું કીમત રૂ. ૨) પો. ૦) = દેશીનાસુ-નાસુ શિખવાનું, ઈલાકામાં ટેકરડ સુક કી. ૦) જા પો. ૦)-

છગનલાલ લલ્લુલાઇ શાહ દેશીનામાવાળા. (મોઢ-વડોદરા.

શું તમારો ચહેરો ફીકો પડી ગયો છે. શરીરમાં કમજોરી રહે છે. ચેટશુળ, સાંધા, કમર માથામાં દુખાવો આંખોએ અંધારો રહે છે તમારા ઘરની સ્ત્રીઓને મારીક (નબળાઈ) દુખાવો રહે છે.

તો વાપરો, કદી પણ નીષ્ફળ થશો નહીં,

બાદશાહી ટોનીક પીલસ.

બાદશાહી ટોનીક પીલસ—નામદેને મરદ બનાવવા માટે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—વીજળી ઝડપે વધારો કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—સુસ્ત પડેલી નસોને સતેજ બનાવે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—શીઘ્ર ચહેરાને ગુલાબી બનાવે, છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—સ્મરણ શક્તિમાં વધારો કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—મનદાઓ તેજ કરી ભુખ ઉઘાડે છે
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—મગજને શાંત રાખે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—વીજળીની ઝડપે કમજોરી દૂર કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—સ્ત્રીઓને તાકાત આપે છે
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—ગર્ભાશયમાં સુધારો કરે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—વાંઝીયાપણું શીટાળી દે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—સ્ત્રી પુરુષને એક સકળો કામદો આપે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—બુદ્ધિઓને જીવાનીની મળ દેખાડે છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—સ્ત્રી સુખોને વારતે અમૃત છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—પુરુષો માટે આનંદ બાગ છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—નામદની એકમ માત્ર દવા છે.
 બાદશાહી ટોનીક પીલસ—જીવાનોને ખરતાન બનાવે છે.
 કમિશન માત્ર ૪૦ ગોળીની કબ્જીના ૩. ૨) પોસ્ટેજ જુડું.
 નમુના માટે ૮ ગોળીની કબ્જીના ૩. ૦) પોસ્ટેજ જુડું.

મહાજન એન્ડ કંપની,
 મૂળજી જેઠાની મારકીટ સામે—મુંબઈ
 વગર ઇન્કએ વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ

બાદશાહી સાબુ—સફાઈથી વાળ દૂર કરવા માટેજ છે.
 બાદશાહી સાબુ—આમડીનો અસલી રંગ રાખે છે. કાળી પડતી નથી.
 બાદશાહી સાબુ—હીંદુસ્થાનમાં હજારો દુકાનોપર મળે છે.
 બાદશાહી સાબુ—વાપરનારાઓ સંપૂર્ણ સતોષ પામ્યા છે.
 બાદશાહી સાબુ—આમડીનો તમામ દર્દ તાજુદ કરે છે.
 બાદશાહી સાબુ—હર દેખતે વાપરવાથી સુકસાન યતુંજ નથી.
 બાદશાહી સાબુ—ગુપ્ત બાગોના વાળ ચારી રીતે કાઢે છે.
 બાદશાહી સાબુ—તરુ સાબુના બોક્સ એકનો ૩. ૧) પો. ચાર આના હીંદુસ્થાનમાં જગે જગે વેચાતા માટે એજન્ટો જોઈએ છે.

સોલ એજન્ટ—મહાજન એન્ડ કું.

શેખ જેમણ સ્ટ્રીટ—મુંબઈ.

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ

નડીયાદ.

આખા હિંદના હિંદુજાતીનાં અનાથ બાળકોને
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે જાહેર
પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

રૂ. ૪૦૦) આપી દેશભક્ત મરહુમ શ્રી. મી ગોખલેના સ્મારકમાં
બંધાતા કેળવણીના હોલ સાથે એક ઓરડી બંધાવી
ગોખલેના નામ સાથે અમર નામ કરે.

રૂ. ૨૦૦) માં દર વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી ભોજન અપાય છે તથા
આરસની તખ્તીમાં નામનું સ્મારક રખાય છે.

રૂ. ૨૫) માં ગૌહાસ અપાય છે—બોર્ડ પર નામનું સ્મારક રખાય છે.
એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારાનાં નામ વાર્ષિક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે.
દાન મોકલી રીપોર્ટ મગાવો—દરેક જાતના દાનની જરૂર છે

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ.

તાવની રામબાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

કોઈપણ બાતનો તાવ અમારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા પાછા આપીશું
એથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું
રૂબી ૧ ની કિ રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પરજ નથી

શક્તિ સંજ્ઞવન.

શક્તિ સંજ્ઞવનમા શક્તિ લાવવાનો અને વિર્થ વધારવાનો શુભ નથી એવું
સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઇનામ આપીશું. ગરીબના તમામ અવયવો મજ-
બુત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે છે. રૂબી ૧ ની કિ રૂ. ૨-૮-૦ પરજ નથી

ધાતુ વિકાર.

ભયકર દરદોથી બચવું હોય અને તમામ દરદોની દવાથી માહેતગાર થવું
હોય તો એક પૈસાનું કાર્ડ લખી ધાતુ વિકારનું ચુસ્તક મફત મગાવી લેવું.

વૈદ શા. ગીરધરલાલ કાહાનજી

મુ ધોળકા જી. અમદાવાદ.

પાતાળનો અવાજ.

અમૃતધારાનું મેં મારા કુટુંબમાં લેવન કરાવ્યું, હું અતઃકરુણી અનુભૂતિન આપું છું કે જે રોગોને મારતે લખ્યું છે એ લાભદાયક પ્રમાણિક છે. મોસીસ એવ પેરસન, સાદિયા ન ૧૨૪૨ આકર્ષક અમેરીકા

એક અન્ય બાબતની સમતી

“ મારી પુત્રીએ અમૃતધારાની ધીરી આપની પામેથી ગાથા માસમાં ખરીદી હતી, હું આપને લખું છું કે એ મહાન અદ્ભૂત વસ્તુ છે, અને મહત્ત્વ જાતિને માટે એક ન્યાય છે હું કહું છું કે કદી હું તે સિવાય કદાચ સમીચ નહીં કારણ છે કે તે સર્વ રોગ મટાડનારા છે અને તેની પહેલા ખર્ચ હોત તો મારા મારા પતિનો જીવ તેથી ખર્ચ નાત અમૃતધારાની પુત્રી પ્રસન્ના થઈ શકતી નથી, અન્ય આપણ તેની સાથે મુંઝાવતો કરી શકશે નહીં

ઇ બેલ્ડનસન, મુનાર.

કવિ વિનોદ વૈદ ભુપણ પં. હકુરદત્તશર્મા વૈદની દવા.

અમૃતધારા દરરોજ પાસે રાખો

જે એક જ દવા કે જેની માત્ર ૨-૩ ડીપા છે, તે લગભગ સર્વ રોગો, જે લગ વળ ખરોમાં વઢો, બાળકો, સ્ત્રીઓ અને પુરુષોને થાય છે, તે સર્વનો રાખમાંથી છલાય છે આવામાં તેમ આપડવામાં બનેલા કામ આવે છે. મધ અચાનક દુખ થાય તો તેને અચાનક દુર કરે છે માદનાના રોગો દિવસમાં દિવસોના રોગો ક્ષાકોમાં, ક્ષાક મેના મિનિટોમાં દુર થઈ જાય છે એકવાર અજમાવો, જુડી નકસોથી બચો અને અસહને ખરીદો.

રોગોના નામ કે જેને અમૃતધારા દુર કરે છે.

દરેક પ્રકારની પીડા, દમ, કામ પાચનશક્તિ, સજેષ્ઠ, અપચો મેદેરા, શાસ્ત્રી, આક્રોશ મહાકાટ પરિણામ શુભ સંગ્રહણી, અતિમાર, વમન, અપરમાર, (મુગી દત્તપીડા) વગેરે રોગોના સર્વ રોગ, નાકના સર્વ રોગ, મૂખના સર્વ રોગ, ફાલ્લા, દાદર સોળ, દાદ, માખી વાળી, તાંબુ કાઠાય કુતર ઉદર વિગેરેના દમ, સર્વ પ્રકારના, સોળ, ઉપદંસ, જાગતું દરદ અતિરિક્ત વ બાળ પીડા, દરસ, મોટ, દુર્બળતા પેશ, પ્રસૂતા પ્રદર, સોમરોગ પાડુરોગ શય, રોગક્રમા, ખરોજ વાપાનો ગોળા ગલ્લક, કઠમાળા સન્નિપાત, બાલરોગ, હૃદયરોગ મુત્ર-ક, માસિક બધુ, વાતરોગ, અર્ધાંગ વાત, રક્તપીત, દર્દકમર દાઝતુ, પિત ઉન્માદ મગ્ન પડતું અવાજ મેસી જવો, મુત્રાસય, કલેજાનું દરદ આયુ, જાતી, ફેફસાં, આત્મિક વિગેરેના રોગો મટાડે છે. કીમત મોગી ૧૫૨૫, ૨ રા અર્ધોરીસી ૨ ૧ નમુનાની કીમત ૦-૮-૦ કીમત મોટી શીઝી ૫. ૨૧, અર્ધોરીસી ૨ ૧. નમુનાની કીમત ૦-૮-૦ ૫. પચ્ચવહારને માટે લખે અમૃતધારા (આંચ) ત્રાદોર

તૈયાર છે । માત્ર પોષ માસ સુધી જ ખાસ તક-પોસ્ટેજ ।

અતિ ઉત્તમ પુસ્તકો.

‘વિવિધ’ તથા ‘અરિત્ર’ માળા દ્વારા નિકળેલાં મં ૧૯૭૦નાં ઉત્તમ પુસ્તકોના સેટ હવે તૈયાર થયેલા હોવાથી, તુરતમાં ખરીદવા ઇચ્છનારને ખામ સગવડ આપવા માટે પોષ માસ સુધી તેનું પોસ્ટેજ માફ રહેશે તે પછી જીલ્લા લેવાશે.

વિવિધ ગ્રંથમાળાના ૧૯૭૨ના

ઉત્તમ ગ્રંથો

કુલ પૃષ્ઠ ૨૦૦૦

- ૧. કુલ ૩૨, પાકાં પુકાં ૩ પોસ્ટેજના મુલ્ય રૂ. ૨, પો. ૦/- પાકાં પુકાં નથી
- સ્વામી રામભીષ-મા ૮-૮ મો
- આરોગ્ય વિશે જ્ઞાન-મો. ૬૦ ગાલી કૃત
- ૨. ત્રણ ઉત્તમ લેખ-નર્મનનસસ, ફીજીમા
- ૨૧ વર્ષ આ ૬ મહાન લાગણી
- ૩. પ્રભુમય જીવન નામ પ્રભાજીવ વિષય
- દુ. ૧ સામાજિક ગદ્ય બોધપ્રદ વાતો.
- ૪. હિંદી બોલીમા ૪૦ ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ

અરિત્રમાળાનાં ૧૯૭૦ નાં

જીવન ચારિત્રો

કુલ પૃષ્ઠ ૧૫૦૦

- ૧. રાજા રામચંદ્રનરાય-હિંદીના હિંદી સુધી
- સમ્રાટઅકબર-ખરા રૂપમાં કર્યાવનાર
- ૨. સ્કોટલેન્ડના મહાવીર વાયેસ તથા પ્રાચીન
- સમયના ગ્રીસનો મહાવક્તા હિમોસ્થનીસ
- ૩. ધર્મોત્તમ ગ્લેડસ્ટન અને નર્મ. સામ્રાજ્યને
- સ્થાપક પિત

૫. ૧ માળાઓના આંગણ લખા ખરા વર્ષોના સેટ પચ્ચ અગ મિત્રને મળશે પો જીલ્લા

૬. ટપાલમા મંગાવનારે ત્યા મળતા તામ સાથે અપહવાદજ લખવું વિગતનાર સચીવપ મહત્વ

સસ્તું સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય. }

મુબંઈ-૨.

બને અમનવાદ

૭. સિદ્ધ કરનાર ત્રણ ઠોલતરાય દ્વાજીસા દેશાધ, સત્સંગ ગોરીસ અળાછરેડ-સુગત સુરત ખપાગીઆ ચકલા તાસનાળાની પોળ લક્ષ્મીનાગમુડી વગીમા આવેલા જન નિર્ણય

૮. ત્રિ ટીંગ ગ્રેસમા મળ્યદ કમનસમ કાપ પાળે છાપુ

શ્રી

સત્સંગ

અનુક્રમણિકા.

પુસ્તકક્રમ
અંકક્રમ

માહ
સં. ૧૯૩૩

- ૧-૫ દાન્યો ને અંબાલીસ અભિયાતી, ત્રમર, રમેલ-
યેલી તથા તા. મો. મ. દે. ૧૯૧-૧૯૩
- ૬ સુવર્ણ લંકા. જાણ હેતુમાહ ૧૯૪
- ૭ કપલિ હંચન ક્યારે અને ? તા. ગાંધીમાહ ૧૯૭
- ૮ કોણ એતરો ? તા. લામચર લ. ૧૯૭
- ૯ બોળીઆ રાગનો અમડાદ. તા. લો. ૬૧. ૧૯૮
- ૧૦ હંસડાં કમતી ચપલું હાકરખલું. તંત્રી.
દારના અંકચતુરું શુભ પરિણામ. તંત્રી.
શીગારેડાં સત્યાનારા. ધીરજ. ૧૭૦
- ૧૧ દેવગદ આરીઓનો ગો. પ્રતિબંધનો દુકમ. ૧૭૧
- ૧૨ માંસભોજનપર ત્રેશનિક દષ્ટિ ૧૭૨
- ૧૩ શ્રીડીપીયત્તી થતી દાનિ. ચ. ના. બા. દે. ૧૭૩
- ૧૪ અનિથ પિંગળ. તા. અ. તા. દેસાઈ ૧૭૪
- ૧૫ પતિદેવની એક વાર્તા. તા. અલપાત ૧૮૧
- ૧૬ વિવિધ વિષય. તંત્રી ૧૮૩

આધિક
સંવાનમ

શ્રી કુચ્ચલનનિષેધક-હવ-
દયાપ્રબોધક અને નીતિવધક
મહાત્મા તરફથી પ્રકટ થયું પત્ર.

આશ્રયાર્થી
હુણાનુસાર

તંત્રી અને પ્રકાશક:-
દોલતરાય દોલતરાય દેશાઈ.
અંબાહદેડ-સુરત.

તૈયાર છે । માત્ર પોષ માસ સુધી જ ખાસ તક-ચો

અતિ ઉત્તમ પુસ્ત

‘વિવિધ’ તથા ‘ચરિત્ર’ માળા દ્વારા નિકળેલાં સં ૧૯૭૨નાં, ૧ પુસ્તકોના સેટ હવે તૈયાર થયેલા હોવાથી, તુરતમાં ખરીદવા નારને ખાસ સગવડ આપવા માટે પોષ માસ સુધી તેનું પોસ્ટે માફ રહેશે તે યાદી લુદ્ધુજી લેવાશે.

વિવિધ ગ્રંથમાળાના ૧૯૭૨ના

ચરિત્રમાળાનાં ૧૯૭૨નાં

ઉત્તમ ગ્રંથો

જીવન ચા

કુલ પૃષ્ઠ ૨૦૦૦

કુલ પૃષ્ઠ ૧૫૦૦

મુલ્ય રૂ. ૨, પાકાં પુઠાં રૂ. ૩ પોસ્ટેજ ના મુલ્ય રૂ. ૨, પો. ના- પાકાં પુઠાં

સ્વામી રામનીય—આ ૮-૮ મો ગળ રામમોહનરાય-હિંદના પહેલા

આરોગ્ય વિશે જ્ઞાન મો. ૬૦ ગાલી ફૂલ સમ્રાટ અકબર-ખરા રૂપમાં ડર્જીનનાઈ

૨૧ વર્ષ, આ ૬ મહાન લોકાદ્યો સ્કોટલેન્ડનો મહાધીર વાલેસ તથા

પ્રસુમય જીવન નામ પ્રમાણેન વિષય સમવના ગીસનો મહાવાતા હિમોસ્થનીક

કુટી સામાજિક ૨૯ બોધપ્રદ વાતો. ધર્મીઆ ગ્લેડસ્ટન આ નર્મન

હિંદી ભાષીમાં ૪૦ ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ રચાયક પિત

કવિ આગાખાન આગવા વજા ખરા વર્ણના સેટ ૫૫ મૂળ નિમિત્તે મુદ્રીત પો

૮ મહામા મગાવનારે જ્ઞા મગના નામ સાથે અમદાવાદના લખવુ વિશ્વનાથ સ્વામીજી

સસ્તું સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય. } મુલ્ય-રૂ. અને અમદાવાદ

મિલક ક નાર તત્રી હોલતગય ન્દાજમા/ દેશા, સમગ્ર ભારતીય અજ દેશા-સુર મુગત જાપાનીઆ ચક્રલા તાસવાજાનો પોજ વચ્ચીના ભગની વાડીમાં આવેલા જન વિશ્વ નિર્દોષ પ્રેમમાં મગવડ કમલમ મગનીયારો છ પુ

સત્સંગ.

અનુક્રમણિકા.

પુસ્તક નંબર
અંક ૬૭૩

માહ
સં. ૧૯૩૩

- ૧-૫ કાચો ના અખાલાવ અભિજ્ઞા મી, ખમર, રનેદ-
ચોળી તથા સા. જો. મ. દે. ૧૬૧-૧૬૩
- ૬ સુતરું લંકા. જાણ હોટુઆઇ ૧૬૪
- ૭ દેવેતિ ઇવન કપાદે બને ? સા. ગાંડાભાઇ ૧૬૭
- ૮ કોઇ ચેનશો ? સા. લામરાક લા. ૧૬૭
- ૯ બોળાઆ શેગતો બાબાદર. સા. જો. ના. ૧૬૮
- ૧૦ હંજલ કપાં કમતી ચપલું બાકરખલું. તંત્રી.
દારના અંકુરલું શુભ ખરિયામ. તંત્રી.
શીમાદેશી સત્યાનાથ. ધીરજ. ૧૭૦
- ૧૧ દેવજન આરીઆનો ગો. પ્રતિજ્ઞાનો દુકમ. ૧૭૧
- ૧૨ માંસમોચન પર વેગ નિક દહિ ૧૭૨
- ૧૩ બીડી પીતળી ચત્રી દાનિ ર. ના. બા. દે. ૧૭૩
- ૧૪ અરિય પિંચલ. સા. અ. સા. દેમાઇ ૧૭૪
- ૧૫ પંતિદેવતી એક વાર્તા. સા. ખલવન ૧૮૧
- ૧૬ વિવિધ વિવિધ. તંત્રી ૧૮૩

વાચિક
અવાજ મ

૧-૦-૦

શ્રી કુવંતનનિયેષક, અવ.
દયા પ્રમાણિક અને નીતિવચક
મંડલ તરફથી મકટ ચલુ પત્ર.

આધ્યયન
દુષ્કાંતુ સાર

દોહનરૂપ દાહનરૂપ દેશનરૂપ

સાંજીવન-સુરન.

શ્રી દુર્વ્યસન નિષેધક જીવદયા પ્રબોધક

અને

નીતિવર્ધક મંડળ-સુરત.

(સ્થપાયું ૧૯૦૭)

કાલિન્દર-ડૉ. દીનશાહ જીવાજી એદલજહેરામ

એલ. એમ. એન્ડ. એસ. એફ. આર. જી. એસ. (લંડન)

મંડળ તરફથી થતાં કાર્યો.

સત્સંગ [માસિક]

જીવદયા તથા દુર્વ્યસન નિષેધનો સંદેશો વાંચનારી આલમ સમક્ષ પહોંચાડવા આ માસિક પત્ર પ્રગટ કરવામાં આવે છે, જેની ઘણી મંકલો શ્રીમંત સભાજનોનાં ઉદાર આશ્રયથી માંસાહારી તથા દુર્વ્યસની પ્રજામાં સંકૃત વહેંચવાનો બંદોબસ્ત કરેલો છે.

રાત્રિશાલ્યા.

પછાત પડેલી જાતો કે જે વિદ્યાહીન હોઈ માંસ મદિશનાં ભોગી હોય છે તેમને રાત્રે કેળવણી આપી માંસાહાર તથા દુર્વ્યસનથી વિમુક્ત કરવાનાં ઉપાયો યોજાય છે.

૩. પુસ્તકો.

જીવદયા અને દુર્વ્યસનને લગતા સમગ્રમાણ લેખોને નાના પુસ્તકોનાં આકારમાં છપવી માંસાહારી પ્રજામાં મફત વહેંચી દેવામાં આવે છે.

૪. છુટું સાહિત્ય.

માંસાહાર તથા દુર્વ્યસનથી થતી હાનિનાં સત્ય સમગ્રમાણ જાનાવોના જથ્થાબંધ હેંડગીલો પ્રગટ કરી છુટથી વહેંચી ૬૪ માંસાહારી અને દુર્વ્યસની પ્રજા સમક્ષ તેના ગેરફાયદા રજુ કરાય છે.

૫. માપણો.

મંડળના ઉદ્દેશોનો સ્વયં રજો કરી પ્રચાર કરવો તથા માંસાહારી અને દુર્વ્યની પ્રજા સમક્ષ જાહેર રસ્તાઓમાં અને શેરીઓમાં લાપણો દ્વારા ઉપદેશ કરાય છે.

મંડળનાં હિતચિન્તકો.

ડૉ. દીનશાહ જીવાજી એદલજહેરામ એલ. એમ. એન્ડ. એસ. એફ. આર. જી. એસ.

રા. જા. શેઠ હીરાચંદ નેમચંદ અવેરી જે. પી.

રા. રા. શેઠ હંસરાજ ઇન્દુભલ પાણીપુરની પેલી.

રા. રા. મોહનલાલ મગનલાલ અવેરી.

રા. રા. શેઠ તૈયબલાઈ એમ. એમ. મકફતી.

રા. જા. ખા. ડુમાઈ ગુલાબલાઈ દેશખ.

શ્રીઓસોફીકલ સોસાયટી, ઇન્ડિયન સેક્સન-અનોરમ.

પુસ્તક ૯૫.

અંક ૭ મો.

સત્સંગ.

માહ.

સં. ૧૯૭૩.

કાર્યશાસ્ત્રવિનોદેન કાલો ગચ્છતિ ધીમતામ્ ।
વ્યસનેન તુ મુર્ખાણામ્ નિદ્રયા કલહેન વા ॥

માસિક

કર્મ.

(હરિગિત વૃત)

૧ । મૂઢ જન શાને તણ સતોષ બહુ વળખાં કરે;
નહીં કર્મનો લવલેશ આશય ધ્યાન દઈ ચિત્તમાં ધરે;
જે હુષ્ટ કર્મો તનથી અથવા વચનથી, તુજ ચિત્તથી;
કરતો કરે પુર્વે કર્યાં તે ભોગભોગે છુટકો નહીં. ૧
કર્મો કરતાં તેહનું ફળ આ સમે તું ભોગવે;
કરશે વળી ને અંધ યદ્ય, કર્મો વળી પલુ આ લવે;
તો તે તણું પલુ લલિયમાં ફળ પામશે સદે નહીં;
મરણ ફણાણ ઇશનું લવલેશ નહીં છાનું કહી. ૨
વાલી લસણનું બીજ આશા ચખીએ અંપાતણી;
એવી કદાપિ આશા જૂઠી યાય સફળ ન આપણી;
સત્કામનું ફળ સાફ ને હુશમનું નરતું મળે;
ફળ આપનારો ન્યાયથી તે ભોગવાવે ભૂતજે.
છે નાય હીલ દયાળ તો પલુ કર્મ ફળ કરતાં અદા;
પૂતવા કર્યેથી માફ દઈ નહીં રેમ લાવે સર્વદા;
તેમજ કરતાં કર્મ સારાં તે તણું ફળ આપતાં;
નહીં ખાય કંઈપલુ આચકો દિલ દેવબુદ્ધિ દાખતાં. ૪
તુજ દેહથી, લક્ષ્મીયત્રી, મીત્રાવત્રી, સંસારધો
ને હોય કંઈ કુખ આશા તે, તું વર્ત્ય પરમ વિચારથી;
સત્કામ તન મન વેલુથી કરવા ભણી દિલ ચખશે;
તો નાથ અંબાલાલનો જે તે તણું ફળ આલશે. ૫

મી દારિમાં નાવણું મંદિર
મોષ

મહેતા અંબાલાલ જગન્નાથ ભટ્ટ.

ચેતનને ઉપદેશ.

ચાલ. (મઝાદેતે હુય કયા ચાર-તેરે જાલ ધુંધરવાલે)
 શાને ભુલે વૈભવ ભેઈ જે છે નરકે લઈ જનારો.
 નરકે લઈ જનારો ભવ ચોરાશી ફેરવનારો. શાને.
 ક્ષણીક સુખ અભિલાષા, તેની જાણ સદા નીરાશા.
 તણ ક્ષણ વિષય, સુખ આશા, ધર ધર્મરૂપી કીનારો શાને.
 લક્ષ્મી ની આશા. ભારી, શીઠ તેતો મનમા ધારી,
 કુલરા સમ દેશે વિસારી, કોઈ હાથ નથી ધરનારો. શાને.
 અહંકાર તણ દે મનનો તેમ નાશવંત આ તનનો.
 ભૂલી જઈ સદા આ ધનનો ધા પ્રભૂ પદને બજનારો શાને.
 માયામાં શું લપટાયો, સ્નેહ સંબંધમાંહી કસાયો
 જેથી ધર્મ માર્ગ ભૂલાયો. ક્રૂર ધર્મ સાથ કરનારો શાને.
 માત તાત બાતને બાર્યા, જેણે કોઇને નથી તાર્યા.
 પણ અનંત ભવ ભટકાવ્યા, એ મોહ ન તારણહારો શાને
 “અભિલાષી” શીખવે જીવને, તજ મોહ લોભ ક્ષણ સૂખને.
 અહંકાર તણ પ્રભૂપદને, જે અનંત સુખદેનારો શાને.

ધુલીઆ. (એકાંત-ભૂવન)

“અભિલાષી”

ઝુંપડી મારી

ભલે ભાગી વળી તૂટી, છતાં એ ઝુંપડી મારી,
 હજારો છિદ્ર હો તેમાં, છતાં પણ ઝુંપડી મારી;
 નથી દિલ મહેલની ઈચ્છા, ભલે હો શાન્તિ કે સુખદા
 ગરીબી ભે બતાવે એ-છતાં એ ઝુંપડી મારી.

રવિનાં તિમ્બ હો કીર્ત્તિ, પ્રવેશે છિદ્રથી લાગે.
 જલાયો કે શિતળ ચળે, છતાં એ ઝુંપડી મારી;
 ભલેને શીત વર્ષામાં, સદા આ દેહ હારી દે,
 અહુ શીત-હાહ ભારી દે, છતાં એ ઝુંપડી મારી,
 પવનના ભેરથી ઉટે, ખરર કરતાં સહુ સાથે,
 દિવાલો છત્ર પણ માથે, છતાં એ ઝુંપડી મારી,
 યથેલી જર્જરિત ભારી, છતાં છે પ્રાણથી પ્યારી,
 મદદ માનુષિ સમ એ મને છે ઘંપડી મારી.

તથાપિ દુર રાખે શું ?

વિયોગે ખડાવશે છું હું ! પ્રભો ! ના કેમ જાણે તું ?
 -દૃઢ્ય -વિશ્વામ મહારે તું ! તથાપિ દુર રાખે શું ?
 વિષયનો ત્યાગ મેં કીધો, સરસ બસ પંથ મેં લીધો,
 પ્રભો ! તુજ પ્રેમને પીધો, તથાપિ દુર રાખે શું ?
 ઋષિ સંતાન જેવો છું, તમોને નાથ ! બહાલો છું,
 જગત પાલક ગુરુ છેતું, તથાપિ દુર રાખે શું ?
 કરેલા કૌલથી બહાલા, અતિ સાવધ રહું મ્હારા,
 લગ્ન હરનીશ પ્રભુ ! મહારા, તથાપિ દુર રાખે શું ?
 જહાંના કષ્ટથી તાર્યો, અધમને આજ ઉગાર્યો,
 દયા લાવી ગણ્યો તારો, તથાપિ દુર રાખે શું ?
 નિયંતા નામથી તુતો, ઉધ્ધારે છે અધમ ભુતો,
 ચહું છું અંતમાં હુતો, બલાથી દુર રાખે તું !

ધુલોયા (ખાનદેશ)

સ્નેહચે

સ્વરૂપ ભાવના

વિચારી સ્વરૂપ, યાનેભાઈરૂપ, રહે શીદ આમ તું
 જાને આ લેહ, ટાળી સૌ ખેહ, જની રહે રામતું. વિચા
 નિજ ગૃહમાં જમ લાસતો, ભૂલ્યો તું નિજ શુદ્ધ;
 અવિદ્યા કેરે કારણે, ખોઈ સૌ શુદ્ધ શુદ્ધ
 અરે આ અબ્રૂધ, સ્વરૂપ તારૂ શુદ્ધ ભૂલ્યો તેને આમતું. વિચારી
 પકે જ્યમ હીરો પકચે, ધોતાં શુદ્ધ જાણ.
 ત્યમ તિમીરને ટાળતાં, રૂપ તુજ શુદ્ધ લક્ષ્ય.
 ક્યો જેણે જીવ, ત્યજાનું પદ શીવ, ત્યજ તે અજ્ઞાન તું-વિચારી.

મોતીલાલ મયુરભાઈ દેસાઈ મહુધાવાળા.

સુવર્ણ લંકા.

(ગતાંકથી શરૂ)

(૧) એક:-એ કેવળ જન્મભોમાં વસે છે એ જાતિમાં નરનારી સખળા ધણું ખરું નમ રહે છે. પૂરણ એક લંગોટ અને સ્ત્રી એક સામાન્ય વસ્ત્ર રાખે છે; પરંતુ જે વસ્ત્ર પહેરવા લાગ્યા છે. ખ્રિસ્તિ ધર્મ પ્રચારકો તો એમની કાયા પશ્ચટ્ટી ઇસાઇ બનાવી રહ્યા છે. એઓની સંખ્યા બહુ મધિક નથી.

(૨) સિંધાલી:-એને અહોના બસથી નિવાસીજ કહેવા જોઇએ. એની મંખ્યા વિશેષ છે.

(૩) તામિલ:-એ લોકો હિંદુ છે, અને એમની દરેક વાત દક્ષિણ હિંદના તામિલ સાથે મળતી છે; એટલુંજ નહિ પણ કેટલાક પ્રેસિડેન્સી પર એક ખીલની સાથે વહેવાર પણ રાખે છે.

(૪) અગ્રેજ અને બીજા જગ્યાઓથી ગએલા ખ્રિસ્તિઓ અને ખીલ લોકો.

સિંધાલીઓનો ધર્મમત બૌદ્ધ છે, પણ એમાંના ચોથો ભાગ ખ્રિસ્તિ યથ ચૂક્યો છે. ઇસાઇ પ્રચારકો જે સંસ્કૃતિથી કામ કરી રહ્યા છે, તે પરથી સ્પષ્ટ છે કે બહુજ નસલીથી વધારે ભાગ ખ્રિસ્તિ યથ જરો. આર્યસમાજ અને સનાતનીઓને ધરમયુ ઝગડામાંથીજ અવકાશ નહિ! એમની આગળ એ બાબતનું નિવેદન કરવું બધું છે. સિંધાલી લોકો પણ દક્ષિણ હિંદની પેઠે સાકાહારી છે પણ માંસભક્ષણ પણ અતિશય કરે છે. ગોમાંસ પણ ખાઇ લેતા અચકાતા નથી. એના ઘર આગળથી પસાર થવું અતિ વિકટ લાગે છે. આ એક નવાઇ જેવી વાત છે કે બૌદ્ધ ધર્મ જેનો મૂળ સિદ્ધાંતજ દયા અને અહિંસ છે તે એટલું બધું માંસ ભક્ષણ કરે છે કે તોખા પરમેશ્વર! કેવળ સિયોં તો રૂં પણ ચીના બપાનનીએ એજ દયા!

પૂરણ એક તલવન્દ પહેરે છે. એ લુંગીની પેઠે શીવેલા હોય છે પણ બાંધે છે તલવન્દ પેઠે. દક્ષિણ હિંદના લોકોના તલવન્દ અને એમના તલવન્દમાં કાંઈ ભેદ નથી. વળી એક કુરતુ, અગ્રેજ ખમીરા, અને અગ્રેજ કોટ પણ ધારણ કરે છે. શિર નગન રાખે છે. ઇસાઇ મંત્ર મહણ કરવાવાળા અગ્રેજ ટોપી પહેરી લે છે, અને કોટ, ખમીરા, નેકટાઇ વગેરે પણ રાખે છે. કિંતુ નીચેના ભાગપર તો તલવન્દજ હોય છે. પાટલૂનનો રિવાજ નથી તલવન્દ ગરમ કાશ્મીર વગેરેના સારા પણ હોય છે, એની નીચે છોટા તલવન્દ પણ હોય છે. યુગપોથી સ્ત્રીઓના તલવન્દ યોડા ચોટા હોય છે. પરંતુ પ્રત્યક્ષ કાંઈ ભેદ નથી. સખળી સ્ત્રીઓ અગ્રેજ ફેશનની જાડીટ પહેરે છે કહે છે કે પોર્ટુગીઝના સમયથી એ પ્રચલિત છે. પહેલાં એ પણ ન હતી. એ બે વસ્ત્રોથી વિશેષ શિરપર ચાદર, દુપટ્ટા આદિ કંઈપણ હોતું નથી. જાડીટમાંથી હાથ નીચેના યોડા ભાગ અને તલવન્દને જાડીટ વચ્ચેના પેટનો ભાગ પણ યોડા ખુલ્લો રહે છે. કોઇ કોઇ બાંધ પર રમાલ રાખે છે. પારસી વસ્ત્ર કંઈ એવા તો પ્રિય થઇ પડ્યા છે કે જ્યાં જાઓ ત્યાં કંઈ એ ઢંગનો રિવાજ ખરો. સિંધોનમાં પણ એવી સ્ત્રીઓ છે કે જે ઇસાઇ યથ ચૂકી છે. પણ તલવન્દપર વસ્ત્ર પાડસી અંગતું! એમની બાપા સિંધાલી પણ પાસે રહેલા હોવાથી તામિલ સમજે છે. સિંધાલી બાપા ચોકખી રીતે સંસ્કૃતમાંથી નીકળેલી જગ્યાય છે, કારણકે, ધણીક શબ્દો સાર ઉચ્ચાર કરવાથી સંસ્કૃત સાથે મળે છે. પાલી બાપા કેવળ બિહુઓ (બૌદ્ધ સાધુ) બણે છે. બિહુઓનું માથું મુડાવેલું અને એક પીત વસ્ત્ર ધોતીવતુ પહેરી ઉપર ઓઢી લીધેલું હોય છે. સાધારણ રીતે સિંધાલી લોકો માથું મુડાવતા નથી, શિરની પાછળ ચોટલાની ગાંઠ વાળે છે. એની બાપાનું સંસ્કૃત સાથેનું મિલન દસ

સુધી ગયુવાની રીત પરથીજ સ્પષ્ટ છે. એકાદ દુઝાઇ, તનાઇ, અતરાઇ, પરાઇ, લાઆઇ, તિદાઇ, નસાઇ, દડાઇ.

તામિલોની સઘળી વાત મદ્રાસીઓ સાથે મેળ રાખે છે. પુરુષોના વસ્ત્રોમાં તલવન્દ, ધોતી કુરતુ અને કોટ, શિરનો અથ બામ મુંડાવી શેપ ભાંગના વાળને એકત્ર કરી પાછળ મોટી ચોટલી બનાવે છે. ઓંચાને ચોલી ને ધોતી, ને ચિર નગન. ધર્મમત દિંદુ છે, જેમાં ધણાખરા વિવેકાનંદના શિષ્યો છે. આહારમાં ખાત, આમલીની ખટાસ, મગચા આદિ દક્ષિણના હિંદુ રિવાજ જેવા છે.

અંગ્રેજ ઇસાઇ વગેરે સર્વ રથએ એક સરખા છે. સિલોનમાં સુસલમાન પણ છે અને કોલમ્બોમાં સુંદર મસીદ પણ છે. એ લોકો થોડા વખતથી ભરતખંડમાંથી ગયેલા છે.

કોલમ્બોમાં એક મોટું મંદિર છે. જેની અંદર મહાત્મા બુદ્ધજીની મૂર્તિ છે અને એની સાથે તાડપત્ર પર લખેલા પાલી પુસ્તકોની લાખ-લેરી છે. કાંડીમાં દંત મંદિર છે. એ મંદિરમાં કેટલાક હપ્પાઓની અંદર મહાત્મા ગૌતમબુદ્ધના દાંત-બદ્ધન સુરક્ષિત રાખેલા છે ખાસ અસરે પર એ દાંત બુદ્ધના મૂકવામાં આવે છે. એ મંદિરમાં એટલું બધું જવાહીર છે કે મોટા મોટા મુસાફરો અહીં આવીને વિશેષ પ્રત્યક્ષ મારફતે એ જવાહીર જુએ છે મંદિરની બહારની બાજુએ ચિત્રોદ્ધારા કમંદલુ ખતાવેલું છે, અર્થાત્ અમુક પાપ કર્તા અમુક યોનિમાં જન્મે છે. એની પાસે એક મંદિર છે, જેની અંદર અમુક્ય પુઃધરોની બનાવેલી મહાત્મા બુદ્ધજીની મૂર્તિ છે અને પીપળાનું વૃક્ષ સિલોનમાં મહારાજાન અરોગને પુત્ર જ્યારે ધર્મ પ્રચારાર્થે ગયેા હતા ત્યારે લકષ ગયેા હતા.

દિંદો મુસાફરો જેઓ અંગ્રેજ હોટલમાં ભોજન કરી શકતા નથી તેને માટે સિલોનમાં અતિશય કટ છે. રહેવાને તો ખેર અંગ્રેજ

હોટલ કે સરકારી રિસ્ટોરન્ટમાં રથાન મળે પરંતુ ખાવાને શો પ્રેમ ધી ધર્મિય મુસાફરોએ ખાસ પ્રયત્ન કરીને જવું. અથવા તો કેવળ ફળ, ફળાદિ પર નિર્વાહ કરવો નહિતો બહુ કટ પડે છે.

દિંદો કે હિંદુ બાપાથી અહીં કામ ચાલતું બહુ કાંચુ છે. હજારોમાંથી એકાદ મનુષ્ય એને જાણવા વાળો મળે. અંગ્રેજીથી સઘળું કામ ચાલે છે. માડીના કોચમેન ને દાખના દ્રાઇવર સુધી સહુ અંગ્રેજ સમજે છે, અને પોતાની મતલબ સમજતી રહે છે. ફાનદાર ૯૦ ટકા અંગ્રેજ જાણે છે. પોલિસના સિપાઇઓ અંગ્રેજીમાં વાર્તાલાપ કરે છે. કૂલી, રોડનના પોર્ટરો, ચોક્કીદાર સવળા કંઈને કંઈ અંગ્રેજ બોલી જાય છે. કહેવામાં આવે છે કે બોદ મંદિરના પૂજારીઓ સરફત પણ બોલી શકે છે. પરંતુ એવું ક્યાંય પણ જોવામાં આવતું નથી અલગત એમની પાલી બાષા સંસ્કૃત સાથે ત્રીજા ચોથા ભાગની મળતી આવે છે.

છોટુમાઇ દાઇમાઇ હેલાઇ

લાયબ્રેરિમાં સંગ્રહવા થાય

અમારે ત્યાં મળતાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

- ૧ રાજ્યોગી અને પરમાર ધારાવપોદિય બા. ૧-૨. (એતિહાસિક અતિકૃતમ નવ-લકષ્યા) કિ. દરેક ભાગની રૂ. ૨-૦-૦
  - ૨ દેવો ખરૂં અને ચિતોડની પુનઃ પ્રાપ્તિ. (એતિહાસિક નવલકષ્યા) કિ. રૂ. ૧-૮-૦
  - ૩ સુભાવ સમિતિ, (પ્રલસન) ૮-૪-૦
  - ૪ રામવિયોગ. (જોષપદ નાટક) ૦-૧૨-૦
  - ૫ અનુક્રમાણ સમાવણ (સરળ બાપામાં રસિક કાવ્ય) ૮-૪-૦
  - ૬ ચાંત અને સાદું જીવન (મનન કરવા યોગ્ય નિબંધ) ૦-૪-૦
  - ૭ આરતી કાલનું માતમ—(આજીવન એને લખ્યો) ૦-૨-૦
- લખો—સંસ્કૃત આપ્તોર, અપ્તોરોડ-ગુરત.

હંપતિ જીવન રસમય

ક્યારે બને ?

પ્રિય બધુઓ, અને ભરત ભગીનિઓ !
હર્ષિત વદને ન્ય ન્ય । આજે સત્સંગ દ્વારા તો
આપણો પ્રથમ પરિચય થાય છે. આહવ વિચારોતું
યથાર્થ પાલન કરવું એ આત્માને ઉન્નતિમાં
લાવનાર એક પગથીઈ છે. વિષયની રસગતા
વધારવી વાંચકોના હસ્તમાં છે.

જન્મનો કેળવણીમા આગળ વધ્યો છે
અને વધ્યો ન્ય છે, એજ સ્વદેશને ઉન્નતિ
ક્રમમાં લાવનાર સાધન છે. આ સંસાર
મનુષ્યરૂપી પુખ્તોથી આગ્રહાદન થયેલો
બગીચો છે. જેમ કૃત્રિમ બગીચામાં
ચોગય મધુર પુષ્પોના બીજ રોપવાથી, તે હંમેશાં
તેની મધુર સુવાસ બહેકાયતા અન્યના હૃદયને
આનંદ આપશે તેમ આ કુદરતના રચેલા
મહાન સૃષ્ટિ બગીચામાં મનુષ્યરૂપી રથાપિત
થયેલાં પુષ્પોને ગાન રૂપી અમૃત સીંચનથી
ઉછેરવામા આબ્યાં હશે તો તેથી તેની સુવાસ
ચોતરફ ફેલાતાં જન સમુદ્ધના મન નિર્ભજ
બનાવશે.

ઉત્તમ કેળવણી લીધેલા સંસ્કારી પુરુષો
આ વિચારનો ઉપયોગ કરવા મહાન પ્રયાત્ની
બની પોતાના કેળવણીનાં ગાન દ્રવ્યનો વ્યય
અન્યને કેળવવા તરફ કરે છે એજ અર્થ આર્થ
કુળ જૂથથી કર્તવ્ય છે. કેળવણી લીધા સિવાય
“ પોતાનાં જીવનની સાર્થકતા શોમા સમાઈ છે.”
તેનો વિચાર કરવા જેટલો અજ્ઞાન મેળવી શકેલો
નથી તેમજ ધાર્મિક પુસ્તકો અને સત્સંગમા
ધ્યાન પરાવાત્ત નથી એમ થવાથી સામાજિક
રિધિતિ હામડોળ થતાં પ્રસંગોપાત મહાન
સંકટના ભોક્તા બની જવાય છે. જેથી
માણસના ઉપર પૈમાહાની સાથે દુઃખની અસહ્ય
જવાળા પ્રકટી રહે છે. ગૃહસંસાર ચલાવવો
વિકટ થઈ પડે છે. મનની વ્યગ્રતા વધે છે
એટલે એજ વ્યગ્રચિત્તના પરિણામે શરીરમાં
અનેક પ્રકારના વ્યાધિનો ઉપદ્રવ થાય છે આખરે

જીવનમાં કડવાસા આવી સપજી પ્રતિકુળ
દરમિયાન થાય છે.

સુખ અને દુઃખનો આધાર વધ્યો બરો
કેળવણી ઉપર અવલંબી રહેલો હોય છે. આજે
કેળવણીના પ્રતાપે ધર્મરૂપી ગાન મેળવી
શકાય છે. અનીતિની ઉંડી ખાઈમાં સડોવાય-
લાને તેની વિષત્તિમાંથી બચાવી શકાય છે.
એજ કેળવણી સંસારમાં વિકટ માર્ગે
જતા અટકાવી, પ્રભૂતા પ્રેરેલા ધર્મમાર્ગે દોર-
વા સાધનમૂલ છે. દુઃકમાં સર્વ રીતે માર્ગ
દર્શક થઈ પડે છે. તો તેમાંજ આગળ વધવા
અન્યને વધારવા કટીબદ્ધ થવું જોઈએ.
કેળવણીથી બરાબર ગાનમય બનેલા મનુષ્યની
સામે કદાચ મહાન આપત આવી પહોંચે તો
પણ તેવા ધીરપુરુષો ન્યાય માર્ગને દાળાંતરે
પણ વિસરતા નથી. તેને તો, હંમેશા નીતિ
નિયમનું પાલન કરવું રચીકર જણાયો. તેમ
થવાથી કાર્ય વ્યવહારમાં તન અને મન સાથે
દ્રવ્યનો યથેચ્છ ઉપયોગ કરી, સંસારમાં આવી
પડતા વિષય પ્રસંગોનો જડમુળથી ઉગ્રહ
કરી શકે છે. યહી તે પુરુષ ગરીબ હો કે તવંગર
હો । તો પણ જેમજે કેળવણી રૂપી હથિઆર
અહણુ કયું છે તેઓ કોઈની પણ દરકાર
કરતા નથી. તેઓને સહેલાઈથી સન્માર્ગે વિ-
ચરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

હવે સંસારચક્ર સ્ત્રી અને પુરુષ ઉભયના
ઉપર આધાર રાખે છે. આજે પુરુષપક્ષે કેળ-
વણી પામી પોતાના જીવનને મંગળમય બના-
વવા આગળ વધે છે. ત્યારે સ્ત્રી જીવન ઉચ્ચ
બનાવવા બારત વર્ષમા તેનો દરજ્જો ઉતરતી
પક્ષિમાં મુકાય એ વિનાશકાળનું મુળ કેમ
નહીં મજાવ ? જસકળ સંસારની ઉત્પત્તિનું
સાધન સ્ત્રી છે, સ્ત્રી વિના સંસાર સુનો
મળ્યો છે. સ્ત્રીને રતનની ખાણ ગણી છે:
જેમાંથી મુવ, પ્રહલાદ અને અધરિય જેવા
મુક્ત વીરો જન્મ્યા છે. પાંડવ જેવા બળવાન
નર ઉત્પન્ન થાય છે. અને કૃષ્ણ જેવા દાનવીર
નર રતન અવતાર પારણ કરી ગયા છે. પતિને

એક કેવા પાસે લઈ ગયાં, ત્યાં તેણીના હાથીના ઉતારી લઈને તેણીને તે કુવામાં નાંખી દીધાં મારી નાંખી હતી.

સરકુ ગુનાહ માટે બંને આરોપીઓને નીચલી કોર્ટ રૂબાવેલી ફાંસીની સજા હાથકોટ કાપમ રાખી હતી જામે જમશેદ, તા. ૧૩-૧-૧૯૧૭.

૩ હાથીના સાફ દસ વરસની છોકરીનું કરવામાં આવેલું ખુન !

આવેલીને ચલેલી ફાંસીની સજા ?

કાશી નામની દસ વરસની એક છોકરી નાંસીકની બળરમાં તેલ લેવા ગઈ હતી તેવામાં ગોપાળદાસ પાટીલ નામનો તેણીના એક સગા તેણીને મળ્યો. કાશીને તે સમયે ગામ નહોતું. એક કેવા પાસે લઈ ગયાં, ત્યાં તેણીને ધરેણું ઉતારી લઈને તેણીને તે કુવામાં નાંખી દીધાં મારી નાંખી !

સરકુ ગુનાહ માટે નીચલી કોર્ટ આરોપીને ફાંસીની સજા કરી હતી તે હાથકોટ કાપમ રાખી હતી.—

જામે જમશેદ, તા. ૨૦-૧-૧૯૧૭.

સેંકડો બાળકોનાં ખુન !

ઉપર પ્રમાણે ધરેણીની ખાતર માત્ર નવ દીવસમાં જણ બાળકોનાં ત્રાસલક્ષક ખુનો પ્રસિદ્ધ થયાં છે.

આજ સુધીમાં સેંકડો હાંદુ તથા મુસલમાન બાળકોનાં ધરેણું મારે ખુનો ચયાં છે, અને જ્યાં સુધી સેંકડો ચેતસે નહીં ત્યાં સુધી તેવાં ખુનો થયાજ કરશે.

માર્ધના આ હેડખીલની ચુલતારી, મરાઠી, બંગાળી, હાંદી વગેરે ભાષાઓમાં નકલો છપાવીને આખા દેશમાં ગામેગામના દયાળુ પોલીસ અમલદારો તેમજ સંસ્કાર સંસ્થાઓ હોડિયાં તેમ જાને ફેલાવવાની મહેરબાની કરે, તથા તબક્કા નાટક કંપનીના દયાળુ માલેકો પોતાના બેલામાં ધરેણું મારે ચતાં બાળકોનાં ખુનોના દેખાને બજારીને દબાવે સેંકડોને તે બહાપાખો પાસે આવવાની મહેરબાની કરે એવી મારી માર્યાં છે.

જુનામદ, તા. ૨૨-૧-૧૯૧૭.

સાપ્તાહિક લેખીદાસ.

બોળીઆ રાજનો

મહાસહાર

જમીનો સુધરેલનો કે વિફરેલનો ? હું જુ જુ વિફરેલનો ! મોજા મજાનાં સાચી કાણુ ? એતો તેજ કે જમીને ચારે, પહોરને ચારે પડી જાતલીઓના યુગ તોડવાનો સ્મૃત પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતો હોય ! વાર લાંચક ! તને કરી એનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો હતો કે નહીં ? એ ન થયો હોય તો જુ મરમરદારા માટલીતોડ મંડળીનો સભાસદ વિતા સંકેતે યદ્યન ! પ્રથમ સભાસદ થવાની ફી નથી ! નગીન સભાને વિતા મલ્લે કેફી પીણા મળે છે, દારૂ તાડી તેવાર રાખવામાં આવેલો. દારૂ તે કેવો ? આરે પોર્ટ વાઈન ! નામ લેતાં જુ પાણી આવેલો. અરીજી, ગોળે, કોકેન વગેરે મરીમશાલા આચાર સહીત તેવાર રાખવામાં આવેલો ! રૂકત થોડા સમયને માટે જ એવો સમજ લાભ આપવા, એ મંડળી એટ્રીમેન્ટ agreement કરી આપે છે, પ્રથમનીજ દુસરાકાતે એ મંડળના કામખના સમય થવાને તારૂં ડામગતુ જીગર લલચારો. મહેરબાન ! જરા સુધાકાત તો લઈ જુઓ ! પછી મટરનાં પમરતાં પાણીની મીઠી બો લેવાની કેવી અફલાતુન મજા મળે છે ! અંતિમે કપડાં લતાં તો રોજીંદા ખટખટારાથી મુક્ત થઈ અલ્પ સમયમાં એક બોટલ Bottle કાપમાં લઈ દા...રે દા...રે દા...રે જુ જુ જુ ! ! !

જુ મજા ? મજાનું નામ તે. એ.....મજાક ! આખરે રવરિયાદારા કોઠાં જેવળી હીમી ખાધ તસાદા વરકથી જરૂર જોનામલ થયો, અને ન ચાપતો આ બોળીઆ રાજની અથળીકુમરમાં સુદામલ લઈ લેવી ! ! !

× + + ×

મોસાદારીઓ કેવળ માંસાકાર કરવામાં જોજ મળક માને છે, તેઓ પોતે આંધીક નેતિક ચવિરિક માનસિક વિચેરે પત્યાદી

સપતિઓ તેમાંથીજ મેળવી શકાય છે એવી ખીન પાયેદાર દલીલો રચી કરવામાં કદમ પાછળ હાકવતા નથી ! શું દલીલ ? શું તારીર ? એવી દલીલોથી તો હસતાં. હસતાં મ્હોં અને પેટ ભેંજી દુઃખે છે. હા ! કં નહીવાર ? આંખી દુનિયાંનું માંસાહારથી છવતી હશે ! તેઓ તો ખાસ : ઇશ્વરને પણ માંસાહાર કરતાં જોઇ આવ્યા, હશે વાર ? તે જોનારનું જાણે. તેનો ખુશ જાણે ! અમે તો એવું કંઈ જોયું બી નહીં : આર સાંભળ્યું, ખી- નહીં ! એવાઓને પ્રશ્ન પૂછીશું કે શું વેણેરીયનો પુરવાર્ય નથી શખતી ગયા ? જવાબમાં મોટું મીઠું મલશે ? હોદનાજ, મહાન પુરુષોના દહાંતો અવલોકીને "સ્વર્ગવાસી" ગણાયે. જગિપમાત નામના મેળવી ગયા છે, રા, શીયુત મોહનલાલ કરમચંદ ગાંધી " કે જોએને રમળે રમળે આદર-માન અપાય છે, કેટલાક મહાન અમેરિકનોએ પણ માંસાહાર કરવો બંધ કરીએ છે. ત્યારે શું તેઓ આપણે પેશરતી બો વિના શુગળાતા હશે ? બાઇં બોળીયા તારે શું પંચાત પડી ? એવું અને શુભારક ! હું તો એવા માંસાહારી રાજાનો ખરડો ઠોકીને કહું છું કે બાઇંઓ તમે તમારી છાંછી પવંત એવાં બો ભારતાં હાકલાંની પમરાંટ કરતી લહેજત લેતા રહો અને એ તમારું મનથી માનેલું સ્વર્ગ (બાલે નકે હો ?) તેમાં ખુશીથી સડતા રહો બાપુ !!!

સત્સંગ ! વાહ નામ તો ઘણું જ પ્રિય ! રે ! ઘણું જ સ્વર્ગીય ! બા આપણે તો એવું નામ લેતાં જ સ્વર્ગી સીડી પામવાના ! પણ એ જોડણીની બતા-બટ્ટ બારી દેખું ! બ્યુષ તિનાં, નામથીજ આપણે સૌ ગાળી દૂર તેમાં વળી પાટલાની નિશાને બળેલા એટલે એ કામ, બહુજ કપડું થઇ પડે એમાં શું નવાઇ ? પણ એટલું તો જાણું ખરા કે સત્સંગ એટલે સારી સોખત ! વાતતો ખરી !! આપણે પણ એક બે સોખતી છે ખરા પહેલો ગાંડો ગળ્યો !

બીજો ગરબડ થેલો ! અને ત્રીજો પડયો ! જાને પોને આ બોળીયા રાજ ! અમારી આ સત્સંગાઇમાં પૂછુંજ શું ? અમારી તીનોડી જોડી ખાસ ખુશના ધરથી નિર્મોચુ થઇ આવેલી !! અને, તીનો સજ બંદરના વેપારી, હું પોતે બિધનાનો રહેતામી, અને મારો બાઇ ગાંડો તે ગાંધીપૂરનો રહેવાસી અને બાઇ થેલો તે કતારગામનો રહીય, પણ અમે જણે યે જણ વખત સાથે બેસીને બોલન કરવું, અને સાથે બેસી આવા ગાંડો થેલા બલાંડા ચીતરવાં પણ વખતસર સૌ સૌને થેરે જરૂર મુર્છ જરૂર સંસ્થિમાં પીઠાન આપતાં આપણાં, સખજ મિત્ર રાજ્યો (ઇંગ્લાંડ, ફ્રાંસ અને રશીયા)નું સમરથ કરાવે ખરું ? બોલો આ અમારી ત્રીપૂરીમાં કબી ગણ ન્યુનરા હોઇ શકે ખરી ? !!

પણ બા અમારી મિત્રતાઇમાં ક્યાં મજા છે ? સૌ મજાતો આજ કાલના જુવાનોની ફેશનની ફીધીયાશીમાં રિસે છે ! નાટક ! લમાસા ! સિનેમેટોગ્રાફ, ટંકા પ્રખેશ હળદળનું જીડું વિગેરે છપાદી. એ સૌમાંજ સ્વર્ગીય સંગ માણવાનું મુકી પછી એવી મહેનતીયા સત્સંગાઇમાં ક્યાંથી મજા હોય વાર ! પણ એ બોળીને આ બોળીયા રાજ શીર મુશ્કરી નમન તાઇ ખતાવી. બધમનસાઇ જણાવી બધામથુ કરે છે કે તમે તમારા એ સ્વર્ગીય આનંદ ને કારે પનારે મુકી આ થી દુર્બ્યસન નિબેધક છવદવા પ્રબોધક અને નીતિ વર્ધક મંડળ તરફથી પ્રકટ થતાં " સત્સંગ " માંસિકનાં આહક થઇ એનો બડોબો ફેલાવો કરવામાં અંતઃકરણથી મદદ આપી આ સત્સંગનો જરા મીઠો સ્વાદ આખી જાણે તો તે તમારી સોખત કેટલા પ્રમાણમાં ચડતી યા પડતીની તે તમે આપો, આપજ, અનુમતી ચક્રો !! પછી મારા અભિપ્રાયની જરૂર રહેશે નહીં !! કેમ બાલ્યા બેળનાં દવાબળ મોડળા થયા કે નહીં ? કે હજુ કંઈ બાકી છે ? !!

લોળીઆરાજ.

હિંદમાં કમતી થયલું

છાકટપણું.

મહાપરનાં અંકુશનું શુભ પરિણામ.

હિંદમાં હાલની લડાઈના સળખે દારૂના વપરાસ ઉપર ને અંકુશ રખાય છે તેની બધી જાણી અંસર થઈ છે એમ ત્યાંની સેવક કંગ્રેસ બોર્ડના રીપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે. આ રીપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે કે ને ને શહેરમાં દારૂ ઉપર અંકુશ રખાયો છે, ત્યાં છાકટપણાના દારૂથી થતા લોકવાના અને આપધાવના બંન્નેનો ખજા કમતી થતા જણાય છે, ૨૨ અંગ્રાડીએ બહાર પડતા આંગ્રાડીએ ઉપરથી જણાય છે કે ગ્રેટ બ્રીટનના સરવેથી મોટાં ૨૦ શહેરમાં ગયા નવેમ્બરના હિંદ આંગ્રાડીઆમાં છાકટપણાના ૩૬૦ ૧૩૭૨ દાંખલા નોંધાયા હતા, જે ૧૯૧૫ ના-સંવત્માં એજ મુલતમાં ૨૪૧૫ હતા. કેટલાક શહેરોમાં ઉપર મુજબ થોડા આંગ્રાડીએ ખરેખ જણવાળે છે, જે નીચે મુજબ હતા:-

	૧૯૧૫	૧૯૧૬
લોન્ડન	૧૦૭૦	૫૫૩
બરમિંગહામ	૪૭	૨૫
મીડલેન્ડ	૨૧૩	૧૧૭
મેનેચેસ્ટર	૮૩	૫૨
શેફીલ્ડ	૨૩	૧૨
એડીનબરગ	૧૧૮	૭૮
આસમો.	૫૧૭	૩૮૨
નધ કેસલ	૬૬	૩૮

બેંગલોર સરવેથી મોટાં ૧૨ શહેરોમાંના આપધાવના બંન્નેની સંખ્યા ઉપરથી મુલતમાં ૩૯૬ ઉપરથી થીને ૨૮૭ જેટલી થઈ હતી.

દારૂ ઉપરનાં અંકુશનું શુભ પરિણામ-રશીઆમાં રશીટ-દારૂના વેચાણ બંધ કરવાથી ને અંકુશ થઈ છે તેમની એક લોકોને દરકસર કરી નાણાં બેગમાં કરવાની ૭૫ ઉપર થઈ થઈ છે. ને આમનાં લોકો

પોતાની તમામ આવક દારૂ પાછળ ખર્ચીને નાચરમાં મગસૂલ રહેતા હતા તેઓ હવે સારી આબરુદાર રહીતીમાં આવ્યાં છે. બધું કરીને હવે દરેક ગામડિયો દરકસર કરી કંઈ નાણાં બચાવી તે સેવીંગ બેંકમાં નમા કરે છે, કામદાર વર્ગમાં પણ આવીજ રીધતી જોવામાં આવે છે, અને પોતાના કારખાનાની બેંકમાં તેઓ નાણું નાંદિ રાખતાં પોસ્ટ ઓફીસ કે સરકારી બેંકમાં નાણાં અનામત રાખે છે. આમ બેંકમાં નાણું વધારવાનું કારણ દેશની ખરેખરી આબાજને લીધે અને લોકોની દારૂમાં નાણું ખર્ચાદ કરવાની તંજેલી ટેવને લીધે છે. લોકોને નાણું બેંકમાં કરવાને હોજન આવવાને સરકાર પણ મદતમાં પગલાં લે છે. લડાઈની આગળની સાલમાં ત્યાં ૨૦૦૦ સેન્ટ્રલ બેંક હતા, જ્યારે હાલમાં એ સંખ્યા વધીને ૩૦૦૦ ની થઈ છે, તેમજ બીજાં એવાં ૬૦૦૦ ખાતાં મળીને લગભગ ૯૦૦૦ ની સંખ્યા થઈ છે. જેમ ખુદ રશીઆમાં બેંકોનો વધારો થતો રહે છે તેમ રશીઆની બહારના મુલકોમાં લોકોવામાં આવતી રશ્મિઅન બેંકની સંખ્યામાં પણ મોટો વધારો થતો જાય છે. અમેરીકાના ચીકાગો શહેરમાં ઉધાડવામાં આવેલી રશીઅન બેંકમાં પણ સારું કામકાજ થાય છે. ચીકાગો અને પીટરસબર્ગમાં યોગજ દાવસમાં ૨૫૦૦૦૦૦ રશ્મિઅની રકમ લોકો તરફથી અનામત રાખવામાં આવી હતી.

સીગારેટના સ્થાપનારા.

આગકાલ સ્મોકિંગ (Smoking) એ સુધરેલાં છેલ્લું રવાગેતું સાધન થઈ પડ્યું છે એકાદ પરાણો ધર આપે તો તેને બીજી અમર અંતર પૂજ્યા પઠેલાં કાંડીતું-સેફ્ટિમેથનું દા. કસ અને બીડી સીગારેટની નજી આગળ ધરવામાં આવે છે. પ્રાચીન સમયમાં અધ્યાત્મિકથી અભિયો પ્રજ્વળ થતું જ્યારે હાલ બીડી જાળીને સેવામાં સુપરત કરાય છે. સીગારના ઉપાસકોએ તેને એટલું બધું મહત્વ

આપું છે કે બીડી એ તો સ્વર્ગની સીડી છે.' હમણાં મુંગધથી પ્રગટ થતા એક મરાઠી 'દાસ્ય વિનોદ' નામક પત્રના તા. ૧૭-૫-૧૬ ના અંકમાં ઘમગાનાં સુપરિનામ ! એ સીંચક નીચેના લેખમાં જણાવેલું છે કે તમાકુના ધુમાડાથી રોગના જંતુઓનો નાશ થઈ જાય છે. અમર જે કે આ ઉક્તિ કેટલેક અંશે સત્ય છે કારણ કે તમાકુની અંદર રહેલું 'પિરિડિન' નામનું એક દ્રવ્ય 'જંતુદારક' છે, પણ તે કેવળ નકારા જંતુને જ હતો છે એમ નથી કિન્તુ સારા જંતુઓનો પણ તે નાશ કરે છે અને તેથી લાભને બદલે નુકસાન વધારે થાય છે. તમાકુમાં 'નાઇકોટાઇન' નામનું જે એક કાર્બન વિષ છે તે તમાકુ પીનારની ચેતન્ય શક્તિને કમી કરે છે. અને વેધીજ અમેરિકાનાં લગભગ ૪૮ રાજ્યોએ સીગારેટ પીનારને શુદ્ધેગાર ગણવાનો કાયદો કરેલો જણવામાં છે. નાઇકોટાઇન એ, ધંતુરાના એવી જાતનું હોઈ દેહમાંનું હરકત કરે છે. તમાકુ દવા શુદ્ધ કરવાને બદલે બગાડે છે. એવાં પણ કેટલાક કારણો મળી આવ્યાં છે. કારણ કે જેમાંથી દુર્ગંધ ઘણી છૂટે છે. ક્ષય ને હાર્ટીસીઝ જેવા કેટલાક કલેનજના રોગો હુમ્મપાન, કરનારને જ વિરોધ થાય છે. દક્ષિણ આફ્રિકાના લોકો સાપનો નાશ કરવા માટે તમાકુના સરનોજ ઉપયોગ કરે છે. તમાકુ લોહીને બગાડનાર, મગજને બમાવનાર હૃદયને બાગનાર, જઠરને મંદ કરનાર, અને આંખોના તેજને દરનાર સાબીત થઈ ચૂકી છે. સીગારેટમાં જે તમાકુ વાપરવામાં આવે છે તે ઘણી દલકા પ્રકારની હોય છે. છતાં અત્યંત લોકો તેને દીલ બદલાવનાર મણી છુટ્યી વાપરે છે. એ કેટલી મૂર્ખાઈ! દાહ-હિન્દમાં તેનો એટલો બધો પ્રચાર થઈ ગયો છે કે પીવામદ્દ ખાવામાં તે સુધવામાં તમાકુ ? જસ જ્યાં જોઈએ ત્યાં એની જ દુકાનો !! ને એનું નામ !!!

બહેર વર્તમાન પત્રોનો પરમ પથ છે કે તેમણે તમાકુના નશવા ફાયદા બહેરમાં દર્શાવવા કરતાં તમાકુથી થતા ગેરફાયદાજ બહેરમાં દર્શાવવા જોઈએ. હુમ્મપાનનું સુપરિ-જામ આવતું હોય એમ અને કોઈ રીતે માનની શક્ય નથી. ચીનમાં જેમ અધિકૃત પાપમાફી કરી છે તેમ હિન્દમાં સીગારેટ સત્ય નાશ વાળું છે. તમાકુના-ખીડીના દુર્વ્યસનથી ઘણી બગતી થાય છે માટે અમને તે જેમ બને તેમ એ બદી અંટાણવાની જ તરત જણાય છે.
 ધીરજ.

દેવગઢ બારીયાના મહારાજા- જાએ ગૌવધનો કરેલો પ્રતિબંધ.

દેવગઢ બારીયાના નૃમદાર મહારાજા શ્રી રણજીતસિંહજીએ રાજની હદમાં ગૌવધનો સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ કરનાર એક ફરમાન બહાર પાડ્યું છે. ગૌવધ હોડી ધર્મની વિરૂધ્ધ હોવાથી જ નહીં પણ રાજમાં ખેતી માટે તેમજ ખીજ અન્ય કાર્યો માટે દોરોની જર્દિમાં અટકાવ નહીં નડે તે માટે પણ તે નામચરે કરેલા ફરમાનની રૂએ રાજ્યના ઘીવાન મોં મોતીલાલ એવ. પારેખની સહી સાથે બહેરનાયું બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. તેની રૂએ એજી. જુહોર કરવામાં આવ્યું છે કે આવતી તા. ૧ લી ફેબ્રુઆરીથી જે કોઈ સખમ પોતાની અથવા પારકી અથવા સુનેશ ગાય અથવા વાતરડી કોઈપણ સમજામર મારી ગૌવધ કરે તે એક વરસ સુધીની સખત મજુરી સાથે કેન્દ્રી શિક્ષાને અથવા રૂ. ૫૦૦ સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા બંને પ્રકારની શિક્ષાને પાત્ર થશે. વળી એ દૃત્યમાં મદદ કરનારને ઉપર જણાવેલી-શિક્ષાને પાત્ર કરવામાં આવે છે. એ સુન્દા કરનારને પોલીસ વગર તારડે પકડી સકશે.

માંસ બોજન પર વિજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિ.

વર્તમાન કાળમાં જ્યારે સંસારની સર્વ કુરીતિઓનો વિચાર થઇ રહ્યો છે અને પ્રતિ-દિન સાયન્સની બમકતી આગમાં એક પછી એક સ્વાદા થઇ રહ્યો છે એવા સમયમાં પણ (મને કહેતાં શરમાવું પડે છે કે) અસહાય, પરાધિન, નિર્મળ પશુઓના ગર્ભ પર છરી ચલાવવામાં ન તો ધર્મની કે ન તો સાયન્સની સલાહ ધુણવામાં આવે છે.

‘એવું’ કારણ પણ એ મનુષ્યોત્તર સ્વાભાવિક બોજન છે એવું બલવાવવામાં આવે છે અને કોઇ કોઇ તો પણ સૃષ્ટિ પ્રયોજન એ બલવાની સૃષ્ટિ કરીને પણ દૂષિત કરે છે થોડાં મનુષ્યો એમ પણ કહે છે કે શરિર પાલનને માટે માંસ બોજન આવશ્યક છે. જો સારાસારનો વિચાર કરી જોવામાં આવે કે માંસ મનુષ્યોત્તર સ્વભાવિક બોજન છે કે નહીં તો સ્પષ્ટ રૂપથી વિદીત થાય છે કે નહીં. જો ઇશ્વર મનુષ્યોને માંસહારી બનાવે છે તો અવશ્ય તેને પણ અન્ન માંસહારિ પ્રાણી જેવાં જાંત, નખ, પેટ અને આંતરડા દેત, કિન્તુ મનુષ્યોત્તર તો તેવું એક પણ અંગ નથી જન્મવિષ્ણાત ગ્રેફિસર ચાલેસવેલેનું કથન છે કે “મારો વિચાર એવો છે કે મનુષ્યની બનાવટમાં જે કંઈ તત્ત્વ છે તે ઉપરથી માંસમ પડે છે કે મનુષ્ય આરંભમાં રૂઝાહારી પ્રાણી હતું એ કથન તો તેના દાંત, ચર્મ, હાથ, પગ અને બોજન પચવાવાળાં અંગો સમર્થન કરે છે.

સંસારમાં જેટલા જીવ છે તે સર્વની જો મનુષ્યની બનાવટ મેળની જોવામાં આવે તો વિદિત થશે કે (પ્રિ. જી. હાવર્ડમુરના કથનાનુસાર) મનુષ્ય ઉર્ગા ઉર્ગા સાથે સૂર્યથી અધિક મળતુ આવે છે. આ બાતના વાંદરાંના શરિરમાં ૨૦૦ હાડકા છે અને મનુષ્ય શરિ-

માં પણ તેમજ ૨૦૦ હાડકાં છે. બીજા જીવોમાં હાડકાં સંખ્યા નીચે પ્રમાણે છે. થોડા ખગ્ગ-૨, ગધેડા, રપક, ગાય, બગદ, બેસ, હરિણ આદિ ૨૫૧, સુવર, ૩૨૪ અને કુતરા શિયાળ આદિમાં ૩૪૫. અસ્તુ

ઉર્ગા ઉર્ગાના શરિરમાં ૩૦૦ માંસો-શીઓ છે કે જે મનુષ્યોમાં પણ તેટલી જ છે. તેના જડખામાં ૩૨ દાંત છે મનુષ્યને પણ તેટલા જ છે. એ ઉપરાંત તેનું સ્વરૂપ, પેટ, આંતરડાં, ચર્મ, બાલ અંદરના સર્વ અંગો તેમજ અન્ન પચવાવાળાં અંગો મનુષ્યના જેવાં જ છે. હવે તેનું સ્વભાવિક બોજન જોવા જઈએ તો ફલ, ફુલ અને અન્ન છે તો પછી મનુષ્યને માટે પણ ફલ, ફુલ, અને અન્ન હોઇ શકે, નહીં કે માંસ. હવે એ વિચાર કરીએ કે શું માંસ ખરેખર શરિરપાલનને માટે આવશ્યક છે. તેના ઉત્તરમાં પણ એ જ જવાબ આવે છે કે કદાપિ નહીં. ગ્રેફિસર જોન રે નું કથન છે કે જેટલી વસ્તુ શરિરપોષણને માટે આવશ્યક છે તે સર્વ ફળ, અને અન્નમાં વિદ્યમાન છે. અને તેટલા માટે માંસહાર કરવો તદ્દન બનાવશ્યક છે. એટલું જ નહીં પણ તે શરિરને દાનિકર પણ છે. જોશિયા ઓલ્ડ ફીલ્ડ ડી. સી. એલ. એમ. એ. એમ. આર. સી. એસ. એવ. આર. સી. ‘પી.’ આદિ ઉપાધી ધારીતું કથન છે કે. “હવે સાયન્સથી એ વાત સિદ્ધ થઇ ગઇ છે કે મનુષ્ય માંસહારી નહો પણ શાકાહારી છે. માંસ મનુષ્યને માટે અસ્વભાવિક બોજન હોઇ જવર, ક્ષય, કેન્સર, આંતરડાંના કીડ, વગેરે અનેક બપંકર રોગ ઉત્પન્ન કરે છે.”

માંસમાં એક વધારાની અપાનક આપ-તિએ છે કે માંસમાં યુરીક એસીડ નામક વિષ એવાં મોટાં પ્રમાણમાં છે કે જે શરિરને શીત્રતાથી રોગી બનાવી નષ્ટ કરે છે, ઇન્કા-કર્ના પ્રસિદ્ધ ઠાકર હેમના વિચારાનુસાર ગામાંસમાં પ્રત્યેક રતને ૧૪ ગ્રેન યુરીક એસિડ

મળી આવે. અને તેના સિયર, અને રક્ષીનમાંથી પ્રતિ પાઉન્ડમાં ૧૬ થી ૧૭ ગ્રેન સુધી હોય છે. આ એસિડથી નીચેના રોગ ઉત્પન્ન થાય છે.—ગાકર, ફોર્મીક્રમ, હેડએક એપીએપ્સી કનવોલ્યુસન, હીરેટીરીયા, ન્યુરેસથીનીઆ, નર્વઝનેસ લેથાર્જી, વર્ટીજો, સિકાઇ, ઇન્સેમિનઆ, પેરેલીસીસ, અસ્થમા, હીરપેપસીઆ, ગ્લાઇકોસ્ટ્રીયા, ગ્લેસીટીક, અલ્યુમિનરીયા, ડ્રોપ્સી, ગ્રેવેલ, ન્યુરાઇટિસ, રેટિનાઇટિસ, અપેરીડાઇટિસ, ઇસ્ટાદિ,

જે વાત તો સર્વેને વિદિત છે કે ગયાં ૨૦ વર્ષમાં ઇંગ્લાંડમાં માંસબોજન ને લીધેજ કેન્સર (નાસુર) ના રોગથી મરનારાઓની સંખ્યા બેવડી થઇ ગઇ છે. અને તેને ઓછી કરવાને ઉપાય માંસ બોજન બંધ કરવા સિવાય બીજો કોઇ નથી. કેન્ક'સી. માડન એફ. આર. સી. એસનું કથન છે કાળા મનુષ્યોમાં જોયો કેન્ક ફળાહારિ છે. તેમનમાં કેન્સરનો રોગ કદી જોવામાં આવતો નથી. પણ તેજ અરબી લોકોમાં જો પુરોષીયન સ્ત્રીથી જોજન કરનારા છે તેમાં આ રોગ અધિકતર માલમ પડે છે.

મને આશ્ચર્ય એ જાય છે કે મનુષ્ય જાણી જુઝીને પછી આવી આપત્તિમાં કેમ પડે છે. પ્રતિદિન આ કુરીતિને લીધેજ કેટલા જીવની પ્રાણહાનિ થતી હશે તેની ગણના થવી અસંભવિત છે. એક માત્ર સ્વિટ્ઝરલેન્ડની બિન બિન દુકાનોમાં પ્રતિદિન જેટલા જીવોવામાં આવે છે તેની સંખ્યા ગાય બજાર, ૧૦૦૦૦ બકરાં ૨૦૦૦૦ મુઝર, ૨૭૦૦૦૦ મરધાં બતક ૧૦૦૦૦ આટલાંનેજ જો એક સીધી હાથમાં ઉમાં શાખ્યાં હોય તો સમગ્રગં ૫૦ માઇલ જમીન રોકે અને જો એકજ જગ્યાએથી વારા-ફરતી કહાડવામાં આવે તો સધળાંનો નીકળી રહેતાં એ દિવસ લાગે. આ સધળાંનો એકજ દિવસમાં નાશ કરવામાં આવે છે આતો ફક્ત એક કંપનીની વાત થઇ આવીજ ઇંગ્લાંડમાં આરમસ, લિથ્ડન, આદિ કેટલીકો કંપની છે. હિડ્રેસ્ટાનનું હત્યા પ્રમાણ પણ કેઇ ઓછું નથી. હવે માંસ ખાતું કેટલે સુધી ન્યાય યુક્ત છે તેનો હવે પાંકક તમે જાતેજ વિચાર કરો.

બીડી પીવાથી થતી હાની.

બીડી તથા ચલમમાં જુદી જુદી જાતનાં ઝેરી પદાર્થોનો ઉપયોગ થાય છે પણ હાલમાં આપણે માત્ર તમાકુ વિષેજ જોશીયું.

તમાકુ પીવાથી થતી નુકસાનકારક અસરોનું વર્ણન કરવા પહેલાં આપણે તેની ઉત્પત્તિ તથા લોકોમાં તે કેવી રીતે દાખલ થયો તે વિષે થોડુંક જણાવીયું.

તમાકુ એ નેકોટીનીઆ છોડોની એક જાત છે અને તેમાં ટામારા બહાર અને બીજાં ઝેરી છોડોના સમાવેશ થાય છે.

એનું મૂળ વતન કયું એ એક વિવાદમય પ્રશ્ન છે અને એને માટે ઘણી ચર્ચા થઇ છે. હિંદુસ્થાનમાં તે કેવી રીતે દાખલ થવા પામ્યો, એ એથી પણ વધારે અગત્યની ચર્ચા ધરાવનારો સવાલ છે. ટુકામાં એમ કહેવામાં આવે છે કે એ છોડ નવો તેમજ જુની દુનીઆમાં ખરે કેંકણે અસહ્ય ઉત્પન્ન થતો હોવો જોઇએ.

કેટલાક વનરપતિશાસ્ત્રીઓ તમાકુની એક જાત અસહ્ય પૂકેના દેશોમાં થતી હોવી જોઇએ એમ માને છે. સોજમી સદીના કેટલાક મથકરો એમ કહે છે કે એ છોડ આપણા દેશમાં પરદેશથી આણવામાં આવ્યો હતો. એ છોડો અમેરિકન જાતની ઉત્પત્તિના નથી એમ સંબિત કરવા માટે થોડાજ પુરાવા આણી શકે છે. અને છેવટ એમ કહે છે કે એ (તમાકુ) અમેરીકાથી પુરાવ અને તેથી અહીં આવ્યો. સાધારણ રીતે એમ માનવામાં આવે છે કે પહેલ વહેલો તમાકુ પોર્ટુગીઝોએ આપણે અહીં સતરમી સદીની શરૂઆતના હાથમાં દાખલ થયો આ સમયની અગાઉની ચોપડીઓમાં તમાકુનો ઉપયોગ વિષે ઘણેજ જુજાં ઇસારો કવચીત જોવામાં આવે છે. જોકે એ સિવાય બીજી જાતનાં ઝેરી પદાર્થોના વિષે અહીં તહીં જોવામાં આવે છે એમ છતાં પશ્ચિમમાંથી એ છોડ આવ્યો એ બીના ખરી છે, એ હજી

સંશયમય છે. લેખક એ માટે કેટલાક સ્લોક વિગેરે ટાંકી બતાવે છે.

પશુ હવે આપણે એની વિદ્વતાભરી ચર્ચા છોડી એથી થતા ગેરલાભ વિષે બોલીશું.

હાલમાં તમાકુનો ઉદ્યોગ આપણા દેશમાં મોટા પાયા ઉપર ચાલે છે. ૧૯૦૫ની અંદર આ દેશમાં તમાકુ માટે દસલાખ એકર જમીન ખેડાઈ હતી અને એજ વર્ષમાં આ દેશને માટે નેહતો ૧૫ લાખ રૂપિયાનો તમાકુ પરદેશ સ્થાવરમાં આવ્યો હતો.

તમાકુ યોગ્ય પ્રમાણમાં લેતાં મળાની અંદર ગરમી તથા હોજરીની અંદર ઉષ્ણતા ઉત્પન્ન કરે છે. ઘણા પ્રમાણમાં લેવાથી ઉલટી, ઝોડા, નંચળાઈ રનાયુઓનું નબળા પડવું, નાળનું ધીમું પડવું અને ક્યમીત કવચીત મોત વીગેરે વીગેરે નજરે પડે છે.

કાયમની ટેવ વાળાઓ જે યોગ્ય પ્રમાણમાં તમાકુ પીએ તો તેનામાં ખોટી તરસ ઉત્પન્ન કરે છે અને યુક્ત તથા લાળ વધારે પ્રમાણમાં મોમાંથી છુટવા માંડે છે અને તેથી કરીને એક જાતની મગજને થડક આપનારી અસર જોવી લાગે છે અને તેથી કરીને એ પીનારાઓ તેના પુષ્કળ વખાણ કરે છે.

પશુ જ્યોને એની ટેવ નથી તેઓને ઘણું ગંભીર નુકસાન તરતજ માલુમ પડે છે. આવાં ગંભીર પરીણામો આવવાનું કારણ એ છે કે તમ્બાકુની અંદર 'નેકોટાઇન' નામનું એક ઝેરી તત્વ છે.

જીવાનીઆઓની અંદર આ ઝેરી પીણાથી જસદી અસર થાય છે એમાં બીજકુલ સંકા નથી. જીવાનીઆઓ આનો ઉપયોગ ન કરે માટે સખત પગલાં લેવાં જોઈએ. (કેટલાક દેશમાં એને માટે કાયદા પણ પડાયેલ છે) તે-ઓ જે યોગ્ય પ્રમાણમાં લે તેપણુ ઉલટી, એચેની નબળાઈ, મસલોનું નબળા પડવું વીગેરે નાના રોગો અને આગળ જતાં તેથી બનકર રોગો

લાગુ પડે છે. વધારે પીધાથી કોષ વખત નાગ મદ તથા નબળી પડી જાય છે. ઉપર જીવાનીઆ પ્રમાણે વખતે જીવલેણ પરીણામો પણ આવે. વગર ટેવના અને જીવાનીઆઓમાં આના દાખલા જોવામાં આવ્યા છે.

વધારે પ્રમાણમાં ખીડી પીવાની ટેવથી ઘણી ગંભીર હાતી થાય છે અને ખાસ કરીને જીવાનીઆઓમાં તથા વાણુ પ્રકૃતિવાળાઓમાં એ ઘણો ત્રાસ વર્તાવે છે. એના અતિ સેવનથી શાન તંતુઓ તથા તંદુરસ્તી નબળી પડતી જાય છે અને છેવટ આયુષ્ય ટુકું કરી નાંખે છે. એથી થતા રોગો નીચે પ્રમાણે છે. બદકનથી શરીરનું શીઝા પડવું, સાધારણ નબળાઈનું લાગુ પડવું, અને શાનતંતુના જીર્ણ જીર્ણ રોગો, અને માથુ તથા આંખ દુઃખવાના રોગો વીગેરે વગેરે. વળી કોષ કોષ વખત એના ભારે ઉપોગ થી ગાડપણુ પણ આવે છે એમ ડાક્ટરોનું માનવું છે.

ઉપર જીવાનીઆ પ્રમાણેના રોગો થાય છે ખરા પણ એ ઉપરાંત તમાકુથી થતા ખીજ કેટલાક ખાસ રોગો છે. જેવાકે ટેલેકોએબલી એપીઆ જે રોમથી આંખે થોડું દેખાય છે અને એમ છતાં તમાકુનું સેવન જારી રાખે તો આંખે છારી મોતીઆ વિગેરે ફરી વળે છે. ખીજ બારી રોગો હૃદયને નબળું પાડવું, લોહીના આગ્રહાદનેને દીલાં કરી નાખવું વિગેરે.

નેકોટાઇન સિવાય તમાકુમાં પાઇરોઝાઇન નામનું એક ખીજું ઝેરી તત્વ છે જે હાડમાંની ચરબી તથા માંસ વીગેરે ઉપર અચર કરે છે અને તેથી એશુદ્ધી એચેની તથા આંકડી જેવાં દરેક લાગુ પડે છે.

આ પ્રમાણે આવા સંગંધીદાર તથા લહેજતદાર છોડવાના પરાક્રમો છે. વખતો વખત એનો ઉપયોગ કરવા માટે મનભૂ કરવામાં આવે છે.

ડય પ્રજનને બીડી પીનારાઓની પ્રજા એવા નામથી ઓળખાય છે તે પ્રજામાં એ ક્ષય વખતે દાખલ થયો તેની નાકી તારીખ વરસ મળતાં નથી તે દેશમાં દાખલ થયા પછી થોડા વરસ સુધી તો તમાકુ એક અમૂલ છોડ જેવો તેમને લાગ્યો થોડા વખતમાં ગરીબ તેમજ પૈસાદાર સર્વજન એનો ઉપયોગ કરતા મંડી ગયા કેટલાક વર્ષ પિત્ત્યા બાદે જ્યારે એનાં જોરલાભો નગરે, પડવા માંડ્યા ત્યારે આગુળાગુળી વિરહતા દર્શાવવામાં પ્રાંતીક સરકાર તથા વડી સરકાર સખત શબ્દોમાં એનો ઉપયોગ નહિ કરવાના હંદેસ બહાર પાડ્યા, મારે કરો નાંખવા માંડ્યા, અને મ્યુનીસીપાલિટીઓએ હંડની શીક્ષા પીનારાઓ પર મૂકી આ પ્રમાણે ત્યાંની સરકાર હજી પણ કરે છે મુદાપંના સુધરેલા બીજા દેશોમાં પણ એને માટે જુદા જુદા પ્રતિબંધ છે ૧૯૨૦ માં રશીયામાં 'ધર્મશુદ્ધિ' આ છોડને અપવિત્ર જાહેર કર્યો અને બાદશાહી ફરમાનથી તે પીવા માટે મના કીધી એમ છતાં લોકોએ તે તરફ લક્ષ આપ્યું નહિ ત્યારે ત્રણ વર્ષ પછી બીજા દુકમ કાઢી જે એનો ઉપયોગ કરશે તે નાક મુખાવશે એમ જાહેર કરવામાં આવ્યું. ૧૯૪૧ માં ઝારે એવો દુકમ કાઢ્યો કે ત્રણ વખત તમાકુ પીતો પકડવામાં આવશે તો ત્રીજી વખતે તેના નસકેરાં ચીરી તેને સાથપીરીઆમાં લાંબો વખત સુધી દેશપાર રાખવામાં આવશે. અને ૧૯૬૫માં ઝારે છેવટનો દુકમ કાઢી તમાકુ પીનારને એટલી શિક્ષા ફરમાવી. અત્યંત અમલદારોએ છતાં રશીયામાં તમાકુ પીવાની ટેવ ગાઢ નથી એ ; પણ અમલજન જેવું છે. ઇંગ્લેન્ડમાં દુકાનદારે નાનાં છોકરાઓને તમાકુ વેચી શકતાં નથી અને જાપાનમાં ૨૦ વરસની અંદરના માણસો તમાકુનો ઉપયોગ કરે તો સજાને પાત્ર થાય છે અને એવું પણ સાંભળવામાં આવ્યું છે કે બેલ્જિયમના ધાર્મિક લોકો તમાકુનો ખીંસકલ ઉપયોગ કરતા નથી.

મારે પ્રાથમિક શિક્ષણ પુરું થયા બાદ મારા વડીલોએ મને વૈદિક્યા શીખવવાને ઠેરવ્યું, અને એક વિદ્વાન વૈદના હાથ નીચે શિક્ષણ સંપાદન કરવા માટે મને મૂક્યો. મારો નવિન શિક્ષક દેશવૈદિક શિવાય ડોક્ટરની પ્રખ્યાત વિદ્યા પણ જાણતો હતો. તેણે મને મનુષ્યના તરીકેની સમજૂતી આપવાના ધરાદારો મનુષ્યનું એક હાડપિંજર મંગાવ્યું હતું, અને તે મારા શિક્ષણના ઓરડામાં મુકવામાં આવ્યું હતું. કણને ખખર છે કે મૃતદેહ અને તેમાં વિશેષતઃ હાડપિંજર જેમ ન્હાની વયનાં છોકરાને તે જોતાં જ બીતિ લાગે છે; તે પ્રમાણે મને પણ બાળક માફક બીતિ લાગતી હતી. યદેલાં તો તે ઓરડામાં કદી હું એકલો જતો નહોતો, અને કદાચ જરૂરી કામ પ્રસંગે જવું પડે; તો તે બાજુ દરિયાજી કરતો નહોતો. મારી સાથે વૈદક્ય શિક્ષણ સંપાદન કરવા માટે એક વિદ્યાર્થી હતો. મારો સહાધ્યાયી બહુ હિમ્મતવાન હતો. બીતિઓ થું છે તેની તેને ખખરજ નહોતી. હાડપિંજરને જોતાં તે કદી પણ બેસતો નહોતો, જેટલું જ નહીં પણ તે હમ્મેશ મને કહેતા કે આનિર્જીવ માણસમાં જીવિત માણસ ને ત્રાસ આપવાની શક્તિ ક્યાંથી હોય ? હમણાં એ હાડપિંજર દેખાય છે પણ કેટલાક દિવસ પછી તો એની માટી થઇ જનાર છે. પણ કોઇ દિવસ મેં તેનું કણું માન્યું નહીં તેને હું એવું કહેતો કે, દેહથી જે પ્રાણ છુટા પડ્યો અને જ્યાં સુધી આ હાડપિંજરનું અસ્તિત્વ છે ત્યાં સુધી પ્રાણ વખતો વખત, પોતે પૂર્વના નિવાસ સ્થાનને જોવાને આવે છે. મારો આ સમજૂત નહીં માનવા જેવી ચમત્કારિક અને શક્તિ હતી.

કારણકે કોઈને પણ પ્રાણ પુનઃદેહમાં આવેલો જોયલો નહીં. પણ વાસ્તવિક વાત એવી છે કે મારી કલ્પના ખરી હતી અને ખરી પણ હતી.

(૨)

કેટલાયો દિવસ પૂર્વની વાત. મારે કંઈ ખાનગી કામ પ્રસંગે તે જોરડામાં એકલા સુવાનો વખત આવ્યો, મને મારા સુવાનાં સ્થાન શિવાય અન્ય જગ્યાએ નિદ્રા આવતી નહોતી, તે પ્રમાણે આ કેકાણે પણ મને નિદ્રા આવી નહીં. મેં ઘણા વખત સુધી, શય્યા ઉપર તરફીમાં માર્શી પણ નિદ્રા કેમે કરી આવી નહીં. જોરડામાંથી ખતીના પ્રકાશ ધીરે ધીરે ઓછો થવા લાગ્યો અને ઘોડા વખત પછી તે પ્રકાશ જતો રહ્યો અને અન્ધકાર ફલાયો તે દીપક, યુગ્માંતની સાથેજ મારા મનમાં વિચાર ઉદ્ભવ્યો કે, જે દીપક એક ક્ષણ પૂર્વે પ્રકાશતો હતો, તેનું અત્યારે અન્ધકારમાં કાયમનું રૂપાંતર થયું. ઘોડા વખત પૂર્વે તે હતો અને હમણા નથી જગતમાં માનવ જીવનની ખજ એજ સ્થિતિ છે હમણું છે તે ક્ષણ પછી નથી.

ધીમે ધીમે મારા વિચારની જોરડામાંના હાડપિંજર તરફ વળવાની સરઆત થઈ. આ હાડપિંજરમાં જે વખતે પ્રાણ હશે, તે વખતે તે કોણ હશે તે ભગવત. જણે! હવે તો ફક્ત હાડપિંજર રહ્યું છે. શ્વિતપણ્યમાં કોણ જણે શાં શાં કૃત્ય કર્યાં હશે? આ પ્રકારના વિચારમાં હું તદન ગરકાપ થઈ મર્યો હતો, એટલામાં, એક અલન વલન કરનારી વસ્તુ મારા પદંગ નજીક અહાં તહાં અન્ધારામાં ફરે છે એવો મને ભાસ યો. પછી કુખી માણસ જે પ્રમાણે શ્વાસ લે છે તે પ્રમાણે લાંબા લાંબા નિશ્વાસ સુકવાનો અવાજ મારા કાને પડ્યો. અને ચાલવાનો અવાજ પણ સંભળાયો- પહેલાં તો આ મારો ભ્રમ હશે, અને હું નિદ્રા રહીત હોવાથી કાલ્પનિક અવાજ સંભળાતો હશે એમ મને લાગ્યું; પણ પુનઃ તે અવાજ સ્પષ્ટ પણે સંભળાવા લાગ્યો.

એટલે સંશયોત્મક સ્વરે, યુક્ત્યું “કાણ છે?”

મારો પ્રશ્ન સંભળતાંજ તે અદૃશ્ય આકૃતિ મારા પદંગ નજીક આવી, અને કહ્યું “હું હું, હું મારું- હાડપિંજર જોવા માટે આવી છું.”

મારા મિત્રોને, મારો સ્વભાવ પરિચિત હોવાથી; તેઓમાંનું કોઈ મને ગમરાવવાને આવ્યું હશે, એવું મને લાગ્યું, મેં “યુક્ત્યું “હાડપિંજર જોવાનો આ વખત છે?” માં ખરું કારણ જણાવ.”

અવાજ આવ્યો “મારે વખત કવખા સાથે શું સમ્બન્ધ? વસ્તુ મારી છે. જે વખત તે જોવાની મને ઇચ્છા થાય. તે વખતે જોવ માટે હું આવું. તમે મને પ્રજ્ઞાન કોણ? અ હાડપિંજરમાં પ્રુષ્ઠળ વર્ષો સુધી મારો આત્મ રહેલો હતો. તે તમને ખબર નથી. જે વસ્તુને આજે તમે હાડપિંજર માનો છો, તેમાં મેં જીવિશ વર્ષ પર્વત વાસ કર્યો હતો. હું માર પૂર્વજ ધર જોવા માટે આવી તેમાં તમને શું જ્ઞાપ છે?”

હું ગમરાયો, અને તે સંકટ નિવારણ કરવા માટે બોલ્યો “વાર; તમે તમારું હાડ પિંજર જોઈ જાઓ મને નિદ્રા આવે છે.”

તે અદૃશ્ય વ્યક્તિ લાંબી બાજુ, જતાં, તત્કાળ મેં બહાર જતાં રહેવાનો વિચાર કર્યો, પરંતુ તે ટળે એવી બધા નહોતી. તેણે કહ્યું “તમે અત્રે એકલાજ સુવો છો શા? વાર ત્યારે આપણે ધડીમર વાત કરીએ.”

તેનું આ ભાષણ મને પ્રલપ કાળ પ્રમાણે લાગ્યું. મૃતપુત્રી નિષણ્ણ આકૃતિ મારાં નેત્રો સમક્ષ રૂપાવા લાગી, પણ નાહલાજ હતો. હું સુતેલો હતો પણ લેરા પણ હાલતો ચાલતો નહોતો. મેં ઉત્તર આપ્યો “હીક છે; તમે જોસો અને એક મઝેદાર વાત કરો.”

અવાજ આવ્યો સંભળો. “આ વાતને પચ્ચીસ વર્ષ થઈ ગયાં છે. તે વખતે તમારી મારફ હું પણ એક માણસનું, અને માણસમાં

બેસી સંભાળ્યું કરતું હતું. પણ હવે મને સ્મરણનાં કરતું પડે છે. આજ આટલા દિવસ પછી મારે પુનઃમાણસ સાથે સંભાળ્યું કરવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થઈ છે. તમે મારે આપણું સાંભળવાને કશું કશું તે બદલ હું તમારા ઉપર ધણીજ ખુશ થઈ છું. પણ મારી કહાણી સાંભળાઈ ને તમે ?”

કહાણી સાંભળ્યાં શિવાય આપણે કંઈ છુટકો નથી, એમ સમજાવું કિયિત દબણે બોલ્યો “કહો ત્યારે એક ફરટું કસાસ કહાણી.”

(૩)

તે ઝંકિત બોલી “ન્યારે હું માનવી સ્વરૂપ હતી, ત્યારે ફક્ત હું એકજ માણસથી બનીતી હતી. તે માણસ મને યમ પ્રમાણે ભાસતું હતું. એવો એ કૃતાંત કાળ સરખો ભાસનારો માણસ કોઈ નહિ પણ મારો પતિજ હતો. તે મને પીયર કંઈ કરતાં પણ જવા દેતો નહોતો. ખરેખર કષ્ટરની કૃપા હોવાથી તેના પાસ બન્ધ નથી મારી ઝંકિત જસદી. યુધ્ધ. લગ્ન થયા બાદ બીજા ભાસમાંજ તેણે આ સોકનો લાગ કર્યો. મેં સોકોને બતાવવાને, અત્યંત આક્રંદ કર્યું. પણ વચમાંનો કાંઈ નીકળી જવાથી મને અત્યાનંદ થયો. હવે મને મારાં માતૃપિતાને મળવાની પરવાનગી મળશે, અને પૂર્વની મૈત્રિણીઓ જેની સાથે હું રમતી, હાથ વિનાદ કરતી તેને મળાશ એમ મને લાગ્યું. પણ પીયર જવાની પરવાનગી મળવાનાં ચિન્ન હોસતાં નહોતાં. એક દિવસ મારા સસરા બહારથી ધરમાં આવ્યા, ને વખતે હું આગળજ બેઠી હતી. તેણે મારા તરફ એક બેઠક દર્શાવતા કરી પોતાની પત્નીને કહ્યું “આનાં બહુલું કંઈ સારાં જણાતાં નથી” સસરાના આ શબ્દો હજી મારા કાનમાં યુગ્મરવ થઈ રહ્યા છે. ત્યાર પછી મને કેટલાક દિવસો પીયર જવાની પરવાનગી મળી. પીયર પહોંચ્યા પછી મને જે આનંદ થયો તેવું વર્ણન કરતું અશક્ય છે. હું મોટા આનંદથી ત્યાં રહેવા લાગી, અને મારા તારૂપના દિવસો માળવા લાગી. આ વખતે મારા સંબંધમાં “આ છોકરી

નક્કન સરખી છે એવું કેવું થયું જુઓને !” એવું લોકના મુખમાંથી, મેં પુષ્કળ વખત સાંભળ્યું. મારી સંમતિ તે બધો સગળ્યા; પણ મારી પાછળ મુઠાં મારા સૌન્દર્યની પ્રશંસા થતી હતી.

મેં કહ્યું “મેં ન્યારે તમારી સજીવ સ્થિતિ જોઈ નથી એટલે તમારા સૌન્દર્ય વિષે કેવી રીતે મત આપી શકું વાર ? જે કંઈ તમે કહો છો, ને ખરુંજ હશે. તમે જોડું શા માટે કહો ?”

તેણે કહ્યું “હાય ! હું આપને કેવી રીતે કહી આપું ? આ અસ્થિપિંજરતા મુખ પર તમે જોવા હશે તે બે ખોડાઓ એક વખતના લગ્નમયુક્ત ઉત્તરજ નેત્રો જોનાર પર વિદુર્ધર્મ કરતાં હતાં. તે બદલ તમને શું પ્રમાણ આપું ? હાય ! હાય ! તમે મારા સ્મિત હાસ્યનું અનુમાન લાકમાં આ ઉઘરેલા મુખ ઉપરથી કેવી રીતે કરી શકો ? એ હાડકાં ઉપર જે સૌન્દર્ય અને માદવ હતાં, તેનું નામ મુઠાં લાલ શેષ રહેલું નથી. મારા ચરીરની ગૌરવર્ણ કાન્તિ અને નાજુક્તા આપે જ્યેષ્ઠાં નહોતી, એટલે આપ કેવી રીતે અભિપ્રાય આપી શકો ? મારા જીવનમાં, કોઈ વિદાનમાં વિદાન ઠોકરને મારે હાડપિંજરે આનાં ટોળીના કામમાં આવશે એવો મને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હતો. મને ને મારા તારૂપના દિવસો હજી વાદ છે, તે વખતે મારે સૌન્દર્ય પૂર્ણ રીતે ચમકતું હતું. અને મારા સુન્દર સ્વરૂપ આગળ મોટાં મોટાંને આવરી નાખ્યું એવું લાગતું હતું, ન્યારે હું આલંભી હતી ત્યારે પ્રકાશનાં કિરણો મારાં ચરીર ઉપર પડી દશે દિશા પ્રકાસિત કરતાં હતાં. હું મારા હાથ તરફ નિશ્ચિન જુતેલી બેસતી. જને મારો હાથ બતાવું તેવું અંતઃકુરુજ હું આકર્ષિત કરતી હતી, એવા ને બાહ્ય હતા. કદાચિત દેવ-રમણીને એવા સુકોમળ અને સુન્દર હાથ પ્રાપ્ત થયા હશે. મારા અવ-યવની ગોઠવણ જોઈ દરેક મનુષ્યનું અંતઃકરુજ

મારા તરફ આકર્ષીત હવું. સ્ત્રીઓ સુદાં મોહિત થતી હતી. હાથ હાથ !! આં હાડપિં-જરને, નગન રિથિતિમાં ભ્રેષ્ઠ આપ મારા સૌન્દર્ય વિષે મત આપી શકતા નથી, ખરેખર આપ જ્યારે મને યૌવનાવસ્થામાં જોત, તો આપની આંખમાંથી નિન્દા હકી જત, અને એનાટમીનું અધ્યયન આપના મનમાં આવી શકત નહીં.

મેં ઉત્તર આપ્યો: “ વિદ્યુધી, આપના બાપજીથી મને આપરેસનના વિષયની થયેલી સર્વ માહિતી, મને નહીં જોવી થયેલી સમજું છું, એમ તમારા મનમાં ખાતરી રાખો, અને તમારાં સૌન્દર્યની છાપ મારા અંતઃકરણમાં સારી રીતે પડેલી છે. તે બદલ બરોસો રાખો. રે બધાંયો આગળ. ”

તે યોતાનાં પૂર્વનાં બાપજીનું અનુસન્ધાન કરી બેઠી “ મારાં સૌન્દર્ય વિષે હું તમને વિશેષ હકીકત કહેતી નથી. મારા બન્ધુએ લગ્ન ન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. એટલે આખા ઘરમાં સ્ત્રી મુવજ્જમાં જુઓ તો હું એકલાજ દતા. હું સન્ધ્યા સમયે ખાગના છાયાકારી વૃક્ષ નીચે દરરોજ બેસતી હતી. તે વખતે સફળ ઉલુગણો મારી પ્રદક્ષિણા કરતા હતા. શીતળ સમીર જ્યારે મારી તરફ આવતો, ત્યારે તે મારા અંગનો અનુભવ લેવા તે આનંદ કરતો. મારા સૌન્દર્યનો અભિમાનમાં મને બીરમાં હું તકવાનું કે જે જગ્યાએ મારા બેઠામાં, એક ચક્ષુ ગયાએ રમણોચાન રૂઢી મારા પલંગ નજીક આવી જાય તો હું હરે છે એવો મને ભાસ થયો. પછી હું જીવતી માણસ જે પ્રમાણે શ્વાસ લે છે તે પ્રમાણે લાંબા લાંબા નિઃશ્વાસ, મુકવાનો, અવાજ મારા કાને પડ્યો. અને ચાલવાનો અવાજ પણ સંભળાયો. પહેલાં તો આ મારો ભ્રમ હતો, અને હું નિદ્રા રહીત હોવાથી કાલ્પનિક અવાજ સંભળાતો હતો એમ મને લાગ્યું; પણ પુનઃ તે અવાજ સ્પષ્ટ પણે સંભળાવા લાગ્યો.

નહીં ત્યારે તો કંઈ નહીં. પણ એક દિવસ મેં તેને જોયો. હું કણ્ઠ કંઈ છું કે તેની રૂપ બધાએ મારા ઉપર પૂર્ણ અધિકાર રૂપાપ્યો. મારો બાપ એક વિચિત્ર પ્રકારનો માણસ હતો. પરિસ્થિતિના વિષયમાં તે તદ્દન અજાણ હતો એવું કહીશ તો ચાલશે. તે ખીલના કામમાં કદીપણ લક્ષ આપતો નહોતો, તેણે ધરના ખાનગી કામમાંથી પણ લક્ષ કાઢી નાંખ્યું હતું. તે બહુ કરી મૌન્ય ધારણ કરી એકાંતવાસમાં જ રહેતો હતો. તેણે હવેટ પરિણામ એ આપ્યું કે તેણે એકિક સંબંધીના ત્યાગ કર્યો, અને એક બાળુએ રહેવાનું અંગીકાર કર્યું. તે એક યોગી પ્રમાણે દિવસો ગાળવા લાગ્યો.

તે તરણ સતીય કુમાર હમ્મેશ એમનાં ઘેર આવતો હતો. અમારા ધરના પુરુષ શિવપ જો કાંઈ બહારના પુરુષનું મુખ જોયાનો પ્રસન્ન આવ્યો હોય તો આ પહેલોજ હતો. જ્યારે હું જાગમાં ખીરેલાં પુષ્પના વૃક્ષ નીચે બેઠી બેસતી હતી, ત્યારે સતીયકુમાર વિષેના વિચારો મારા અંતઃકરણમાં ધોળાતા હતા. અરે ! પણ આપ કયા વિચારમાં નિમગ્ન છો ? આપના મનને કેમ લાગે છે વાર ? કહો તો ખરા.”

હું એક દીર્ઘ નિઃશ્વાસ નાંખી બોલ્યો “ હું વિચાર કરું છું કે હુંજ જો સતીયકુમાર હોઈ તો...”

તે દારસ કરી બેઠી “ ઠીક, ઠીક. મારી કહાણી આગળ સાંભળો. પછી જેમ ફાવે તેમ કરો. એક દિવસ પુષ્કળ પળેચ પડતો હતો, તે દિવસે મને કિચિત જવર આવવાથી મારી પ્રકૃતિ તપાસવા લાગે. ડૉક્ટર આવ્યો. એ ડૉક્ટર કોઈજ નહીં સમા મારો પ્રિય સતીય કુમારજી હતો. એ સતેવે આવર્યકતા નથી. અમને ઉભવને નહોતો. નિરખવાને આ પહેલોજ પ્રસન્ન બોલ્યો “ સાથે ડૉક્ટરનાં નેત્રો મળે અવાજ આ સ્થ મયો. પણ મારા બન્ધુની પચ્ચીશ વર્ષ થયેલી યોતાની શુદ્ધિ સાંભળે મારફ હું પણ એ કર્યો. તેણે મારા તરફ એક બાંધને કહ્યું ” મારે એમની

નાડી જોવી પડશે. “મેં ધીરે ધીરે જોડેલી શાક્ષની નીચેથી મારો હસ્ત બહાર કાઢ્યો. ડૉક્ટરે નાડી જોવા માટે મારો હાથ પકડ્યો. મને લાગ્યું કે કોઈ પણ ડૉક્ટરને સામાન્ય જ્વરની ચિકિત્સા કરતાં આટલો વખત લાગ્યો હશે નહીં. તેણે હૃદય ધડકતું હતું અને શ્વાસોચ્છ્વાસ ઉનાવળથી ચાલતો હતો. છેવટે મહાપ્રયત્ને તેણે મારા જ્વરની પરીક્ષા કરી. પણ મને આપધોપચાર કરતાં કરતાં તે પોતે જ આગળી પડ્યો. આપને મારું આ કહેવું સત્ય લાગે છેને ?”

હું બહીતો બહીતો જોડ્યો “હા; સત્ય લાગે છે. માણસની પ્રકૃતિમાં રિયલિટીનું યકું એ કાંઈ કહી શકે છે કે ?”

તે બોલી “કેટલાક દિવસના અનુભવ ઉપરથી હું સમજી શકી હતી કે મારા અંતઃકરણમાં જે કોઈ પણ ભૂતના વિચારો આવતા હોય, તો તે તરણ ડૉક્ટર વિવેનાજ હતા. સંધ્યા સમયે રંગીત વસ્ત્રો પહેરી, કેલકલાપમાં સુગંધી તેલ નાંખી, પુષ્પહાર ગુંથી ગળામાં નાંખી આપનો હાથમાં લઈ બાગમાં જઈ અને ત્યાં મારું સ્વરૂપ આપનામાં નિરખી પ્રકરના પ્રહર જોતી રહેતી એવો મારો નિયતક્રમ હતો. આપનામાં પોતાનું સ્વરૂપ જોતાં બેસવું એ લાંબનારૂપ છે કે ?”

મેં ગમરાખને ઉત્તર આપ્યો “નહીંસ્તો.”

તેણે મારા જોડાવાનો વિચાર ન કરતાં પોતાના કલાણી આગળ ચક્રાવર્તમાં કહ્યું “આપનામાં મારું સ્વરૂપનું સુખ જોતી બેસતી તે વેળાએ હું સતીયકુમાર બની, પતિ બિમ્બ પ્રણયી મોની તેના ઉપર પ્રાણ એવાની નાંખતી. એવી રીતે કદવના કરતી હું ઘડો ખરો વખત ત્યાંજ ગાળતી. એવી રીતનાં કદવના કરવાથી મારા મનને સમાધાન પ્રાપ્ત થવા શિવાય બીજું તુષિ થતી ન હતી. આ કાગમાં કલાકના કલાક વહી જતા, પશુ અને ખજાર પડતી નહીં. તેણે છેવટનું પરિણામ એ આપ્યું કે એક દિવસ બીજા પ્રહારના

સમયે હું પલંગ પર સુતેલી હતી. એટલામાં સ્વપ્ન આવ્યું કે, સતીયકુમાર આવ્યો અને તે મારા બહાર પડેલા હાથ પર સુખ્યન કરી ચાલતો થયો. કેમ ? આપને નિન્દ્રા આવે એમ જણાય છે. હું મારી કલાણી અત્રેજ સમાધિ કરું છું.”

મારી ઉત્કંઠા અત્યંત વધી હતી. એટલે મેં ત્રણ સ્વરે કહ્યું “નહીં; નહીં. મને લેશ પણ નિદ્રા આપતા નથી. તમારી મર્વ હકીકત મને કહેલ.”

તેણે કહ્યું “ટીક છે. એવું છે તો આમ સાંભળો. યોગાજ દિવસમાં સતીયકુમારે મારો ઘાટ બેસાડ્યો. તેણે અમ્મરા ઘર નીચેના મજલામાં પોતાનું દવાખાનું બોધ્યું. જ્યારે તેને આગળી લોકો પાસેથી કુરસદ મળતી ત્યારે હું તેની પાસે જઈને બેસતી, અને તેની સાથે હારપવિતોદ કરતી, તેમજ બિન બિન પ્રકારની ઔપધીનાં નામ પણ તેને પૂછતી. એમ કરતાં કરતાં ઉત્તમોત્તમ પ્રાણુ-હારક ઔપધીની (Poison) મને માહિતી મળી. હું જે કાંઈ સતીયકુમારને પૂછતી તે તે મોઝા આનંદથી અને આસ્થાપૂર્વક કહેતો. આ પ્રમાણે ઘણો સમય વહી ગયો. કેટલાક વખત પછી મને એવું લાગ્યું કે ડૉક્ટરનું હૃદય બગડ્યું છે. તે ગાંડો થયો છે. કારણ કે જે વખતે હું તેની પાસે જતી તે વખતે તેના સુખ ઉપર પ્રેતકળા આવેલી મને દેખાતી હતી. પણ તેને એમ જા માટે થતું હશે ? એવું કારણ કંઈ મને સમજાયું નહીં. એક દિવસ ડૉક્ટર અને મારા બન્ધુએ રાત્રી માટે ગાડી મંગાવી. તે વખતે હું પાસેજ બેઠી હતી. કેટલાક વખત પછી ડૉક્ટર ત્યાંથી જતા રહ્યો. તે વખતે મેં મારા બન્ધુને પુછ્યું કે “આજ રાતના ગાડીમાં બેસીને ડૉક્ટર કયાં જનાર છે ?” મારા બન્ધુએ ઉત્તર આપ્યો કે “લગ્ન કરવા માટે. મેં પુનઃ આશ્ચર્યથી પુછ્યું કે તે કયાં જનાર છે ? તે મને ખરેખર કહ્યો. ખરેખર શું તે લગ્ન કરવા માટે જનાર છે ?” મારા

તૈયાર છે! માત્ર પોષ માસ સુધી જ ખાસ તક-પોસ્ટેજ

અતિ ઉત્તમ પુસ્તકો.

વિવિધ તથા ચરિત્રમાળા દ્વારા નિકળેલાં સં. ૧૯૭૨નાં ઉત્તમ પુસ્તકોનાં સેટ હવે તૈયાર થયેલાં હોવાથી, તુરતમાં ખરીદવા ઇચ્છનારને ખાસ સમગ્ર આપવા માટે પોષ માસ સુધી તેનું પોસ્ટેજ માફ રહેશે તે પછી લુહુજ લેવાશે.

વિવિધ ગ્રંથમાળાનાં ૧૯૭૨નાં

ચરિત્રમાળાનાં ૧૯૭૨નાં

ઉત્તમ ગ્રંથો

જીવન ચરિત્રો

કુલ પૃષ્ઠ ૨૦૦૦

કુલ પૃષ્ઠ ૧૫૦૦

મુલ્ય રૂ. ૨, પાકાં પુકાં રૂ. ૩ પોસ્ટેજ બા મુલ્ય રૂ. ૨, પો. બા. પાકાં પુકાં મળી રૂ. ૩.૫૦
સ્વર્ણી શામળીય—આ. ૮-૯ મો.
આરિયણ વિષે જ્ઞાન-શો. ૩૦ ગોંધી દૃત.
ગ્રંથ ઉત્તમ લેખ—અતિમયજ્ઞ, રીટમાં
૨૧ વર્ષ અને ૬ મહાને લેખાલેખો.
પ્રભુમય જીવન...નામ પ્રભાજીવ વિષય.
દેહી આમળિયું, ૨૯ બોધપ્રદ વાતો.
હિંદી બોલીમાં ૪૦ ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ.

મુલ્ય રૂ. ૨, પો. બા. પાકાં પુકાં મળી રૂ. ૩.૫૦
રાજ રામભોદનરાય-હિંદીના પદેલાં ગ્રંથોનો
સંગ્રહ અકબર-જરા ૨૫માં વર્ણવેલાં.
સોરઠેડનો મહાધીર વાલેસ તથા પ્રાચીન
સપ્તમા શીમો મહાવાહતા હિમોરજનીસ.
ધર્મોત્તમા ગેલેક્ટન અને નર્મન, સામાન્ય
સ્થાપક પિત પ્રિન્સ-ગિરનાં

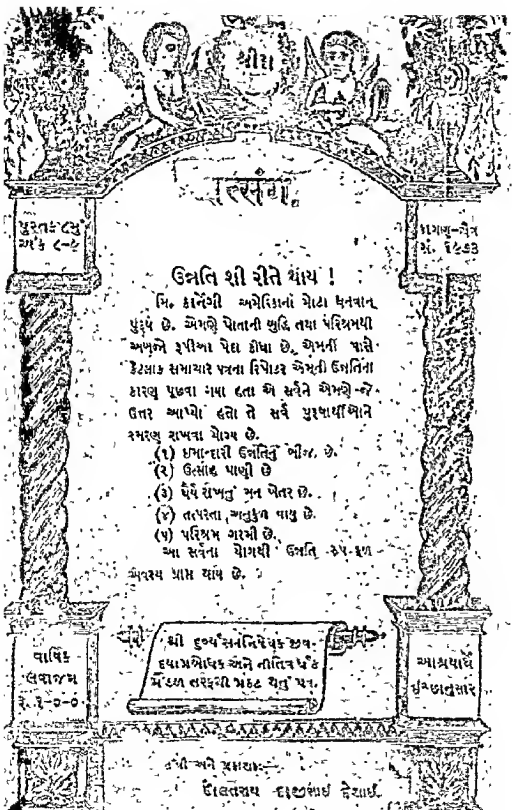
ગાંધી માળામાંનાં આગતાં ધણાં ગ્રંથો વધેને સેટ પશુ મુજ કિમોન મળશે. પો. જી. ૬
દુપડમાં ગ્રંથોનાં આ પવના નામ સાથે અપહાસજી લખતું. ચિત્રોવાર સંગ્રહિત મળેલ

સરતું સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય. }

મુંબઈ-૨.

અને અમદાવાદ.

મિત્રા સ્વનાર જાત્રી હોલિતરાય દાદામણ દેશાઈ, સસ્તી પીપીસ અગ્રણીયો-રુદત સુરભી પીપીસ ચક્રા, લેખકગાત્રી પેજ, હરમીનારાયજીની વાંચીમાં આવેલા "જીવન વિશ્લેષ" પ્રિન્સિપલ પ્રેમમાં મુરચ્છ કમલદાસ કાપડી તરફ આપું

ત્રિસંવા

પુસ્તક ૮૫
અંક ૮-૯

મી. ૧૯૬૩

ઉન્નતિ શી રીતે થાય !

મિ. કાર્નેગી અમેરિકાનાં થોડાં ધનવાન પુરુષ છે. એમણે પોતાની બુદ્ધિ તથા પરિશ્રમથી અખૂળે રૂપીઆ પેઠા ઢીંધા છે. એમનાં પાતે કેટલાક સમાચાર પત્રના નિપોઢર એમની ઉન્નતિના કારણ પૂછવા ગયા હતા એ સર્વેને એમણે નો ઉત્તર આપ્યો હતો તે સર્વે પુરુષાર્થીઓને સમરણ રાખવા યોગ્ય છે.

- (૧) ધ્યાન-દારી ઉન્નતિનું બીજા છે.
- (૨) ઉત્સાહ પાણી છે
- (૩) પૈસે રાખતું મન ખેતર છે.
- (૪) તત્પરતા, અતુલ્ય વાણી છે.
- (૫) પરિશ્રમ ગરમી છે.

આ સર્વના યોગથી ઉન્નતિ રૂપ-રૂપ

અવરય પ્રાપ્ત થાય છે.

વાણિક-
લવાજમ
રૂ. ૧-૦-૦

શ્રી હનુમાનનિવેચક સ્વ-
દયાપ્રતિષ્ઠિત અને તીર્થાર્થ-
મંદિર તરફથી પ્રકટ થતું પત્ર.

આશ્રયાર્થ
પ્રતિજ્ઞાસાર

ગુણી અને સમયાનુસાર

દાનવિદ્યા દાનવિદ્યા દેવદાન

અખાલસ-સુરેશ

તાવની રામબાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

દોષધણુ જાતનો તાવ અભારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા ખાછા આપીશું. એથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એવું માનિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું. કબી ૧ ની કિ. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પડેજ નથી.

શક્તિ સજીવન.

શક્તિ સજીવનમાં શક્તિ લાવવાનો અને વિર્થ વધારવાનો શુભ નથી એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઇનામ આપીશું. શરીરના તમામ અવયવો મજ-સુત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે છે. કબી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પડેજ નથી.

ધાતુ વિકાર.

ભયંકર દરદોથી બચવું હોય અને તમામ દરદોની દવાથી માહેતગાર થવું હોય તો એક પૈસાનું કાર્ડ લખી ધાતુ વિકારનું પુસ્તક મફત મગાવી લેવું.

વૈદ શા. ગીરધરલાલ કાહાનજી

મુ. ધોળકા જી. અમદાવાદ.

CAUTION

CAUTION is however required when ordering. Not directly please see that the bottles contain our Trade-Mark ACHING-HEAD. The wonderful success of *Dr. G. B's Medicated Syrup* given rise to many worthless imitations. REFUSE of THEM! they will not give your customers the same degree of satisfaction and the substitute may be valueless for the purpose for which have purchased it or its composition is positively harmful. Avoid substitutes also write for Free Sample.

Guru Basava & Co.

See Manufacturing Proprietors,
Madras E. C.

ખાસ સુચના

ડાક્ટર જી. બી. ની ઔષધ તપખીર

જો તે કંપની ખાસ ન લેતાં કોઈપણ દુકાનદાર ખાસ વેચાતી લેતાં તે તપખીરની શીશીપર તેનો ટ્રેડમાર્ક (માથું દુઃખ) તપાસી લેવા બદલ કાળજી રાખવી. કારણ આજ ઘણા વર્ષના અમારા અવિશ્રાંત પરિશ્રમને લીધે તથા નિષ્કલંક પ્રસિદ્ધિને લીધે આ તરફ ઘણાઓએ અમારી નકલ કરેલી છે પરંતુ એ નકલી તપખીર કંઈ કામની ન હોય તે માટે આપણે વેચાતી લઈએ છીએ તે કોષ્ટક ને યોગ્ય ઉદ્ગત નુકસાન થવાનો ઘણો સંભવ છે. તે માટે એવા નકલી ખાસથી સાવધ રહો. અને અમારી નમૂનાની શીશી મફત મંગાવી ખાસી જુઓ.

ગુરુ બસવા એન્ડ કંપની

પોસ્ટ બોક્સ નં ૫૧૦ મદ્રાસ ઇ. સી.

તૈયાર છે ! માત્ર પોષ માસ સુધી જ ખાસ તક-પોસ્ટેજ માફ !

અતિ ઉત્તમ પુસ્તકો.

‘વિવિધ’ તથા ‘ચરિત્ર’ માળા દ્વારા નિકળેલાં સં. ૧૯૭૨નાં ‘ઉત્તમ’ પુસ્તકોનાં સેટ હવે તૈયાર થયેલા હોવાથી, તુરતમાં ખરીદવા ધન્ય નારને ખાસ સગવડ આપવા માટે પોષ માસ સુધી તેનું પોસ્ટેજ માફ રહેશે તે યાદી જીલ્લા લેવાશે.

વિવિધ ગ્રંથમાળાના ૧૯૭૨નાં

ઉત્તમ ગ્રંથો

કુલ પૃષ્ઠ ૨૦૦૦

ચરિત્રમાળાનાં ૧૯૭૨ નાં

જીવન ચરિત્રો

કુલ પૃષ્ઠ ૧૫૦૦

દિ. ૩.૨, પાકાં પુલકાં ૩. ૩ પોસ્ટેજ નાં મુક્ય ૩૦ રૂ. પો. નાં પાકાં પુલકાં નથી.

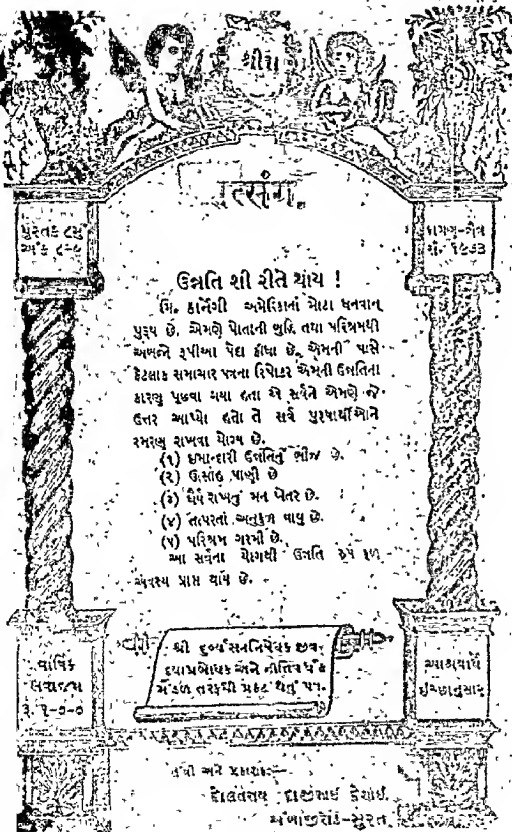
સ્વામી સમીર્થ—ગા. ૮-૯ ગો.
આરોગ્ય વિશે જ્ઞાન—ગો. ૬૦ ગાંધી કૃત.
‘ઉત્તમ’ લેખ—મનનસુધા, હીટમાં
૨૧ વર્ષ, અને ૬ મહાને લેખો.
‘મહામય’ જીવન—નામ પ્રમાણે વિવિધ.
‘હીટ’ આમોજિક. ૨૯ બોધપ્રદ વાતો.
‘હીટ’ બોલીમાં ૪૦ ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ.
‘ઉપલી’ માળાઓના આગલાં મહાં પૂરાં વધે સેટ પણ મળી કિંમતેજ મળશે. ગો. જીલ્લા.
‘ટપાલમાં’ મંગાવનારે આ પત્રના નામ સાથે અમદાવાદ જીલ્લા. નિગતવાર સચીવ મહેત

સસ્તું સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય. }

મુંબઈ-૨.

અને અમદાવાદ.

સસિદ્ધ કરનાર તંત્રી દોશભાઈ દેસાઈ, સહકર્મી ચારીસ અબ્બાસી—સુરત.
સુરત ખાતે આ ચક્ર, તૈયારવાળી પોળ, લક્ષ્મીનારાયણની પાંત્રીમાં આવેલા ‘જીવન વિગત’
‘મિન્ડીંગ’ પ્રેસમાં પ્ર.

ઉત્તરિ શી રીતે ચાંચ !

શિ. કાર્નેગી અમેરિકાનાં મોટા ધનવાન પુત્ર છે. એમણે પોતાની જીવિ તથા પરિશ્રમથી અમળને રૂપીઆ પેદા કર્યા છે. એમની પાસે દેશભ્રમ સમાચાર જના રિપોર્ટર એમની ઉત્તરિના કારણે પૂછવા મળ્યા હતા એ સર્વને એમણે નો ઉત્તર આપ્યો હતો તે સર્વે પુરુષાર્થીઓને રમરણુ રાખવા યોગ્ય છે.

(૧) કમળ-દારી ઉત્તરિને ભીજ છે.

(૨) ઉત્તરિ પાણી છે.

(૩) કૌંસ રાખવું મન પેતર છે.

(૪) તત્પરતાં અનુક્રમ પાપ છે.

(૫) પરિશ્રમ ગરમી છે.

આ સર્વના યોગથી ઉત્તરિ રૂપ રાખે.

અનુસ્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

શ્રી હનુમાનજીયેવક હવ
દયાપ્રબોધક અને નીતિવધક
મંડલ તરફથી પ્રકટ થતું પત્ર.

વાર્ષિક

સંચાલન

૩. ૧-૭-૦

આશ્રયાર્થ

મંડલપ્રસાર

ઉત્તરિ અને રાખવા

દાવંતરણ પ્રાપ્ત થઈ રહેલું.

મંડલપ્રસાર-મુદ્રત

સાગરને:

તોટક:

મગની ગીત ધોર દેવા ઉદધિ ।
ઉછળી તુજ છોળ રહી જળની;
અમ અંતરમાં ગીત ધોર ઘૂંગા,
અમ અંતરપુર ઉછાળ સખા !

સરિતા સરતી તુજ તર્ફ સખે !
નવજીવનથી; તુજ પ્રેમ ચહે;
મધુર મધુર સર્વો બેઠો પડી,
અભિનદન દેય સખે ! તું હસી.

અમ ઉર મહોંય હતાં સરતાં,
મધુરો અહ ! મળુ પથ્યા ઝરણા,
મહો વારિ વહું પ્રભુ પ્રેમ તણું,
વળી શોધે અને નવજીવનનું.

કંઈ કાળ મયો ઝરણાં પહતાં,
અટક્યાં વળી કોઈ સુકાઈ ગયા;
ઉર મન હવે કંઈ પ્રેર સખે !
ઝરણાં ઉમરે પુર વારિ વહે.

તુજ વારિ ધુએ તટ પૂરવના
તુજ વારિ ધુએ તટ પશ્ચિમના;
તહોંથી ધસડી અહોં લાવ કળા,
સહુ હુઝરને વળી સારં રાખા !

તુજ ઉર દુખ્યાં અમૂવા રતનો,
તુજ ઉર દુખ્યાં યરવીર નરો;
બહુ દેસ દુખી તુજ ઉદરમાં,
ક્રિતહાસ પટેથી જૂંઘાઈ ગયા.

જન તુજ કને નવ રતન ચહે,
જન તુજ કને નવ દેશ ચહે;
અમ વીર હદે અમને- દઇ દે,
મધું શોધે ફરી અમને દઈ દે,

ધુધવી રત ગીત હદે અમમાં,
ઉછળાવ હવે નવું શોધે સખા !
અમ નાહો મહોં બની શોધે-નવું
ઉછળાવ સખા, વીર અ નહું.
રનેહસાગર.

—સૂર્યાસ્ત—

શો રમ્ય આ સુગમ આયમતો દિસે છે,
વિસ્તાર ખેંચી નીચતો, જગ છાવરે છે,
સેનેરી રમ્ય નમની બની ટેકરી આ,
તેમાં પ્રકાસ ભરતો ભગ્નો સરે છે.

(૨)

જમ્યો પ્રકાસ ક્ષિતિમાં અનિ રમ્ય આઝ,
દષ્ટિ કયે ક્ષણ પછી કંઈ ના નિહાળ્યું;
શો ભમ્ય નિમ અસ્તોદયનો નિહાળ્યો,
નિહાળી દુઃખ રવિનું ઉર ગયે ટાલ્યો.

દેશાર્ધ માતીલાલ મથુરભાઈ

નિત્ય દુખો

મામાનું સુખ દેખી સાલ,
નવ સુધરે એથી નિજ કાલ,
જનું સ્વસુખ તે સાથે જાય,
બળા બળીને પિજર થાય,
નિત્ય દુખી આવાં નરનાર,
બગ્ન દુઃખના પારાવાર.

નિત્ય સુખી

પર દુખે જે દુખિયો થાય:
સુજનતાનું સુખ એજ મનાય,
મરંતનું શુભ નિત્યે ચહે,
પ્રાણીમાત્રમાં પ્રેમજ લહે,
નિત્ય સુખી એવાં નરનાર,
બગ્ન હથેરી એ અવતાર.

* તટ પૂરવના: પૂર્વના દેશના કિનારા
જાપાન, આઘના, ઇ.

* તટ પશ્ચિમના: પશ્ચિમના દેશના કિનારા
યુરોપ અમેરીકા ઇ. એ પૂર્વ પશ્ચિમને તું
સાંધ-એડ. જે સારં હોય તે સર્વે કિન્દમાં
ધસડી લાવ.

મૃગ તૃષ્ણિકા.

(વસંતતિલકા)

દિસે અહા ! તૃપિત કા મૃગજી અરેહું
ઉમે વળી ત્વરિત કાજી અરે બિચાર
અહા ! તહીં સમીપમાં જલધોમ બાસે
આનંદ કે ઉર-મંદી પશુ શીઘ્ર બાસે ૧
એ રેતના ટગ બધા જલ ન્હોય બાપુ !
મૃગ તૃષ્ણિકા સમજતે ધડી રાન્ત યા તું !
કિન્તુ વળી ત્વરિત કે પગલાં અરે છે
હાં હા ! તંહી સમીપમાં સરિતા વહે છે ૨
આશા વધે પશુ નહિ ધટતી તુષા કે
દેખાય ના પ્રજુ તજી પથ દિગ્વિતા કે
અન્તે અહા ! અમિત ચેરકતું પશુ એ
તહીં મમે ત્વરિત પ્રાણુ પ્રજુ ! અરેરે ૩
દેવી નિઃસર્ગ ! તુમમાં નહિ ન્યાય કેએ
પામ્યું નહિ. આરે ! બાપડું જિન્દુ એક
રે ! રે ! પ્રજુ ! નિઃસાર દિસે દયામાં
પીડકું હું વિવિધ આશ અને તુષામાં ૪
નિર્માણુ ને મૃગ તણું પ્રજુએ બતાવ્યું
માવિ સમાન જગ સર્વ તણું રચાયું
આશા તુષા કંઈ ન અંતર રાખ બાપુ !
પેરાગ્ય મંત્ર રહી આયુઃ પિતાડ બાપુ ૫
[લખખંદિર-ગીરનાર] ' નસિનીકાન્ત. '

સ્વર્ગ-નરક.

નરક ઘેર નજી નિગદેહ,
મલમલારિ દેર ગેદ,
નરક હાર તે કુટુંબીનાર.
હું મમતા એ જમકુતનાર.
આશા તુષા નરકનિવાસ
સ્વર્ગવાસ બહુ તુષાનાસ. ૧

નિત્ય બદ્ધ-મુક્ત.

સારા સાર ન સમજે શેષ,
કાઠે નિત્ય નવનવા વેશ,
પંચવિધમાં પૂરણ પ્રીત,
નિત્યબદ્ધની જાણી રીત,
નિત્યમુક્ત બહુ તે છે સપ્ત,
વિષયોવી ને યાવ વિરહન.

ઐક્ય

શ્લોક:

અંકારવિદુસંયુક્તે ચે ધ્યાયંતિયોગિનઃ

કામરંમોહરંધ્રેવ અંકારાયનમોનમઃ

વૈષ્ણવ સંપ્રદાય પ્રમાણે કહેતાં "આ સંસાર

ચક્રમાં કપરે સર્વ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન કર્યા છે"
સર્વેનો ઉત્પન્ન કરનાર એક વિશુ છે. તેથી તે
પિતા તુલ્ય થયા અને તેથી સર્વે મનુષ્ય જાતિને
એક બાંધવ તરીકે વર્તવાની ફરજ છે. વૈદિક
ધર્મની સિદ્ધ કરતાં સદ્ગુણગુણ એ ગાયત્રીના
વાક્યથી સર્વેને ધંટાનાદથી જાણાવવાનું કે
સંપથી ને વર્તે તેજ મનુષ્ય કહેવાય-સંપમાં
જન સમાજને કહેલો બધો અનહદ લાભ થાય
છે તેનું વર્ણન કરવા બૃહસ્પતિ પશુ અસમર્થ
છે. એક બીજાનું કાર્ય એક બીજા ને
કરે છે તેજ આ સંસાર ચક્ર સમ્મુદ્ધ
પ્રકારે ચાલે છે. તેને દાખલો જુવો કે એક
વસ્ત્ર તેને પ્રથમ કાર્પિક સોડો (કણ્ઠીઓ)
દેવમાં અનહદ મહેનતે કપાસ કિપન કરે છે
પંચાત તેને સોડાવવા, કીડા કીડા તંતુઓ
કરાવવા, વણાવવા, સાદું કરાવવા પગેરેમાં હળ-
રો બદલે કરોડો મનુષ્યોના કાર્ય રૂપે ફલ એક
વસ્ત્ર નીવડે છે, તે સંપના પ્રતાપથીજ, નદીતર
વસ્ત્ર પહેરવા મનુષ્ય કહી પામેજ નહીં-બીજે
દાખલો-જોજન માટે જોઈતી સાગ્રીમાં એક
નજી બીચડીનો દાખલો લઈએ. તેમાં દાળ,
ચોખ્ખા, કાષ્ટ, પાણી, રામ માટે કુંબાર વગેરે
અનેક જનોની સાજતાએજ પરિપૂર્ણ જોજન
જન છે. કશું છે કે-અવકાષે અનેકેપુ સિદ્ધકાર્ય
તયામંદેત વચ્ચિત્તવસંયુક્તે અઘ્યાદત્તમસંયુક્તમ્ ॥૧॥
સંપથી એ નરકાએ નવાણું અને, અસંપથી
માત્ર અગારજ થાય છે. આંખે આપણા ટંરીર
પર જુઓ પાંચે આંગુલીઓના મંચેરથી લેખ
લખાય, તેમજ જમવા વગેરે દરેક કાર્ય થાય છે
તેમાજ કોચ, નેચ, નાસા, જુદા, રપરીન એમ
પાંચે કાંઈપેશીન શરીરનો નવાઈ ચાલે છે

નહી કે એક કાનથી કે આંખથી તેમજ પાંચે કર્મેન્દ્રિયોથીજ એક ઉદર પૂર્ણ થાય છે-સસારમાં સ્ત્રીને પુરુષનું યુગલ એક સંપત્તિ ને વર્તવામાં આવે તો હૃદયી પણ અધિક અભ્યુદયને પ્રાપ્ત કરે ! સંપત્તિ વિના કરોડા ધિપતિઓ પણ મહત્ આપદાઓને પામ્યા છે મહાન રાજાઓની પણ તેજ અવસ્થા થઇ છે-ગુલો કે પાંડવને દોરવોમાં બીષ્મપિતા, અર્જુન, બીમ, દ્રુપ્ત, દ્રોણાચાર્ય, દુષ્ટદુર્યોધન, એવા એવા મહાયોદ્ધાઓનું નામ હજી લગણું પણ મચકુર છે. પરંતુ કેસંપના સેવનથી સંત્યાનાશ પછાને પામ્યા છે. સંપના પ્રતાપથી રામચંદ્ર અને બરત એ બન્નેએ રાજ્ય સંપત્તિ ભોગવી. યાત્રામાં લખે છે કે હ્મી હ્મી મહત્સુદેવેનામે વસંતે દુર્ગવતિ દુર્ગાવિરલિ જ્યોત્સનાદ્રોણે શમન્ પ્રિય બાંધવો ! આપણામાં કોઇ શુભથી ઉત્તમ હોય ને તેને આપણે અમ ગણ્ય ગણી તેની રત્નમા ને ચાલીએ તો આપણું મહાન કલ્યાણ થાય એ નિઃસંશયકર્તા છે કેમકે એકને નવ મેલરીએ તો એગણીય થાય ને ને મહત્ એક ને નવને અગ્રગણ્ય કરીએ તો એકાણુ થાય છે, તે એગણીયથી કેટલો બધો વિશેષ. માટે સર્વે સર્જના ને ખાસ પ્રાથમિક શિક્ષણ લેવું જોઇએ કે જે શુભથી અધિક તે મહત્ અને તેની આગમાં ચાલવું તેજ આપણી ફરજ અને તેમાં મહા માંગલ્ય સમાયેલું છે, સંપ સાચવવા માટે ૧) બીના લક્ષમાં રાખવી યોગ્ય છે. ૨) કોઇ જાતના ધર્મ વિવાદ કરવો નહો. ૩) ધર્મ કરવી નહીં ૩) કોઇપણ સંબંધી વાદ કરવો નહીં. ૪) ચડચાડથી કરી કોઇને જિતારી પાડવા પ્રયત્ન કરવો નહીં. ૫) પોતાનું જ કામ કરીને બેસી રહેવું નહીં કિંતુ પરાપકાર પણ કરવો-કોઇ પ્રસંગે કીડીએ હાથીનું કામ કરે છે એ ઉદાહરણુ ભુલવું જોઇએ નહીં. માટે સર્વે બાંધવો આજથી એકય રાખતા યીજરો સુલેપુ કિમ્હુન !

જયચંદ્રની મહારાજ

સ્ત્રીઓના સંબંધમાં કંઈક.

સ્ત્રીઓનું કર્તવ્ય શું છે ? પરિવાર અને સમાજમાં તેનો દરજ્જો શું છે ? પ્રાચીન સમયમાં તેમની શું સ્થિતિ હતી ? અત્યારે કેવી છે ? વગેરે વગેરે બાજતો ઉપર અત્રે થોડું લખવાનો વિચાર છે એ તો સર્વને સુવિદિત છે કે સ્ત્રીઓ કદી સ્વતંત્ર નહોતી ને અત્યારે પણ ન હોવી જોઈએ. તે હજેસ પરાધીન રહી છે. અનુમાનની પ્રુથિમાં મનુ મહાદ્વ રાજાનાં વચનો પાંચો:-

બાલ્યે પિતૃવંશે તિષ્ઠેત્ પાતિમાહસ્ય યૌવને ।
પુત્રાણાં મર્ત્યે પ્રેતે ન મનૈત્ સ્ત્રી સ્વતંત્ર્યતામ્ ॥
બાલ્યા વા પુરુષા વા વૃદ્ધ્યા વાપિ યોષિતા ।
ન સ્વાતંત્ર્યેષ્ઠ ચર્તવ્યં કિંચિત્ કાર્યં શૈષ્ણવિ ॥

(બાલ્યવસ્થામાં પિતાને તાણે રહેવું, યૌવનમાં પતિને તાણે રહેવું, સ્વામી મૃતી ગયા પછી-વૈધવ્યમાં પુત્રને તાણે રહેવું) પણ સ્ત્રીઓએ કદી સ્વતંત્ર રહેવું નહિ" બાળા, યુવતી જુદા કોઇપણ સ્ત્રીએ ધરમાં કોઇપણ કામ સ્વતંત્રતાથી કરવું નહિ. અર્થાત્ સ્ત્રીઓએ કોઇપણ કામ સ્વતંત્રતા પૂર્વક ન કરતાં સદૈવ પિતા, પુત્ર કે પતિને વચ રહીને કરવું જોઇએ કેટલાક મહાશયો કહે છે કે મનુમહારાજે સ્ત્રીઓને અર્ધા વચનેથી શુદ્ધામીના પદે લખી આપ્યા છે ! પરંતુ એ આલેખમાં અલ્પકિત જણાય છે. શું પુત્ર પોતાના પિતાને તાણે નથી રહેતો ? શું ધન્યવારી કે વિદ્યાર્થી પોતાના આચાર્યની આધીનતામાં નથી રહેતો ? શું પ્રજાજન રાજાના આજ્ઞાપાલક નથી થતા ? ધર્મ સંબંધી બાજતોમાં શું સહુલોક સાચનો આદેશ નથી માનતો ? યદિ રાજસાક્ષિના અધીન રહેવું એ શુદ્ધામી નથી, યદિ આચાર્ય તથા વિદ્વાનોની આજ્ઞા માનવી એ શુદ્ધામી નથી, યદિ સાએલા વિધિ-વિધાનનું પાલન કરવું એ શુદ્ધામી નથી તો પછી સ્ત્રીઓને પોતાના

પિતા, પતિ કે પુત્રને તામે રહેવું એમાં પણ શુદ્ધાત્મી નથીજ. મનુનાં વચનોમાં તો પરાધીન કે શુદ્ધાત્મીના ગંધ પણ નથી ? પરાધીનતા શબ્દ 'પર' અને 'અધીનતા'એ એ શબ્દ મળાને યથેશ છે. એમાંના પહેલા 'પર' નો અર્થ બીજું પારકું એવા થાય છે. શુ કોઇપણ સ્ત્રી એવી છે કે જે પોતાના પિતા, પુત્ર કે પતિને પરાયા સમજે ? આ દેશમાં તો એવી એક પણ સ્ત્રી નહિજ હોય ! મનુનાં વચનોમાંથી આવે મિત્રતાદર્શક ભાવ કાઢવો એ તેને અન્યાય આપવા જેવું છે ?

ધારો કે સરકાર મનુનાં વચનોને પક્ષપાતી ગણી એક નવો કાનુન કરી સ્ત્રી પુરુષના અધિકાર બરાબર કરે તો પરિણામ શું આવે ? કોઇ કારકુનની સ્ત્રી પોતાના પતિને કહેવા લાગે " નાથ ? મારો ને તમારો અધિકાર બરાબર છે. હું સ્વતંત્ર અને આપ પણ સ્વતંત્ર ! એક દિવસ હું મુશ્કેલી-મોડો કરું અને એક દિવસ આપ કરો. એક દિવસ હું આપની સેવા કરું ને એક દિવસ આપ મારી સેવા કરો ! એથી પણ આગળ વધીને કહે છે કે મારે સંતાન ઉત્પન્ન નથી કરવાં ! તો જતાવો, એવી સ્વાધીનતાનું શું પરિણામ આવે ! મતલબ એ છે કે પ્રત્યેક પ્રકારની સ્વાધીનતાની કાંઈક સીમા તો હોવીજ જોઈએ. નિસ્સીમ સ્વાધીનતા આજસુધી સંસારમાં નથી કોઈને પ્રાપ્ત થઈ કે નથી કોઈને પ્રાપ્ત થવાની. સમાજના કલ્યાણને માટે સમાજને એક કૃપાલાભી બાંધી રાખવા માટે અસ્તિ વિશેષની સ્વાધીનતાને એક નિર્દિષ્ટ સીમાની અંદર રાખવાની ખાસ જરૂર છે. એમ કયાં સિવાય કામ ચાલતું નથી. રાજ અને પ્રજા, સ્ત્રી અને પુરુષ, ગુરુ અને શિષ્ય એ સર્વનો અધિકાર જો એક હદની અંદર રાખવામાં ન આવે તો મનુષ્ય સમાજને ઊંચ-ઊંચ થવામાં વિસંગ લાગે નહિ. આ વાનને ધ્યાનમાં રાખીને સ્મૃતિકારોએ સ્ત્રીઓને અન્યના તાબામાં નહિ કિન્તુ આત્મીય જોનાના તાબામાં

રહેવાની આજ્ઞા કરી છે. મનુષ્યને-સ્ત્રી પુરુષને-સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા આપવાથી નથી થતી પરિવારની રક્ષા, નથી થઈ શકતી સમાજ વિશેષની રક્ષા કે નથી થઈ શકતી દેશની કાંઈ પણ રક્ષા ! આ સ્વાધીનતાના જગાનામાં પણ જ્યારે કોઈને એવી રીતની સંપૂર્ણ સ્વાધીનતા નથી ત્યારે મનુ અથવા અન્ય સ્મૃતિકારો કે આચાર્યો ઉપર નિષ્કૃષ્ટતાપૂર્ણ આક્રમણ-આક્ષેપ કરવો એ અવિચારની હદ કરતાં પણ આગળ વધવા જેવું છે..

સ્ત્રીઓ સ્વભાવથીજ સુકુમાર હોય છે. પ્રયત્નથીજ દુર્બળ હોય છે. તેમની ચારાત્રીક શક્તિ પુરુષો કરતાં બહુ કમી હોય છે. તે પોતાનું રક્ષણ પોને કરી શકતી નથી. આવી દશામાં જો ધર્મશાસ્ત્રોએ તેને પિતા, પુત્ર કે પતિને વધ રહેવાનો નિયમ કરી આપ્યો તે સુખે બોલું કદું ? દુર્બળ સમજાને આધીન રહે તોજ તેનું શ્રેય થઈ શકે છે-તોજ તે સુખ-શાંતિ મેળવી શકે છે. ધર્મશાસ્ત્રકારોનાં એ સ્વતંત્ર નિયામક વચનોથી શું એમ સૂચિત થાય છે કે તેઓ સ્ત્રીઓને ધૃષ્ટા અને અપમાનની દૃષ્ટિએ જોતા હતા ! મુદલ નહિ. સ્ત્રીઓને તેઓ જોઈતી પૂજ્ય અને આદરણીય સમજતા હતા. તેટલી જો આપણે સમજીએ તો આવા આક્ષેપોનું ખંડન કરવાની આવશ્યકતા પણ રહે નહિ ! " યજ નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતા (જ્યાં સ્ત્રીઓ સન્માન પામે છે ત્યાં દેવતાઓ રમણ કરે છે) અને " શોષન્તિ જામ્મો યત્ર વિનયવાણુ તત્કુલમ્ " (જ્યાં સ્ત્રીઓ શોષ પામે છે ત્યાં તે કેસનો નાશ થાય છે) એ મનુનાં વચન છે કે કોઈ બીજાનાં એ તે વચનો છે કે જેને આજ વર્ષે સાક્ષર ભારત વાસીઓ પ્રાપ્ત જાણે છે, જુઓ અન્ય પણ તસ્માદેતા. સદા પૂજ્યા મૂળાપ્ચાદનાશનં., સ્મૃતિશ્રોમેતૈર્નિત્ય સ્વસ્તરેણુત્તરેણુ ચ ॥ વિવૃત્તિર્મોક્ષિમિથેવ પતિર્મિર્દૈર્વરસ્તથા । પૂજ્યા મૂરુદિતવ્યાધ ચતુઃકચ્છાગમીપુમ્નિઃ ।

આચાર્ય પતિ, દિયર અને પુત્ર પિતાને પણ સ્પષ્ટ કરી કે યદિ તમે પોતાનું બધું જીવન સ્ત્રીઓનો આદર કરો, એમને તો મુદા વિભૂષિત રાખો. એમને કોઈ ઉર્લુખ ન આવવા દો. અહા ! કેટલું મરવ ? શું કોઈ પણ સ્વાધીનતાભિમાની સભ્ય દેશી સ્ત્રીઓ આટલા આદર, ઠેલા સન્માન અને આટલી પૂજનને લાયક નામ છે ?

સ્ત્રીઓને વેદાધ્યયનની મના છે. પણ વેદમંત્રોની રચના અથવા તેનો અવિષ્કાર કરવાવાળા ઋષિઓમાં કેટલીક સ્ત્રીઓના પણ નામ છે. સ્ત્રીઓ વેદમંત્રોની રચના કરે પણ વેદ ન બહે એ વાત અવસ્થ સંશય ઉત્પન્ન કરે તેવી છે ! હકીકત એમ છે કે એ અધ્યયનવિરોધીની આજ્ઞા પાછળની છે. અને વિચાર કરતાં તથા શોધ ચલાવતાં તેનું કારણ પણ મળી આવે છે. આ સ્થળે વિસ્તાર ભણે એ લખવું ઉચિત નથી. પુરુષોએ વેદ બહુવા બેઠા અને કોઈ વેદાધ્યયન પ્રેમી પોતાની પુત્રીને વેદ બહુવાવા છડે તો તેણે તેમ પણ કરવું બોધ્યું. કન્યાઓને શિક્ષિત કરવાનું મનુસ્મૃતિમાં સ્પષ્ટ લખેલું છે. “કન્યાયેવ પાલનીયા મિશ્રણીયાતિયજ્ઞતઃ”

જે દેશના ધર્માચાર્યોએ એવે કાનૂન બનાવી આપ્યો છે કે કન્યાઓને પણ હોકરાઓની પેઠે શિક્ષણ આપવું. એ દેશની સ્ત્રીઓ મૂર્ખ રહે એ અત્યંત પરિતાપની વાત છે. શું એના ઉદારશય આચાર્યો ઉપર કદી સ્વપ્નમાં પણ એવો આશ્રય મૂકાય કે તેમણે પુરુષોનો પક્ષપાત કરી સ્ત્રીઓની સ્વાધીનતા છીનવી લીધી છે ? વિદ્યા અને શિક્ષણની પ્રાપ્તિથી મનુષ્યમાં મનુષ્યત્વ આવે છે. આવી સ્ત્રીઓને શિક્ષા તથા વિદ્યાથી વિભૂષિત કરવાનો જોયો સ્પષ્ટ નિયમ કરી આપે છે તેમને સ્ત્રીમતિના સૌથી અધિક હિતેથી તથા દુઃખાહવાયતક સમજાવ

બોધ્યું. તેમના એ નિયમના યોગ્ય પરિપાલન વિનાજ સમાજમાં વિભ્રમલતા ઉત્પન્ન થઈ છે. શું આ નિયમને જોધને કોઢને પણ સહેક થઈ શકે છે કે પ્રાચીન જમાનામાં સ્ત્રીઓને શિક્ષણ નહોતું આપવામાં આવતું ?

હકીકત એમ છે કે અવિદ્યાના અધિકારમાં એમજ બને છે ! આ અગાનાધિકારમાં પડેલા આત્મામાં જ્ઞાનાગ્નિ પ્રકાશિત કરવા ઉપનિષદ આદિમાં ઉક્ષિપ્ત ગાર્ગી, વાયકનરી આદિના નામ લેવામાં આવે છે. વળી કામદહી, વિદુલા વિન્નિજ્ઞા, આદિનાં ઉદાહરણ આપવામાં આવે છે. પરંતુ એ નામ એટલા યોગ્ય છે કે કેટલાક લોકોને એ ઉદાહરણથી સંતોષ થતા નથી ! ખેર ! સ્ત્રીઓના સદ્ભાગ્યે એવા સંશયાત્મક જનોના અસંતોષ હવે બહુ દિવસ ટકશે નહિ. પાલી નામની પ્રાકૃત ભાષામાં એક અતિ મહત્વપૂર્ણ ગ્રંથ છે. તેનું નામ યેરી-ગાથા છે. ‘યેરી’ શબ્દ સંસ્કૃત ‘સ્થિરા’ શબ્દનું અપભ્રંશ રૂપ છે. એ યેરીગાથા નામક ઐશ્વર્ય ઇશ્વર અનુવાદ રોમન લિપિમાં પ્રકાશિત થયે બહુ વરસ થયાં છે. પણ હમણાં ખગાજામાં પણ તે પ્રકાશિત થયો છે. અને સંભવ છે કે હિન્દીમાં પણ તેનું રૂપાંતર થશે ! આજથી લગભગ અઢી હજાર વર્ષ પહેલાં એ ગ્રંથ રચાયો છે. એ ગ્રંથમાં તે વખતની સિત્તેરે એસી સ્ત્રીઓની બનાવેલી ધર્મ-જ્ઞાન સંબંધી કવિતાઓનો સંગ્રહ છે. તેમાંથી તે સ્ત્રીઓના જીવનચરિત્ર સાથે સંબંધ ધરાવનારી ઘટનાઓની પણ યોગ્ય હકીકત મળી આવે છે. એ સર્વે સ્ત્રીઓ બૌદ્ધધર્માનુયાયીની હતી. પુંદરે, ધર્મનો ઉપદેશ કરવા સ્થવિરોની મુદ્દિ કરી હતી તેવીજ સ્થવિરોઓની પણ સૃષ્ટિ કરી હતી. એ સહુ બિમુશ્કી સ્ત્રીઓ બરાબર શિક્ષિત હતી. જ્ઞાન ચર્ચા કરતાં કરતાં તેઓને સંસારથી વિરક્તિ થઈ ગઈ હતી. જોયો તેઓ બૌદ્ધધર્મમાં દીક્ષિત થઈ હતી. સ્ત્રીઓની વિદ્યતા તથા યોગ્યતાના સંચક એવા કેટલાકે ગ્રંથો

કાળના પ્રભાવથી લુપ્ત થઇ ગયા હશે કે જે કાંઈને માલુમ નથી !!

આ ઉપરથી એટલું મિત્ર થાય છે કે પૂરું શ્રીઓને સારી રીતે શિક્ષણ આપવામાં આવતું હતું. તેઓ કવિતાઓ બનાવતી હતી, શાસ્ત્રાર્થ કરતી હતી, આત્મવિચાર ઉપર ગ્રંથો લખતી હતી, રાજનીતિના પુસ્તકોની રચના કરતી હતી. આવશ્યકતા પ્રાપ્ત થતાં બહાર પણ નીકળતી હતી અને લાંબી લાંબી દારીઓ વાળા મંત્રીમણ્ડળી વેષિત બની રાજ્યાસન ઉપર બેસી ગમ્મતું કામકાજ પણ કરતી હતી. આ કપોલ કલ્પના નથી ! આની સત્યતા માટે એક નહિ પણ અનેક પ્રમાણ મળી આવે છે.

જે વખતે કુમારિકાઓના વિવાહ પણ થોડા ઉંમર થયા પછીજ થતા હતા કે જેનો સત્યતા માટે આયુર્વેદના ગ્રંથોમાં અને સ્મૃતિઓમાં ઘણુંજ લખાયેલું છે. લખકો અને વક્તાઓએ જે સામગ્રીથી આજ સુધી એટલા તો ઉદ્દેશ્ય કર્યા છે કે જેને માટે વધારે લખવાની જરૂર નથી ! જે વખતે ઉચ્ચ-નીચની કમેટી આજ કાલની કલિનતાથી નહિ કિન્તુ વિદ્યા, તપસ્યા અને સદાયગ્ધુ-સીદ્ધતાથી થતી હતી ! પોતાનાથી હીનવર્ણની કન્યાને પણ સ્વીકાર કરવામાં આવતો હતો. કન્યાવિક્રયજ નહોતો ! એલકૃતા કન્યાના દાનને રિવાજ હતો ! કન્યા પક્ષવાળા સ્વયં યથાશક્તિ જે કાંઈ આપવા ઇચ્છે તો તે આપી શકતા હતા કાર કે દસ્તાવેજ લખાતા નહોતા. કાચી ઉંમરમાં વિવાહ થતા નહોતા. જે ગૃહસ્થો અને પદ્ધતિઓ પ્રમાણે વિવાહ સંબંધી ધાર્મિક ક્રિયા થતી તે સર્વ આ વાતની સાક્ષીરૂપ છે. જે મત્રો કે પ્રતિજ્ઞાઓનું ઉચ્ચારણ વરની પાસે કરાવવામાં આવતું તે અદ્યપ્યરક બાળકને માટે નહોતું. નિચારો બાળક કે બાલિકા તેનું ગૌરવ શું બને ? જે અતિ મહત્વની ક્રિયા છે. તેના પ્રચાર કરવાવાળા ધણા સમ, દરદેસી

અને વિદ્વાન હતા, આપણે આપણા પુત્ર-પુત્રી વિવાહનો નિશ્ચય પહેલેથીજ કરી લઇએ છીએ રંગ-બેરંગી નિર્મળજી પત્રિકાઓ પણ મહિન અમાઉથીજ છપાવીને મોકલી આપીએ છીએ. હબરો રૂબિયાના સામાન પણ ખરીદ કરીને પહેલેથીજ ધરમાં લાવી રાખીએ છીએ. પરંતુ જેને આપણે 'ફલદાન' કહીએ છીએ, એ ક્રિયા કરતી વેળા બાવી વરના મુખથી જે શબ્દો કહેવા-વવામાં આવે છે તેની શુરતા ઉપર કદી આપણે વિચાર કરીએ છીએ ? છાકરા પાસે કહેવા-વવામાં આવે છે કે—

યદિ વન્યા ગુણોપેતા સર્વલક્ષણ સચુતા ।

તદા ત્વા પ્રતિ વદ્વામિ દેશમિયુક્તમિધૌ ॥

અર્થાત્ વર કહે છે કે યદિ કન્યા શુચુરતી અને સુલક્ષણા હેય તો હું તેનું પાણ્ડિત્ય કરું. અન્યથા નહિ. આચાર્યો જે વરને જે સરત પ્રમાણે વિવાહની પાંચ મિનિટ પહેલાં જો જણાવ્યું હોય કે કન્યા વિધિવ છે, તો એવી શુણ્દીન અને કુલક્ષણી કન્યાને પત્ની બનાવવાનો તે જનકાર કરે. પરંતુ એમ બનવાની સંભાવના બહુજ થોડી છે. અથવા એક કહીએ કે મિલકુલ નથી તોપણ ચાલે. આટલું કહેવાની મતલબ આચાર્યોના શુણ્દાનુરાગ પ્રદર્શિત કરવા માટેજ છે જુઓ શુણ્દાના તે એટલા પક્ષપાતી હતા કે તેમણે નિયમ ક્યો કે યદિ વર ધારે તો શુણ્દીન કન્યાની માથે વિવાહ કરવાનો ઇનકાર કરી ચાકે ? એવા નિયમોનું રજા એ યતું કે પૂર્વકાળમાં સૌ માણસો પોતાની કન્યાઓને યથાશક્તિ શિક્ષણ આપી શુણ્દાલિની બનાવતા હતા. જે ન બનાવે તો કરે શું ? નિનુણી અને કુલક્ષણી કન્યાને લે કાણ ? આજકાલ યુરોપ અમેરિકામાં કન્યાઓને જે અનેક પ્રકારનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે તેના ઉદ્દેશોમાં એક એ પણ ઉદ્દેશ છે કે પોતાની કન્યા અશિક્ષિત ગણાઇ નહાંથી ન થઇ જાય ! પરંતુ ઉદ્દેશની સિદ્ધિના પ્રયત્ન આપણા દુરદર્શી આચાર્યોએ હબરો વર્ષ

હતો ! તેને લીધે ભારતી, વિદ્યાવતી, અને કલાવતી મધ્ય સદા એક સરખો રહી રહી, જતિઓ, વ્યક્તિઓ એ ઉદ્યાન અને પતનનો ક્રમ લાગીજ કાઢી પડે છે, કાઢ ઉડે છે; કાઢની ન છે કાઢનો અસ્ત થાય ન. મહા પ્રાતઃકળ વર્ણનમાં એ વાતને બહુજ થી દેખાડી છે:—

વિકતોઽસ્તશિર્વર પતિરોપધીના—

માવિષ્ઠતોઽરુણપુરઃસર દ્વિતોઽકેઃ ।

તેજોદ્વયસ્ય યુગપદ્ વ્યસનોદયામ્નાં

લોકોનિવમ્પત દ્વાત્મરશાન્તરેષુ ॥

સમયના પ્રભાવથી કહો કે ભારતના દુર્ભાગ્યથી કહો આપણી સામાજિક દશામાં અધોગામી પરિવર્તનનો આરંભ થઈ ગયો ! પ્રાચીન આદર્શ શનૈઃ શનૈઃ સિથિલ થવા લાગ્યા સ્ત્રીઓના વિષયમાં પૂન્યભાવ કમી થવા લાગ્યો ! તેઓને શુભવતી જાતપત્રમાં મોહુ' ધ્યાન અપાવા લાગ્યું. જે હદય શુભોની નિવાસભૂમિ હતું તેજ હદય સમાજમાં વિશ્વખલતા અને અનુદારતા ઉપજત થવાથી આઠ પ્રદારના કલ્પિત અવશુભોનું ઘર બનાવા લાગ્યું ! બાળવિવાહ બહુવિવાહ અને શિક્ષાનો અભાવ વગેરેની શ્રદ્ધિ થવા લાગી. ભારતનું સાસન સુસલભાનોના હાથમાં આવ્યા પછી સામાજિક દોષોએ વધારે જોર પકડ્યું હતું. સૈકડો વિધવાઓને પોતાના મૃતપતિના સરીર સાથે જોર-જુલમથી બાળી દેવામાં આવતી હતી-વિશેષે હરીને બંગાળમાં હજારો શિશુ બાલિકાઓને મોટે ડુલો દહને મારી નાંખવામાં આવી હતી-વિશેષે હરીને રજપુતાનામાં બહુવિવાહરૂપી પાપપંકમાં નિમગ્ન પતિયોના હાથથી અનેક અન્યાયની પત્નીઓ ફાંસી ઉપર લટકી હતી-વિશેષે હરીને સિંધમાં આવી આવી તોવ યત્રણ અને અત્યાચારથી અનુભદારાજની પૂજ્યા તથા ભૂખ-પિત્ત્યા નારીઓનું જીવન વિપત્ત, વિષાદપૂર્ણ

અને વિષમય બની જાય એમાં શું આશ્ચર્ય ? સ્ત્રીઓએ તે સર્વ સહન કર્યું; કારણકે જે પરમેશ્વરે તેમને અજગા તેમજ કામગ બનાવી છે તેજ હૃદયે તેમને ઉપાદન અને અત્યાચાર સહન કરવાની શક્તિ પશુ આપી છે. ધીરે ધીરે દુઃસહમાં કડોર સામાજિક પીડન તથા તાકુત પશુ શાંત રહે-મુંગર મોઢે સહન કરવાની તેમને આદત પડી ગઈ છે, સ્ત્રીઓની એવી દશા જોઈને તુલસીદાસજીએ જે એમ કહ્યું કે લોક, ગંવાર, શુર, પશુ, નારી—એ સર્વ જાતનકે અધિકારી' તે કાંઈ પશુ ખેલું નથી કાંઈ. કવિ પોતાના કાવ્યમાં જમરે તે આદર્શ ચરિત્રનું ચિત્રણ કેમ ન કરે ? તેના ઉપર વાકાલિક સમાજની છાયા પડવા વિના રહેતી નથી. એવી ઉક્તિ ઉપરથીજ જે લોકો તુલસીદાસ ઉપર સમાજના અમાનુષિક સિદ્ધાંતોનો પ્રચાર કરવાનો આલેખ મૂકે છે, તેઓ પોતાના ધરતી જિહ્વુલ ખજર રાખતા નથી. એ દોલ અને એ ડંડા તુલસીદાસના નથી. કાગળ અને ચાલીજ માત્ર તેમની છે. દોલ ડંડા તો આપણા છે. આપણી ડાંડીથીજ આપણે દોલ તેમણે ટીપ્યો છે. અમને વિશ્વાસ છે કે આડોશી પાડોશીમાંથી આવેલો ડાંડીનો અચાજ કદી કદી સહેના કાન સુધી પહોંચ્યો હશે. પછી તુલસીદાસ ઉપર અમાનુષતાનો દોષ શા માટે ? લાકડીથી સ્ત્રીઓનું તાડન થતું નજરે જોઈ શું તેઓ એમ લખે કે લોકો તેની પ્રબાક્ષતથી પૂજા કરે છે ? તુલસીદાસે પોતાના રામાયણમાં સીતાજીના સંબંધમાં આં પશુ લખ્યું છે:—

દેશનં મોહુ કૌશ વદુ કાયે ।

રથકં કોટિ નિવારણ ઝાયે ॥

કહ રણવીર કહા મમ માનહુ ।

રૌતઘી સજા પપોદઈ આનહુ ॥

દેશ નહિ કવિ, જગની કી નાદ ।

ત્રિદેસિ, કહા રણવીર મુસારે ॥

આતો સત્ય તથા સુશિક્ષિતને અનુરૂપ ઉક્તિ છે ને ? તો પછી તેનો અમલ કેમ

નથી કરતા ? જેમને તુલસીદાસની દાહવાળી ચોપાઇ ખટકતી હોય તેમને તો પોતાના પરમાં આના અનુકરણનો આરંભ જરૂર કરી દેવો જોઈએ.

ખરું તો એ છે કે આમાં તુલસીદાસનો દોષ નથી કે ખીજનો. પણ દોષ નથી. સમગ્ર દોષ આપણો છે. તુલસીદાસજી તો મોટા ગજનીતિસ હતા. તેમણે લખ્યું છે—

જામુ રાજ મહે પ્રજા દુષારી ।

સૌ વૃષ અવસિ નરર અધિકારી ॥

દેવ જાનિ જાના સ્વ જાહુ ।

જક ચન્દ્ર મહિ પ્રમે ન રાહુ ॥

પરંતુ જ્યારે તેમણે સમાજની દશા ઉપર દૃષ્ટિ કરી અને જોયું કે સર્વે અકર્મણ્ય બની રવા છે, ત્યારે તેમણે લખ્યું કે—

મોટ મૂપ હોદિ હમે જહાનો ।

ચેરી છાહી ન હોટ ય રાની ॥

તેઓએ રાજનીતિનો આદર્શ પણ બતાવ્યો અને આપણી અકર્મણ્યતાનું ચિત્ર પણ દોર્ધુ. કવિનું એજ કર્તવ્ય છે !

વિષયાન્તર થયું છે, પણ તાત્પર્ય એ છે કે કવિઓનાં દાવ્યોમાં જે એવી ઉક્તિઓ બને છે તે મમાજન સાચાં ચિત્ર છે. બદ્દન ખુશી થવા જેવું છે કે હજારો વર્ષ પૂર્વી પ્રતાપી ઇંગ્રેજ રાજ્યના મમયમાં ધણીએક સુધારણા થયેલી છે. સતીદાહ બંધ થયા છે. કન્યાઓને દૂધ પીતી કરવાનો રિવાજ નાશ પામ્યો છે. પત્નીઓ પાપત્મા પતિઓના હાથથી ફાંચી ઉપર નથી લટકતી. તરણ કુમારિકાઓ તથા કુલધામિનીઓને હવે નવામો કે ક્રિસ્તીદારોના મહેલમાં દાસી બની રહેવું પડતું નથી. સ્ત્રીઓને શિક્ષણ આપવાના પ્રયત્ન ચાલી રહ્યા છે. અંતે એવું કહેવું જોઈએ કે સ્ત્રીઓની યત્નશીલ કાળ રાત્રી હવે અપસાન પહોંચવાનાં શુભ લક્ષણ દેખાય છે. જે સ્ત્રીઓ પોતાના સુખની જરૂરપણ પરવા ન કરતાં ખીજને સુખી કરવા માંજ પોતાનું કર્તવ્ય સમજે છે, બૂખ્યાઓને

જગાડવામાં, તૃષાતુરોની તૃષા યાત કરવામાં, રોમીઓની રોવા-મુશ્કયામાં જે અપૂર્વ સુખ અને મનોહાર અનુભવ કરે છે, ધાર્મિકતા અને કરણાની જે મૂર્તિ છે, સદ્વિષ્ણુતાનો જે અવતાર છે, ગ્રેમની જે નિધિ છે તેને જગદીશ્વરે આટલા દીર્ઘ મમય પત્રી પણ દાન દેવાનો વિચાર કર્યો છે.

સ્ત્રીઓને કેવળથી આપવી જોઈએ, તેમાં તો હવે સંદેહજ નથી ! પુરુષને કેવળથી લાભદાયક છે તો સ્ત્રીઓને પણ તે લાભદાયક હોવી જોઈએ જે દવાથી પુરુષોનો જનન જાય છે તે દવાથી સ્ત્રીઓનો પણ જાય છે ! શિક્ષણનો અથ સકુચિત નથી, લખ્યું-વાચ્યું-કળા કોશલ્ય, શુદ્ધ પ્રમથ, વિજ્ઞાન આદિ સર્વેનો શિક્ષણમાં સમાવેશ થાય છે સ્ત્રીઓના કર્તવ્યકાર્ય પુરુષોના કાર્યોથી ભિન્ન છે, માટે તેના શિક્ષણમાં તેમની સ્થિતિ અને કર્તવ્ય અનુસાર કાંઈક ભિન્નતા આવશ્ય હોવી જોઈએ. જેટલું શિક્ષણ વર્તમાન સામાજિક સ્થિતિને માટે હિતકર હોય તેટલુંજ આપવું જોઈએ-હવું છે કે—

ગાયત્ર સામ્રા માતા તાવત્ત વ્યાગ્રાન્નિજા
નિરહરા દિ તિજન્તિ વિનોવાય સન્સરે

કેટલાએ શિક્ષિત દેશોમાં સ્ત્રીઓ સેંકડો કાર્યો કરવા લાગી છે, કચેરીઓમાં, સરકારોમાં, તારઓરિઓમાં, હોસ્પિતાલોમાં, કારખાનાંઓમાં હુકમોમાં એમ મર્વત્ર લખો સ્ત્રીઓ જાત-જાતનાં કામ કરે છે, કેટલીક સ્ત્રીઓ તો પોતાનાં કાર્યોથી પુરુષોને પણ હારે છે, વિદ્યા, વિજ્ઞાન ના પુસ્તકો રચવામાં પણ સ્ત્રીઓએ નામના મેળવી છે, આથી સિદ્ધ થાય છે કે હવે તેને પણ મધમાં કામ કરવાની શક્તિ આપેલી છે, જો કે પુરુષ જેટલી તેનામાં શક્તિ નથી પણ તે ધણું કરે છે ! ખાગિવારિક કામ કરવામાં તે વધારે કુશળ છે. આપણી વર્તમાન સામાજિક અવસ્થામાં સ્ત્રીઓને એવું શિક્ષણ આપવું જોઈએ કે જેથી આપણી ખાગિવારિક દશા

પેલા મેહેમેદને નવાંબ દીધો કે “અમારા પ્યારા પયગમ્બર હજરત મોહમદનું ફરમાન છે કે ‘ગમે તેવી આજીવ, મુશીબત અને સખતી દરમયાન સમુદ્ધી અખતયાર કરવી.’ તમારી ઓરતનો જીવન સહન કરવામાં મેં તમો લોકો ઉપર સહેજ પણ ઉપકાર કીધો નથી, પણ અમારા પયગમ્બરનું ફરમાન જાળ લાવવાની તક તમારી ઓરતે અને આપનાથી હું તે ઓરતનો અહેદાનમંદ છું.” આ ખુલાસાથી નવાબથી પેલા મહુદી અને તેની ઓરત ઉપર એટલી તો મજબુત અસર થઇ કે તેઓ એસલામમાં આવી ખુશીઓનો દરિયો ઉછળતો જોઈ તેઓ બીજા દાવસે એસલામથી મુશ્કર રહ થયા. ઉપલાં મેહેમેદન જોડાંજોડું સમુદ્ધી અખતયાર કરનાર એક પણ જોડું આ વીસમી સદીમાં આપણને મળી શકશે ?

ગોમીન.

ઉછીના આપેલા રૂપીઆ કરતાં ઉછીના લીધેલા રૂપીઆ ઘણા નાના દેખાય છે.

બીજાએ તમારું કંઈ કરે તેને જાણાવે કરવાને બદલે તેની સાથે કેવી વર્તણૂક રાખે છે તેનો પહેલો વિચાર કરવો.

વાતચીતમાં હમેશાં મધુર શબ્દો વાપરવે કેમકે “ખરાબ શબ્દોથી ધણી ભુરી અસર થાય છે.”

એક મહા પુરૂષ કહી ગયો છે. તારા હુસ્મનને જોણાથી વીંધવે, પણ ખરાબ શબ્દોથી વીંધતો ના.

શુરસો એ એક એવી ગર્જના છે કે માનવી માત્રના માયાના હુને ખોટું બનાવી મુકે છે.

માદ રાખો ! સાચાં કામો કર્યા વગરનો દિવસ તમોને ફરજના કરજમાં ફાળવતો જાય છે.

પ્રમાણિકપણાથી મહેનત કરો. આજની મહેનતથી ક્યા હમેશાં કાસે મળે છે, શીખી સમજીને કરવાથી કોઈની ધરખાદ જતી નથી.

ધાર્મિક શિક્ષણ.

ધર્મની અર્થિય અને અગાધ શક્તિની સાક્ષી પૂરનાર આ દુનિયામાં જે જે મનુષ્યો, કહો કે જે જે વસ્તુઓ ઉદ્ભવે છે તે તે ક્ષય પામે છે. આપણી ભારત મહિલાની વર્તમાન સ્થિતિ નિષ્પક્ષપાતી દૃષ્ટિથી જુઓ ! શું દેખાય છે ! એવો પણ સમય હતો કે જ્યારે દુનિયાના સર્વ દેશો ભારતવર્ષનું અનુકરણ કરતા, જ્યારે આપણો દેશ સુધારામાં પ્રાધાન્યપદ ભોગવતો હતો, જ્યારે રામ જેવા પ્રજાની ઇચ્છાનુકૂળ વર્તનાર રાજાથી અને રાજાની આજ્ઞાને તરત જ માથે ચઢાવનાર પ્રજાથી ભારતભેગા વિશ્રુપિત હતો. તેવા રાજા, તેવી પ્રજા અને તેવો સમય હાલ ક્યાં છે ! આ સર્વ આપણને સમ્ભવે છે કે જે જે વસ્તુ આ પદકમાં ઉત્પન્ન થાય છે તે અદ્ય યા. તો દીર્ઘ કાલાન્તરે નાશ પામે છે. આ દુનિયામાં ધર્મ અનેક પણ પ્રાણીઓ અને મનુષ્યો સરખા છે હોમાં મનુષ્ય અથગણ્ય પદ ભોગવે છે. શા માટે ! કારણકે દયાહુ ધર્મ મનુષ્યને—આપણને માનસિક શક્તિઅર્પેલી છે. પરમેશ્વરનો આપણે માનસિક શક્તિ રૂપી વારસો જે આપણે શુભાવી દ્રષ્ટિએ તો આપણે દુનિયા ઉપર ભારતુર્ય છીએ, પરંતુ તે શક્તિને પ્રયુક્તિ કરી વારસામાં, ટદિ કરીએ તો આ દુનિયામાં જન્મીને કંઈ સુશ્રૂષા કરવાને શક્તિવાન થઇ શકીએ.

માનવોત્કર્ષ કરવામાં વિદ્યા કારણભૂત છે એવું આપણે પ્રાચીન અને નવીન ઇતિહાસના લક્ષ્યપૂર્વક અધ્યયન કર્યાથી જાણીએ છીએ. જેટલા પ્રમાણમાં આપણે વિદ્યા ઉદ્યોગ અને કળાકૌશલ્યમાં હિંચ પદ ભોગવતા હોઈએ તેટલા જ પ્રમાણમાં આપણે આપણી અને સમસ્ત દેશની ઉન્નતિ કરી શકીએ. વ્યાવહારિક કાર્યોમાં મનુષ્ય માત્રને કેળવણીની જેટલી જરૂર છે તેટલી, બહુ તેથી વિશેષ આવશ્યકતા ધર્મ

સંબંધી જ્ઞાન મેળવવામાં છે ગમે તેવી ઉચ્ચ પ્રતિક્ષાઓ પસાર કરી હોય, ગમે તેવા ઉત્તમ લેખો સામયિક પત્રમાં લખતા હોઈએ, 'સ્વગ-ન્ય'ની વીરગર્જનામાં ગમે તેવો રહેલો થોપ સામિલ થીયો હોય, તેમણે ધાર્મિક શિક્ષણની અવગણના કરીને સમાજિક સુખમાં કેવળ તસ્લીન રહેતા હોઈએ તો આપણે મૂર્ખ છીએ. ઐહિક અને સ્વર્ગીય સુખ પ્રાપ્ત કરવા પ્રત્યેક વ્યક્તિએ યથાશક્તિ પ્રયાસ કરવો જોઈએ એ નિર્વિવાદ છે, અને તેટલા માટે જ વ્યવહારિક કેળવણી ઉપગત ધાર્મિક કેળવણીની અતિ અગત્ય છે. પ્રખ્યાત ગ્રંથકારોના પુસ્તકોનાં પાના-એક પહેલું, વચ્ચે અને એક અંતિમ એમ ઉપલાની જાડી વિશાળ વાંચનનો દમ કરવો એ અતિ સખેદાર્થ છે. પુસ્તકોની સંખ્યા તરફ ધ્યાન ન આપતાં મનપૂર્વક પુસ્તક વાંચી તેમાં શું રહસ્ય સમાયેલું છે તે જાણવા છતાં સુ થવું જોઈએ. ધાર્મિક વાચન પરત્વે પણ એજ કહેવાયું, ફક્ત રામાયણ, મહાભારત ઇત્યાદિ પુસ્તકો અવ્યવસ્થિત રીતે વાંચી જતાં હોના કરતાં અગાઉ રહેવું સારું છે. હાલ નિયાજોનાં વિદ્યાર્થીઓ લગભગ અને યોદ્ધાઓનાં ફક્ત નામ અને સાથે મુખજાક કરી માનસિક શક્તિને જેવી રીતે અધારમાં રાખે છે, તેવી રીતે જો આપણે ફક્ત રામ, કૃષ્ણાદિનાં નામોથી વાકેફગાર હોઈએ તો શું આપણને ધાર્મિક શિક્ષણ મળેલું ગણીએ? નહિ જ, "Little knowledge is dangerous" એ એક સમયે હવેની ઉક્તિનું વારંવાર રમરણ થાય છે. વાંચ્યા પ્રમાણે ન વર્તવું, અન્યને ઉપદેશ કરવો, અને ત્રિવા ત્રિવાદાય થન મદાય શક્તિ પેરણ પરિપીડનાય, એવા જોડા વિચારોને છગરમાં રથાન આપવું એ કેટલું જાણુ ઉપદેશજનક છે!! ધર્મ સંબંધી પુસ્તકોના દરેક વિષયને હસ્તામલકવત્ કરવો જોઈએ અને તેમાંથી ઉપદેશ અદ્ય કરવો એ દરેકની ફરજ છે,

ધાર્મિક શિક્ષણના અભાવથી કેવાં કેવાં અનિષ્ટ પરિણામો થાય છે! કેટલાક મનુષ્યો 'હુ'પણ' નાં પ્રસાદમાં તથાઈ દુઃખી થાય છે અને છર્ણાવૃત્તિના અખત પંજમા પકડાય જઈ અન્યને ને દુઃખ રૂપી દરિયામાં ખોલાવે છે. પુત્રતન કાલમાં લોકોમાં જન્મુ જાવનાનો કેવો મધુર અનિય વાનો હતો, અન્યના દુઃખમાં લોકો કરી રીતે સહાયજૂત થતા, તેઓ કેવા વૈમનરય રહિત હતા, તેનું જ્ઞાન ધાર્મિક શિક્ષણ વિના ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય? માટે, સુતજન્મુઓ! શેષવકાસમાં જાલકોના મનમાં ધર્મ પરત્વે વિચારોનું આરોપણ કરવું એ શ્રેયસ્કર છે, તેથી જ ભવિષ્યની પ્રજેનતિની વનુકિંચિત્ આશ આપણે રાખી રાખીએ.

ધાર્મિક શિક્ષણની જેટલી હરિયાત પુર પોને છે તેટલી જ અગત્ય સ્ત્રીઓને છે. પુરુષના ધાર્મિક વિચાર ધણા વિશાળ હોય પણ પોતાની સ્ત્રી અર્ધાંગના તરફથી સહાનુભૂતિ ન મળતી હોય તો પુરુષની ઉચ્ચ આરાઓ મગન કુમુખ વડી છે. 'સ્ત્રીની ઉત્તેજિતિ વિના દેશની ઉત્તેજિતિ નથી' એ એક શુભર અપૂર્વ નવલકથાકારનું વાક્ય સત્ય છે મહાભારત, રામાયણ જેવા શ્રેયોથી અક્ષરશ્ચ દરેક મુશિક્ષિત સ્ત્રી પરિચિત હોવી જોઈએ. નામન્યોનાં ભાષાન્તર મળી રાકે છેત્વારે શા માટે સ્ત્રીઓને ધાર્મિક કેળવણી આપવામાં આપણે મન્દ રહેવું જોઈએ?

જૂના વખતમાં મહા વિદ્યાવિવાસી સજ્જનો પ્રજા પ્રત્યે કેવી જાવના રાખતા હતા માતાની આદા કરી રીતે પાળતા. એવા દશતો આપણા ચક્ષુ આગળ મથકુર છે. 'ભણે કાલના અભાવે આપણા પૂરૂંને જેવા રથાન આપણે અદ્ય કરી ન શકીએ તોપણ તેઓના જેવા ઉચ્ચ વિચારો કરી તેમની મદદમાં અનુકરણ તો અવસ્ય કરવું જોઈએ' આનું હિમે સ્થિનિસનું જ્ઞાનનું છે. માટે, પ્રિય વાંચકો! ધર્મ સંબંધી પુસ્તકો વાંચી વિશાળ વિચારો અકલ્ય કરો.

અમનલાલ એમ. ત્રીવેદી. પાલજીપુર.

સંશય !

પુણ્યપ્રદ પ્રદાપકાળ ! નિસર્ગ રમણીનું આ વેળાનું અવ્યાજ મનોહર સૌંદર્ય જોઈને સુરેશ પણ મોહિત થાય તો બીજાને શો દિસાળ ! નીલનભોમલુકામાં રજનીપતિ-ચંદ્રમા હમણુંજ ઉદયોન્મુખ થયો છે. અનંત તારા ગચ્છ સાનંદ સર્વ નમપદ ઉપર નૃત્ય કરતા હોય એમ બાસ થાય છે. શાંતિ નિકેતનની બહારના ન્હાનાં પણ મુંદર બગીચામાં આ વખતે કોઇ એ રનેલાળ બ્યકિતઓ કાંઈક વાર્તાલાપ કરતાં જણાય છે.

“ સરલા ! હું કેટલો ધન્ય ! જો તારા જેવી સ્વર્ગીય દેવીને મારા સરખા પામરને લાભ ! એ જાણે મારા કેટલાક પૂર્વ જન્મનાં પુણ્ય ફળેલાં હોય એમ નથી જણાતું ? તારા સિવાય જગત એ શું પદાર્થ છે તેની મને આ વખતે જરા પણ કલ્પના આપતી નથી ! ”

“ માપને એમ લાગે એ આપના અત્યુચ્ચ સ્વભાવને ઉચિત છે, પણ હું આપના ચરણની દાસી છું. આપે મને આપનાં ચરણોમાં રથાન આપ્યું છે તેથી હું મારા જીવતરને આર્થિક થયું ગણું છું. મને આ સુખની આગળ સર્વગ્રાસી પણ તુચ્છ લાગે છે ! મારા બાગપને હું ધન્ય ગણું છું કે મને આપના પ્રેમનો આસ્વાદ મળ્યો ! ”

“ સરલા ! મારો પ્રેમ તને એટલો અમૂલ્ય લાગે છે ? ”

“ વસંતરાયને સરલાએ આગળ બોલવા દીધો નહિ. તે વચ્ચે જ બોલી—હા, હા. એ પ્રેમ આગળ મને કોઈ ચીજ કિંમતિ લાગતી નથી. ”

“ તું તો ખરી ચતુર જણાય છે. ” વસંતરાય સરલાનું ઉપરનું બોલવું સાંભળી તેના એક ખભા ઉપર હાથ મૂકી તેની તરફ સ્નિગ્ધ દૃષ્ટિએ જોતો બોલ્યો “ સરલા તું વિશુદ્ધ પ્રેમની ભર્તિમંત પુતળી છે...”

“ અને તેથી જ હું મને બાગ્યસાળી ગણું છું. ” સરલા વચ્ચે જ બોલી ઉઠી. “ હું શું કહું ? મારો પ્રેમ શું ? મારા પ્રેમની જ્યોતિશું ? તે પોતે અતિ પંથુ છે. નિર્બળ છે. જ્યાં સુધી અનુકૂળતા છે ત્યાં સુધી તે તેજ અવસ્થામાં રહે છે. તેની વિરુદ્ધ કોપ, મત્સર, સંશય વગેરેનો ઝપાટો છૂટતાં તે પ્રેમની પરિસ્થિતિ સ્થાિર થશે તે કોઇ જાણતું નથી ! પ્રભુ ! જે સમયની આપણે આતુરતાથી રાહ જોતાં હતાં તે સમય આપણને મળેલો છે. અને તેને લીધે મારું જીવન ધન્ય થયેલું છે ! મને હમણું જૂત, બાલિષ્ઠ અને વર્તમાનકાળનું બાન નથી. વધારે શું કહું ? સૂર્યનારાયણ ઉગે છે ક્યારે અને આથમે છે ક્યારે તેની પણ મને ખબર રહેતી નથી ! ! અમૃતસાગરમાં નિમજ્જન કરતાં જગતને વિસરી નહિ તો શું કહું ? પણ મહારાજ ? મને હંમેશા એક ભીતિ રહે છે કે આપ મારો કોઇ વખતે તિરસ્કાર તો નહિ કરો ને ? મારા પ્રેમનું નાવ વચ્ચે જ નહિ ફાગવોને ! ”

“ સરલા ! આ તું શું બોલે છે ? આવી કલ્પના તને આ વખતે કેમ આવી ? આ જો સમગ્ર સદિ આપણી ગેઝેજ પ્રેમમાં તસ્લીન થઈ ગયેલી છે. જાણે તે આપણા પ્રેમનું સ્ત્રાગત કરે છે. ”

“ એ ખરું, પણ મને આ ચંદ્ર અને ચંદ્રિકાની સ્થિતિ જોઈને એવી કલ્પના આવી છે. ધરંસ કેસુરી સાથે ગડા કરતો આ ચંદ્ર જ્યારે સ્થામ વાદળીમાં છૂપાઈ જાય છે ત્યારે જ્યોત્સ્નાની કેવી દીન સ્થિતિ થાય છે ? ધમ્મર કરે અને મારા પ્રેમને તેવી દશા પ્રાપ્ત ન થાય ! ! ”

“ પ્રિય સરલા ! ધમ્મરૂપા ઉપર શ્રદ્ધા રાખ ને અભિય જગતને આદર્શિત થા. મારી મનોદેવના મને કહે છે કે આપણા પ્રેમમાં કોઈ જાતનું વિધન નહિ આવે. માટે અનુચિત કલ્પનાઓ કાઢી નાંખ. આ જો સુધાંશુનું પ્રેમકીરન,

ગુપ્તિશાદિનું નિસર્ગમય સંગિત, અને આક્ર-
શરય તારાગણનો ચળકાટ આપત્તા વિ-
ભૂંગ ગ્રેમનું ચિરત્ત અનંતકાળ પર્વત નથી
મૂલ્યવતાં ? મારામાં જે ગ્રેમ તત્ત્વ જોઈને
તેં ગ્રેમાર્પણ કરેલું છે તેનું મૂલ્યજ
નથી ! તારો સદ્વચસ, તારું મધુર ભાષણ અને
તારું વર્નન મને પ્રત્યેક ક્ષણે નવીન નગરનો
ભાસ દિવસ કરાવે છે. આપણા હાથમાં પરમે-
શ્વર રૂપી આ ગ્રેમની સેવા અખંડ અવ્યાદત
આવું રહે એજ મારી ઇચ્છા છે.”

સરલા એ પતિદેવનું ભાષણ સાંભળી
શરમાઈ ગઈ હોય તેમ વિનમ્ર થઈ વસંતરાયના
બાહુ યુગંધમાં લપટાઈ ગઈ. આજ અપૂર્વ પ્રસંગો
તે દંપતીના જીવનમાં કાચમ રહેશે ? કોણ કહી
સકે ?

(૨)

વસંતરાયને એક વિમળા નામક જ્ઞેન
હતી. હૃદયના પ્રભાવથી તે આસ્વાસનામાંથી-
જ વિધવા થઈ હતી. અને ઉત્તમ સગતિના
અભાવે તેનું વિકારવદ્ય હૃદય અધમ પ્રવૃત્તિ
બ્હોરવા તત્પર હતું. રમનાદ પંડિત નામે
એક તરણ વસંતરાયનો મિત્ર હતો. હમેશ તે
વસંતરાયને ઘેર આવતો. વિમળાની દૃષ્ટિ તેના
ઉપર પડી. અને એક દિવસ એકાન્ત મળતાં
દેવતા તથા દારૂનો સંયોગ થયો. કેટલાક દિવસ
એ પાપ કોઈ નાશી શક્યું નહિ, પણ પાપી-
ઓને જે હમેશ સુખનો આસ્વાદ મળતો
હોય તો પુણ્યવાળી પ્રવૃત્તિઓ સેવે કોણ અને
છધરને ગણે કોણ ?

વસંતરાયના ધરના પાછલા વાડમાં વિમળા
અને મી. પંડિત એક વેળા વિનોદ કરતાં હશે
તે સરલાની દૃષ્ટિએ પડ્યાં. સરલ સરલા એ
દરમિયાં શરમાઈ તરત પાછી વળી પણ વિમ-
ળાને તેથી બચિત્તના ભયની કદરના થઈ.
તરવજ તે દોડતી દોડતી વસંતરાય પાસે આવી
અને પોતાનું અપહૃત સરલાને માથે દોળી
પાડ્યું. એક ક્ષણમાંજ કોઈ માણસ છપાવું-સ-

વાતું પાછળથી આવી બંગલાના આમળના
દરવાજામાંથી નાસી જતું તેણે પ્રત્યક્ષ નીરખ્યું.
જાંખા પ્રકાશમાં પણ તે મી. પંડિત છે એમ
વસંતરાય કળા કર્યો. તેના સર્વ શરીરમાં
પીંજગીનો પ્રવાહ વહેતો હોય તેમ આંચકા
લાગ્યો. અને પગની શિખા પર્વત કોપાગ્નિ
વ્યાપી ગયો. તેનાં મનમાં વિચાર પરંપરા ચાલી.
“સરલા ! નામ પ્રમાણે અન્નકરણ અને કૃતિ
હેતુ તો ? પંડિત ! તું આટલો નીચ હશે
એમ મને આજ સુધી કદી પણ કદાવના થઈ
નહોતી ! મારી નૈતીનો કારો જરૂરો આપ્યો !
મિત્રધર્મ તેં ખરો બતાવ્યો !” વસંતરાયના
કોષને સીમા રહી નહિ. તેનો મંત્રાપ નથી
પડ્યો. તે બપોરે રણવતાર ધરી બધાં મરણ
હતી ત્યાં ગયો. સરલાએ આ પહેલાં વસંત-
રાયનું આણું સ્વરૂપ કદી પણ જોયું નહોતું
તે મમજી શકી નહિ.

“શું છે ? આટલો જરો કોઈ કોના
ઉપર ચડ્યો છે ? અને શા માટે ?”, સરલાએ
જે ત્રણ પ્રશ્નો બધા પામતાં ઉચ્ચાથી કેતરન-
જ ઘંત બીડી વસંતરાય બેઠાં પા. “સરલા !
સરલા ! તેં આ શું કર્યું ? મારા આટલા સાદા
સ્વભાવનું આણું બપોરે પરિણામ આપી આવે
અધમ રીતે જરૂરો આપ્યો ? સરલા !”

“પતિદેવ ! આ આપ શું કહ્યો છો ?
મારા હાથથી શું સુન્દો થયો છે ? હું આપને
આટલી બપોરે શક્તી દેખાડું એવું મારા
હાથથી શું ધોર ખાતક થયું છે ? આપણા
નિર્મળ ગ્રેમમાં આણું કાલિય વિષ કોણે દાખલ
કર્યું ? નાથ ! ચરણે નહુ છું. મને આનો
અર્થ કાંઈપણ સમજતો નથી.”

“શું તું તે જાણું મારા મોઢાથી સાંભ-
ળવા હિંકે છે ! આપણા નિર્મળ ગ્રેમમાં આણું
વિષ કોણે દાખલ કર્યું એવું મને પૂછ્યાં તને
શરમ આવતી નથી ? શીક છે. તારા પ્રશ્નો
જવાબ મારી પામેથી સાંભળતી નારી હજી

પૂરી કરું છું. આપણા પ્રેમમાં આવા પ્રકારનું
ઝેર તારા હાથથીજ પ્રવેશ્યું છે. હમણા અહીંથી
ગએલો પેલો નીચ પડિત અને તું જન્મે
મારા આ કોષના કારણરૂપ હો. ખસ, આથી
વધારે કંઈ કહી શકતો નથી !”

સરલા સર્વ પ્રકાર સમજી ગઇ. કુલટા
વિમળાએજ આવી અવળી બાજુ ખેલી છે.
એમ તેને જ્ઞાન થયું. તેણે શાંતિનિકેતનમાંથી
બહાર પગ મૂક્યા. આ નિષ્કારણ આવેલા આ-
રોપમાંથી પેલે છૂટીને પતિને નિર્દોષતાની
સાબિતી કરી આપશે ત્યારેજ પુનઃ ઘરમાં પગ
મૂકશે એમ તેણે નિશ્ચય કર્યો, સત્વર તે માર્ગે
પડી !

સરલાના અભાવે શાંતિનિકેતન રક્ષ અને
બચાનક લાગે એમાં આશ્ચર્ય શું ? કારણકે તે
પવિત્ર શૃદ્ધતામિતી હતી. તેને લીધેજ ઘરની
શોભા હતી. તે સાક્ષાત્ શાંતિદેવી હતી, તેના
જળાથી અશાંતિનો વાસ યાવ તેમાં નવાઇ શું !
જે ઢેકાણેથી મૃતિમત આનંદ અને પ્રેમનો
નાસ યાવ તે સ્થાન સ્મર્યાનવત્ લાગ્યા વિના
રહેતું નથી !

વસંતરાય સરલાના ગયા પછી શુન્ય
હૃદયનો ખતી ગયો હતો. તે કોઇની સાથે
બોલતો નહોતો, કોઇની સાથે પ્રેમી કરતો
નહોતો. માત્ર પોતાના વિચારખાનામાંજ એકસો
બેસી રહેતો હતો.

(૩).

પાપ કર્મનું ફળ ગળ્યા વિના રહેતુંજ
નથી, યોગ દિવસમાં અધમ વિમળા આગ્નરી
પડી અને નાના પ્રકારના રોગોથી તેનું ચરીર
પેરાઇ ગયું. વસંતરાયે જુદા જુદા ડોકરો,
હકોગો, વૈદ્યો વગેરેના ઉપચાર ચાલુ કર્યા પણ
તેની પ્રકૃતિ સુધરવાને બદલે બગડતીજ ચાલી.
એક દિવસ વિમળાએ પોતાના બન્ધુને પાસે
બેસાડી કહ્યું “ બાપ ! હું ખૂંડે કૂંડે છું કે
મારા કુઃખનું કારણ મારી બાબીનો વિયોગજ
છે ! તે પવિત્ર દેવીનો નિષ્કારણ તિરસ્કાર

થયો હોય એમ મને લાગે છે.” બહેનનું આલું
બાપણુ સાંભળી વસંતરાયને સરલા માઢ આવી !
ઘણીવાર તેને પોતાની ગેરસમજ થઇ છે
એમ લાગતું, સરલા એલું અમાનુષિક કૃત્ય ન
કરે એમ વિચાર આવતો. અને તે બેસતો
કે “ મારા ઘરમાંથી આનંદ, પ્રેમ, ઉત્સાહ
વગેરે સર્વે સરલાની સાથેજ વિદાય થયાં છે.
અને તેને રથાને અશાંતતા, કલેશ, અને કુઃખનું
સામ્રાજ્ય સ્થપાયું છે. સરલા ! તું ખરેખરી
નિષ્કંલપી-નિષ્પાપી છે,” આ પ્રમાણે અનેક
વિચારો તેના મગજમાં ઉભરાતા.

વિમળાની પ્રકૃતિ દિવસે દિવસે વધારે
બગડવા લાગી. વસંતરાયને તેની ચિંતા થવા
માંડી. ડોક્ટરોએ તેને હોસ્પિટલમાં રાખવાની
સલાહ આપી, અને તરતજ તેણે તે વ્યવસ્થા કરી.
વિમળાને દવાખાનામાં મૂકી. એક બે દિવસમાં
તો તેની પ્રકૃતિમાં ફેર પડ્યો અને હવે સંપૂર્ણ
આરામ થશે એમ સર્વેને જણાવા લાગ્યું.

વિમળા હોસ્પિટલમાં આવ્યાને આજ
પંદર દિવસ થઇ ગયા હતા. તેટલા અવધીમાં
તેની તમીમતમાં સારો સુધારો થયો હતો.
એક બડી નર્સે આવત્રાંત સુશ્રુષા કરવાનું
મહાવત લીધું હતું અને તેથી વિમળાને તેની
ઉપર પ્રીત ઉદ્ભવી હતી. ઘણીવાર કલાકોના
કલાકો સુધી તે નર્સ આગ્નરીના ખાટલા પાસે
રહેતી. અને આગ્નરી વિમળાં તેની પાસે
હૃદય જોડી પથ્થાત્પ કરી રહતી. તેમના
સંભાવણુમાં જાડ્યા સરલાનો પ્રસંગજ નીકળતો
અને વાત રસમાં આવતાં જન્મે જણાં હૃદય
શટ રડતાં. નર્સ પોતાનું હૃદય છૂપાવતી પણ
વિમળાને રડતી જોઇ તેનાથી રડ્યા વિના
રહેવાનું નહિ.

આ નર્સ આપણી પૂર્વ પરિચિતા સરલાજી હતી
એ વાચકો લક્ષમાં આવ્યું હશે. વિમળા સાથે
વાતચિત્ત કરી રહેતી ત્યારે તેનાં મનમાં અનેક
વિચારો ઉદતા “ નહુંદ કહે છે કે મારા પાપે
મારી બાબીએ પર છોડ્યું. ત્યારે શું મેં જે

નગરે ભેલું તે સાચું હશે ! અને હું તે વાત કાઠિયા, કહી દઉં એમ ધારીને મારા ઉપર તેણે આજીવન એકાદકું હશે ! મને તેમ હોય પણ જ્યાં સુધી સ્વામિનાથને મારી નિર્દોષતાની ખાત્રી ન થાય ત્યાં સુધી મારે છાનું રહેવું એજ હિચિત છે. જે પાપની મને સ્વપ્નામાં પણ કલ્પના નહોતી તે પાપનો આરોપ મારી ઉપર આવ્યો છે. માટે હવે તો આ રીતે પરોપકારમાં ઝીંદગી બ્યતીત કરી, દેહ અને મનને કટ આપી જીવન પુરું કરવાનો મેં નિશ્ચય કરેલો છે.”

આ પ્રકારની વિચારમાળાથી તે પોતાના નિશ્ચયમાં વધારે દૃઢ રહેતી ને દરદીઓની કાળજી પૂરેક સુચુપા કરતી. વિમળાને હવે સારી રીતે આરામ થતો હતો હતો. તેને આનંદ થતો હતો. કરનાર આ નર્સ માટે અનેક વિચારો આવતા હતા. આવો ચહેરો પોને ક્યાં જોયો હોય એમ તેને અનુમાન થતું, પણ બીજીજ મને તેનો નર્સને પોતાક નોંધ આશ્ચર્ય થતું. આ નર્સ પોતાના બન્ધુની સ્ત્રીના ચહેરાને મળતી આવે છે ખરી, પણ અનાથ સરલા અહીં રીતે આવે, અને આવું જીવન સામ્રાટે અંગીકાર કરે તે તેની કલ્પનામાં આવી શકતું નહિ.

૪

પ્રાતઃકાળની રમણીય વેળા હતી. હોસ્પિટલના રોગીઓ ધીમે ધીમે ભગત થતાં હતાં. વિમળા હમણાંજ ભગી હતી. એટલામાં સરલા ત્યાં આવી. તેને આવેલી જોતાંજ વિમળાએ મોઢા ઉપરનું છુગડું દૂર કરી હાંક મારી ‘ભાભી’.”

સરલા ‘બહેન’ કહી દોડી આવી. બન્ને બેઠ્યાં મધ્યાં ને રડ્યાં. ઉવટે સરલા બોલી ‘બહેન ! મને જાણખી તમે !’

“આ શું પૂછાછો ભાભી ! ? મારા ઉપર આવા અસહિષ્ણુ ઉપકાર કરનારને શું છું ન જાણખી શકું ? માતાના જેવી કાળજીમંત્રી આકરી બીજી કંઈ નર્સ કરી શકે ? પણ ભાભી ! મને કહો હવે તો મારા ઉપર તમારી રીસ નથીને ?

તમને આવી રિયતિ પ્રાપ્ત કરાવનાર હુંજ છું છું. પણ મારા તમે તિરસ્કાર કરેલો નહિ. હું હમણાં મારા ભાઈ આવશે એટલે સ્થળાં દાખીલ તેમને કહીશ. ભાભી ! હું તમારા પગમાં પડું છું. મારા અશ્રુમય અપરાધીની મને શું દામા નહિ કરે ?”

એટલામાં તે રૂમનો દરવાજો ઉઘડ્યો અને અત્યાર સુધી આ સંવાદ છપાઇને સાંભળતા વસંતરાયની રિયતિ એકાદ અપરાધી સરખી દેખાઇ. તે સરલાની સામે જોઈ શક્યો નહિ અને બહેને ઉચ્ચારેલા ઉવટના વાંકમની પોતે પણ મુનરાયતિ કરી : “ દેવી સરલા ! મારા અપરાધની શું મને દામા નહિ આવે ? ”

અરવાળા
(ધધુકા) }

ધીરજ.

મહુવા (કાઠિયાવાડ) ગૌ- રક્ષક સભાનો છવીસમો વાર્ષિક મહોત્સવ.

મહુવા ગૌરક્ષક સભાનો વાર્ષિક મેલાવડો દર વરસે મહારસંક્રાંતિના રોજ કરવામાં આવે છે, તેમ શમેતા મુનશ્વ આ વર્ષે પણ તા. ૧૩-૧-૧૯૭૧ રોજ કરવામાં આવ્યો હતો. ગાંધીજીના ગાયોને જુલો, ઝાંઝર, ટેકરા તથા પુષ્પના દાર પહેરાવી અમીત ગુલાલ નાંખી કુમકુમતા ચાંલ્યા કરી એ હજાર ગાયોનું સરલ મોટા મેળાવડા સાથે વાવડા અને વાટજ સહ ઘણીજ ધામધુમથી શહેરના સર્વ ભાગમાં ફેરવવામાં આવ્યું હતું. કે જેનો અવલોકન સ્વર્ગના ગાયોક જેવો આવેદુષ્ટ દેખાવ બોધ કરેક કેમવાળા હર્ષ પામ્યા હતા. ત્યાર બાદ અખંડ પ્રાદ પ્રતાપી મહારાજ સાહેબ અર આવસિંહજી કે. એ. એમ. આઇ અદાદરે

મેટ આપેલા રૂ. ૧૦૦૦ તથા રાંધ્ય માતૃશ્રી નંદકુંવરબા સી. આઈ. ઇ. કચસરે હિન્દુ સાહેબના રૂ. ૪૦૦ તથા માછ દિવાન સાહેબ વજેરાકરબાઈ ગૌરીરાંકરબાઈના રૂ. ૫૦૦ તથા રાજુલાના યા. લવણ ત્રાંબકના રૂ. ૧૦૦ મળી કુલ રૂ. ૨૦૦૦ના ઉત્પન્ન થયેલા બ્યાબની રકમના રૂ. ૫૦ તથા અમદાવાદના દનિશ્વરી શેઠ કનૈયાલાલ મોતીલાલ હીરાબાઈએ સારંગપુર મીક્સ કું. લીમીટેડનો શેર ૧ નં. ૧૭૮નો દાનમાં આપી સખાવત કરી છે તે શેરના દર વરસે ઉત્પન્ન થતા બ્યાબમાંથી અર્ધ રકમ નડીયાદ હિન્દુ અનાયાથ્રમે રાખી બાકીની અર્ધ રકમ આ સભાને મોકલી દેવાનો મોસુદ્દ શેઠે બદોખસ્ત કરી તે શેર નડીયાદ હિન્દુ અનાયાથ્રમને સોંપાથી નડીયાદ હિન્દુ અનાયાથ્રમ મારફતે બાબરના વસુલ આપેલા રૂ. ૨૦૦ મળી કુલ રૂ. ૨૬૦ના પાકના લાડવા બનાવી સર્વે ગાયોને ખવરાવવામાં આવ્યા હતા. તથા મુંબઈ કાપડ મારફીટના નજીતા વેપારીઓ મેસર્સ હરીદાસ તાગજી વેરા રામપરાવાળા તથા મેસર્સ મંગળદાસ ગોપાળજી ભટ્ટરાભાદવાળાએ મોકલેલા ચુપ્ત મેટના કપાસીયા સર્વે ગાયોને ખવરાવવામાં આવ્યા હતા.

દર વરસ માફક આ વરસે પણ ગોરાબાના વિશાળ યોગાનમાં અધિક્ષા સમીયાણા (મંડપ)માં એક જનરલ સભા બરવામાં આવી હતી. તે પ્રસંગે ગાયોના હિતમાં તત્પર એવા મહારાયોએ હાજરી આપી હતી. આ સમાનું પ્રમુખરથાન અહીંના મુખ્ય જજ રા. રા. વજલાલ ડાહ્યાભાઈ બારેયા સાહેબને આપવા માટે ધી મહુવા જીનીંગ પ્રેસના મેનેજર બાપાલાલ ગોરધનદાસે દરખાસ્ત મુકતાં તેને ધી મહુવા ત્રિભુવન પ્રિન્ટીંગ પ્રેસના માલેક જડાણકર ઇશ્વરલાલ ત્રિવેદીએ ટેકા આપ્યો હતો જે સર્વાનુમતે પસાર થતાં પ્રમુખે બેઠક લીધા બાદ સમાનું કાર્ય આગળ ચાલવામાં આવ્યું હતું.

સેક્રેટરી ઓધવજી રામજી સરવૈયાએ પ્રથમ

ઇશ્વરસ્તુતિ, ગાયોની પવિત્રતા, અર્થ ઉપયોગીપણ ને તેનું સંરક્ષણ કરવાની મનુષ્ય ગાત્રી ફરજ હોવા વિષે વિવેચન કર્યા બાદ આખા વરસનું સરવૈયું વાંચી ખતાવ્યું હતું જે સર્વાનુમતે મંજૂર રાખવામાં આવ્યું. ત્યાર બાદ મેસર્સ ગોપાળજી મીક્સ ગાંધીએ ગાયોની ઉપયોગીતાપણ ને તેનું રક્ષણ કરવાની આવશ્યકતા તથા સેક્રેટરીએ આપેલાં આત્મભોગ વિષે ધણુંજ અસરકારક હૃદયબેદક વ્યાખ્યાન આપી ચોનાચોના મન આકરતી લીધાં હતાં.

આ પ્રસંગે શ્રીમાળી અબ્દુલ્લેખ માસિકોના તંત્રી અને મહુવા ત્રિભુવન પ્રિન્ટીંગ પ્રેસના માલેક મી. જડાણકર ઇશ્વરલાલ ત્રિવેદી ધાંગધરા વાળાએ ગોમકેત શર મહાત્મા ઓધવજી રામજી સરવૈયાએ દિબેતાને સાક્ષાતકાર થવા માટે જમત બજા તોડી પ્રિય ઇચ્છાઓ તથા વિષય વાસનાઓને વિધી ગોસેવાનો પાર પામવા ઉચ્ચ થઇ પ્રેમ ભાવથી પ્રાણાર્પણ કરી આત્મ ભોગ આપી નિષ્કામ અર્પણ અસામાન્ય ગોસેવા કર્યાથી ઇશ્વરનો સાક્ષાતકાર થયો છે તે દરમ્યાન તેમના કુટુંબની આજીવિકાના આધાર રૂપ તેમના લઘુ બંધુ સુરચંદ રામજી સરવૈયા જે દીવસના પ્લેગની બીમારીથી અકસ્માત ગોલેકવાસી થયા વગેરેના અનેક તાપ અને સંકટો વધારે નડ્યા, તેમ તેની સામે યથા આર વિશેષ ગોસેવા બળવતા રહ્યા છે.

ટાલેક

આફત પર આફત પડી, ડગળો ન ઉદ્ધવદાસ; સર્વજી તાવી ટીપટાં, પ્રકટે પૂર્ણ પ્રકાસ, ઉપરોક્ત બાબતને લગતું હકમાં વિવેચન કરી એક અભિનંદન પત્ર મુદ્રાકિત કરી અર્પણ કર્યું હતું તેના નવાખમાં મોસુદ્દ સેક્રેટરીએ જણાવ્યું કે હું જીંદગી મુજારવા અને મરણ પામવા જન્મેલ છું. આ કાલુર્બંશુર દેહની સાથે કતા, સત્ય અને પ્રભુ સિવાય સર્વ મર્યાદા નજીયાથી એક સાધુ તરીકે જીવન ગાળી મેં માત્રી ફરજ અદા કરી છે. સાધુ કે ફકીરની

માન કે સ્તુતિ પર હક નથી તેમ છતાં અનેક માનુષ્યો અને પ્રમાણ પત્રોની વિશ્વતિથી મને વિશ્વરિત કરેલ છે તે મને અંદાજવાને ઉભરો લાવનાર સાંસારિક સુખનું લાભ ખતાવે છે. મેં મારી ફરજથી વિશેષ કંઈ પણ કર્યું નથી તેમ છતાં મારા પ્રત્યે પ્રેમની મમતા જોઈ તમારો કેટલો ઉપકાર માનું તે સમજાવવા દર્શાવી શકતો નથી. હવે મને કરાની જરૂર નથી. એવા ઉદ્ગારોથી ઉપકાર માન્યો હતો. ત્યાર બાદ મેં સર્વ ગોપાળજી મીઠા ગાંધીને જણાવ્યું કે સેક્રેટરી ઓધરજી રામજી સરવૈયા કોઈ વિલક્ષણ મનુષ્ય છે, છતાં અન અનધિકારી હજી સુધી સમજી શક્યા નથી. તેમની પાછળ રહી સહાય આપનાર મનુષ્ય શક્તિ કરતાં મહાન શક્તિ અથવા પ્રભુને અથવા કોઈ દેવને તે જોઈ શકે છે. તેમના પ્રાર્થનાર્પણને નિષ્કામ અપૂર્વ અસામાન્ય ગેસેવામાં તેમની જાણી નીકળવાથી કાપમનો પુષ્કળ ખર્ચ પુરો પડે છે; તથા અન્ય દરેક જીવદવાની સંસ્થાને જરૂરી પ્રસંગે યોગ્ય મદદ આપવાના સાદસ કરી દિન્દની જીવદવાની સરચાઓમાં અગ્રપદે સારી હસ્તી ધરાવે છે તે અક્ષરશઃ ખરું છે તેનું અનુકરણ કરવા યોગ્ય દ્રષ્ટાંતને આગળ મુકી વચોટ સેક્રેટરીની હયાતીમાં સહાયક વિકળી આવવા પ્રમુખે જણાવ્યું હતું ત્યાર બાદ પ્રમુખનો ઉપકાર માની, ગોમાતાજીને જ્ય એલાવી સભા વિસ્તર્જન થઈ હતી.

માથાના બચાવ માટે સોજાંડની રોપી કરતાં સંભ્યતા ભરી જાળાન વધારે મજબૂત છે. જે સખજ તમારા વખાણ દરે તે કથુબ રાખતાં પહેલાં તપાસો કે તેની ચાલચલણ તથા આદતો કેવી છે.

તત્કાલ નાથ પામનારા ત્રણ છે—નદી તીરે વૃક્ષ, મંત્રી વિનાનો રાજા, અને પારકાં ઘરમાં સ્ત્રી. જગતમાં વજ્ર મોટા ગળાપડે—કપર, રત્ન-તંત્રતા અને મુર.

વિવિધ-વિષય.

“છાસ” લખકર રોગોની અકસીર દવા

હિંદુસ્થાનની પ્રજા પહેલાં જેટલી નીરોગ હતી, તેટલી અત્યારે નથી. એ તરફ વિદ્વાનોનું ધ્યાન એવાયું છે, તેમજ તેનાં કારણની તપાસ કરવા આયુર્વેદની મદદ લીધી છે. આયુર્વેદમાં છાસના ધણું શુણ્ણ લખેલા છે. પૂર્વ સર્વ પ્રબળ પીવા માટે મોડો તથા છાસ મળતાં હતાં. તેમજ તે સહેરીઓ કરતાં મામવાસીઓને અધિક મળતાં, અને તેને લીધે સહેરીઓ કરતાં ગા-મડાં ની પ્રજા નીરોગ વધારે હોય છે. કદાચ તેમને કંઈ રોગ થાય તોપણ તેમને, દવા વગેરેની જરૂર રહેતી નથી. શરીર નીરોગ રહે છે. એટલુંજ નહિ પણ આયુર્વેદવેતા કેટલાક રોગોમાં તેનો ખાત ઉપયોગ કરવા લખે છે. સંસ્કૃત સાહિત્યમાં છાસના ધણું ભેદ ખતાવ્યા છે.

મલાષ્ટ સાથે અથવા મલાષ્ટ વિનાના દહીંને પાણી વગર વડોવેથી મોડો તૈયાર થાય છે. કેટલાક મલામાં ઘોડું પાણી પણ નાખે છે.

દહીંને વડોવી માખણ કાઢી લેવાથી સુદ્ધ છાસ તૈયાર થાય છે. અને ઉત્તમ પીણું પણ એજ છે.

જેમાં લો વધારે હોય તેના કરતાં જેમાં ઘીનો ચીકણાળીકૂલ હોતો નથી તે છાસ ઉત્તમ છે. કારણ ઘીનો સ્પૂજ બાગ નીકળી જાય છે, પરંતુ તેનાં છોટા પરગાણુ છાસમાં રહે છે, તથા તે વડોવવાથી ફૂલકાં થયલાં હોય છે. એથી એની પ્રવેશ શક્તિ વૃદ્ધિ પામતી હોઈ તે શરીરની નાડીઓમાં જલદી પ્રવેશ કરી શકે છે અને પચવામાં કોઈ વિઘ્ન હોવું નથી. તેમજ તેમાં મળતો વિશેષ બાગ ન હોવાથી તુરત વીર્યસ્વરૂપ ધારણ કરે છે. અન્ન-રિક્ષાના એક ડોક્ટરે ઉક્ત વ્યાખ્યાતસંસ્કૃત

સાહિત્યને આધારે સમગ્ર લાઇ એની પરીક્ષા કીધી છે. તે કહે છે 'શરીરમાં બે પ્રકારના કીડા છે. (૧) સફેદ (૨) લાલ. સફેદ કીડા રોગ ફેલાવે છે અને લાલ કીડા રોગ નાશ કરે છે. જ્યારે હાસ લાલ કીડાને બલવાન કરે છે, અને સફેદને દુર્બળ બનાવે છે. બંનેમાં નિરંતર યુદ્ધ થાય છે. તેમાં લાલ કીડા સફેદને મારી નાંખે છે અને આ કારણથી જ હાસના અતિ ઉપયોગથી મનુષ્ય નિરોગી બને છે.

હાસથી થતા કાષ્ઠક ધ્યાનમાં લઇ હાસ આપનારા પ્રાણીઓ ગાય બેંસ વગેરેનું રક્ષણ કરવાની કેટલી જરૂર છે તે દિંદીપ્રભુ ધ્યાનમાં લે તો આ કળિકાળમાં પ્રકટી નીકળેલા ભયંકર રોગોનો સમૂહો નાશ થતાં ઝાઝો વખત લાગશે નહિ. :

અદ્ભુત કેમેરા

જાપાનના પાટનગર ટોકિયોના રહેનાર મિ. એસ. નેકમ્યુરા (Mr. S. Nakamura) એ એક અદ્ભુત કેમેરા (ફોટોગ્રાફી ચંચ) ની શોધ કરી છે. ઢાલમાં વપરાતા કેમેરાથી કેમેરાના લેન્સ સ્થાનેની એક બાબુનું ચિત્ર લઇ શકાય છે. પરંતુ આ કેમેરામાં એવી કસમત કરેલી છે કે જ્યાં એ કેમેરા મેદાનમાં રાખવામાં આવે, તો તેની ચારે બાજુના દેખાવો (પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર દક્ષિણ) એમાં અંકિત થઇ જાય છે. આ જાપાનની કારીગરી છે. આ શોધનો શો વિશેષ લાભ લેવાય છે, તે હવે જોવાનું છે.

વીજળીથી એતી

સામાન્ય રીતે ધડના બીને વાળ્યા પછી નવ દશ દિવસ બાદ પીણા કુટે છે અને ૧૦ થી વધી ઉંચાળતો હોડ થવાને કેટલાંજે દિવસ લાગે છે. હાલમાં એક નવી શોધ કરાઇ છે. વીજળીની મદદથી હોડ થવા જલદીથી ઉગી

નીકળે છે અને બીજામાંથી રજુગા કુટંતા પશુ વખત લાગતો નથી. એની પરીક્ષા નીચે પ્રમાણે કરવામાં આવી. થોડા ધડના બી વિદ્યુત-પ્રવાહ (Electric Current) માં રાખ્યા બાદ જમીનમાં રોપવામાં આવ્યા. તથા જમીન પર વિદ્યુત પ્રવાહ ચલાવ્યો. બીજામાંથી બે દિવસમાં જ રજુગા કુટંતા તથા ૧૫ દિવસમાં જ હોડ ૧૦ ઈંચ લાંબા થઇ ગયા. આ 'અમ્પ્ટારનું' કારણ એવું ખતલાવવામાં આવે છે કે વીજળી હોડોની શક્તિમાં અટકાવ કરનારા જનુઓનો નાશ કરે છે. સર ક્લાઈવ લોન્ડ Sir Clive Lodge) જગતના વિખ્યાત વિજ્ઞાન-વેતા છે, તેઓ થોડા વખતથી એવો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે કે એક્ટો શી રીતે વીજળીનો ઉપયોગ કરી શકે અને સર્વ એતરોમાં વિદ્યુત પ્રવાહ ચલાવી શકાય તો અનાજ વાત વાતમાં સસ્તું થઇ જાય. સર્વ આકાશ પશુ વીજળીનો લાભ લઇ શકે છે. એકજે હીજે આપણા ભારતમાં વિદ્યુત પ્રવાહ ક્યારે ફોડે છે !

ઓરિસ્સાનો સૂર્ય સ્તંભ

આ સ્તંભ પણ સુંદર છે. મિસર પ્રાંતની પેટે પૂર્વે ડિંદીઓનો 'પશુ સૂર્ય પ્રતિ પ્રેમ અધિક હતો. ઓરિસ્સાના કનારક સ્થાનમાં સૂર્યનું એક ધણું મોટું મંદિર છે. એની પાસે આ સ્તંભ હતો મિસરના 'ઓવેલિસ્ક'ની જેવી બનાવટ છે. તેવી બનાવટ આ સ્તંભની છે. મિસરના ઓવેલિસ્ક ઇ. સ. પૂ. ૪૦૦૦નો છે. એ વાત એમાં કાતરેલા લેખથી સિદ્ધ થઇ છે, કનારક નો સ્તંભ બનવાનો સમય હજી સુધી, માલમ પડ્યો નથી. ગયા સૈકાના આરંભ કાળમાં મહારાષ્ટ્ર વીરો અને કરનાકથી પૂરીમાં લેખ આવ્યા. એની ઉંચાઈ ૩૨ ફુટ ૮ ઈંચ છે. પહેલાં એ ચતુષ્કોણ હતો. અત્યારે એ ચોરસ (સોળ), કોણ છે. મહારાષ્ટ્રીઓએ એટલે ફેરફાર કર્યો છે.

પુસ્તક દ્રુ.

અંક ૬ માં.

સત્સંગ.

વૈત્ત.

સં. ૧૯૭૩

કાવ્યગાદ્યવિનોદેન કાલો ગચ્છતિ ધીમતામ્ ।

વ્યસનેન તુ મર્ચાણામ્ નિદ્રયા કન્ટ્રહેન વા ॥

માસિક

વહાલાને સેવા માટે આમંત્રણ.

રેખતો.-હૃદય દુઃખે બધાં જગમાં, ઉઝળતાં કઈ હશે વહાલા !
જગત દુઃખ માગરે દુઃખ્યાં, હૃદય જગમાં હશે વહાલાં !
મુખે સ્મિત ચુષ્ક રંગેલું, છતાં ઉર દુઃખ-દાગેલું;
હશે સંતાડતાં ફરતાં, હૃદય ત્રણ બાળ દુઃખ વેલાં,
થતાં ઉર ગિરિમાં ઉભરો, હશે વહનાં અમી ઝરણો;
મુખે સ્મિત રંગુ તોયે કે છૂપા લૂછતાં હશે અશ્રુ,
હશે દિન ઉજળા જોયા, છતાં તમ મોહિ તે ભમતાં,
ધણાં હૃદયો નીચે પડતાં, છૂદાતાં કંઈ હશે જગમાં.
અનિદ્રામાં ઉડતી અણુઓ, નઝર નાંખે કદિ જનને,
દરદ જે દર્દનાં નીચાં, હૃદય દર્દીજ જાણે હા !
પડીભર આવ વહાલા જો ! જગર સંતાપ તરહોડો ;
ખસેડી આત્મના તાપો, જાણિયે સેવના જાપો.
દુઃખી સો બાંધવો સાચે, બળી મળિયે પછી વાતે,
હૃદય બંને થશે હલકાં, પડીભર ગાથતું વહાલા !
વૂંછીશું આંગુડાં તોનાં, લૂછે તેજોમ આપણનાં,
હસીશું તે દસંતાંને, રડીશું તેમનાં રહે.
જગતરણુસેવમાં વહાલા ! ઝઝૂમી માટે જન સેવા,
સુરનેહી પ્રેમ દલિથી વહીશું, પડી દે દીનની,
ચૂદ વાણી, ચૂદ હૃદયે, અમી દણે, ચૂદ હસ્તે;
જનો સંતાપ શું રહે, દુઃખ્યાં જો દુઃખના દરિયે,
હૃદય આપું પ્રભુએ છે, કનકની આશ શા કાળે ?
હવે વહાલા પિતાને જે વિનવિયે સેવના દેજે.
"પિતા, જન સેવના દેજે, કનકની આશ ના હમને,
"દ્વિનય છુજ છાપની નીચે હવે કલ્પોદયશું રહે."

સ્નેહસાગર,

શિવોહમ્

(શોહિણી ગઝલ.)

મન હું નથી છુદ્ધિ નથી ને ચિત્ત ને શુમાન ના
 નેમ શ્રેય ને છુદ્ધા હું તેમજ ધ્યાણ કિંવા નેત્ર ના
 નહિ વ્યોમ વળી ભૂમી નહિ ના તેજ કિંવા વાધુ હું
 કિન્તુ ચિદાનન્દ સ્વરૂપે હું શિવ છું હું શિવ છું ૧
 હું પ્રાણવર્ગે તેમ નાના હું કંઈ પંચાનિલ
 નવ, પાણી કિંવા ધાતુ છું હું તેમ ના કંઈ કોશજ
 નવ વાણિપાણિ પાદ્મ્ય કે ના ઉપરથજ હસ્ત હું
 કિન્તુ ચિદાનન્દ સ્વરૂપે હું શિવ છું હું શિવ છું ૨
 નહિ રાગ કિંવા દ્વેષ તેમજ લોભમોહાદિ નહીં
 મ્હારા મદી નહિ મદ કિંવા માત્સર્ય બાન કંઈ નહિ
 ધર્માર્થ કિંવા મોક્ષને કે કામ ક્રોધાદિ ન હું
 કિન્તુ ચિદાનન્દ સ્વરૂપે હું શિવ છું હું શિવ છું ૩
 હું ધુપ્પ કિંવા પાપ ના હું સુખ ના હું દુઃખ ના
 ત્યમ મંત્ર કિંવા તીર્થ ના હું વેદ ના હું યજ્ઞ ના
 નવ કાંઈ ભોજન, ભોજ્ય કે ભોક્તા મહીના કોષ્ટ હું
 કિન્તુ ચિદાનન્દ સ્વરૂપે હું શિવ છું હું શિવ છું ૪
 નહિં મૃત્યુશંકા જાતિ કેરા ભેદ જ્યુ મ્હારા મદી
 પિતા ન હું માતા ન હું છે જન્મ પશુ મ્હારે નહીં
 બન્ધુ અને શર તથા છું સિંધ્ય માહે એક હું
 આનન્દ-ચિદાનન્દ રૂપે શિવ છું હું શિવ છું ૫
 છે નિર્વિકલ્પી રૂપ નિરાકર છે મ્હારું-સહી
 વિશુ વાપ્ય છું સર્વત્રને સર્વે-ક્રિયો મ્હારે વળી
 સમાય છું ને મુક્તિ, બન્ધે છું ન બંધાએય હું
 આનન્દ-ચિદાનન્દ રૂપે શિવ છું હું શિવ છું ૬
 મહો સાગરને તરે આઘ્રણ ગામ] નાગર. ઇ. પટેલ.

કેસે બજના રામ દુગ્ધા પાસ ખડી.

ઉરે પીડે કામ, કરનેકા નહીં કામ;
 કેસે બજના રામ, દુગ્ધા પાસ ખડી.
 જોરત કરતી ખાઉ. બન્ધે માગે ખાઉ;
 પ્રભુ બજને ક્યાં જાઉ, દુગ્ધા પાસ ખડી,
 લક્ષ્મણ લખીયા ભેખ, ભાવે ના હરભેખ;
 એ માગા ઉદ્ધેખ, દુગ્ધા પાસ ખડી.

નીતિ ભક્તિ ચહાઉ, હરિ ભજી હર ચાઉ,
 શીરે માયા વશ હોઉ, દુગ્ધા પાસ ખડી.
 સત્યા સત્ય વિવેક, કરના મેં ધરી ટેક;
 બ્રહ્મવે માયા છેક, દુગ્ધા પાસ ખડી.
 શુભ પલ્લે જવ જાય, આત્મ સ્વરૂપ લકાય,
 શીરે ઉન્સે દયા હોય, દુગ્ધા પાસ ખડી.

દશમ્ય ગ્રાંતીલાલ મધુરભાઈ મદુધાવાળા.

સત્તાસમોદારમાહુચિમુક્તે તમોદ્વારયોષિતા સગીસગઃ
શ્રીમદ્ ભાગવત.

એક રાજા હતો. તેને પોતાની રાણી પર અત્યંત પ્રેમ હતો. એટલે સુધી કે નવરથી જરા પણ પ્રિયા દર થાય કે તેને મેન પડતુ નહીં. પરંતુ ‘મરણ હિ પ્રકૃતિઃ કારીણા’ એ સત્તાના નિયમ પ્રમાણે રાજાના હૃદયે રાણી કાળના વિકરાળ મુખમાં સપડાઈ, અને પ્રાણ ત્યાગ કર્યો. રાજા શોકથી અત્યંત બ્યાકુળ થયો અને તેણે રાણીનાં શબને અગ્નિ સરંકાર કરવા પથ્ય ના પાડી. સર્વ અધિકારી લોકોએ રાજાને અનેક પ્રકારે શાંતન કરવાને પ્રયત્ન કર્યો, પરંતુ સર્વે વ્યર્થ. કોઈપણ ઉપાયે રાજાએ શબને હચકવા દીધું નહીં. બગવાન દિનમણિ અસ્ત થવા લાગ્યા, તે વખતે સર્વે લોકો દને શું કરવું? તે વિચારમાં પડ્યા, એવામાં એક ચતુર ગૃહસ્થ ત્યાં આવ્યો. તેણે સર્વે હકીકત જણાવ્યા બાદ તે સહેરમાં એક દેવાવધના એક મહાત્મા પુરૂષ હતા, તેમની કને ગયો. અને સર્વે હકીકત મહાત્માને નિવેદન કરી. મહાત્માએ કહ્યું “વાર, તમે આગળ જાઓ હું પાછો આવું છું.” મહાત્માએ તે ગૃહસ્થના ગયા પછી એક કુટુંબ વાસણ લઈ કબરે લગાડી બાંધી, રાજા જ્યાં રાણીનું શબ પડ્યું છે તે હતો તે જગ્યાથી શુભારે ૫૦-૬૦ કદમના અંતરે માટીના વાસણના ટુકડા જમીન પર નાંખી “ઓ વાસણુરે, ઓ વાસણુરે” એવા આર્તસ્વરથી રૂદન કરી તે વાસણના ટુકડાની પ્રતીક્ષા કરવા લાગ્યો. મહાત્મા એવા મોટા સદે રૂદન કરવા લાગ્યા કે રાજાની પાસે બેઠેલા સર્વે લોકોનું લક્ષ તે તરફ દોરવાયું.

મહાત્માનું રૂદન ધણી વખત સુધી ચાલ્યું તે રાજાને પણ કાને પડ્યું. અને તેનું લક્ષ તે રૂદન તરફ ખેંચાયું, રાજા ધણીબર પોતાનું હૃદય ખૂલી જઈ “આ મહાત્મા આના મોટા રૂદનથી શા માટે રડતા હશે? તેની તપાસ કરો.” “પણ અમને ખબર નથી” એવો જવાબ પાસે બેઠેલા મંડળે આપ્યો, એટલામાં મહાત્માનું રૂદન વધારે મોટા સ્વરથી નીકળવા માંડ્યું, એટલે રાજા પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉઠી મહાત્મા પાસે જઈ પુછવા લાગ્યો-“મહારાજા! આપ શા માટે રડો છો?” મહાત્માએ કંઈ ઉત્તર ન આપતા વધારે વધારે રડવા માંડ્યું. રાજાએ પુનઃ બે ત્રણનાર પુછ્યું, ત્યારે મહાત્માએ કહ્યું- “આ મારું માટીનું વાસણ ધણી દિવસનું સાચું હતું, અને તેનાપર મારો અપ્રતિમ રનેહ હતો, જે મારા દરેકાજના ઉપોગનું હતું તે આજે ટુટી ગયું છે, નાગ પામ્યું છે તેથી હું રડું છું.”

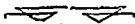
રાજાએ કહ્યું-“તેમાં શું? હું તમને ખીચું વામણ અપાનું છું રડો નહીં.” મહાત્માએ કહ્યું “મારે ખીચું ન જોઈએ, મારે તો તે કુટુંબ જોઈએ.” રાજાએ કહ્યું “મહાપુરૂષ! માટીનું વાસણ જે કુટુંબ તે પુનઃ કેવી રીતે મળી શકે? હું તમને ખીચું અપાનું છું.” રાજાનો ઉત્તર સાંભળી તે મહાપુરૂષ બે ત્રણ મિનિટ સતબ્ધ રહી પછી શાન્તપણે બોલ્યા “રાજા! મનુષ્યનું બનાવેલું વાસણ જ્યારે કુટુંબ અને તે પાછું મળી શકતું નથી ત્યારે ઇશ્વરે બનાવેલાં દાઃ માંસના માણસે પ્રાણ ત્યાગ કર્યા બાદ પુનઃ જીવિત કેવી રીતે થઈ શકે? અને પુનઃ તે આપણને કેવી રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે?”

મહાત્માના એ શબ્દો રાજાને કાને પડ્યાં તેના હૃદયમાં ગાનનો ઉદય થયો. તેનો મોહ નાશ પામ્યો, અને પોતાની બૂલ તેને માલમ પડી. તેણે તે રાણીના પેનને લઈ જ-

વાને આરા આપી. અને મહાત્માને ચરણે નમ્યો.

તાર્પય કે. સાધુની સંગત (સંસંગ) નો મહિમા વિકસિત છે. મહાત્માની જે ત્રણ મિનિટ સંગત થઇ. તે રાગના પર પકતિજ તે પોતાનું દુઃખ ભૂલી ગયો, અને બીજાનાં દુઃખમાં તેનું લક્ષ્ય જતાંજ તે દુઃખ ભણવાની તેની ઇચ્છા થઇ, અને માટીના વાસણના ઉદાહરણથી તેને પોતાનાં કૃત્યની નિષ્ફળતા તુર્તજ ગાલમ પડી, અને તે આપોઆપ મોહ મુક્ત થયો. તેનો સ્પષ્ટ અર્થ એવો થયો કે, પ્રથમ સાધુની સંગત થાય છે, પછી વિચાર વિષયમાં પ્રવૃત્તિ થાય છે, પછી સંભાષણ, પછી સદ્વ્યાસ, અને પછી તેના ચરણના સ્પર્શથી અજ્ઞાન નિવૃત્તિ, અને શોક વાંગ થઇ, પૂર્યતું પોતાનું સ્વરૂપ, અને શાન્તિ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રત્યક્ષ કૃતિ સંભાષણ કરતાં અનિવરિત ઇજ્ઞાપ થાય છે. "Example is better than precept" એ ઇંગ્લિશ મુરઠા મુઠા વાંચકને ખાત્રી થશે.

પારડી } અમરજીલાલસવરામભાઈ દેરાઇ.

હિન્દીઆમાં ત્રણ જણ હમેશાં હાજી થાય છે. નાદાન, નાહિંમત અને નાવારસ.

મિત્રાઈનો નાશ કરનાર ત્રણ છે. આળસ, નાદાન દોસ્ત અને જીનીની શુભામગીરી.

ઉતાવળે પ્રસિદ્ધ ત્રણ ચીજ થાય છે. સંઆવૃત, જીને કહેલી શુભ વાત, અને જાર કંઈ.

મિત્રાઇ કરવાને નાદાપક ત્રણ છે. કુમ, કપડી અને કુલ્લણી.

હિન્દીમાં નિર્ધન ત્રણ છે-જી, સૈવક અને કંજુસ.

તજવા લાયક ત્રણ છે. પરધન, પરત્વી અને પરનિંદા.

નેપાલમાંની કેટલીક સામા-

જિક રીતભાત.

નિસર્ગ દેવતાનું અદિતીય, રમણીય કોમ-સ્થાન જે હિમાલય પર્વત તેમાં નેપાલ એ એક દુર્ગમી સંસ્થાન છે. નેપાલ હિન્દુસ્તાનનો એક ભાગ છે પરંતુ તે સ્વતંત્ર છે. સાંતા રાજા હિન્દુજ છે. પ્રસ્તુત સમયમાં હિન્દુઓનું સુખીયાર્થ તેમ ઠેકણે ભણત છે. એમ કહેવામાં હરકત નથી. મિશ્નિવર હિમાચલ શુભ શિસ્ત્રાણ પરિધાન કરી નેપાલીરાજના દ્વારપાળનું કામ કરે છે. અસ્તાચ-લગામી ભારત સંસ્કૃતિ રૂપી સર્વ આપ્રંત કાળે આ ઠેકણે પોતાનાં ક્ષીણ. કિરણ વિસ્તારીને રહેશે છે. હિન્દુના આ સ્વતંત્ર દેશની સામાજિક રીતિનીતિમાં પણ પૂર્વસંસ્કૃતિના સ્વાતંત્ર્યના પ્રવાહ અત્યારે અપિરન વહે છે. અનેક વર્ષોથી પરમુખા-પેક્ષી જની રહેલા પુરાણ પ્રિય ભારતીય સમાજમાં જે કાંઈ બાખતો અનિષ્ટ, અસંખ્ય ને આધિગતિજનક માનવામાં આવે છે તે સ્વતંત્ર નેપાલી સમાજમાં હાલ, સંખ્ય ને પ્રગતિપર ગણવામાં આવે છે.

રાસીર રચના ઉપરથી જોતાં નેપાલમાં જે મિત્ર માનવી વંશના લોકો દેખવામાં આવે છે. આર્ય અને મેગિલિયન. આર્યવંશ- પેકી બ્રાહ્મણ જાત માત્ર ત્યાં શુદ્ધ ને મિશ્ર છે અને મેગિલિયનમાં નેવાર, ગુરુમ, મગર તથા લામા જોડેતિનો સમાવેશ થાય છે. નેપાલના હાલના રાજા ક્ષત્રિય જાતિના હોઇ આર્ય તથા મેગિલિયન જાતિના સંમિશ્રણથી એ ક્ષત્રિય જાત ઉત્પન્ન થયેલી છે.

ધર્મજેદથી જોવા જતાં નેપાલમાં જે ધર્મ છે. હિન્દુધર્મ-મુખ્યતઃ શૈવમાર્ગ ને બૌદ્ધધર્મ. બ્રાહ્મણ તથા ક્ષત્રિય સર્વ શૈવમાર્ગી છે. નેવાર ગુરુમમાં પણ કોઇ કોઇ શૈવમાર્ગી છે અને લામા બૌદ્ધમાર્ગી છે. આ સિવાય નેવાર, ગુરુમ તથા

મગર જાતિમાં પણ ફેટલીક બૌદ્ધધર્માનુયાયી છે. એવ તથા બૌદ્ધ ધર્મને ધર્મના અનુયાયી પોતાને હિન્દુ ગણે છે અને આપણામાં જેમ સ્માર્ત તથા વૈષ્ણવમાં શરીર સંબંધ હોય છે તેમજ એ બંનેમાં વૈવાહિક સંબંધ હોય છે. બ્રાહ્મણો તુ પૌરોહિત્ય બૌદ્ધ સ્વિકારતા તથા. અહીં બ્રાહ્મણ તથા બૌદ્ધધર્મી વચ્ચેના પરસ્પર વ્યવહાર બેંધ આશ્રય થાય છે. કારણ કે બૌદ્ધાનુયાયીનું 'અઠિમા પરમો ધર્મ.' એ એક મુખ્ય તત્ત્વ છે છતાં સૌવધંથી બ્રાહ્મણોને તેમની સાથે વિવાહ થાય છે । નેપાળમાં બૌદ્ધ તથા હિંદુ સર્વ ધર્મના અનુયાયીઓમાં માનુસકન્યા વિસાદ પ્રચલિત છે ।

નેપાલમાં હિન્દુસ્તાન પ્રભાવેન બ્રાહ્મણ એ બ્રહ્મ વર્ણુ મનાય છે. બ્રાહ્મણોનેજ નેપાલી સમાજમાં ઉચ્ચત્ત્વ મળે છે અને રાજગુરુત્ત્વ તથા રાજપૌરોહિત્ય તેમની પાસેજ હોય છે. રાજગુરુને ત્યાં 'ધર્મધિકારી' એવી સંતા છે. વર્ણુ-વ્યવસ્થા તથા ધર્મ સંલક્ષી પ્રત્યેક બાબતની મીમાંસા ધર્મધિકારી પાસેજ થાય છે. નેપાલમાં બ્રાહ્મણોને ગમે તે બ્રાહ્મણેતર જાતિની પુત્રવિ સાથે વિવાહ કરવાની પરવાનગી છે. પરંતુ એવા વિવાહથી ઉત્પન્ન થયેલી સંતાતિની બ્રાહ્મણોમાં ગણના ન થતાં ક્ષત્રિય જાતિમાં ગણના થાય છે ? બ્રાહ્મણેતર અન્યવર્ણુય પુરુષોને બ્રાહ્મણ સ્ત્રી સાથે વિવાહ કરવાની કાપલથી મના છે. બ્રાહ્મણ પ્રભાવેન ક્ષત્રિય જાતિના પુરુષને નેવાર શુરુમ, મગર તથા લામા હત્યાદિ જાતિની સ્ત્રી સાથે વિવાહ કરવામાં આવે છે અને તે વિવાહથી ઉત્પન્ન થયેલી સંતાતિની પણ ક્ષત્રિય જાતિમાં ગણના થાય છે.

નેપાલમાં બ્રાહ્મણ વિધવાને હિન્દુસ્તાનની ઉચ્ચ વર્ણુ વિધવા પ્રભાવે કઠોર વૈધવ્ય તત્ત્વ અહણુ કરવું પડતું નથી । નેપાલમાં વિધવાઓને પુનર્વિવાહ કરવાની છૂટ છે. પુનર્વિવાહિત બ્રાહ્મણ સ્ત્રીથી થયેલી સંતાતિ નેપાળી સમાજમાં બ્રાહ્મણના જીવંજ માન પામે છે. હિંદુ બ્રાહ્મણો

પ્રભાવેન પુનર્વિવાહિત સ્ત્રીના પુત્રને દાનાદિ અહણુ કરવાનો અધિકાર છે. પરંતુ એટલું ખરું કે શુદ્ધ બ્રાહ્મણોનું જોડણું જોરવ હોય એકે તેટલું પુનર્વિવાહોત્પન્ન બ્રાહ્મણોનું હોતું નથી. કાપલએ બ્રાહ્મણને જ છૂટ આપી છે તે પુનર્વિવાહિત બ્રાહ્મણને આપી નથી. ઉદાહરણાર્થ. ખુનનો આરોપ સાબિત થયો હોય તેવા બ્રાહ્મણને નેપાળી કાપલમાં દેહાન્ત પ્રાપ્તિત આપવામાં આવતું નથી પરંતુ પુનર્વિવાહોત્પન્ન બ્રાહ્મણ ખુની દ્યો કે તેને ખુશીથી ફાંસીની શિક્ષા કરવામાં આવે છે ।

ક્ષત્રિય તથા હિંદુ જાતિની વિધવાઓને મત્સ્યમાંસ બહણુ કરવામાં હરકત નથી ! એ સમાજમાં સધવા તથા વિધવાને ઝોગખવાનાં ચિહ્ન જુદાં છે. પણ વિશેષ ફેર નથી. મગા-મા માળા ને હાથમાં બંગડીથી સધવા ઝોગ-ખાય છે. જાડીને પહેરવેશ સરખોજ છે. ત્યાં પુનર્વિવાહનો ચાલ પ્રચલિત છે પણ રાજકુલની સ્ત્રીઓમાં તેની મના છે.

નેપાલના રાજાને 'ધિરાજ' કહે છે. સામાન્ય લોકોની ને રાજાની વિવાહ ક્રિયામાં તફાવત છે । વિવાહની રાત્રે નેપાલાધિપતિ એકજ વખતે બે ક્ષત્રિય કન્યાઓનું પાણિપ્રહણ કરે છે. આ કન્યાઓ પાછળથી રાત્રીપદારૂદ થાય છે. આ બંને રાણીઓની પ્રથમ પુત્ર ગાદીવારસ ગણાય છે. રાજાને વિચાર હોય તો બ્રાહ્મણ કન્યા સાથે તે લગ્ન કરી શકે છે. રાજ્ય પરિવારમાં અનેક દાસીઓ હોય છે તેમને 'કેટી' કહે છે. એ કેટીઓ રાજાને ઉપરજ વ્યવહારી રહે છે. કોઇ કેટીને રાજાથી સંતાન પ્રાપ્તિ થાય તો તે પણ રાત્રીપદ પામી શકે છે. કેટી રાણીથી થયેલા પુત્રને 'સાહેબજી' ને કન્યાને 'શાહજાદી' કહે છે. આ સર્વ પરિવારને જોર બંધારમાંથી માસિક વેતન મળે છે.

નેપાલના મુખ્ય પ્રધાનને 'મહારાજ' એવો ખેતાળ છે. ને તેની રાણીને 'મહારાણી' કહેવા-નો ચાલ છે. નેપાલનો રાજ તામનો રાજ

હોઇ સર્વસત્તા મંત્રીના હાથમાં હોય છે અને તેથીજ તેને મહારાજા કહેવામાં આવે છે. રાજાની તથા મંત્રીની રાણીઓના નામમાં ઘોંટાળો ન થાય માટે મિરાજની રાણીને 'શ્રી પદ્ય મહારાણી' અને મંત્રીની પત્નીને 'શ્રીતીન મહારાણી' એમ કાંઈક બિન નામે બોલાવવામાં આવે છે. રાજાની સંતાન પ્રાપ્તિ પામેલી કેટી જેમ રાણીપદ પામે છે તેમજ મંત્રીશ્રી પુત્ર પામેલી કેટી મુખ્ય મંત્રીની 'મહારાણી' હોઇ શકે છે. મંત્રીશ્રી ઉત્પન્ન થયેલ કેટીને પુત્ર નેપાળ સંસ્થાનના સભ્યમાં જનરલ સેનાનાયકના પદ સુધી ચડે છે. પરંતુ તે મુખ્ય પ્રધાન થઇ શકતો નથી. મુખ્ય મંત્રીની મરણથી કોઇ કેટીને 'શ્રી તીન રાણી' ના પદ ઉપર ચઢાવવામાં આવે અને અગિયેકથી 'શ્રીતીનરાણી' પદ પ્રાપ્ત થાય તો તેના પુત્રને વિવાહિત પત્નીના પુત્ર પ્રમાણેજ નેપાલના મુખ્ય પ્રધાનની જગ્યા મળવામાં હરકત રહેતી નથી.

નેવાર જાતિની વિવાહ પદ્ધતિ બિન છે. નેવાર સ્ત્રી વિધવાજ થતીજ નથી ! કન્યા બાળપણમાં પ્રથમ એક ફળની સાથે મોટા સમારંભથી પરણે છે. અને તેજ ફળ તેના કાપખતો પતિ રહે છે ! - જ્યાં સુધી તે સ્ત્રી સુરક્ષિત હોય છે ત્યાં સુધી તે સોમાઅવતી ગણાય છે તેના પિયરમાં તે ફળનું ઘણી કાળજીથી રક્ષણ કરવામાં આવે છે. બાઈકુ જે હેવરસાઈ જે ફળ જે નાશ પામે તો તેને કપાળે વૈધવ્ય આવે છે ! યોવન પ્રાપ્ત થાય પછી તે ફળની સ્ત્રી બનેલી નેવાર તરણી કોઇ લાયક પતિ સાથે ફરીને લગ્ન કરે છે. વિવાહની રાત્રે પતિ તે પત્નીને વિવાહનન્ધનચિહ્ન તરીકે એક સોપારી દે છે અને તે પોતાના લુગડાને છોડે બાંધી રાખે છે.

નેવાર સ્ત્રીને પોતાના એ બીજા પતિનો ત્યાગ કરવાની ઇચ્છા થાય તો તે તેમ કરી શકે છે. આપે તેને પતિનો ત્યાગ કરવો હોય ત્યારે તે સવારમાં વહેલી ઊઠે છે અને પ્રથમ

ઘણીએ વિવાહ બંધન ચિહ્ન તરીકે આપેલી સોપારી છોડી તેજ એકીકે મૂકી તે ઘરમાંથી ચાલી નીકળે છે, એમ ક્યાં પછી તેના તે પુરુષ સાથે બીજકુલ સંબંધ રહેતો નથી. નેવાર સ્ત્રી જેમ એક પતિ છોડી શકે છે તેમ અન્ય પતિનો સ્વીકાર પણ કરી શકે છે ! સમાજમાં તેને કોઈપણ જાતનો પ્રત્યવાય નડતો નથી. તે સ્ત્રીને ગમે તેટલા પતિ થઇને મરી જાય પણ જ્યાં સુધી તેના પહેલો પતિ જ કાયમ હોય ત્યાં સુધી તે વિધવા થતી નથી !

લાખ જાતિની વિવાહ પદ્ધતિ ક્ષત્રિય તથા નેવાર કરતાં અત્યંત નિરાળા છે આ જાતિમાં બહુ પતિત્વ પદ્ધતિ પ્રચલિત છે. એટલે લગ્ન સ્ત્રી એકજ વખતે અનેક પુરુષોની સાથે વિવાહ કરી શકે છે. એ પ્રજા કે તેથી વધારે સમાજમાં એક સ્ત્રી સાથે વિવાહ કરે એવો લાખ જાતિમાં સંપ્રદાય છે. આવા વિવાહથી પ્રથમ ઉત્પન્ન થનાર છોકરો સૌથી વડિલખાઇના પુત્ર તરીકે જાણખાય છે.

નેપાલી સમાજમાં વિવાહનું પદ્ધતિ પણ પ્રચલિત છે. એકાદ પુરુષને અસાધ્ય રોગ થયો કે એકાદ પુરુષ પોતાની પત્ની સિવાય ઘણાં વર્ષ પરદેશમાં રહ્યો તો તેની પત્ની તેના ત્યાગ કરીને અન્ય પુરુષની સાથે વિવાહ કરી શકે છે. તેવીજ રીતે સ્ત્રીપુરુષને બને નહિ તે તેઓ એકબીજાની છૂટાં થઇ શકે છે. એકાદ સ્ત્રીએ પોતાના સ્વીકૃત પતિને ઇચ્છા નિરૂદ્ધ તેણે ત્યાગ કરીને સ્વેચ્છાથી અન્ય પુરુષની સાથે વિવાહ કર્યો હોય તો નૂતન વિવાહિત પુરુષને તેના પૂર્વપતિને ચલેલા લગ્નનું અર્ચ કાપવાની રૂઢિએ આપવું પડે છે. એકાદ પુરુષે કોઇપણ કારણ વિના પોતાની પત્નીનો ત્યાગ કર્યો હોય તો જ્યાં સુધી તે સ્ત્રી અન્ય પુરુષની સાથે લગ્ન કરે નહિ ત્યાં સુધી તેના સર્વ અર્ચ તે પ્રતિને આપવો પડે છે !

નેપાલી સમાજમાં ઔરસપુત્ર પ્રમાણેજ ઉપપત્નીના છોકરાને પણ સંપત્તિમાંથી ભાગ મળે છે. ઉપપત્નીના છોકરાને એ સમાજમાં તુચ્છ માનનામાં આગતો નથી. ઉપપત્નીથી

સંતાનોત્પાદન કરવાની પદ્ધતિ નેપાલી સમાજમાં પ્રચલિત છે. એ પદ્ધતિએ ઉત્પન્ન થયેલા પુત્રને પોતાના પિતાની સંપત્તિનો છોડા ભાગ મળે છે એક માણસને જે વિવાહિત સ્ત્રીઓ તથા એક ઉપપત્ની હોઈ તે વિવાહિત સ્ત્રીઓથી છ ને ઉપપત્નીથી જે પુત્ર થયા તો તેના મરણ પછી તેની સંપત્તિના છ ભાગ ફરી પાંચભાગ પેલા છ આરસ પુત્રોને અને એક ભાગ ઉપપત્નીના જે પુત્રોને મળે છે.

નેપાલી સમાજમાં સ્ત્રીઓના વિવાહ માટે વયનું કાંઈપણ પ્રકારનું બંધન નથી ! કન્યાના લગ્ન સત્વર કરી ને આગાધ પુણ્ય સંચય માટે મંગળાગારીની પૂજા કરવી આવશ્યક છે એ વાત ક્ષિપ્ર નેપાળી લોકોને વિશ્વાસ નથી. કિંવા વિવાહ પહેલાં કન્યા ઝલતુમતી થાય તો તેના પિયરની બેંતારીશ પેદીને નરકવાસ ભેરમરવે પડે એ વાતની પણ તેમને બીતિ લાગતી નથી. નેપાલમાં સાધારણ રીતે તેરથી તેવીશ વર્ષના દરમ્યાન કન્યાનાં લગ્ન થાય છે. કન્યાના લગ્નની વધામણાં કરાવેલી નથી. તેથી તેમજ મિત્ર મિત્ર પ્રકારની વિવાહ પદ્ધતિ હોવાથી હિન્દુસ્તાનમાં બહુધા ત્યાં ત્યાં જે પ્રમાણે કન્યાના બાપને પોતાની કન્યા માટે વર શોધી દાદી વરદક્ષિણા, ગાનપાન, ધૃત્યાદિક કાર્યોમાં પોતાના ઘરની મિત્રકન નાશ કરી મિખારી ચવાનો પ્રસંગ આવે છે તેવી રીતે નેપાળી સમાજમાં કન્યાના પિતાને તેવો મનમ કદી પણ આવતો નથી.

નેપાલમાં અનેક વિવાહ પદ્ધતિ કાયદેસર હોવાથી બહુ દેવતા જેવાં મહત્ત્વ પાપ બનતાં નથી ! ત્યાંની ઉદાર વિવાહ પદ્ધતિને લીધે સર્વ સ્ત્રી પુરુષ ગૃહસ્થાશ્રમમાં આપ્ય અને આનંદથી આયુષ્ય અનીત કરી શકે છે. શુરખાઓના અપૂર્વ પરાક્રમેને લીધે આજ મમય જગતમાં ભારત વર્ષને ગૌરવ પ્રાપ્ત થયેલું છે તેમનામાં તોષણ કાયમના વાસ માટેનાં જે કાંઈ નાના વિધિ કારણ છે તેમાં નેપાળની ઉગર વિવાહ પદ્ધતિ એ મુખ્ય છે, એમ કહેવામાં કાંઈ પણ હરકત નથી ! x

દારથી દુર રહો !

દેશે દેશ અને ગામે ગામ, ગલીએ ગલીએ અને ફળાએ ફળાએ, દારથી દુર રહો ! દારથી દુર રહો ! એમ આકાશ સાથે વાતો કરતી આવકતો, ધા અને રોગ માવથી થતા નિકરોથી સળકતી ધૂમ્પીતાણે, અને વર્ગો વર્ગ વધારે વિચાળ કરતી પડતી જેલો અને ગાંડાના ગૃહોમાંથી દુર પળે ઉભો થતો ધાડો, રાણુ મિંગણથી પણ વધારે કાન ભેડી નાખે એવો તીણો અને એ સુરો અવાજ—દારથી દુર રહો જે દરહેમેથ સંભળાયા કરે છે, તે પર સહેજ લક્ષ આપો; રમ્યાનમાં સળગી પોતાના બળાદાનથી પોષાર કરતી સ્ત્રી પુરુષ અને બચ્ચાંઓની દગરો લારો, અને છવતાં મુખેલાં જેવાં ફરતાં, સુકાં, માછ કાંગડાં, મરવાને આળશે છવતાં કરોડો કંગાલ માણસો, સીનેમેટોગ્રાફ કરતાં પણ સજ્જત અસર કરે એવાં પોતાનાં દારના પરિણામ રૂપ પડોશી, હે, બાઈઓ ! દારથી દુર રહો ! દારથી દુર રહો ! એમ જળે પોષાર કરતાં આપણી નજર આગળ નમતા અને ઉંમતા ખડા થાય છે, તે તરફ જરા દષ્ટિ કરો અને સમજો કે—દારથી જોર આવતું નથી, પણ જોર નય છે. દારથી ટાંઠ ઉડતી નથી, પણ ટાંઠ વાય છે. દારથી બ્રૂખ લાગતી નથી પણ બ્રૂખ મરી નય છે. દારથી મગજ તર થતું નથી પણ ખાલી થાય છે. દાર રોગનો ભોગ નથી પણ દાર રોગનો દોસ્ત રાગતું થાય છે દાર દેખીતો મારો, સુંદર, સોદાગમો અને સુંવાળો પણ તદન ઉભો, પાછો ફરી ન શકાય તેવો, ધનને ધકેલી સુકનારો, મુખને સદાકાળને માટે સુવાદી દેનારો દુઃખ ભાવનાં દાર ઉપાડનારો, આ સ્વર્ગથી સંસ્કારમાંથી છેક નીચે મગધગતા અંધારાથી ભરેલ નરકમાં મહેલી મૂકનારો અનાદર ઉડો પડો છે.

બાહ્યો જે જે યુરી બહીઓમાં ફસાઈ
લોકો તન મન અને ધને પાપમાલ થાય છે.
તેમાંની સાથી યુરામાં યુરી બહી દાર પીવાની છે.
એક વખતે કેવા જગ્યા ગોલાઓ અને કુખારો
હતા ! તેઓ ક્યાં ગયા તેની તપાસ કરશે,
તો તરતજ સમજશે કે તેઓ દાર પી શરીરે
ખરાબ થયા. ધર બાર પૈસા ટકા દારમાં યુ-
માંવી કુખાલ અવસ્થામાં આવી બચ્ચાં છોક-
રાંને સ્વકતાં મુકી મરી ગયા. આટલું આટલું
કમાતા છતાં ધોળીઓનું 'ઉંચું' ન આવવાનું
કારણ પુછે તો તમને દાર એજ જવાબ મ-
ળશે. અન્ય ધધામાં નોડાયલા દારકુનો, માસ્તરો
ગુમાસ્તાઓ કરતાં વધારે આવકવાળા મીલના
મજુરો ખરાબ, ગંદા અને સ્તગવડ વગરનાં
ધરોમાં કેમ રહે છે, તે આંખો ઉઘાડી ફરી
ફરી જુઓ તો દારજ તેનું મુખ્ય કારણ
જડશે. આટલું આટલું કમાતા છતાં તેમના
મેઢાપર કેમ તુર દેખાતાં નથી. તેનું કારણ
શોષો તો દારજ માલમ પડશે. આટલું આટલું
ખર્ચ કરવા છતાં તેમનાં શરીર લાસ થયેલા
કેમ દેખાય છે. તેની તપાસ કરો તો દાર અને
તેને પગલે મગલે ચાલતી અન્ય બદ્દેલીઓજ
એનું 'ગર' કારણ છે એમ ખાતરી થશે. આવો
સારો દરમાયો મજા છતાં તેમના છોકરા કેમ
અચાન અને બીખારી ન્યાં ફરે છે, તેનો
ક્યાસ કરો તો દારજ એ સધળાં દુઃખનું મૂળ
કારણ છે એમ તરતજ માલમ પડશે.

બાહ્યો અઠવાડીએ પખંડાડીએ, મહીને,
છ મહીને એકવાર તમારા પોણામાં આવેલા
પીઠાં તરફ પગ કરો. અને તમારાજ એજખીના
પાજખીતા આડોશી પાડોશી. ન્યાતના જાનના
અને અન્ય લોકો અચાનમાં, કોઈ લહેર આ-
તર, કોઈ જ્વેર ખાતર, કોઈ યાજ ઉતારવા,
કોઈ જુખ ઉઘાડવા એમ અનેક અનેક વહાનાં
ઘટી, કોઈ પોતાના કોઈ પારકાના કોઈ કમાઈનાં
કોઈ ચોરીના એમ અગજિન રીતે મેજવેલા
પૈસા કેવી રીતે કુકી દેડે તે જતા જુઓ, આ

દાર રૂપી દુરમન તમને કેવી રીતે પાપમાલ
કરવા મચી રહ્યો છે. તે તપાસો અને સાંત
ચિત્તથી આ દુખમનો. થી રીતે પાનખંપ કરવો.
તેનો નિદાય કરો. યાદ રાખો બાહ્યો કે દાર
ચિનારા માનવું મળ, પાપમાલીનું પહેલું પ-
ગથીધું, પૈસો, ટકો અને આખર જાન
ગુમાવનાનો સડકનો ખર્ચ છે. મારે દરધી
દર રકો ને બીજાઓને દૂર રાખો.

દારમાં મુખ્ય તત્વ આટકોહોલ હોય છે,
જે સાક્ષાત્ જોર છે. દરેક જાતના દારમાં તે
વધતા ઓછા પ્રમાણમાં હોય છેજ, જે નીચેના
કોષ્ટકથી વાચકને માલમ પડશે.

દારનું નામ.	આટકોહોલ સેઠકો.
રમ	૬૦ થી ૭૫
વીરકી	૪૦ થી ૬
આન્ડી (મિટિરા)	૫૦ થી ૬
આન્ડી (કેચ)	૫૦ થી ૫૫
જીન	૪૮ થી ૬૦
પોર્ટવાઈન	૧૫ થી ૧૮
શરી	૧૪ થી ૧૮
મિટિરા	૧૪ થી ૧૭
કેલેરેટ	૮ થી ૧૨
બસાન્ડી	૮ થી ૧૪
પીટર આઈલ	૬ થી ૮
પોટ	૪ થી ૭
બીયર	૨ થી ૪
જીનર બીયર	૧ થી ૨

હિન્દનો ધણો લાગ દારથી વિરુદ્ધ છે.

"ગ્રાન્ડાવન ટેમ્પરન્સ રેકર્ડ"ના હેડલા અંકમાં
એક લેખક ટાંકી બતાવે છે કે હિંદુસ્તાનનાં
લોકોનો ધણો મોટો ભાગ દારની વિરુદ્ધ છે,
અને દારથી થતી ખરાબી માત્ર થોડા હજાર કે
જોઓનો પીવાનો રિવાજ છે તેઓને આભારી છે.
લેખક પૂછે છે કે:—

ધારો કે હિંદુસ્તાનની સરકાર દારને આવતો
તેમજ બનાવતો અને વેચાતો બંધ કરે (સિ-
વળ કે વૈદક ખાતાને મારજ અને તે પ્રથ
સખત દેખરેખ હોજ તો પરિણામ શું આવે?

સુસલમાનોને તો પીતું નેપથ્યેજ નહીં. એ લોકોના ધર્મમાં દારૂ પીવાને માટે સખ્ત બનાઈ કરવામાં આવી છે. એમ છતાં તેઓ-માંથી કેટલાક પીનારા છે પણ એ પીનારાઓ ગર્વનેન્ટના આવા દુક્રમ સામે બોધવાની હીમત કરી પોતાની ન્યાતમાં અને ધર્મના માથુસોનો ગુસ્સો વ્હોરી લેવાને નેપથ્ય હાથે નહીં, ને એવાં ગર્વનેન્ટ દુક્રમને માટે સુસ-લમાનોના મત લેવામાં આવે તો લગભગ બધાજ સુસલમાનો દારૂને રજા આપવાના મત નેજ મળતા યશે. આમાં કોઈ શંકા લાવી શકશે નહીં. ને ગર્વનેન્ટ આવો કાષ્ટો અમલમાં મૂકે તો ફક્ત સુસલમાનોમાંથીજ એ કામદાને અનુમોદન આપવા સાડા છ કરોડ મત મળે.

હવે ઉચ્ચવર્ણના હીંદુઓ તો કેંઈ પીણુની વિરુદ્ધ છે. આ લોકોમાં પણ સુસલમાનની માફક કેટલાક પીનારા નીકળશે, પણ તેઓ જાહેરમાં હીમાયત કરી શકશે નહીં. અને અધ્યમ વર્ગના હીંદુઓમાંથી પણ ઘણો મોટો ભાગ દારૂથી દૂર છે, એમ ખુશીયા કહી શકીશું અને નીચવર્ણીમાં પણ ઘણી એવી ન્યાત છે કે જેમાં દારૂ પીવાની મનાઈ કરવામાં આવી છે, અને ન્યાં સુધી બ્રાહ્મણો ખરા જીગરથી આનો અટકાવ કરી શકશે ત્યાં સુધી એ પ્રતિપદ એમનો એમજ રહેશે. ચમાર લોકો તારી અને ગામઠી દારૂ ખૂબ પીએ છે એમ ધારવામાં આવે છે. અને એ ખરૂં પણ છે. પણ મારા સાંભળવામાં આવ્યું છે કે કલક-તાના જેડા બનાવનારાઓએ એકમ યદ કાષ્ટો કર્યો છે કે ન્યાતમાંનો કોઈ પણ માથુસ પીએલો માલમ પડશે તો તેને સજા , કરવામાં કંતિ ન્યાત બહાર કરવામાં આવશે. અને આ હીસચાલ એજ ન્યાતમાં ઉત્તર હીન્દુસ્તાન તરફ પણ ઘણી ખરી યતી સાંભળવામાં આવે છે. હવે ને સરકાર તરફથી હીંદુઓને પુછવામાં આવે કે " દારૂ વેચવાને માટે વખાસે આ

અભિપ્રાય છે ? " તો પરિણામ શું આવશે ? હું ધારૂ છું કે લગભગ બધાજ હિંદુ દારૂ નહીં નેપથ્ય એવોજ અભિપ્રાય આપશે એમાં કોઈ પણ શક લાવી શકશે નહીં. ને આ ખરૂં છે તો પછી હીંદુસ્તાનની બે મોટામાં મોટી જાત કે જેનો આકડો હિંદની કુલ વસ્તીનો ૮૫ ટકા જેટલો છે, તે ખચીત રીતે દારૂની વિરુદ્ધ છે.

દારૂ અને શરીર.

દારૂના અર્કથી મથુમના દરેક ભાગને તુકશાન છે.

આરોગ્ય, સખ્ત મહેનત, સ્પષ્ટ વિચાર કરવાની શક્તિ ને લાંબી જીંદગી એઓનો તે વેરી છે.

લોહીની—દારૂનો અર્ક લોહી ઉપર એવી અસર કરે છે, કે તેમાંનાં રાતા કામળ બિન્દુઓ સુકાઈને ઠંડા થાય છે, તથા પોતાનું રૂપ બદલે છે. તેથી તેઓ પ્રાણવાયુને ફેલાવવા અશક્ત થાય છે, વગા સહેલ કામળ બિન્દુઓ ઉપર તેવી એવી અસર થાય છે, કે તેઓને તુકશાન થાય છે, ને તેથી તેઓ ઉડતા રોગોથી માથુસને બચાવવા અશક્ત થાય છે. દારૂનો અર્ક લોહીમાંનું પાણી સુકી નાંખે છે, તેથી લોહી જડું યદ બોરાકને શરીરમાં ફેલાવવા તથા નકામી વસ્તુઓને દૂર કરવા એણે શક્તિમાન થાય છે. દારૂનો અર્ક લોહી ઉપર એવી અસર કરે છે કે ન્યારે લોહી શરીરમાંથી નીકળે છે, ત્યારે તે જડું થતું નથી, ને તે દારૂથી ધાને સાળાં થતાં વધારે વાર લાગે છે.

લોહીની રંગ—દારૂના અર્કથી લોહીની જે રંગ શરીરની સપાટી ઉપર દેખાય છે, તેમાં લોહી જાડી જાય છે, ને તેથી તે રંગ મોટી થાય છે. તે એવી રીતિમાં આવે છે, તેથી જે મરમી શરીરમાં રાખવાની જરૂર છે, તે ઉડી જઈ શરીર ઠંડુ થાય છે. આગળ જતાં તે રંગ લીલી યદ જાય છે. તેથી લોહી તેમાં બગાઈ રહે છે. તેટલા માટે દારૂકાઓનાં નાક લાલ થાય છે. આજ કાલના સુમારેજ જાણે છે કે દારૂના અર્કથી શરીર ઠંડું થાય છે, તેથી તેઓ

ઉત્તરે અથવા દક્ષિણ દિશામાં જાય છે ત્યારે તેઓ દારૂ પીતા નથી.

હૃદય:—દારૂના અંકથી હૃદયની હિલચાલ કદાપિ પહેલાં કરતાં વધારે ઝડપથી ચાલે. પણ યોગ્ય વખતની અંદર તેની હિલચાલ નોંધાયે તે કરતાં વિશેષ ધીમી થાય છે, તેનાં કારણથી હૃદયથી જે કામ થવું નોંધાયે, તે થતું નથી. ત્યારે તે દારૂ પીનાર માણસને દંડી લાગે છે, માંદા થાય છે, કુખી થાય છે તે જાણ કરીને વધારે દારૂ પીવા માગે છે આમજ નતાં હૃદય રોગી થાય છે, અથવા એવું અસહ્ય થાય છે કે મંદનાડના વખતમાં તે ખાંધે થઈ જાય છે. એ કારણથી ઘણા લોકો નોંધાયે સાધારણ રીતે ઘણી લાંબી ઉંમર મુલ-રથી નોંધાયે તેઓ ૪૦ અને ૬૦ એટલી ઉંમરની વચ્ચેજ મરણ પામે છે.

ફેફસાં:—ત્યારે દારૂના અંકથી શરીરની ગરમી બહાર નીકળી જાય છે, ત્યાં તરતજ ફેફસાંઓને તુકચાન થાય છે, તે કારણથી સાધારણ શરીર લાગવાથી કંઈની નળીઓને ચોક્કસ થાય છે, ફેફસાંમાં લાલ લાગે છે, ને રાપ રોગ હલન થાય છે.

સ્નાયુઓ:—દારૂના અંકે બીલકુલ ચોક્કસ પીવામાં આવે તો પણ તેથી સ્નાયુઓનું જળ થઈ જાય છે અને તેઓની ક્રિયતિરચાક્રવાળી રહે છે. તેથી તેઓનાથી આંતર કામ થઈ શકે છે, અને યાક વધારે વહેણે લાગે છે.

એક રોગ ઉપર દારૂની પરીક્ષા કરવામાં આવી, તેથી એવું જણાયું કે જેમ જેમ તેનામાં વધારે દારૂના અંકે કાળજી કરવામાં આવે તેમ તેમ બાર ઉચ્ચકવાને તે વધારે અંકકત થતો ગયો.

સર ફ્રેડરિક દીડી જણાવે છે કે જ્યારે ૩૦૦૦૦ સિપાઈઓ બોમ્બર લાકાઈમાં વખતે હોડી સ્ખીય સહેને ઉડાવવા હાથ કુચ કરીને ગયા ત્યારે લાકાઈમાં સદૃશી પહેલા ધાકી જઈ પાછા પડ્યા હતા. જાને તેઓના ઉપર

એની ટિકિટ ચોરેલી કે નહીં પર આં દારૂ પીનારાં છે, એમ કહેવું હોય તે પ્રમાણે પીનારાં લોકોની આંખો સફાઈ તરત જણાયે આવી હતી.

પેશ:—દારૂના અંકથી હોઝરીના માંદાના બાગ ઉપર સોજો થાય છે. ને દારૂ પીવાનું ચાલુ રાખવામાં આવે, તો તેથી હોઝરીમાં બારે તુકચાન થાય છે, કે જે બોરાકને ખરાબર રીતે હજમ કરી શકી નથી. વળી દારૂના અંકથી બોરાકની ઘણી સ્ત્રીને કઠણ થઈ જાય છે, ને તેથી તેને હજમ કરવાનું કામ વધારે મુશ્કેલ થાય છે.

કસોટી:—આ શરીરમાં સદૃશી મોટું સાધન કહેવું છે, ને તેનાથી વૈષ્ણવો જરૂરના કામો ચાલે છે. દારૂના અંકે તેને કામ કરવું શકે છે. ને તે કારણથી શરીરમાં વિશેષ અજામજ અને ખેંચી જાય છે. આમજ નતાં કહેવું વધારે મોટું ને નરમ થાય છે, નહિ તો સુકાઈને કઠણ થાય છે. દારૂ પીનારાંમાં આના ઘણા કલેજના રોગોથી મરણ પામે છે.

આમરી:—દારૂ પીવાથી આમરીમાં કાપા પડે છે, ને શરીરનો એલ પરસેવામાં થઈને છૂટી નિકળના રોગાય છે. તેથી કોઈ વાર આગડાના અમુક રોગો હલન થાય છે. ડાક દરેક જણાવે છે કે, દારૂના રોમથી પીક થઈ લોકોની અર્ધો સંખ્યા દારૂ પીવાના કારણથી તે રોમને પ્રાપ્ત કરે છે.

પંચેન્દ્રિય:—દારૂના અંકથી પંચેન્દ્રિયો પેતાનું કામ કરતાં રોગાય છે. દારૂની અસરના કારણથી માણસને આવનાર નોંખાને જોતાં વધારે વાર લાગે છે. ચોતાના મિત્રનો સોદ જલદીથી ઓળખી શકતો નથી. તેને બોરાકનો સ્વાદ તરત જણાતો નથી ને તેના શરીરની હિલચાલ ઓછી ઝડપથી ચાલે છે. કહેલાં અમુક એક બીજા ઉપર ટાંગવામાં આવ્યા ને દસ બાર ચાલુએ સોજે તેથી વેગમાં રહીને આઘાતનીથી તેઓને વાંગી લીધા બાદ ફરે

માણસને છેકળ થોડો દારૂનો અંક પાવામાં આવ્યો અને તેઓની પાસે તે અક્ષરે વંચાવ-વાંમાં આવ્યા ત્યારે તેમ કરવાને માટે દરેકને વધારે નાનદીક જાતું પડ્યું હતું એ ઉપરથી દારૂનો અંક જોવાની શક્તિ આપી દે છે એ સાબિત થાય છે.

મગજ અને જ્ઞાન તંત્રીઓ:—મગજ એ ચરીતું સક્ર કરતાં નાનુક સાધન છે, તેના ઉપર દારૂના અંકની વિશેષ ખરાબ અસર થાય છે. દારૂના અંકની અસરથી તેની નાની નાની રોગમાં લેણી જાગી જાય છે તેથી તેમાં જોડતો ખોરાક ફેલાતો નથી ને તેમાંનાં મેલ નીકળતા રોકાય છે. તે મગજને કલ્પ કરે છે ને તેથી તેને અસરકત ખતાર છે. એકજવાર જરાજર પીધેલા હોય તેવા માણસનું મગજ આગળ હતું એટલું શક્તિવાન હતી થનારું નથી. તેથી મગજ જરાજર રપટ રીતે વિચાર કરી શકતું નથી. તેમજ અવયવોની કિલ્લ્યાણ ઉપર જરાજર અધિકાર ચલાવી શકતું નથી. જેઓનાં મગજ વિશેષ સારાં હોય છે તેઓને દારૂથી વિશેષ ખાર નુકસાન (જાદુ કરીને) થાય છે. વળી દારૂના અંકથી માંડપલું, ચિત્તભ્રમ, કિંદાસીનતા, સ્મરણ શક્તિનો નાશ, પદ્ધતિ, વગેરે રોગો થાય છે અને દારૂપીનારાઓને લુક, દોરીરીયા, ન્યુરાઇટિસ અને જાન તંત્રીઓના અનેક બીજાં રોગો સહેલાઈથી લાગી શકે છે.

આંખોપાનો નમુના સહિત જોઈ.

એકવાર એક માણસને દરરોજ (નિયમિતપણે) થોડો થોડો દારૂ પીવાની ટેવ પડી. તે કદી છાકટો બન્યો નહિ તેમજ ગિનજાળ જાગેડો પશુ જાણ્યો નહિ, અને જાદુ થોડો પીતો. કેમકે તે એવું ધારતો કે એથી અને લાભ થાય છે. એજ કારણથી તેના દીકરા પશુ થોડો થોડો પીના હતા અને તેમના દીકરા દીકરીઓ પશુ તેમજ કરતાં રહ્યા. હાલ તે માણસના વંશમાં ૪૦ દારૂખાને યવાં અને કેટલાંક છાકરાં દારૂથી થઈને મરણ પામ્યાં છે.

એક બીજો માણસ બીજી રીતે વસ્યો. તે કદી દારૂ પીતો નહિ, તેમજ તેને ખરીદતો

પશુ નહિ. ને પોતાના ઘરમાં પશુ કોઈને તે આપવાનું વરણ લાખતો. દેતો પશુ નહિ. તેણે પોતાનાં છાકરાંને એવું સીખવ્યું કે દારૂ એક મરણકારક ઝેર છે. તેનાં છાકરાંએ પશુ તેજ પ્રમાણે પોતાના બાળ જમ્યાંઓને સિખામણ આપી હતી; તેણે એવું પરિણામ આવ્યું કે તે માણસના વંશમાં એક પશુ દારૂખાન થયો નથી. તમે તમારા કુટુંબને કેમ રક્તે ચલાવો છો?

દારૂ અને સંતાનનો જંગાલ.

અમેરિકામાંના ન્યુયોર્ક શહેરના ડાક્ટર અલેક્ઝાંદર માકનીકલ સાહેબે દારૂ પીવાથી છાકરાને થતાં ખારે નુકસાન વિશે તપાસ કરી છે અને એ ઉપરથી એવું જણાય છે કે દારૂ નિવેધ કરનાર ૧૦ કુટુંબમાં નીચે પ્રમાણે રોગ થયો:—

દારૂ નિવેધવાળાનાં છાકરાં.

૧ ૯૧ પેરી ૩૪ છાકરાં, સેંકડે ૧૧ રોગી.
૨ ૭ પેરી ૩૮ છાકરાં, સેંકડે ૨૬ રોગી.
૩ ૭ પેરી ૫૮ છાકરાં, સેંકડે ૭ રોગી.
નિયમિત રીતે દારૂ પીનારાનાં છાકરાં.
સાધારણ નિયમિત રીતે દારૂ પીનારા ૧૦ કુટુંબ, નીચે પ્રમાણે ખાસ યાદ:—

૧ ૯૧ પેરી ૪૭ છાકરાં, સેંકડે ૫૪ રોગી.
૨ ૭ પેરી ૬૦ છાકરાં, સેંકડે ૬૨ રોગી.
૩ ૭ પેરી ૮૨ છાકરાં, સેંકડે ૮૫ રોગી.
દારૂપીનાં ૨૫ કુટુંબોમાં ૧૨૨ છાકરાંને નીચે પ્રમાણે રોગો લાગેલા છે.—

૭ હાથ રોગી, ૮ રજીઓના રોગી, ૪૧ લકડિયાં, ૬ છેક આંખી સુદિવાળાં અને ૪ ગાંઠાં ચળેલાં છે.

દારૂ લલિચના સંતાનને બારે સંકટમાં નાખે છે.

એમ. ગ્રેવેલ નામના એક પ્રખ્યાત લેખકે એક કુટુંબની ગાર પેરીઓ વિશે નીચે પ્રમાણે જણ્યું છે:—

૧ ૯૧ પેરી બાપ દરરોજ દારૂ પીતો હતો. પીતામાં કોઈ તકરાર થઈ, તેમાં તે મરી ગયો.
૨ ૭ પેરી—છાકરાને આપની ટેવ વાર-સામાં આપી, આપી તે. ગાંઠો થઈ ગયા.

ઉત્તર અથવા દક્ષિણ દિશામાં જાય છે ત્યારે તેઓ દારૂ પીતા નથી.

હૃદય:—દારૂના અંકેથી હૃદયની હિલચાલ કદાપિ પહેલાં કરતાં વધારે અડપથી થાય. પણ યોગ્ય વખતની અંદર તેની હિલચાલ જોઈએ તે કરતાં વિશેષ ધીમી થાય છે, તેનાં કારણથી હૃદયથી જે કામ થવું જોઈએ, તે થતું નથી. ત્યારે તે દારૂ પીનાર માણસને ઠંડી લાગે છે, માંદો થાય છે, દુઃખી થાય છે તે બહુ કરીને વધારે દારૂ પીવા માગે છે આમજ નતાં હૃદય રોગી થાય છે, અથવા એવું અસહ્ય થાય છે કે મંદવાહના વખતમાં તે બધું થઈ જાય છે. એ કારણથી ઘણાં લોકો જોઈએ સાધારણ રીતે ઘણી લાંબી ઉમર મુખ્ય રીતે જોઈએ તેઓ ૪૦ અને ૬૦ એટલી ઉમરની વચ્ચેજ મરણ પામે છે.

દેહસાં:—ત્યારે દારૂના અંકેથી શરીરની ગરમી બહાર નીકળી જાય છે, ત્યાં તરતજ દેહસાંજોને નુકસાન થાય છે, તે કારણથી સાધારણ શરીર લાગવાથી ઠંડી નળીઓને જોઈએ થયે છે, દેહસાંમાં લાલ લાગે છે, ને કાંઈ રોગ ઉત્પન્ન થાય છે.

સ્નાયુઓ:—દારૂના અંકે બીલકુલ યોગ્ય પીવામાં આવે તો પણ તેથી સ્નાયુઓનું બળ ઘટી જાય છે અને તેઓની સ્થિતિસ્થાપના જતી રહે છે. તેથી તેઓનાથી ઓછું કામ થઈ શકે છે, અને યાક વધારે વહેલો લાગે છે.

એક દેહના ઉપર દારૂની પરીક્ષા કરવામાં આવી, તેથી એવું જણાયું કે જેમ જેમ તેનામાં વધારે દારૂના અંકે વાપર્ય કરવામાં આવ્યો તેમ તેમ બાર ઉચ્ચવાને તે વધારે અસહ્ય થતો ગયો.

સર ફ્રેડરિક હીલી જણાવે છે કે જ્યારે ૩૦૦૦૦ સિપાહીઓએ અત્યાર લગાડની વખતે લેડી સ્મીથ શહેરને હોડાવવા કહ્યું કુચ કરીને ગયા ત્યારે યાદગરો સદુથી પહેલા યાદી નંબર પાછા પડ્યા હતા. જાણે તેઓના ઉપર

એવી ટિકિટ ચોરસી કે નના પર આ દારૂ પીનારા છે, એમ લખેલું હોય તે પ્રમાણે પીનારા લોકોની ઓછી શક્તિ તરત જણાવી દતી.

પેટ:—દારૂના અંકેથી હોજરીનાં માંદાનાં બામ ઉપર જોઈએ થયે છે. ને દારૂ પીવાનું ચાલુ રાખવામાં આવે, તો તેથી હોજરીમાં બારે નુકસાન થાય છે, કે જે ખોરાકને ખરાબ રીતે દળન કરી શકી નથી. વળી દારૂના અંકેથી ખોરાકની ઘણી વીજે કાણું થઈ જાય છે, ને તેથી તેને દળન કરવાનું કામ વધારે સંકેલ થાય છે.

કલેષ:—આ શરીરમાંનું સદુથી મોટું સ્વપ્ન કલેષ છે, ને તેનાથી વૈજાં જરૂરના કામો થાય છે. દારૂના અંકે તેને કામ કરવું શકે છે. ને તે કારણથી શરીરમાં વિશેષ અઃજામજ અને ખેચી જણાય છે. આમજ નતાં કલેષ વધારે મોટું ને નરમ થાય છે, નકિ તે સુકાદને કહ્યું થાય છે. દારૂ પીનારાઓમાંના ઘણા કલેષના રોગોથી મરણ પામે છે.

આમડી:—દારૂ પીવાથી આમડીમાં ડાકા પડે છે, ને શરીરનાં ખેલ પરસેવામાં થકને છૂટથી નિકળના શકાય છે. તેથી કેટલે વાર આમડીના અમુક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે. ડાકા ટેરો જણાવે છે કે, દારૂના રોગથી પીડા યસ લોકોની અર્ધા સંખ્યા દારૂ પીવાના કારણથી ને દેશને ધાંધલે છે.

પંચેન્દ્રિયો:—દારૂના અંકેથી પંચેન્દ્રિયો પોતાનું કામ કરતાં શકાય છે. દારૂની અસરના કારણથી માણસને આવનાર જોખમને જોતાં વધારે વાર લાગે છે. પોતાના મિત્રને સાદ જલદીથી ઓળખી શકતો નથી. તેને ખોરાકનો સ્વાદ તરત જણાતો નથી ને તેના શરીરની હીલચાલ ઓછી અડપથી થાય છે. કેટલાક અહુર એક બીલ ઉપર દાંડવામાં આવ્યા ને દસ બાર ગાણેસુ લેજી તેથી વેગમાં રહીને આચાનીથી તેઓને નાંગી લીધા બાદ કરેલો

બેઠણાસારે દાર પીવાના દારણુથી બાબે-
લતું મોટું રાજ્ય બોધું.

સારકનપક્ષે દાર પીવાના દારણુથી
આસીરીઆતું વિરાજ રાજ્ય બોધું.

પુદાર બાદશાહની પાછળ ધરાની લોકોની
હુલી અવરસા થતો મધ તેવું દારણુ એજ કે
તેના પછી ન બાદશાહો થયા, તેઓ અતિશે
વિદ્યાસી દારબાજ નિકળ્યા, તેથી કરીને રાજ્યમાં
દેકાણે દેકાણે ખડો થયા માંડમાં, તેઓને શિક્ષા
આપવાની શક્તિ બાદશાહોમાં હતી નહિ, તેથી
પણે બગાડ થયો.

રાજ્યમંશીઓના નાની વયમાં મરણ

મહાન સિદ્ધિદે એ વખતે જાણીપણી
આખી દુનિયામાં પોતાની ૩૦ વર્ષની જુવાન
વયમાં હતી હતી. પણ વયે પછી તે મરણ
પામ્યો. શાથી ? દારની હતથી.

સારકિક ઠવિ બાઈરને પોતાના
૩૦ વર્ષની દેકે વયમાં રમણી નાખ્યું છે.
દારની ખરીથી.

વિલિયમપિટી આને મુસલમાનોના
તંદસ્તી પીચે એ મોટામાં મોટું પાપ

છે. એટલે તેમનાધાર્મિક વિચારો ઉત્તેજિત

આપણને મહેનત પડશે નહિ. મનની

નિર્ભયતા, ભેદવતી સવચ્ચ અને ખરામ સોમન

એ માણસને આડે મારું દોરનારાં સાધનો છે.

ઠોંગાવ પરથી આપણે જરાક લપરચા કે પછી

નીચે સુધી ગમડાવું એવો નક્કી છે. જો કે

દારનો વપરાસ વધ્યો જાય છે. પણ આપણે

નાહિમતુ થવાની જરૂર નથી. જો તમે જરા

અંતઃકરણથી એ કામ હાથમાં લો અને કોઈખો

નખરને હિંમતથી દૂર કરો તો તમારા કામને

હાથેરી મજા મળશે અને ફતેહ, પણ તમારીજ

છે. તમારા મનમાં એવી ખાતરી રાખીને કામ

શરૂ કરો કે એ હાથેરી સફાઈ છે, અને ફતેહ

તમારીજ છે. જુવાન માણસોજ શરિઅતના

હિંસ્તાનના સ્વંભ છે અને માનુષ્યમિત્ર

ખરચ દુધ કરતાં અતિશય વધી જાય

જરૂર આપણને ખ્યાલ થશે. લોકોની

રસ્તે બરમાલી થતાં અટકાવવાને કારણે

પ્રમથાં લેવામાં ભેદબે, આખો દેશમાં

અગવળ શરૂ થતી ભેદબે, પણ જેમ

મારી છાપે ચઢતું નથી, પણ સીરીયા

પ્રમથાંબે ત્યાં સુધી પહોંચાય છે

એ સુધારો પણ એવું પડેલું

કે ને ધર અને રજૂ છે તોથીજ

થશે ભેદબે.

હોકરાની પાછળ તે કોઈ પણ

નહી દોરાય એવી ધરાના પડીશે.

કાળજી લેવાની ભેદબે, કટવત છે કે

આ જેમ વાંગાએ તેમ વળે તે

હોકરાને નાનપણથીજ નીતિ અને

ધારણા.

૭૫૨ મસર જાના છે.

ગુખ્યત્વે કરીને સ્પાઈનલ કોર્ડ પર અમર

કાંસપરસ દાંત અને દાંડા પર અમર

ખાંસનીક હાથર (ફિશી) પર અમર કરે

અને આઈકોલોલ બ્રેકન (મગન) પર

કરે છે. છેલ્લા દોરપીટોના વાર્ષિક

ઉપરથી માત્રમ પડે છે કે દીવાનાપણથી

૧૪૩૫૩ કેસમાંથી જાણીરા ટકા આઈકો

એકવાના ભોગ છે. દારની પેશાબમાં

દીવાનાજ નથી. પણ ખરાં શારીરિક

ખાંપણવાળા અને ચક્રમ ભેગનાં મનુષ્યો

દારની પેશાબનાંજ હોય છે. એવી

કરવામાં આવી છે કે જે જે જાણકો

શીજ ખોડખાંપણવાળા જન્મે છે તેના

ટકાં આઈકોલોલને લાંબે હોય છે. એક

કીસ્ટ કે જેણે આઈકોલોલ કોલે ધગાજ

તપાસવા હતા તે જાણીને છે કે દાર

માણસોના હોકરામાંની દર પાંચ છે

એક તરફ દીવાલું હોય છે, દર ત્રણમાં

દીરચીરીયા લાગુ પડેલો હોય છે અને

લગભગ બે તૃતીયાંજ ગેટકો ભાગ

અને માનસિક બેડ રીતે કાલુના

આવાસ' આપણું નહિ. પણ એમ કરતાં મારીને અથવા ધમકીથી શાંત પાડવા તેને સમજાવટથી વાળણું જોઈએ. છોકરો વી જેવાએ જવા માંગશે કે જેમાં તેની દેખીને જોખમ આવવાનો સંભવ હોય અને મારે તેને "હાથ રહે" કહેવાનો વખત છે, આવાસિતપણું બહુ ધીમું ધીમું આવે છે. કારણ કે એ કુદરતની વિરુદ્ધ છે, તો પણ આપણ તરફનો વ્હાલ ભરેલો કપકો-સુએધ વખત-સર સારું પરિણામ આપ્યા વગર રહેશે નહિ. છોકરો શું માંગશે તેની કાળજી રાખવા કરતાં છોકરીને શું આપણું જોઈએ એ પર ધ્યાન આપવામાં આવણું જોઈએ, છોકરાંની ગેરવાજગી માંગણી નહિ સ્વીકારવાથી તે ભવિષ્યમાં મજબૂત મનોનો બનશે; નહિ કે તેણે દીલ તુટી જઈ રહેશે. એક વખત છોકરાંને આગા ઉઠાવવાની રેવ પડી કે આનો કે અહીંથીજ એક વ્યસન જમરની છાંદગીનો પાથો નંખાયો.

ઔદ્યોગિક કળવણી, ઉદ્યોગની ટેવ અને કંઈ પણ કીંમતી કળા કરવાની આવડતને લીધે કોઈ પ્રજા ભરાય રસ્તે દોરવાને માટે વખત મળી શકતો નથી. દારૂ પીતાની ટેવ બાળમાં માણસો નવરા જોડા વખત ભારી નહિ થઈ પડે, અને મોઝાની અવધતાને લીધે વખત કેમ પસાર થયો એ માલમ નહિ પડે તથા એ દાસતામાં કંઈ ચિંતાને પણ સ્થાન ન મળે એના માટેના એક સહેલા રસ્તા તરીકેજ એને પસંદગી આપે છે. પણ જે માણસ કંઈ પણ ઉદ્યોગમાં રોકાયેલો રહે છે તે પોતાની છાંદગી કામ અને સતોષમાં ગાળે છે. તેને દારૂ કે દારૂના પિતરાઈ કોઈની જરૂર રહેતીજ નથી. અમેરિકામાં છોકરાએ જો કોઈ ઔદ્યોગિક કળવણી જેવી કે એતી, બાગ બનાવવું, યાંત્રિક શાસ્ત્ર વગેરે નહિ જોઈતી હોય તો તે આપણો જેવો શરમ ભરેલું થઈ પડે છે, અને તે છો-

તમારા છોકરાને પોતાની જાતેજ પોતાને માટે કમાતા શીખવો. પોતાની કમાણીથી થોડું થાણું બચાવનાં અને તેનો સદુપયોગ કરતાં શીખવો. દરકોઈ કામને માટે બીજા ઉપર આધાર રાખવા કરતાં પોતાનીજ શક્તિ અકર્ષનો ઉપયોગ કરતા શીખવો. આ બધા વ્યસનથી મુક્ત રહેવાના નિયમો છે.

૩ આપણું સાધારણ માનવું છે કે નાન-પણમાં જો કોઈ છોકરો ખરાબ વર્તનવાળો હોય તો તે મોટો થતાં અને માથે પડતાં ડેકાણે આવી જાય છે, એ વાત બરોસાં લાપક નથી. નાનપણથીજ તેને આડો રસ્તો પકડતાં અટકાવવો. છોકરો બાર પંદર વરસનો થયા પછી તેને ખરાબ રસ્તે દોરવાનાં અમુક કારણો છે તેનાથી તેને બચાવો. એવા કારણોમાં એક તેને સાંજના દીવા સળગ્યા પછી બહાર રખડ્યા દેવો એ છે છોકરાને રાતના બહાર ફરતો ગમે તે રીતે અટકાવવો જોઈએ. છોકરો ગમે તેવો સદ્વર્તનવાળો હોય તો પણ રાતના બહાર ભટકવાની ટેવ જરૂર તેને બગાડશે. માત્ર એવા કાંઈ પ્રસંગ સિવાય તેને હંમેશા સાંજના ઘેર રહેવાની ટેવ પાડો. સોજત એ બીજું કારણ છે. છોકરો સારો નજાળો નીકળવો એ તેની સોજતથી માલમ પડી આવે છે. માટે છોકરાના સોજતી તરફ પૂરતું ધ્યાન આપણું જોઈએ.

ચાહ, કોફી, સોડા, લેબન વગેરે કહેવાતાં નિર્દોષ પીણાં પણ છોકરાના સદ્વર્તનને તુક-સાન કરતાં છે. ખરું કહીએ તો આ ટેવ એજ દારૂડીયા નીવડવાનું પહેલું પગથીયું છે. ડોક્ટર વીલે એ પોતાના માસિક શુદ્ધ હૉકિસ કોવિંગ મારફતે સાબિત કર્યું છે કે નિર્દોષ કહેવાતા પીણાંમાંના થાણા ખરામાં નારકાટીકસ અને એવીજ બીજી તુકશાન કરનારી ચીજોનો ભેગ હોય છે.

ચાહ અને કોફી તળીવતને તુકશાન કરતાં તો છેજ અને એની ટેવવાળા માણસોને દારૂ પણ સહેલાઈથી લલચાવી શકે છે.

ખીડી પીવાની ટેવ તો ઘણા હોકરાઓમાં સાધારણ થઈ પડી છે. હજારો અને લાખો હોકરાઓ એની ખરાબીમાં સપડાયા છે. ખીડી પોતાના જીવાન ભોગોને રકુલમાં ફેંદા કરાવે છે. ઘણા ખરા ખીડી સ્વતંત્રતાથી પીવાય એટલાજ ઉદ્દેશથી રકુલ હંમેશને માટે હોડી દઈ કંઈ પણ નોકરી શોધી લે છે; કતિ કંઈ કામમાં જોડાઈ નાંખે છે. ખીડી પીનાર પોતાની નતની આખરની દરકાર ગુમાવે છે. ખીડી પીનાર હોકરો જરૂર માંખાપ તેમજ બાઇએન ની સાથે વિવેકથી વર્તી શકતો નથી. ખીડી પીનાર જીવું જોડવા તરફ વધારે વળેલો હોય છે, અને તેની ખીડી પીવાની ટેવમાં કોઈ આડે આવડતું હોય તેને ગમે તે રીતે કમીને કે આખમાં ધૂળ નાંખીને પોતાની ખીડીની તરફ વળત કરવાનો રસ્તો શોધી લેશે.

ખીડી પીનાર જરૂર કામાસક્ત નીવડશે. ખીડી પીનારા સદ્ગુણીની બહુજ નહીં હીમત આપે છે. અને કોઈપણ પુરૂષ અથવા સ્ત્રી સદ્ગુણી હોઈ શકે એમ માનવાનેજ ચોક્કસ ના પાડે છે.

હવે જે માંખાપો ખંતથી જોઈતી કાળજી પૂર્વક હોકરાને ઉછેરે તો ઉપરની દરેક યુરી ટેવોથી પોત પોતાના હોકરાને ઉગારી શકે. હોકરાને સાંજ પડ્યા પછી ઘેરેજ રાખવો એનો બહુજ સહેલું કામ છે. એમ છતાં, જો જીવનથી એ યોદ્ધા થવા સંભવ છે. હોકરાને બહાર નહિ નીકળવા દેવાને માટે તેને માટે ગમતા સાધનો હોવાં જોઈએ. કે જેનાથી એ ચાંદીને બહાર જવા કરતાં ઘરજ વધારે પસંદ કરે. જેવી રીતે ખાંચ પદાર્થ અને ફરનીયરની ધરમાં ખાસ જરૂર છે તેવીજ રીતે હોકરાને રમવાની ચીજો, સારાં પુસ્તકો (વગેરેની) પણ ઘરમાં ખાસ જરૂર છે.

પરની દેખરેખથી આવડ, કાપો, મોડાલેગન વગેરે પીજીંધી હોકરાને દૂર રાખવો ખાસ જરૂરનું છે. તેવીજ રીતે ખીડી કે જે

આજકાલ અતિશય પ્રચારમાં છે. તેનાથી સો દરતાં વિશેષ સમાધવાનું છે.

શ્રીમાન સમ્રાટ પંચમ જ્યોર્જ મેધપાન :
નિવેદક તરીકે.

ના. શહેનશાહે મી. લોહડ જ્યોર્જને એક પત્ર લખી, નિશો કરનારા પ્રવાહી પદાર્થોથી લગાડના વખતમાં પોને દૂર રહેવાનો તથા આ રાજવંશી કુટુંબને પણ એ પદાર્થોથી દૂર રાખવાનો વિચાર જણાવ્યો છે. એમ માનવામાં આવે છે કે ના. શહેનશાહની વચ્ચે રાજ્યના બધા અમલદારો પસંદ કરશે ને પ્રધાનમંડળ તેમજ ન્યાયાધિકારીઓ પણ તેમનું અનુકરણ કરી મદિરાથી દૂર રહેશે. લંડનના પત્રોમાં જોડાંચારી, લોર્ડ કોર્ડે, અને લોર્ડ સિડનહામનાં પત્રો પ્રકટ થયા છે. અને તેઓએ ના. શહેનશાહનું અનુકરણ કરવા જાહેર કહ્યું છે. સર ચાર્લસ મેકરોએ જણાવ્યું છે કે દારૂની વખા-
રોને તાળીં, વસાય એ હું પસંદ કરું છું. કેનેડામાં ના. શહેનશાહની આવી વલજથી પ્રસન્ન કરવામાં આવી છે અને મોટા ધંધાદારીઓએ દારૂથી દૂર રહેવાનું જાહેર કહ્યું છે. ન્યુ જર્સી અને નોવાસ્કોશીઆની સરકારોએ સંબંધમાં અટકાવનો હુકમ પસાર કરવા વિચાર ચલાવે છે. મેસ્કેચવાને દારૂનાં પીંકાં બંધ કરાવ્યાં છે. જેનીટોઆ અને ઓન્ટેરીઓમાં ઘર ઉપર અંકુશ મુકનારા હુકમ પસાર થયા છે. તેમજ ખીજ અનેક યુરોપી રાજ્યોમાં તેમજ સંઝામમાં ઉત્તરેલા રાજ્યોમાં તો એ બહુ અટકાવવા માટે હુકમો થયા લાગ્યા છે. ખુદ અંગ્રેજ ધર્મગુરુઓ પણ એ બંદીને દૂર કરવા પ્રયત્નો કરે છે. લોર્ડ કીચનરે પોતાના કુટુંબમાં લગાઈ દરમ્યાન હવેથી કોઈએ દારૂ પીવો નહિ એમ ફરમાવી દીધું છે. હિન્દુસ્તાનમાં એવું કંઈ થશે કે નહિ? એક વખત એકથ—સપ અને સુલેહને હાથે કરનારી પ્રાચીન પ્રત્નના મનોભાવ હાલ બાપી રહેલા મકામારત યુદ્ધથી આપણે જોઈ શક્યા છીએ. તેમજ તેના મદિરાપાન કરવાની દુર્ગુણમદેશી રીતથી થતી ખરાબી હવે પકાઈ આવી છે. તે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે શ્રીમાન

સંપ્રદાય પંચમ જ્યોત્સ્ના તેમજ ત્યાંના અંગગણ
માનનીય પુરુષોને મધપાનનો નિષેધ કરવો
પડ્યો છે. એથી જણાઈ આવે છે.

આ મદિરાપાનનો નિષેધ રણસંગ્રામ જોગ
કારણ વશાત્ કરવો પડ્યો છે. કારણ કે દાગદાર
વર્ગમાં પસરેલી એ બદ્ધાથી કાર્પ કરનામાં
એકરમરી વધે છે. તે આપણે વિચારવાનું કે
જોવાનું નથી. પરંતુ વખત આવે બૂલ માલમ
પડે છે. એ સોઝ વામવાનુસાર પાશ્ચાત્ય દેશો કે
જ્યાં માંસ અને મદિરાની બદી એટલી હદ
સુધી પહોંચી હતી કે જ્યાં બાગેજ કોષ પશુ
મનુષ્ય આવી બધા કામોદીપન કે થેજે દિવસે
પાતા દિવા ખનાવનારી કૃષી વસ્તુઓથી દુર
હશે. આવી ભયંકર બૂલ આજે પ્રાચાત્ય પ્રાંતને
નગરે પડી છે એ ખરેખર પાશ્ચાત્યખાનના
સદ્ગ્રામ્યની વાત છે. જ્યારે ભારતવર્ષની પ્રજા
એવા હુણ્ણી આહારવિહાર અને સંસારથી
ઘેરે ભાગે દૂર રહી છે અને તે આપણી
મૂર્તિપૂજની રીતને કે પ્રજા પ્રત્યેની યેલજા-પ્રેમ
ને કે આપણા સત્સાત્રોનેજ આભારી છે.

છાટુલાઈ દાટુલાઈ દેરાઈ.

બીમારી લાવનારા ત્રણ છે-અજાસ, અનિ-
ચિત્ત ખોરાક અને અસ્વચ્છતા.

હુનિયામાં અપમાન નહીં ખમનારા ચાર
છે. સિદ્ધ, પુરુષ, સત્ય અને હાથી.

ત્રણ જણને સુતેલા જગડિયા નહિ-રાત્ર
મધમાં અને પારકું કુતરું.

જગનમાં ત્રણ સ્ત્રીઓ પાછાં હહી જડું
વહેતું પાણી; મકાને પુરુષોનો ગુસ્સો, અને
સળગતી આગ.

પેસા કરતાં વધુ કિંમતી ત્રણ છે-એલાદ,
ધનત, અક્ષત.

કથી ઠનો વધારો થાય છે, અનુભવથી
અક્ષત, કસરતથી બળ, અને ઉદોગથી કળ.

વેપારમાં ત્રણ સ્ત્રીઓ મોટી જરૂર છે-દામ,

સરલા

સુનાવરયાના મજરમમાં પ્રવેશતી-સર્વાંગ
સુન્દર-પોતાના કોકિલાના જેવા સુન્દર અને કથું
પ્રિય સ્વરથી કંઈક ગાતી-નજી બહારે આ
મૃત્યુલોકના માનવીઓપર પોતાની કળાનો
પ્રભાવ પાડવા સરજા હોય તેવી-સુન્દર અતુ-
પમ સુન્દરી સરલા પોતાના નાના ઉદાનમાં
હંસગતિથી ચિયરતી હતી. અત્યંત સૌંદર્યવાન
સરલા આ સમયે ચંદ્રની સુન્દર ચાંદનીમાં
વિશેષ મોહક લાગતી હતી. પક્ષિઓનો કલરવ
સંજગાતો ન હતો. સુન્દર પુષ્પોના ભારથી
વજેલી કાળીઓ સરલા તરફ જોઈ તેને માન
આપતી હોય તેવી દેખાતી હતી.

સરલા સોળ વર્ષની-સુન્દર કુમારિકા હતી.
માતાપિતાનો નાનપણમાંજ સ્વર્ગવાસ થએલો
હોવાથી સરલાને માતૃસ્નેહનો અનુભવ નહોતો.
પણ તેના પિતા પાસે દ્રવ્ય સોડ હોવાથી તેનો
કાંકો સરલાની અંજાળ લેતો હતો. પણ કુખ
પડે છે ત્યારે સામટાં. એ પ્રજાણે સરલા સોળ
વર્ષની થતાં તેનો કાંકો ભયંકર આક્રમમાં ચપ-
ડાયો. સરલાએ અત્યાર સુધીમાં થોડું અંગ્રે-
જ, ગુજરાતી, સંસ્કૃતનું શિક્ષણ લીધું હતું.
અને શુદ્ધ દાગડગની પણ સાધારણ માહિતી
મેળવી હતી.

ચોડા સમયમાં સંરલાનો વિચાર કૃષ્ણકુમાર
નામે એક યુવક સાથે ચલાનો હતો. પ્રેમધેલી
સરલા વારંવાર કૃષ્ણકુમારનાં લલિત મુખનાં દર્શન
માટે લલચાતી હતી. અને અત્યારે આ નાનકડાં
ઉદાનમાં તે માટેજ તે આવી હતી.

ખમરવ સાંજળી તે દરવાજા આગળ ગઈ
અને કોઈ આવતું જણી થોભી.

આવનાર યોધીસેક વર્ષનો યુવક હતો.
આ યુવકનું નામ સુમનચંદ્ર હતું.

“બાહી સરલા, આજે તને જોઈ હું
અત્યંત ખુશ છું”

કહેવાનો હતો કે જો અડધો ભાગ નહીં આવે તો ફરીયાદ કરીશ પણ કોણ જાણે શું થયું કે બીજાને દિવસે હવરાજો પોતાના સમાજોને એક કાગળ ખતાવ્યો જોમાં નીચે સુખ્ય લખ્યું હતું.

“હું કૃષ્ણકુમાર કે. મહેતા લખી આવ્યું. હું કે માસીના દ્રવ્યમાંથી મ્હારો ભાગ મને પુરેપુરો મળ્યો છે અને તે મારે કદી માંગવો નહીં” ૨૯-૩-૧૯ x x

સરલાએ પણ એ કાગળ વાંચ્યો. તેણી દિલગીર થઈ. આંસુ પાડવાથી કંઈ વળે તેમ ન હતું. તેના મૂર્ખ પતિએ એક સ્ત્રીના જોરા એમને આધિન થઈ આખી જીંદગીનું બળિદાન આપી દીધું હતું.

તેમ રાત્રે સરલાને એક પત્ર મળ્યો.

સરલા,

સુખી થવાની બીજી આશા નહીં હતી. જે રમણીએ તારા મૂર્ખ પતિ કેને સીદ લખાવી લીધી હતી તે રમણી આ તારો શત્રુ...આ બીજું શુભાગતું કુલ મોકલ્યું છે.

-સુમનચંદ્ર.

મણુ વરસ પહેલાંની વાત સરલાને સાંભરી. “આ દરેક શુભાગળ વ્યારે ત્હને મળશે ત્યારે તું તારા ભાગ્યને દોષ દેશે અને પચા-તાપ કરશે.” સુમનચંદ્રના આ શબ્દોની તેને સંપૂર્ણ પ્રતીતિ થઈ.

(૪)

એક દિવસ રાત્રે ઘેર આવી કૃષ્ણકુમાર માંદો હોય તેમ રૂયામાં પડ્યો. રાતના અગી-આર વાગે તેણે જીમેજીમ પાડવા માંડી. સરલા હાંફળી કાંઈક બેઠી.

“સરસે મ્હને કોઈએ જેર ખવડાવ્યું છે.”

“શું કહો છો ચારે ત્રામ ? આ શું.”

“હા સરસે. પરમ દિવસે મ્હને એક યુવક મળ્યો. તેણે મ્હને પોતાને ઘેર લઈ જઈ માન આપ્યું અને મ્હને એક બેંકમાં ‘સારા પપારે’ રૂખાવી આપવા કહ્યું. સરલા તેણે મ્હને આજે

બોલાવ્યો હતો. ત્યાં હું જમીને ઘેર આવ્યો. પછી મ્હને ગભરામણ થઈ. હું તેને ખરાબર-ઓળખતો નથી. તેણે નામ સ્નેહચંદ્ર.”

સરલાએ ડોકટરને તેમજ તેના કાઠાં કાઠી ને તેડાવ્યા ડોકટરનું નામ રમણિકુમાર હતું.

રમણિકુમારે આવી કૃષ્ણકુમારને તપાસ્યો.

“સ્થિતિ બહુજ બપંકર છે, માત્ર બે ત્રણ કલાક જીવે તો આખરે આવુંજ એર એક બીજાને ખવડાવવામાં આવેલું હતું તે ત્રણ કલાકમાં ગુજરી ગયો હતો.”

“ડોકટર સાહેબ જે જોઈએ તે લો. હું બધું આપીશ. મ્હારી પાસેની બધી મીઠી વસ્તીશ. હમણે જ હમણે વાળીશ ? કહો શું એ સારા નહીંજ થાય.”

“ના, મ્હારામાં શંકિત નથી. આ એર માત્ર ડા. કામિનીકાન્તે બાથુજ ઉતારી શકે છે. પણ એ બહુજે ધુની માલુસ છે. અને એની ફી ધણીજ મોટી છે.” ડોકટરે કહ્યું.

“જે ક્યાં રહે છે તે મ્હને કહો. ડોકટર હું આખા ગામમાં રખડીશ માંગશે તે ફી આપીશ પણ x x”

સરલાની પત્નીર્મકિત માટે તેને ડોકટરે ધન્યવાદ આપી ડા. કામિનીકાન્તે બાથુજ સરનાથું આપ્યું.

(૫)

ડોકટર કામિનીકાન્તે બાથુ, મ્હારે આપને એડ વિનંતિ કરવાની છે. મ્હારા પતિ કૃષ્ણ-કુમારને કોઈ પાતકીએ જેર ખવડાવ્યું છે, મ્હે સાંભળ્યું છે કે આપ તેનો ઉપાય કરી શકો છો” સરલાએ કહ્યું.

“રમણિજીશુ તરફથી મ્હને ખબર મળી છે પણ તમારી સ્થિતિ બહુ સારી નથી. એ કામમાં ખરચ વધારે છે. વળી હમણું મેં, જે બાગત હોઈ-લીધી છે” ડા. કામિનીકાન્તે બાથુએ કહ્યું.

“આમ શા માટે કહો છો, શું ખ-રચ થશે તે કહો. હું, દળીશ, મજુરી કરીશ ગમે તેમ કરીશ અને ખરચ કરીશ.

પણ ડોક્ટર સાહેબ મહારા પ્રિયતા જીવ
ખચાવો.”

“સરલા દેવી, એ નિચ દોરડીઆ પર
આટલો બધો પ્રેમ શા માટે ?

“આપના ચપ્પટો મઢને દયાદળ એર
જેવા લાગે છે. મને તેવા પણ મહારા પતિ છે.
મહારા જીવન છે. ડોક્ટર સાહેબ એક પળ ન્ય
છે તે પણ વસતી છે. ને આપ વેળાસર નહીં
આવો તો તો મહારા પતિ x x

“લો આ વાંચો.”

સરલા

તારો પતિ મરણ સેવા પર છે, ખત્રાસ
આ છેલ્લો ફટકો. આ સાચે ઝીલું અને છેલ્લું
શુભામ મોકલ્યું છે. કૃષ્ણ કુમારને બચાવી શકે
એવો માન એકજ માણસ ડો. કામિની માણ્ય
છે તે સુમનચંદ્ર પોતેજ છે.

સુમનચંદ્ર—

સરલા ચીસ પાડી એકદમ આશી મળ.
ઘેર જઈ પોતાની પતિની બચકર રિપતિ જોઈ
જેશુદ્ધ થઈ પડી તેજ પડી.

“સરલા ફેટલું ઉઘે છે” સરલાની કાઠીએ
જીમ પાડી.

ડો. કામિનીજાનતને ઘેરથી આવ્યા પછી
સરલાએ ખુબ ઉપ લીધી હતી.

“કેમ છે”

“સરલા, તારા ભાગ્યને ઉલ્લેખ થયો છે
હું હંધમાં પડ્યો પછી ડો. કામિનીજાનત ખાણ્ય
અને આપ્યા હતા. અને તેમણે આખી રાત
ભગી કૃષ્ણકુમારની જાંઘી ગચાવી છે. અમને
બધી વાતની ખબર પડી છે. ધન્ય છે સરલા
તારી પતિ વતસલતાને ! પરંતુ જેવા હલ્લના
સુમન ઉરે કામિનીજાનતના મનપર તારી પતિ
બાવનાએ અસર કરી દેખતા મનમાં દવા ઉ
ત્પન્ન કરી. ડોક્ટર આ ઝીંટી આપી ગયા છે”

પતિને સાડું થયું બાંધી સરલા આનંદ
પામી ઝીંટી ચાંચવા લાગી.

સરલા,

પાપીને કામા કરજો. તારી પતિ
બંધિત, કૃષ્ણકુમાર માટે તારો પ્રેમ જોઈ મારા દિલ
બહુ અસર થઈ છે. અપરાધ કામા કરજો. દવે
તું અને કૃષ્ણકુમાર આખો જન્મારો સુખી
રહો એવી આ અમાગીની આશીય છે.

સુમનચંદ્ર

સુમનચંદ્રે પોતાની લાગવગથી રરપ રૂપીયા
નો નોકરી કૃષ્ણકુમારને અપાવી. દુર્ગુણ રૂપી
કાટ દૂર થવાથી કૃષ્ણકુમાર પોતાના સદગુણો
થી સુખી થયો. સુમનચંદ્રે પોતાનું આયુષ્ય
જન સેવામાં માણ્યું. સરલા અત્યંત સુખની
ભોક્તા થઈ. આ બધાનું કારણ સરલાની પતિ
બંધિત હતી. અને તેથીજ આજે સુખી થવાનો
વખત આજ્યો હતો.

બાળકુન્દ ગિરધરલાલ મોદી.

જગતમાં તણુ કાચા સારા-નાર, ચાર,
અને ચાકર. તણુ પાકાં સારાં-પાન, પટેલ અને
પ્રધાન.

જાતિ અનુભવ મેળવવા માટે થલું ખમતું
પડે છે, પણ પાછળથી તો તે થાણું સરસ
સિસ્યુ ગળી શકે છે.

જગતમાં તણુ વસ્તુ તણુ વિના મેળવી
ચકાતી નથી-છન્સાફ વિના પાદલાલી, આફલ
વિના ફ્રીસાફ અને વિધા વિના આફલ.

આરાધના અને ઉત્સવથી હાથરની ભક્તિ
પણુ હાથરને સૌથી વધારે પસંદ ભક્તિ
તો એ છે કે મનુષ્ય વગેરું બહુ કરતું.

આત્મા અમર છે.

આ દુનિયામાં કે બીજી દુનિયામાં હાથર
ખયિત સદગુણોના બંધો આપશે અને દુર્ગુણો
માટે સજા કરશે.

જીવજીવંતી.

નીતિ વાક્ય

ધર્મ અને સ્વતંત્રતાને બંધાને જગતમાં ધણા અત્યાચાર થાય છે, પરંતુ તેમાં ધર્મ કદીવા સ્વતંત્રતાને વાંક નથી. વાંક- અધર્મ-વાસના છે.

દુઃખ તમને વેદના પમાડી શકશે, પણ કરી શકશે નહિ.

જે પારકાનાં દુઃખ વિષે કંઈ શીકર કરતો નથી તે આ જગતમાં શ્રેષ્ઠ અત્યાચારી છે.

મનુષ્ય સહેલાઈથી કોઈને પણ પોતાનાં કરતાં મોટા કહેવાતું સ્વીકારતો નથી, પણ શક્તિની આગળ તેનાથી મસ્તક નીચું નમાવ્યા સિવાય સહેવાતું નથી.

બીજાઓ તમને જે બંધનમાં બાંધવાનો પ્રયત્ન કરે તેમાંથી મુક્ત થવાનો પ્રયત્ન કરજો, પરંતુ પ્રકૃતિએ તમારે માટે જે બંધન બનાવ્યાં છે તે તોડવાનો પ્રયત્ન કરતા નહિ.

ઝાડને પ્રકાશ તથા પાણીનો ઉપયોગ કરવા દો—ફલ આપો આપ નીકળશે. હૃદયને જ્ઞાન તથા આનંદથી ભરવા દો—મોક્ષ માર્ગ આપો આપ તમારે માટે પ્રુથ્વી યદ્ જશે.

કર્મ કદિ પણ નિષ્ફળ જશે નહિ; ચિન્તા કદિ પણ નાશ પામશે નહિ.

ધણી ખરા લોકો બીજાઓના કહેવા મુજબ આલવાતું વધારે પસંદ કરે છે. તેણે કારણ, તેમનામાં સ્વતંત્રપણે વિચાર કરવાની શક્તિ હોતી નથી. તેમજ કર્મ કરવાની પ્રવૃત્તિ અશક્ત શક્તિને અશ્વાર અને અજાણ્ય વિશેષ હોય છે.

શાન્ત અને નિર્મળ મનથી દેવ-મંદિરમાં જેવું જોઈએ. દેવ તથા દંભિકતાનો ત્યાગ કરીને સાહિત્ય મંદિરમાં દાખલ થવું જોઈએ.

સામાન્ય બંધ બાંધવાથી કદિ પણ નહીને પ્રવાહ અટકાવી શકશે નહિ. હુકમ કદિ પણ મનુષ્યની ચિંતાધારાની ગતિ અટકાવી શકશે નહિ.

મનુષ્ય જાતેજ દરેકજ પોતાને માટે નવાં નવાં બંધનો બનાવે છે.

ગુણભ્રમ હિમતલાલ રાવત.

વિવિધ વિષય.

અમેરીકામાં બાપજીની કિંમત.

ધ. સ. ૧૮૭૧માં કેનીડ લીવીંગસ્ટનન શોધમાં ગયેલા. મી. હેનરી સ્ટેનલીને ૧૦૦ બાપજી માટે રૂ. ૩૦૦૦૦ મળ્યા હતા. એન મી. સ્ટેનલીના પહેલા બાપજીની આવક રૂ. ૫૩૪૦૦ જેટલી થઈ હતી. હાર્થરસના મંજૂરી તા લેખક માર્ક ટવેરને ૧૮૭૪માં ૫૦ બાપજી રૂ. ૬૦૦૦ માં કરવાની મંજૂરી મળી ન કચલ કીધી હતી. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સના હાલના વાઇસ પ્રેસીડન્ટ જો. મી. ટી. આર મારશલને બાપજી દીઠ રૂ. ૬૦૦ પડે છે. વળી અભયજી જેવું બે છે જે મી. ક્લાયન જ્યારે સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટના ઓફીસર હતા ત્યારે તેમને વરસ દીઠ રૂ. ૩૬૦૦૦ તો પગાર હતો. એ નોકરી છોડ્યા પાદ હાલ તેઓ પોતાના બાપજીથી વાર્ષિક રૂ. ૪૧૪૦૦૦ કમાયે છે. તેના એક બાપજીની ઓળખમાં ઓછી આવક રૂ. ૭૫૦ ની ગણાય છે.

અમેરીકામાં લંબાજીની કિંમત.

મેનીંગ પેટર નામના એક પત્રે એક કોલમના રૂ. ૨૩૦૦ લેખે એક દિવસમાં લોકો રસલને રૂ. ૨૩૦૦૦ આપ્યા.

સેટ જેમ્સીસ ગ્રેટ નામના પત્રે સર મેથ્યુસ પેરીને એક કોલમના રૂ. ૧૦૩ આપ્યાં કરાવ કર્યો હતો.

મથલી એમ્યુગ્રેટમાં રોજા નામની વાર્તા લખવા આર્થર્ ડીક્સને દર પાંચ પૃષ્ઠ રૂ. ૨૦૦૦ આપ્યા.

એડીનબરો રીવ્યુમાં નિબંધ લખવા થોડે દર નિબંધે રૂ. ૪૦૦ લીધા હતા.

પેલમેલ ગ્રેટ દર કોલમ માટે પાસ લોકોને રૂ. ૧૦૦, એક પત્ર રૂ. ૬૦, લીટરેચરના રૂ. ૭૦ આપે છે.

ગ્રેકો રીવ્યુ, રેપોર્ટર, ધી સ્ટેન્ડર્ડ
 માર્કિટ ૨. ૫૦ થી ૨૦૦ સુધી આપે છે.
 કવિ મૂર લીટી દીઠ ૨. ૨૩ લખ - નાની
 વાન. ગ્રાસિકોમાં આપેલો હતો.
 ડૉ. જી. જાતો ક્રમિક ચાર્જ ડીકન્સનને ૬૨
 વર્ષે ૩ લાખની આવક હતી.
 લૉડ બેકને લેખકના ધંધામાં લાખો રૂપિયા
 પેદા કર્યા હતા.

આ સાથે કેવળ શોખ ખાતર કે માન
 ખાતર લખનારા આપણી ગુર્જરગિરના લેખકોની
 રિયાતિ સંદેખાવી જુઓ! જીવન નિર્વાહના
 નિત્ય અનહોરવા કંટાળા લખેલા લખાણના કશું
 જમીન ન હોય તો તેમાં તેમને પણ શો દોષ દેવો!
‘મંથકાંત’ લેખન સામર્થ્ય

મિ. એચ. જી. વૅલ્સ એ પ્રત્યેક દિવસે
 પોતાના હાથથી સત્ત હજાર શબ્દો લખતો
 હતા: પણ પ્રેસ તરવાના એક હજાર લખતો
 હતો.

મિ. એચ. આર. કેસેટ એ પ્રત્યેક દિવસે
 ચાર હજારથી ખોંચ હજાર શબ્દો સુધી લખી
 લખતો હતો.

મિ. ગાય ‘જુદેવી’, એ ‘પોતાના’ હાથથી
 દોઢ પચાસ અંશ લખતો, તે મુખથી બોલતો
 હતો અને બાકી લખતો હતો. તેની નવલકથા
 આ તરફે ફોનાઆફમાં ફેરવાવી હતી. અને
 ફોનાઆફ સાંભળી કંપોઝીટરો તે નવલકથા
 કંપોઝ કરતા હતા. કદી કદી તે દસથી બાર
 હજાર શબ્દો સુધી બોલતો હતો તો પણ તે
 ત્રણ હજારથી તો કभी બોલતોજ ન હોતો.

મિસીસ બનેવુલ્ટર એ વિખ્યાત લેખિકા,
 જે દિવસે ત્રણ હજાર શબ્દો લખતી હતી.
 મેરી કૅમિસ એ પ્રખ્યાત લેખિકા રોડ
 ત્રણ કલાક લખતી હતી અને તેટલા પત્રપત્રમાં
 તે ત્રણ હજાર શબ્દો લખી ચકતી હતી.

એક વિદ્વંસી વિદ્વાન કહે છે કે: “The
 wise direction of daily stock of
 energy is morality” એટલે “દરરો-

જની શક્તિનો ચંતુગતથી ઉપયોગ કરવો એજ
 નાતિ છે.” સત્ય છે કે, જો પ્રત્યેક મનુષ્ય પ્રતિદિન
 પોતાના આચારથી સમાજના કરે અને તે
 એ જોવા કરે કે આજ મને મારી શક્તિનો
 આવો ઉપયોગ કર્યો-એવાપા મને અને મહારા
 દેવગંધુને કું સુખ-દુઃખ લઈ-તો તેનું જીવ-
 ન નાનિને અનુકૂળ અને મુખદ જની શકે છે-
યુરોપના મોટાં પુસ્તકાલયો.

	છ. પેલાં પુસ્તકો.
બ્રિટિશ મ્યુઝિયમનું. પુસ્તકાલય	૪૦૦૦૦૦૦
ત્રિબિલિયો પીટ નેશનલ, પેરીસ	૩૫૦૦૦૦૦
ઇમ્પરિયલ લાઇબ્રેરી, પેત્રોમાડ	૧૮૮૧૬૨૩
રોયલ લાઇબ્રેરી, ગર્લિન	૧૪૦૦૦૦૦
” મ્યુનિ. ચ	૧૨૦૦૦૦૦
ઇમ્પરિયલ લાઇબ્રેરી, વિએના	૧૦૦૦૦૦૦
વિક્ટર એમાનુઅલ લાઇબ્રેરી, રોમ	૮૦૦૦૦૦
એડોલ્ફન લાઇબ્રેરી એક્સપ્રેસ	૭૫૦૦૦૦
રોયલ લાઇબ્રેરી, બ્રુક્લિન	૬૦૦૦૦૦
એડોલ્ફ ક્રૂસ લાઇબ્રેરી એડિનબર્ગ	૫૬૫૦૦૦
વેલીકન લાઇબ્રેરી રોમ	૪૦૦૦૦૦
ટ્રિનિટી કોલેજ લાઇબ્રેરી, ડબ્લિન	૩૨૧૩૪૭
અમેરિકાના મોટા પુસ્તકાલયો.	

લાઇબ્રેરી એફ કૅમિસ, યોશિયેટન	૧૭૯૩૬૫૮
ન્યૂયૉર્ક પબ્લિક લાઇબ્રેરી	૧૯૧૫૯૮૨
ગોરટન પબ્લિક લાઇબ્રેરી	૯૮૭૨૧૮

યુરોપ અમેરિકાની લક્ષ્યાવધિ પુસ્તકાલયો ભરેલી
 લાઇબ્રેરિઓ સાથે આપણા ભરતખંડના પુસ્ત-
 કાલયો સાથે સરખાવો.

કાળ ગણવાની જગની પદ્ધતિ.

સર્વ સિદ્ધાંત અને બિન બિન જોડાણ
 ચાત્રકારોના મત, પ્રમાણે દિવસના રિક્તમ
 નીચે પ્રમાણે થાય છે.

- ૧૦ કલાક-૧ લખ.
- ૧૦ લખ-૧ નિગેષ.
- ૧૦ કાપ્તા-૧ અતિપગ.
- ૧૦ અતિપગ-૧ વિપગ. (૪ સેકન્ડ-૩)
- ૧૦ વિપગ-૧ પગ. (૨૪ સેકન્ડ)

૬૦ ૫૫-૧ દંડ. ૨૪ મિનિટ.

૬૦ ૬૬-૧ અલ્પાંશુ.

૬૦ અલ્પાંશુ-૧ મહત્ત્વ.

સૌર પદ્ધતિને અનુસરી :-

૭૦ સાવન દિવસ-૧ સાવન માસ.

૧૨ સાવન માસ-૧ સૌર વર્ષ.

૨૬૦ મોર વર્ષ-૧ દિવ્ય વર્ષ.

૧ મોર વર્ષ-૧ દિવ્ય દિવસ.

૭૬૦ દિવ્ય અલ્પાંશુ-૧ દિવ્ય વર્ષ.

૧૨૦૦ દિવ્ય વર્ષ-૧ મહત્ત્વ (૪૩૨૦૦,૨૧૧ વર્ષ)

૧૨૧ યુગ-૧ મહત્ત્વ.

૧૮ મહત્ત્વ-૧ કલ્પ-૪૩૨,૦૦૦,૦૦૦ ૨૧૧ વર્ષ)

૨ કલ્પ-૧ બ્રહ્મ અલ્પાંશુ

૩૬૦ બ્રહ્મ અલ્પાંશુ-૧ બ્રહ્મ વર્ષ.

૫૦ બ્રહ્મ વર્ષ-૫૦ વર્ષ.

૨ પર્વર્થ-૧ પર્વ, મહાકલ્પ, અથવા બ્રહ્મયુગ

આર્યની કાળ ગણના પ્રમાણે ૪૩૨૦૦૦૦

૦૦, ૨૧૧ વર્ષ એક કલ્પ થાય છે. ૪ યુગોના

એક મહાયુગ થાય છે. એક કલ્પ એટલે ૧૦૦૦

મહાયુગ, અને ૧૮ મનવતર બ્રહ્મ દેવનું

બ્રાહ્મયુગ ૧૦૦ વર્ષનું. એક કલ્પ એટલે તેના

એક દિવસ. બીજો કલ્પ એટલે રાત્રી. આ

પ્રમાણે ૩૬૦ અલ્પાંશુનું ૧ વર્ષ આ પ્રમાણે

૧૦૦ વર્ષ બ્રહ્મયુગના કાળ થાય છે. અને

‘દિવપર્વ’ કહે છે. બ્રહ્મદેવના અયુષ્યમાંથી

એક પર્વર્થ ગયો અને દ્વાલ દ્વિતીય પર્વર્થમાં

‘વરાહ’ નામનો આદિકલ્પ આવે છે. આ આદિ

કલ્પમાંથી ૭ મનવતર ગયા. દ્વાલ વૈવસ્વત

મનુનો માન્યો મનવતર આવે છે. વૈવસ્વત

મનવતરમાંથી ૨૮ સત્યુગ, ૨૮ ત્રેતા યુગ,

અને ૨૮ દ્વાપર યુગ, વહી ગયા. અને ૨૮

મો કલ્પિયુગ આવે છે. કલ્પિયુગનો આરંભ ઇ.

સ. પૂર્વે ૧૭મી ફેબ્રુઆરી ૩૧૦૨ ને રોજ

થયો હતો. એ દિવસે ઐત્રી અમાવાસ્યા ચક્રવાર

હતો. ઇ. સ. પછી ૭૮ વર્ષે શક્તિવાદનના

શકતો આરંભ થયો. અર્થાત આ વર્ષે કલ્પિ

યુગને (૧૯૧૭-૭૮ ૪૩૧૭૮) ૫૦૧૮ વર્ષ

થયાં છે.

જાપાનની રામત.

આજની ત્રીસ આબીજી પૃથ્વી પહેલાં અને

સાચીથી વહેંચાયેલા, તથા વૈશ્વિક યુગના અંતે

મુખરેલા રિવાજોની અવતરન થત. અને પ્રાચીન યુગો

જાપાન દેશ આજે કેવી ઉગ્ર ન દેશને પામે

છે તે નીચે જણાવેલા ત્યાંની લીધેલતા આંકડા

આથી જાણી શકો.

૪૩ માણસો પાસે ૧૦૦,૦૦૦ યેન

૭૩ માણસો પાસે ૫૦૦૦,૦૦૦ યેન

૨૦ માણસો પાસે ૩૦૦૦,૦૦૦ યેન

૧૦૮ માણસો પાસે ૨૦૦૦,૦૦૦ યેન

૪૬૧ માણસો પાસે ૧૦૦૦,૦૦૦ યેન

૧૪૩૩ માણસો પાસે ૫૦૦૦,૦૦૦ યેન

૨૨૦૧ માણસો પાસે ૫૦૦,૦૦૦ યેન

એક યેન લગભગ ૧૧૧ રૂપિયા છે.

જાપાનની કુલ દોલત ૩૪૬,૦૦૦,૦૦૦

યેન છે. આ પૈકી ૬૪૩૩ કારીગરો, ૧,૨૨૩

જમીનમીરો, ૫૧ મીમ માલિકો અને ૧૦૫

ઉપરાયો છે.

જૂનું ને સાફ તથા નીચું પર બાર મૂકી

બેઝી રહ્યા હોત તો જાપાનીશો આવી ઉત્તર

દેશ પ્રાપ્ત કરી શકત ખમ કે! જાપાન એ

જગત મમત્ત મંથોગનું જન્મસ્થાન હોવાનું છે.

ખાસ સ્ત્રી તથા બચ્ચાંઓનું દેશ

દવાખાનું ક્યા છે!

દેશી ઔપધાલય.

ઝાંખાંબજરુની ખરાદી શેરીને નાકે

તમારે દેશો દવા વાપરવી હોય તો

મળે. તમને દરેક રોગની દેશી દવાએ

મળશે. તથા ખાત્રી પણ થશે માટે

બહેનો નાશીપાશ ન થાઓ. અને એક

વખત દવાખાનાનાં આવી મુલાકાત લ્યો

તેથી તમારા મનની ખાત્રી થશે. માટે

એકવાર જરૂર પધારશો.

હા સરસ્વતીબાઈ ભગવાનદાસ.

હંસકર્તા અને મદ્રાસના આયુર્વેદિક પ્રસિદ્ધ સાનાના ચાંદ મેળવનાર.

શાસ્ત્રીજી દેશી દવા બનાવનારા.

ૐ હું શાળા-યુક્તિ વર્ત્તમ,
એમકિન્દરન રોડ, મુંબઈ.—

મંદાગિ વાંટ.

પાયનશકિત ન પળી પડી ગઈ

દોષ કમજબત રહેલી દોષ બાને

Dyspepsiaનો અકરીર છાશ.

બ રતનની ખાટીની કા. રૂ. ૧

ચ્યવન પ્રાશાવલેહ જીવન.

શરીર અને મગજને ખરેખરી

શક્તિ આપનાર આ ઔષધ સમય

દિવસો પ્રતિહ છે અમારી બનાવટ

કેવલ શાસ્ત્રીક છે.

રતર્કી રતી ખાટીની કા. રૂ. ૨૦

દમ, હાંફ, અમુઝણના

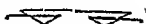
ૐ પ્રખ્યાત વૈદ્ય ૐ

તરફથી જાહેર અખર આપવામાં આવે છે કે હમારા દવાખાનામાં આંખના તમામ રોગની દવા અત્યંત બનાવ પામેલા શી લેવાના આવતી નથી. સંકોચે આંખના દરદીઓ સાગ થઈ ગયા છે. તેના હમારી પાસે ખાત્રી પુરાવા જેથી તેલના મોજુદ છે. તેમજ દમ, હાંફ, અમુઝણ, ઉધરસ ગમે તેલના જુના દોષ તો પછાદવસ બારમાં આગમ કરીએ છીએ. હમારી નાં પ થી રખ વર્તના જુનામ જુનામ દમ હમોએ સાગ કરેલા છે. તેના દાખલા તથા કરનામાં હમારી પાસે છે. જેથી આપને ખાત્રી થશે. (લોક અને પ્રમાણ) બસા વાસ્તે આ જાહેર ખખર છપાવનાની જરૂર પડી છે.

શી માટે યોગ્ય સમજ કરી છે.

પ્રતે મહીધરપરાંની } આંધ્રદિન વર્ષક ઔષધાવ્ય.
માગરેરીમાં તથા } વૈદ્ય રીવરકર
પાંજરાપોળગોળીપુરા } વાઘશંકરે જોશા

એક નવીન સદેશો.

આથી મર્વે સદમૂલકથે ને ખખર આપવામાં આવે છે કે હમો સોના તથા ચાંદીના પતરા મરીની જેથી આપીએ છીએ તથા સરવે જાતની ટીકીઓ પાડી આપીએ છીએ તથા પાટો જેથીને ટીકીએ પાડી આપીએ છીએ જેવાં કે કેન્સી છેડાઓ, તરેહવાર જાંઘડીઓ, નેકલેસો, ચેનો, બુટ્ટીઓ, બટન તરેહવાર પત્તાનો વીંટીઓ તથા મોતી પોરવવાના ચાંદીના જોખા સરવે જાતના કાપી આપીએ છીએ વિગેરે સોનીતું કામ કરવામાં આવે છે. માટે હમારે ત્યાં એક વખત પધારી કામ જોવાથી ખાત્રી થશે તથા મોતી પોરવવાના જોખા સરવે જાતના તૈયાર મળશે. બનાવનાર:-

સોની ચુનીલાલ મોહનલાલ
દે. ગાયરપ કળીઆ-મુરત

એક ઉત્તમ સલાહ.

પેસાનો અચાવ, ખાત્રીલાયક માલ, અને તમારું માલનો રક્ષણ કરનાર એ તમે માલમી-લંકટ, તદ્દન સહીસલામત રાખવા ઇચ્છતા હો, એર આગ, અને અચાવ હોય, તો લાંબા લયક ટાયલાં લખાણથી ન લેખાતાં દાવજ બિહીંગ રેશન વાળા મિ. મોરાર ઉકાની ફાયરમુક્રીએરીઓના વાપરો જેના ઉત્તમ માટે સર્ટીફિકેટ અને પ્રદર્શનમાંથી ચોનાના ચાંદ મળ્યા છે. દરેક રીતનું તૈયાર તેમ ચારડરથી મળશે. પ્રાપ્તસહીત મક્ત મોકલીશું.

મિ. મોરાર ઉકા.
ફાયરમુક્રીએરી બનાવવાના
દાવજબિહીંગ રેશનરોડ મુંબઈ.

ખાટલિવાળાની અકસીર સ્વદેશી દવાઓ.

અસલ કવીનાકનની ટીકડીઓ-એક ગ્રેનની દરેક ખાટલીમાં ૧૦૦, ખાટલીના અસલ

તાવની દવા અને ગોળીઓ-તાવ, મેલેરીયા, સહેખમ વગેરે માટે ખાટલીનો ૩. ૧. દૈવત આપનારી ગોળીઓ-શીદાપડી અથવા માલસો અને કમતામાતી માટે ખાટલીનો ૩. ૧. દાંતનું મંજન-દાંતની બાગરબી માટે દાંતનું મંજન દરેકના આના ૪. ખસ અને દરજનો મલમ-ખાટલીવાળાનો ખસ અને દરજનો ઉત્તમ મલમ દરેકના આના ૪ દરેક દવાવાલા પાસેથી મળશે અથવા

Dr. H. L. Balliwala's sons & Co Ltd.

280, Wally 18 BOMBAY.

તારણું સરનામું-ડોક્ટર ખાટલીવાળા. દાદર.

કયાં ગભરાયા ? અરે શું હીસ્ટરિયા !

વાયુ મુકતા.

ડૉ. રૂ. ૪-૧૦-૦ પો. જુહ.

હીસ્ટરિયા-મૂગી-રેશન કે વાહ; તેને લીધે મોઢામાં ફીણ કે લાંબા આંકડી-તાણ-એચ કે ઠાંપણી, દાંત બંધાવા, શ્વાસ રૂંધાવો, આંખો થરથારી શરીરે શીત, પેટમાં ડુખાવો, અને બેથુધિ, ઈત્યાદિ તેમજ કેટલાકને ચિત્તભ્રમ ઉન્માદ કે લેલેચાંચવાથી બકવું, રડવું, કુવું, નાસવું, ધુણવું મુગાપણું જોવામાં ચિત્રતા, રચામતા, કૃશતા, લાધવું, ઇંડ લક્ષણોવાળા નવા કે જુના હીસ્ટરિયા ઉપર રામબાણ છે, દવા વનસ્પતિની, મહીનાની, પચ્ય નહી. ઉપયોગ કરેથી ખાત્રી,

અચાની કાંકણી કે ફીટ અને આમળ તુર્ત બંધજ કીમત રૂ. ૦. ૨) પો. જુહ. વ્યાયામ કળાશાસ્ત્ર (શરીર દેખવણી) માટે કસરતનાં ઉપકરણો ચિત્રનું કીમત રૂ. ૨) પો. ૦) દેશીનામું-નામું ચિખવાનું, ઈલાકામાં ટેકસ્ટ બુક ડૉ. ૦) પો. ૦)

છગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ દેશીનામાવાળા. રામોષ-વડોદરા.

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ

નડીયાદ.

આખા હિંદના હિંદુજાતીનાં અનાથ બાળકોને
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે જાહેર
પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

રૂ. ૪૦૦) આપી દેશભક્ત મરહુમ શ્રી. મી. ગોખલેના સ્મારકમાં
બંધાતા કેળવણીના હોલ સાથે એક ઓરડી બંધાવી
ગોખલેના નામ સાથે અમર નામ કરે.

૨૦૦.) માં દર વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી ભોજન અપાય છે તથા
આરસની તખ્તીમાં નામનું સ્મારક રખાય છે.

રૂ. ૨૫) માં ગૌદાન અપાય છે—ગોર્ડપર નામનું સ્મારક રખાય છે.
એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારાનાં નામ વારસીક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે.
દાન ગોક્લી રીપોર્ટ મંગાવે-દરેક જાતના દાનની જરૂર છે.

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ.

તાવની રામબાણ દવ

રૂ. ૧૦૦ ઈનામ.

કોઈપણ જાતનો તાવ અમારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા પાછા આપીશો તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઈનામ અપાશે. ૧ ની કિ. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પરેશ નથી.

શક્તિ સંજવન.

શક્તિ સંજવનમાં શક્તિ લાવવાનો અને વિચર વધારવાનો શુભ નથી એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઈનામ આપીશું. શરીરનાં તમામ અવયવો મજબૂત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે છે. ૩૫૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પરેશ નથી.

ધાતુ વિદ્યાર.

ભયંકર દરદોથી બચવું હોય અને તમામ દરદોની દવાથી મોડેતમાર ધતુ હોય તો એક પૈસાનું કાક લખી ધાતુ વિદ્યારનું પુસ્તક મફત મંગાવી લેવું.

વૈદ શા. ગીરધરલાલ કાહાનજી

મુ. ધોળકા જી. અમદાવાદ.